

iBB
KADIN

AFET ve

KADIN

Çalıştay Raporu

26-27 Ağustos 2023

İÇİNDEKİLER

1.GÜN AFET VE KADIN ÇALIŞTAYI

1.1 Açılış Konuşmaları	02
1.1.1 Başlangıç Noktası	03
1.1.2 Toplumsal Cinsiyete Dayalı Afet Politikaları Üretmek	07
1.1.3 İBB Kadın Vizyonu ve Afet Çalışmaları	09
1.2 Panel Oturumu: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Afete Bakmak	13
1.2.1 Afet Planlama ve Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması	14
1.2.2 1999'dan 2023'e İstanbul'da Deprem ve Toplumsal Cinsiyet	15
1.2.3 Deprem Sahasında Kadınlara Yönelik Psikososyal Destek Sağlama Aracı Olarak Grup Çalışmaları Deneyimi	17
1.2.4 Dirençli Kadınlar Dirençli Kentler	19
1.2.5 Kadınlar Liderliğinde Afete Hazırlık ve Risk Azaltma Çalışmaları: Dirençli Mahalle Programı	21
1.2.6 Soru ve Cevap	22
1.3 Çalıştay Oturumu	26
1.3.1 Afet Öncesi Planlama ve Örgütlenme	26
1.3.2 Afette Kadın Sağlığı	29
1.3.3 Afet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele	33
1.3.4 Afet Sonrası Mekânsal Planlama	37
1.3.5 Afet Sonrası Sosyal Planlama ve Sosyo-Ekonomik Destekler	40

2.GÜN AFET VE KADIN FORUMU

2.1	Açılış Konuşması	46
2.2	Panel Oturumu: Afet Bölgesinde Kadın Dayanışması-Deneyimler ve Gözlemler	52
2.3	Soru ve Cevap	62
2.4	26 Ağustos 2023 Afet ve Kadın Çalıştayı Masa Tartışma Sunumları	65
2.4.1	Afet Öncesi Planlama ve Örgütlenme Teması	65
2.4.2	Afette Kadın Sağlığı Teması	68
2.4.3	Afet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Teması	70
2.4.4	Afet Sonrası Mekânsal Planlama Teması	76
2.4.5	Afet Sonrası Sosyal Planlama ve Sosyo-Ekonomik Destekler Teması	79
2.5	Genel Değerlendirme	84
Ek 1.	Çalıştay Programı	100
Ek 2.	Katılımcı Listesi	102
Ek 2.	Fotoğraflar	106

EKLER

Değerli Hemşehrilerim,

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremler hepimizi derinden yaraladı. Binlerce yurttaşımız hayatını kaybetti, bir o kadarı yaralandı, yüz binlerce insan evinden oldu. Depremde hayatını kaybeden yurttaşlarımızı buradan bir kez daha rahmetle anıyorum. Yaralarımızı hep beraber sarmak, kentlerimizi yeniden ayağa kaldırmak için çalışmaya devam edeceğiz.

Yaşanan bu büyük afet, birçok sorunu ve eksik kaldığımız noktaları da göz önüne çıkardı. Afetlere karşı çok daha hazırlıklı olmamız gerektiği gerçeğini bir kez daha hepimize gösterdi. Afetlerden korunmak için afet öncesi almamız gereken tedbirler olduğu gibi herhangi bir afet durumunda ve sonrasında nasıl hareket edeceğimizi de önceden planlamalıyız. Kahramanmaraş merkezli depremlerin ortaya çıkardığı eksiklerden biri de toplumsal cinsiyeti gözetilen afet yönetim politikalarının yetersizliği idi. Kadınların yaşadığı özgün sorunların giderilmesi, afetlerde kadın sağlığı ve kadına yönelik şiddetle mücadele gibi konularda daha etkin adımlar atabilecek bir konuma gelmemiz büyük bir önem arz ediyor.

Bu amaçla, Afet ve Kadın Çalıştayı'nı hayata geçirdik. Sivil toplum örgütleri ve akademisyenlerin de katılımlarıyla gerçekleşen Afet ve Kadın Çalıştayı'nın; toplumsal cinsiyeti gözetilen bir afet yönetimi için iş birliği ve koordinasyonun ilk adımlarını atmak, sürdürülebilir afet yönetim politikalarının kadın katılımını artırarak geliştirilmesine destek sunmak açısından çok büyük fayda sağladığına inanıyorum. Toplumsal cinsiyete duyarlı afet farkındalığının artırılması, toplumsal cinsiyet duyarlılığının geliştirilmesine yönelik stratejiler planlanması da çalıştayın önemli çıktıları arasında yer aldı.

Ayrıca alıştayın ıktılarının İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Planlama Ajansı ve Deprem Bilim st Kurulu tarafından oluşturulacak İstanbul Deprem Stratejisi'ne toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden dâhil edileceğini bildirmek isterim.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması bizim büyük önem verdiğimiz gündem maddelerimiz arasında yer alıyor. Afet gibi olağanüstü durumlarda da toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden bakarak stratejiler geliştirmek, afet yönetimini önceki deneyimlerden yola çıkarak bu perspektifle planlamak, karşılaşabileceğimiz olumsuz durumlara daha hazırlıklı olmamızı sağlayacaktır.

Bu açıdan Afet ve Kadın alıştayı'nın sunduğu çıktıların ülkemizde bu alanda gerçekleştirilecek çalışmalara rehber olacağına inanıyor, Çalıştayımıza katkı sunan tüm kişi, kurum ve kuruluşlara şükranlarımı sunuyorum.

Ekrem İmamoğlu

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

ÖNSÖZ
SÖZ
NÖZ
ÖZ

Değerli okuyucu,

6 Şubat tarihinde Kahramanmaraş merkezli meydana gelen ve birçok ilimizi etkileyen depremle birlikte, yeri doldurulamayacak büyük kayıplar yaşadık. Toplumun tüm dinamiklerini sarsan benzer afetlerin sonucunda cinsiyet, yaş, etnik köken, sosyoekonomik durum gibi çeşitli faktörlerin, afetin etkilerini farklı şiddetlerde yaşamamıza neden olduğunu bir kez daha acı bir biçimde deneyimledik. Özellikle kadınların maruz kaldığı süregelen cinsiyetçi tutumlar, afet döneminde yine kadınların yaşadığı risk durumunu daha da artırdı. Yerel yönetimler olarak bu gerçekle yüzleşip afete karşı geliştirdiğimiz politika ve uygulamaları da toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde üretme sorumluluğunu taşıyoruz.

Depremde sarsıntı anında bile; cinsiyetçi kalıp yargıların etkisiyle kadınların dışarı çıkmadan önce canlarını tehlikeye atıp uygun kıyafet arayarak vakit kaybettiğini, annelik rolüyle aileyi güvende tutmayı önceliklendirmeleri sebebiyle enkaz altında kalma risklerinin arttığını gördük. Bu noktada deprem, yaşanan eşitsizlikleri artırırken; kadınların güvenli barınma, temiz tuvalet, hijyenik ped, temiz iç çamaşırı gibi en temel ihtiyaçlara erişimlerinin de kısıtlandığını biliyoruz. Deprem sonrasında, güvenli barınma alanlarının kaybolmasıyla birlikte oluşan tekinsiz ortam yine kadınlara daha çok sirayet etti. Kadınların konakladıkları geçici barınma alanlarında da kendi ihtiyaçlarını geri plana attıklarına, bakım yükünün tam zamanlı olarak anneye devrölmesine, destek mekanizması bulmakta güçlük çektiklerine yakından şahit olduk. Benzer biçimde; barınma problemine bağlı olarak kadınların şiddet failleriyle aynı ortamda bulunmak zorunda kalmalarıyla, şiddet riskinin artması da göz ardı edilemeyecek ciddi tehditlerden biri olarak karşımıza çıktı.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi olarak afet öncesinde yürüttüğümüz cinsiyete duyarlı uygulamaları, afet döneminde izlenebilecek eşitlikçi bir yol haritası olarak temel aldık. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile İstanbul Planlama Ajansı ortaklığında düzenlenen "Afet ve Kadın Çalıştayı"nda; kadın örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve alanında uzman kadınlarla bir araya geldik. İstanbul'u bekleyen afet tehdidi için yapılabilecekleri, bilimsel düzlemde ve katılımcı bir anlayışla değerlendirerek afet kapsamındaki risk azaltıcı uygulamalarımızı yaygınlaştırmayı amaçladık. Deprem süresince gerçekleştirdiğimiz saha çalışmalarından, yürüttüğümüz psikososyal destek hizmetlerine dek toplumsal cinsiyet odağında, depreme dirençli kentleri inşa etmek üzere ortaya çıkan gereksinimin farkındalığıyla, koruyucu ve önleyici uygulamalarımızın kapsamını genişletmeyi hedefledik.

Yoğun bir saha pratiği sonucunda ortaya çıkan deneyimlerimizi aktarabilmek adına düzenlediğimiz "Afet ve Kadın Çalıştayı"nın akabinde hazırlanan bu raporun; çalıştay katılımcılarının bilgileri, tecrübeleri ve önerileri ışığında, depreme dayanıklı kentlerin inşası ve kadınlar için cinsiyet körü olmayan afet politikalarının geliştirilmesi adına yol gösterici olacağına inanıyorum. Çalıştaya katkı sunan yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve diğer tüm paydaşlarımızla birlikte; Belediye Başkanımız Sn. Ekrem İmamoğlu'na kadın politikalarına karşı göstermiş olduğu duyarlılık ve eşitlikçi yaklaşım için teşekkür ediyorum.

Enif YAVUZ DİPŞAR
İBB Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanı

GİRİŞ

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından toplumsal cinsiyet perspektifini dikkate alan afet yönetimi politikalarının ne kadar hayati öneme sahip olduğu açıkça anlaşılmıştır. Bu gereksinime yanıt olarak organize edilen Afet ve Kadın Çalıştay ile toplumsal cinsiyet odaklı afet farkındalığını artırmak, toplumsal cinsiyet duyarlılığını geliştirmeye yönelik stratejilerin tasarlanması, yerel düzeyde çeşitli kentsel paydaşlar arasında iş birliği ve koordinasyonun başlangıcını oluşturmak ve katılımcı süreçlerle sürdürülebilir afet yönetimi politikalarına kadın katılımını artırarak geliştirmek amaçlanmıştır.

Aynı zamanda, çalıştay ile aşağıdaki amaçlara ulaşmak hedeflenmiştir:

- Afet öncesi, sırası ve sonrasındaki her aşamada, kadınların aktif katılımını teşvik eden politika oluşturmak, planlama ve uygulama süreçleri geliştirmek.
- Afet ve acil durumlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltan ve kadınları güçlendiren bir politika belgesi oluşturmak, aynı zamanda uygulama ve planlama süreçlerinde kadınlara yönelik ayrımcılığı engellemek.
- Kadınların afet deneyimlerini, mücadele stratejilerini ve dayanışma pratiğini temel alarak, deneyimlere dayalı somut öneriler sunmak.
- Kadınların katılımını sağlayarak, politika üretim, planlama ve uygulama süreçlerinde tüm paydaşları toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden bir yaklaşımın parçası olarak bir araya getirmek.
- Afetlerde kadın sağlığına ve kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarına odaklanmak, bu konulara dikkat çekmek.

- Afet öncesi örgütlenme ve toplumsal eşitlik perspektifi ile farkındalık oluşturmak, hak temelli yaklaşımlar geliştirmek, afet sonrası iyileşme süreçleri için kadınları güçlendiren mekanizmaları desteklemek.
- Afet öncesi ve afet sonrası çalışmaları için belediyelerin ve kadın örgütlerinin birlikte ürettikleri politikaları, özgün ihtiyaçları ve talepleri belirleyerek toplumsal cinsiyete duyarlı bütünlük afet yönetim politikalarının ve afet acil durum eylem planlarının oluşturulmasına katkı sunmak.
- İlgili Mevzuat ve yasal düzenlemelerin toplumsal cinsiyet perspektifi ile daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir hale gelmesine yönelik farkındalık yaratmak

Bu çalıştayın amaçlarından biri; İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Planlama Ajansı ve İstanbul Deprem Bilim Üst Kurulu tarafından çalışmaları devam eden İstanbul Deprem Seferberlik Planına, bu çalıştayın çıktıları dâhil ederek afetlerde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini derinleştirmektir.

Diğer önemli amaçlardan biri ise; toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine oturtulan İBB Kadın vizyonunu mevcut ya da planlanan afet yönetim stratejilerinin merkezine oturtmaktır. Kadınlar, toplumsal cinsiyet rolleri sebebiyle afetlerde dezavantajlı durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu eşitsizliklerin sonucu olarak afet ve kriz süreçlerinde kadın çalışmalarının yürütülmesinin önemli olduğu bir kez daha anlaşılmıştır. 6 Şubat 2023 tarihli depremden sonra edinilen tecrübeler göstermiştir ki; mevcut afet yönetim politikaları, kadınların özgün ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersizdir. Bu durumu bir nebze de olsa hafifletebilmek adına, kadınlara yönelik destekleyici hizmetlerini tek bir çatı altında birleştirmeyi hedefleyen ve bu doğrultuda çalışmalarını sürdüren Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı tarafından kurulan

İBB Kadın çadırları ile kadınlara yönelik psikolojik destek, sosyal destek, sağlık danışmanlığı, anne bebek danışmanlığı, hukuki danışmanlık, atölye çalışmaları gibi hizmetler sunulmuştur. Ayrıca, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu ile imzalanan mutabakat metni ile Mor Yerleşkeler kurulmuş, şiddetten arınmış güvenli alanlar olan Mor noktalarda, her yaş grubuna yönelik psiko- sosyal destek faaliyetleri sağlanmıştır. Ek olarak, Kadın Emeği Ofisi, Samandağ Cumhuriyet Çadır Kenti'nde faaliyet göstermiş, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu'na daha sonra devredilmiştir. Bunun yanında; 8 Mart Dünya Kadınlar Günü kapsamında, Gezici İBB Kadın "Mor Otobüs" ile hijyen kitlerinin dağıtımı gerçekleştirilmeye başlanmış ve bölgedeki kadınlara ulaşabilmek amacı ile hijyen kitleri ve çocuklar için de oyuncak dağıtımı sağlanmıştır.

Çalıştay Hazırlık Süreci

6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinin hemen ardından, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı tarafından 8 Mart Dünya Kadınlar Günü vesilesiyle "Afette Kadın Olmak" başlıklı bir panel düzenlenmiş ve toplumsal cinsiyetin gözetildiği afet politikalarının oluşturulması için ilk adım atılmıştır. Bu adımın amacı, kadınların afet politikalarının oluşturulmasında etkin bir rol oynamalarını ve toplumsal cinsiyet perspektifine sahip politikaların geliştirilmesine katkı sağlamak olmuş ve bu hedefe ulaşmak için sivil toplum ve kamu iş birliği başlatılmıştır.

Bu panelin akabinde, yine İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı bünyesinde görev alan personeller, sahada aktif çalışmalar yürüten kadınlar, kadın örgütleri ve sivil toplum kuruluşları ile gerçekleştirilen bir dizi toplantı sonucunda "Afet ve Kadın Çalıştayı" fikri doğmuştur. Bu oluşturulan ilişki ve iletişim ağının, afet ve acil durum kapsamında, toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı hak temelli sosyal hizmet

uygulamaları ve kentsel hizmetlerin görünür kılınması ve ilgili mevzuat ve hazırlıklarda önceliklendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu bağlamda, kadınların afet durumlarında ayrımcılığa maruz kaldıkları ya da en fazla olumsuz etkilendikleri alanlar belirlenmiş ve bu alanlar, tema bazlı oluşturulan çalışma gruplarının öncelikli konuları kabul edilmiştir. Bu çalışma grupları, alanında uzman kadın hakları savunucularının bir araya gelmesi ile oluşturulmuştur. Diğer bir anlatımla, uzmanlık alanlarına dayalı olarak oluşturulan bu çalışma grupları, toplumsal cinsiyete duyarlı ve hak temelli bütünlükli afet yönetiminin nasıl daha iyi oluşturulabileceğini tartışmak amacıyla bir çalıştay ve ardından bir forum düzenleme kararı almıştır. Ayrıca, farklı kentsel aktörlerin bu alandaki uzmanlık, bilgi ve deneyimlerini paylaşacakları bir dizi panel de programa dâhil edilmiştir.

Uzmanlık alanlarından ve sahadaki paydaşların deneyimlerinden elde edilen bilgiler ile öncelikli konuların dikkate alınması sonucunda çalışma gruplarını şekillendiren 5 tema belirlenmiştir. Temalar ile ilişkilendirilen bu çalışma grupları; sorun analizi, değerlendirme, içerik belirleme, soru ve paydaş önerisi gibi çalışmalar yaparak düzenli toplantılar gerçekleştirmiştir. Bu çalışma grupları; "Afet Sonrası Sosyal Planlama ve Sosyo-Ekonomik Destekler", "Afet Sonrası Mekânsal Planlama", "Afette Kadın Sağlığı", "Afet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele" ve "Afet Öncesi Planlama ve Örgütlenme" olarak belirlenmiştir.

Üç ay süren çalıştay hazırlığı kapsamında; Eşik Platformu, Toplumsal Eşitlik Derneği, Yoğurtçu Parkı Kadın Forumu, Açık Korona Mekânları, Afet İçin Feminist Dayanışma, Cisu Platformu, İstanbul Tabip Odası, Kadın Savunma Ağı, Mor Dayanışma, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Kadınlarla Dayanışma Vakfı, Feminist Afet Politikaları ve Ekolojik Mücadele (FAPEM), Politeknik Mühnen-

dis Mimar Şehir Plancıları Dayanışma Derneği, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Tap Vakfı, Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, KEDV, Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı, TARDE, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu, Toplumcu Mühendisler ve Mimarlar Meclisi, Universus Sosyal Araştırmalar Merkezi, Maltepelili Kadın+lar, Feminist Boğaziçi, İstanbul Kent Konseyi vb. sivil toplum örgütleri ve akademiden kadınların katılımıyla 16 toplantı gerçekleştirilmiştir.

Afet ve Kadın Çalıştayı, 26-27 Ağustos 2023 tarihleri arasında İstanbul Planlama Ajansı Florya Yerleşkesi'nde gerçekleştirilmiştir. İki gün süren çalıştayın birinci günü açılış konuşmaları ile başlamış, akabinde "Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Afete Bakmak" konulu panel gerçekleştirilmiştir. Panelin ardından katılımcılar beş farklı tema kapsamında gerçekleştirilen oturumlarda yuvarlak masa tartışmaları yapılmıştır.

Çalıştayın ikinci günü gerçekleştirilen "Afet Bölgesinde Kadın Dayanışması: Deneyimler ve Gözlemler" konulu panel oturumunun ardından, Afet ve Kadın Forumu'nda esnasında, önceki gün gerçekleştirilen çalıştay tartışmaları masa moderatörleri tarafından tüm katılımcılara sunulmuştur. Program, yerel yönetim temsilcileri ve katılımcıların çalıştaya ilişkin değerlendirmeleriyle son bulmuştur.

Afet ve Kadın Çalıştayı'nın en dikkat çeken özelliklerinden biri; kadınların sadece katılımcı olarak yer almadığı bir sürecin yönetilmiş olmasıdır. Kadınlar; çalıştayın temalarını yönlendirmekten moderatörlüğe, paydaş listelerinin oluşturulmasından sekreteryaya görevlerine kadar tüm aşamalarda etkin bir şekilde örgütlenecek katılım göstermişlerdir.

Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde, Afet ve Kadın Çalıştayı boyunca sıklıkla kullanılmış olan kavramların neyi ifade ettiğine yer verilmekle birlikte; çalıştay boyunca ele alınmış olan tema ya da konular hakkında daha önceden yapılmış olan akademik çalışmalara yer verilmesi de amaçlanmıştır.

Öncelikle, cinsiyet; biyolojik verilere dayanılarak oluşturulan "dişi" ve "erkek" kategorilerine işaret eden şemsiye bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet ise; hegemonik kadınlık ve erkekliğin normal olduğuna dair herhangi bir "doğal/biyolojik" kanıt olmadığına, aksine "kadın – erkek" toplumsal cinsiyet kimliklerinin ve bu kimliklere atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin siyasal alanda, tarihsel olarak ve kolektif insan pratiğiyle kurulduğuna, dolayısıyla değiştirilebilir olduğuna işaret eden bir kavramdır (Bolat, 2021).

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek için sonradan atfedilmiş cinsiyet rollerine karşılık gelmektedir. Cinsiyet rolleri, bireyin mevcut kaynaklara erişimi, davranış kalıpları, sorumlulukları, haklara ulaşımı ve daha birçok alanı belirlemektedir. Ecevit'e göre (2021); toplumsal cinsiyet, iki cinsiyet üzerine yüklenen ve toplumsallaşma yolu ile öğrenilen/ kabullenilen "cinsiyet kimliğini" anlatan bir kavramdır. Buna bağlı olarak; toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kadınların ve erkeklerin taşıdıkları varsayılan özellikleri ve rolleri içeren, tasarlanmış sosyal ve kültürel kalıplardır. Kalıp yargılar, değiştirilmesi en zor olan düşüncelerdir. Bu özelliği nedeniyle de toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, "toplumsal cinsiyet eşitliğinin" sağlanmasında ciddi bir engel teşkil eder ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla beslenerek de sağlamlaşır.

Daha ileriye giderek erkeklerin kadınlar üzerindeki tarihsel sürece dayanan güç ilişkilerini meşrulaştırır. Böylece toplumsal cinsiyet eşitliğinin

kitlesel olarak benimsenmesini engelleyen cinsiyetçi tutumları [ve farklılıkları] haklı göstermek ve sürdürmek için kullanılırlar (TBB, 2022). Bu farklılıklar pek çok alanda orantısız biçimde kadınların aleyhindedir. Kadınlar ve erkekler arasındaki tarihsel dengesizlikler, kamu politikaları da dâhil olmak üzere, her türlü insan faaliyetine ve kurumuna hükmeder. Bugün bile, hâlâ (bilinçli ya da bilinçsiz olarak) politika yapımındaki norm, "standart insanı" erkekler olarak görmektir. Toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine ulaşmak için, politika oluşturma sürecinin tüm aşamalarında normları sorgulayan ve toplumsal farklılıkları dikkate alan stratejilere ihtiyaç vardır (Ecevit, 2021).

Türkiye Barolar Birliği'nin (2022) aktarımla; Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının varlığı, 1960-1970'li yıllarda BM'ye üye ülkelerin üzerinde ortaklaştığı en önemli toplumsal sorun alanlarından biri olmuştur. Bu nedenle de; 1979'da toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması için BM tarafından "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)" hazırlanmıştır. Bu sözleşmede ayrımcılık şöyle tanımlanmaktadır: "Kadınlara karşı ayrımcılık terimi siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmasını veya kullanmasını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir."

CEDAW'dan tam 32 yıl sonra, "toplumsal cinsiyet ayrımcılığı" kavramı, bu defa Avrupa Konseyi'nce hazırlanan, 2011'de imzalanıp 2014'te yürürlüğe giren "Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi"nde yer alır. İlk imzacısı Türkiye olduğu için kısa adıyla "İstanbul Sözleşmesi" olarak anılan bu sözleşme,

kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı kınama, önleme ve yasaklama, kadınlara karşı ayrımcılık yapan yasa ve uygulamaları yürürlükten kaldırma konusunda imzacı ülkelere / taraflara sorumluluk yüklemektedir. İstanbul Sözleşmesi Madde 4 şu şekildedir: Taraflar kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı kınar ve bunu önlemek için özellikle: Kadın-erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal Anayasalarına veya diğer uygun mevzuatına dâhil edip, bu ilkenin uygulamada da gerçekleştirilmesini sağlayarak, gerektiğinde kadınlara karşı ayrımcılığı, yaptırımların kullanılması yoluyla yasaklayarak, kadınlara yönelik ayrımcılığı içeren kanunları ve uygulamaları yürürlükten kaldırarak, gerekli yasal veya diğer tedbirleri gecikmeksizin alır.

Sözleşme, taraf ülkelerin mağdurlarının haklarını korumak için alacakları önlemlerin cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya başka tür görüş, ulusal veya sosyal köken, bir ulusal azınlıkla bağlantılı olma, mülk, doğum, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, sağlık durumu, engellilik, medeni hal, göçmen veya mülteci statüsü temelinde ayrımcılık yapılmaksızın uygulanmasını şart koşar (Madde 4.3). Bu tanım önemlidir; çünkü CEDAW'da yapılan ayrımcılık tanımında içerilmemiş kişi ve grup özelliklerini ve toplumsal ilişkileri de içerir. Bu sözleşmeye göre, "kadınlara karşı ayırım" deyimi, kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım; mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir (Madde 1).

Ayrıca, 1995'te Pekin'de yapılan Kadın Konferansı'ndan bu yana toplumsal cinsiyetle ilgili konuların her düzeyde tüm alanlara ve sektörlere dâhil edilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi için "toplumsal cinsiyet bilincinin yay-

gınlaştırılması" kapsayıcı bir strateji olarak kabul edilmiştir (Pincha, 2009, s. ix). Afete hazırlık ve afet sırasında toplumsal cinsiyetin gözetilmesi, çeşitli durumların toplumsal cinsiyet bakış açısıyla izlenmesi ve incelenmesiyle birlikte toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin belirgin kılınmasını gerektirir. Afet yönetim sürecinde toplumsal cinsiyete duyarlı stratejilerin ve girişimlerin oluşturulabilmesi için kadınların, erkeklerin ve kendini diğer şekillerde tanımlayan kişilerin hem pratik, hem de stratejik ihtiyaçlarının düşünülmesi de ayrıca gerekir (a.g.e.).

Afet ve Kadın Çalıştayının ana gündemi olan ve tartışılmasını elzem kılan diğer bazı teknik kavramlara da değinmek yerinde olacaktır. Afet; toplumun belli kesimleri veya tamamı için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar ortaya çıkaran, normal yaşamı ve insan etkinliklerini durduran veya aksatan, etkisi altında kalan toplumun üstesinden gelme yeteneğinin yetersiz olduğu doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaydır (Kişi, 2022, s. 7). Afet ve acil yardım durumu ise; AFAD'ın tanımına göre afet ve acil durum yönetimi; afetlerin önüne geçilmesi ve afet sonrası oluşan zararların azaltılması gibi amaçlarla yaşanan bir afet olayının öncesi, sırası ve sonrasında yürütülmesi gerekli olan çalışmaların planlanması ve koordine edilmesi, desteklenmesi ve uygulanabilmesi gibi birçok süreçte devletin tüm kaynaklarının bu ortak amaçlar kapsamında yönetilmesi olarak ifade edilmektedir (a.g.e, s. 8). Yine, afetzede (afete maruz kalmış birey ya da afetten etkilenen birey); afete uğramış ya da afetten etkilenmiş kişi olarak tanımlanmakla birlikte; gerçekleşmiş ya da gerçekleşmesi ihtimali olan afet ve acil durumlardan dolayı fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan zarara uğrayan ya da zarara uğraması muhtemel kişi olarak da betimlenmektedir (a.g.e.). Son olarak deprem ise; "Tektonik kuvvetlerin veya volkan faaliyetlerinin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda meydana gelen enerjinin sismik dalgalar hâlinde genişleyerek geçtikleri yerleri ve yeryüzünü kuvvetli şekilde sarsması olayıdır." şeklinde tanımlanmaktadır (a.g.e.).

Deprem gibi afetler teknik olarak bakıldığında, sıradan bir doğa olayı gibi gözükmekle birlikte; tehlikeler kırılgan gruplarda meydana geldiğinde bir afet niteliğine bürünür (Ciamopi vd., 2020, s. 12). Kırılgan topluluk ve haneler beklenmeyen olaylarına etkilerine karşı koyma ve kendilerini koruma konusunda yetersiz kapasiteye sahiptirler (a.g.e.). Derinleşen yoksulluk, yetersiz konutlar, plansız şehirleşme, iklim değişikliği, zayıf başa çıkma stratejileri, bilgiye yetersiz erişim, karar alma mekanizmalarına sınırlı katılım vb. kadın ve erkekleri geçmişe oranla afetlere karşı çok daha kırılgan hale getirmiştir (a.g.e.). Buna ek olarak; kaynaklara, fırsatlara ve güce kısıtlı erişimi olan toplum kesimlerinin, örneğin kadınların, aşırı olayların etkilerine karşı kırılganlık düzeyleri oldukça düşüktür.

Toplumsal cinsiyete dayalı eşitlik (gender equality) ve insan haklarının (gender equity) yetersizliği bakımından bireylerin fırsat eşitsizliğine ve ayrımcılığa maruz kalması, afetlerin daha da karmaşık bir hal alması ve etkilerinin daha da artmasıyla sonuçlanmaktadır (Okay& İlkaracan, 2018, s. 3). Mevcut cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle sosyoekonomik bağımlılığının artması, kadınları yüksek risk grubuna düşürmektedir. Bu bakımdan, özellikle de afetlerde kadınlar kurban, mağdur ve riskli gruplardan kabul eden yaygın bir anlayış benimsenmiştir.

Kadınların özel kırılganlıklarının dramatik göstergelerinden biri afet sonrası kadın ve erkek ölüm oranları arasındaki farktır (Ciamopi vd., 2020, s. 13). Birçok çalışma, toplumsal olarak inşa edilen cinsiyet rollerinden kaynaklı, afet sonrasında ölüm oranının kadınlarda daha yüksek olduğu ortaya koymaktadır (a.g.e.). Ek olarak, afetler gerçekleştikten sonra barınaklara yerleşmek zorunda kalan ailelerin bakımı ve ev işleri kadınların üzerine kalmakta ve ilave bir iş yükü oluşturmaktadır (a.g.e., s. 50). Bu durum, erkeklerin göçü sebebiyle daha da çok artmakta, kadınlar hem ev içi yükü hem de geçim sağlama yükünü omuzlamak zorunda kalmaktadır (a.g.e.). Be-

raberinde, kadınların üreme sağlığı ile ilgili özel ihtiyaçları olabilmekte; destek hizmetlerine erişim (örn. Hamilelik, doğum, emzirme vb.) ya da menstrüasyonla ilgili uygulamalar zedelenebilmektedir (a.g.e., s. 50). Geçici barınma sırasında sağlık hizmetlerinde çalışan doktorların erkek olması, kadınların doktora gitmeye çekinmesine ve sağlık sorunlarının artmasına neden olduğu bilinmektedir (Okay& İlkaracan, 2018, s. 5). Kadınlar ve kız çocukları, barınaklarda ya da yakınlarının yanında kalmak zorunda olduğundan; ev içi ve cinsel şiddete maruz kalabilmektedir (Ciampopi vd., 2020, s. 51). Örneğin, afet sonrasında geçici barınma sorunlarının hem kadınlar hem de erkekler açısından ağırlaşmasıyla kadına yönelik mevcut fiziki, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet ve ayrımcılığın artması; dövülme, cinsel taciz ve tecavüz vakalarının artmasına neden olmaktadır (Okay& İlkaracan, 2018, s. 5).

Yine afet sonrası süreçlerde; çadır kentlerde kadınların yaşam ve hareket özgürlüklerini kısıtlayan durumlar yaşadıkları (tuvaletleri kullanma ve yıkanma yeri nedeniyle gitmeye çekindikleri, hatta engellendikleri) bilinmektedir (Okay& İlkaracan, 2018, s. 5). Ancak, kadınların geçici barınma alanlarında daha fazla zaman geçirmeleri, bu alanların tayininde, altyapı tesislerinin (güvenlik, temizlik, suya erişim yolları vb.) belirlenmesi ve tasarımı, kadınların ihtiyaçlarına, günlük işlerine ve çocuklarının eğitim gereksinimlerine uygun olarak ayarlanması, yani, bu alanların kadın gözleriyle planlanması oldukça önemlidir (a.g.e.). Aksi takdirde; afet sonrasında kadınların temiz suya ulaşımın zorluğu ile olası enfeksiyonlar konusu olabilmekte; kadınların öncelikle hane halkının ortak yaşam alanı temizliği ile ilgilendikleri temiz veya pis suyu kullanmak mecburiyetinde olmaları, afetten sonra barınılan mekânlarda cinsiyete uygun tuvaletlerin olmayışı, yeterli düzeyde hijyenin sağlanamaması durumu, ahlaki gerekçe ve nedenlerden dolayı kadınların kullanmakta güçlük çekecekleri ortak tuvalet ile banyoların oluşu, geceleri tuvalet kullanımını güçleştiren aydınlatma sorunları gibi, gerçekte basit gibi

görülen ancak toplumsal cinsiyete duyarlı bakış açısıyla bakılmadığında hastalık sebebi oluşturabilecek durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Varışlı, 2022, s. 24).

Ek olarak; toplumsal cinsiyete duyarlı güvenliği sağlayacak, öncelikle şiddete yönelik önlemlerin alınması, hem yerel yönetimin hem de sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışmasını sağlayacak sosyal altyapı düzenlemeleri afet öncesi zarar azaltma planlamasında mutlaka gereken yeri almaktadır (Okay& İlkaracan, 2018, s. 5). Örneğin; toplumsal dayanışma ağlarının çalışır durumda olması (yerel halk kültür merkezleri ve kadın sığınma evlerinin acil durum hizmet altyapısı olarak geliştirilmesi ve etkinliklerle desteklenmesi), yaşamsal hizmetler, kadın sağlığı açısından özel bakım ve 24 saat yetkin tıbbi destek ihtiyaçları bakımından geçici barınma planlaması sağlanmalıdır (a.g.e., s.8-9).

Ayrıca, geçici barınma yerlerinde temin edilen birtakım kolaylıklarda erkeklerin birayara gelmesi ve sosyalleşmesi için barınaklar inşa edilirken kadınlar için bu türden toplanma yerleri oluşturulmamıştır. Oysaki; bu şekilde müşterek toplanma mekanlarında kadınların dikiş, el işi gibi evden yaptıkları işler için gerekli alan da mutlaka temin edilmelidir (Pincha, 2009, s. 29). Dahası, evlenmemiş kadınlar, çocuksuz dul kadınlar, yaşlı kadınlar, evsiz kadınlar vb. erkekler tarafından hazırlanan yardım listelerinde yer almazken; yardım ve rehabilitasyon malzemelerinin de tamamen dışında tutulmaktadır (a.g.e., s.33). Evlenmemiş kadınlar hem özel hem de kamusal anlamda ciddi bir biçimde dışlanırken evsiz ve göçmenler de genellikle hesaba katılmamaktadır (a.g.e.).

Yapılan çalışmalar, kadınların dezavantajlı durumları mutlaka göz önüne almalı, toplumsal cinsiyeti absorbe etmeli; ancak kadınları güçsüz birer birey olarak göstermekten kaçınılmalıdır. Afet risklerinin azaltılmasında, hazırlık ve müdahalede mevcut yaklaşımlar hala sorunlarla karşı karşıyadır; bunun asıl nedeni, afet yönetiminin

her aşamasında olduğu gibi, hazırlıkta da halkın katılımıcılığının yeteri kadar sağlanamamasıdır (Okay& İlkaracan, 2018, s. 2). Bundan dolayı; belli bir toplumdaki nüfusun belli bir kısmının bu katılımcı süreçlerde yer almaması, afet dirençliliğini de azaltmaktadır. Halbuki, Türkiye'nin de katıldığı Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030) kapsamında alınan kararlarda, toplumun zarar görebilirliğinin azaltılması, afet yönetimi süreçlerinin her aşamasında öncelikle de kadınların katılımının arttırılması önemli bir amaç olarak belirlenmiştir. Böylece, yerel organizasyonlarda kadın liderliğinin desteklenmesi amaçlanmakla birlikte; aynı zamanda kadın yoksulluğunun ve kırılganlığının azaltılması, yani sosyoekonomik güçlendirilmesini de hedeflenmiştir (a.g.e.).

Benzer şekilde, kadınların sosyal değişimin aktif unsurları olarak oynadıkları rol mutlaka tanınmalı ve çaresiz kurban [savunmasız, mağdur] olarak kabul edilmekten uzaklaşılmalıdır (Ciamopi vd., 2020). Buna bağlı olarak; kadınlar, haklarına sahip çıkma ve topluluklarının hayatta kalmasını sağlamaya yönelik örgütlenme becerilerini ile birer değişim unsuru olarak ele alınmalı ve bu konudaki kapasiteleri mutlaka ortaya konmalıdır (a.g.e., s. 13). Örneğin kadınların afet riskleri ve ihtimalleri konusunda zamanında haber almaları; afetlere müdahale konusunda toplumu mobilize etme hususunda önemli bir beceri sergiledikleri bilinmektedir (a.g.e., s. 48). Çoğunlukla evlerinde ve mahallerinde vakit geçiren kadınların komşularını ve topluluklarını iyi tanımaları, afet sonrasında zarar tespiti yapılması ve afetleri etkileri konusunda yararlı bir bilgi kaynağı oluşturulmasına katkı sunmaktadır (a.g.e., s. 48). Beraberinde, toplulukların en acil ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla faaliyet gösteren sosyal aktörleri bir araya getiren bir sosyal ağ oluştururlar; bu tür topluluk örgütlenme faaliyetleri afetlere hazırlık ve afetlerin etkilerinin azaltılması açısından büyük önem taşımaktadır (a.g.e., s. 52). Özetle; kadınların geleneksel rollerinden kaynaklanan sosyokültürel kapasiteleri, bakım becerileri ve sosyal ağları, afet yönetiminin

de önemli bir kaynak olarak göz önüne alınabilir; nitekim yapılan çalışmalar kadınların kapasitelerini değerlendiren, daha proaktif, katılımcı bir afet risk yönetiminin ancak başarılı olduğunu ortaya koymaktadır (Okay& İlkaracan, 2018, s. 3).

Eğitim ve bilinçlendirme/ farkındalık yaratma; bütünleşik afet ve acil durum yönetim sistemlerinin olmazsa olmaz bir ana unsurudur. Benzer şekilde, risk iletişimi çalışmalarını gerçekleştirilebilmesi için; eğitimlerin kadınlara ulaştırılması, toplumun eğitimi anlamına gelmektedir (Okay& İlkaracan, 2018, s. 5). Örnek vermek gerekirse; bir mahallede kadın gruplarının olması, afet öncesi güçlü bir sosyal dayanışmayı sağlayacağı için, afete hazırlık kapasitesinin de artmasını sağlayacaktır (a.g.e.). Benzer şekilde; kadınların planlama süreçlerine katılımının sağlanması, sosyoekonomik kapasite güçlendirme eğitimlerinin yanında afet eğitimi, acil eylem planlarına yönelik tatbikat ve tahliye eğitimlerinin de sunuluyor olması gerekir (a.g.e., s.6). Başta AFAD olmak üzere resmi kurumlarda, müdahale ve gönüllü ekiplerinde kadın temsiliyetinin arttırılması önemli olmakla beraber; mahalle kadın örgütlenmelerinin yerel yönetimler tarafından desteklenmesi, çok sayıda kadına ulaşılması, sürdürülebilir iletişim ve eşgüdümün kurulması için hayatidir. Ancak, sadece kadınların eğitim almaları yeterli olmamakta; afet sonrası geçici barınma alanlarında görev alacak çalışanların toplumsal cinsiyet yaklaşımlı eğitimlerden geçmesi elzem hale gelmektedir. Eğitim içerikleri oluşturulurken çift yönlü iletişimin geliştirilmesi, toplumsal cinsiyete duyarlı kırılganlık ve kapasitelerinin dikkate alınması önem arz etmektedir (a.g.e., s.7).

Kadınların sadece birer kurban değil; değişimin öncüsü birer sosyal aktör oldukları göz önüne alınmalı ve afete yönelik çalışmalar toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden ele alınmalıdır. Bu çalışmalar gerek afet öncesi gerekse afet sonrası dönemde mutlaka uygulanmalıdır. Buna göre (Ciamopi vd., 2020, s. 57, s. 109, s. 110) (Okay& İlkaracan, 2018, s. 9) ;

- Kadınlar için kaynaklara daha fazla erişim ve kontrol hakkı tanınmalı,
- Kadınlara karar alma süreçlerine daha fazla katılım ve liderlik tanınmalı,
- Kadınları ve kız çocuklarını toplumsal cinsiyet temelli şiddetten korunmanın yolları belirlenmeli,
- Kadınlara daha fazla güçlenme ve donanımlılık hissi edinmeleri konusunda destek sunulmalıdır.
- Kadınların tehlike karşısındaki kırılganlıklarını azaltmak için farklı geçim kaynağı seçenekleri oluşturulmalı, uygun olmayan kalkınma politika ve uygulamalarının kadınlara yönelik riskleri arttırmadığından emin olunmalıdır.
- Afete hazırlık ve müdahale planları, toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış kırılganlık ve kapasiteleri dikkate almalı; kadın ve erkeklere anlayabilecekleri dilde eşit biçimde ulaştırılmalı ve riskleri azaltacak öncelikli faaliyetler oluşturulmalıdır.
- Afet sonrasında iyileştirme, toplumsal bir fırsat haline getirilebilir. Bu yüzden afetlerde sosyoekonomik iyileştirme ve yeniden yapılanma, en az fiziksel yapılara yönelik iyileştirme kadar önem arz etmektedir.

1. GÜN

AFET ve KADIN ÇALIŞTAYI

1. GÜN

1.1 Açılış Konuşmaları

Takdim

Sayın Daire Başkanlarımız, Değerli Müdürlerimiz, Müdür Yardımcılarımız, Değerli Belediye Temsilcilerimiz, Çok Kıymetli Kadın Hakları Savunucuları, Saygıdeğer Siyasi Parti Temsilcileri, Belediye Meclis Üyelerimiz ve Değerli Muhtarlarımız;

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı ve İstanbul Planlama Ajansı ev sahipliğinde, pek çok kadın örgütünün destekleriyle düzenlenen 2 gün süreli Afet ve Kadın Çalıştayımıza hepiniz hoş geldiniz.

Milyonlarca insanla beraber, 11 ili derinden sarsan Kahramanmaraş depremi; kimilerine göre asrın felaketi, insanlık tarihinde doğanın kendisini hatırlattığı bir sesleniş, on binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olan büyük bir ihmalin yüzü olduğu gibi, kimilerine göre ise, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı afet yönetimi planlaması ve dirençli kentlere yönelik ihtiyaç karşı bir dayanışmanın da çağrısıdır.

İşte, bu çağrıya uyararak, toplumsal cinsiyete duyarlı afet farkındalığını arttırmak ve yerelde farklı kentsel aktörler arasında oluşturulacak işbirliği ve koordinasyonun ilk adımlarını atmaya üzere bugün her birlikte bir aradayız.

Biz, bugün bir tarihe tanıklık ediyoruz. Uzun ve emek yoğun bir süreç sonunda daha kapsayıcı ve eşitlikçi afet yönetim politikalarının oluşturulmasında ve planlamalara dâhil edilmesinde, hepimiz aktif birer birey olarak rol alacağız. Bunun haklı gururunu yaşıyoruz.

Kahramanmaraş Depremlerinde kaybettiğimiz tüm kadınlara ithafen düzenlediğimiz bu çalıştay, bizler için büyük ve anlamlı bir öneme sahip. Biliyoruz ki; afetlerden biz kadınlar, erkeklere

göre daha yüksek oranlarda ve daha ciddi biçimde etkileniyoruz. Üzerimize yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri, sıkıştırıldığımız sosyal statüler ve yaşadığımız eşitsizlikler, afetlerin biz kadınlara verdiği zararı büyütüyor. Ancak, bütün bu olumsuzluklara rağmen, bir umut ışığı, bizleri etrafında kenetliyor ve biz kadınları ayakta tutuyor.

6 Şubat Depremlerinde gördük ki, tüm Türkiye genelinden, hatta tüm Dünyadan gönüllüler yardım etmek, hayat kurtarmak ve sağ kalanların yaralarını sarmak için, deprem bölgelerine akın etti; beraberinde, büyük yardımlaşma kampanyaları başlatıldı. İşte, deprem bölgesine akın eden o gönüllülerin arasında, çok değerli ve emekçi kadın örgütleri vardı. Büyük bir afete maruz kalan kadınların ve kız çocuklarının ihmal ve istismara maruz kalmaması, çeşitli sağlık sorunları ve birbirinden farklı konuda yoksunluk yaşamaması ya da kadınlara özgün temel ihtiyaçlarının karşılanması adına, elindeki, bütün imkânları seferber ederek, birçok kadın örgütü deprem bölgesine koştu. Kadın Dayanışmasının belki en hüznü, ama aynı zamanda en anlamlı örneğini teşkil edecek şekilde, deprem bölgesinde kız kardeşlerinin yaralarına merhem oldu ve halen de olmaya devam ediyor.

Ne şanssız ki; kadın dayanışmasını ve feminist mücadeleyi yeşerterek temsil eden ve afet felaketlerinde dahi, kadının yurdu olan, kız kardeşlerimiz var! İstanbul Depremi kapıda beklerken, olası bir deprem sonrası kadınların iyilik durumlarının sağlanması amacıyla, birbirinden farklı kurdandan kadınların oluşturduğu ve Mart ayından bu yana devam eden süreci bizlerle paylaşması ve "Afet ve Kadın Çalıştayı- Başlangıç Noktası" isimli konuşmayı yapması üzere, Kadınlarla Dayanışma Vakfı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitim Uzmanı Sayın Özge Ozan'ı kürsüye davet ediyorum.

1.1.1 Başlangıç Noktası

ÖZGE OZAN

Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)

Çok acı şeyler konuşacak da olsak, bu iki gün boyunca birlikte olmak mutluluk verici ve bizleri güçlendiriyor. Konuşmama 6 Şubat depreminde yaşamını yitiren tüm insanlarımızı, tüm kadınları anarak başlamak istiyorum. Elbette bu kürsüden iki selam göndermeliyim. Öncelikle yasını bile tutma şansı bulamadan yıkıntıların içinde yaşamı sürdürmek için uğraşan, hala, yani 6 ayı aşkın bir süredir en temel ihtiyaçların bile karşılanamadığı, temel ihtiyaçlara erişim talebinin sürdüğü deprem koşullarında, bir sürü yük omuzlayarak ayakta kalmaya çalışan tüm kadınlara selam olsun. Ve deprem anından itibaren harekete geçen, "kadın dayanışması yaşatır" sözünü bir kez daha gerçek kılan ve bütün enerjisini, tartışmalarını, emeğini deprem sahasına giderek ya da dayanışma ağlarına katılarak seferber eden kadın hareketine; İstanbul Büyükşehir Belediyesi dâhil tüm kurumlarda emek veren, tek tek tüm kadınlara selam vermek istiyorum. İyi ki varlar, iyi ki varız ve birlikte güçlüyüz.

Henüz acı da yas da çok taze ama en önemlisi, deprem kentlerinde hala dayanışma ihtiyacı sürüyor. Kadınların ihtiyaçları ve talepleri çok yakıcı. Afet ve Kadın Çalıştayı boyunca hangi konuyu tartışırsak tartışalım, eminim ki bu hep aklımızda olacak. Bu salon ve bu çalıştaydan neler çıkacağına dair bir inanç oluştururken de buna güveniyorum.

Konuşma başlığım: "başlangıç noktası." Bugün bizi bu salonda bir araya getiren deprem odağında tartışmalar yürüteceğimiz "Afet ve Kadın Çalıştayı'nın" örgütlenme sürecinden bahsedeceğim. Konuşmayı ne zaman "başlangıç noktası" sözleri ile düşünsem, aklımda kişisel bir öyküye dönüşüyor. Deprem bölgesinde sayıların altına gizlenmiş çok fazla kadının öyküsü var. Ve dep-

remde sayıların arasında kaybedilen bunca kadın öyküsü varken, kişisel bir öyküden bahsetmekten çekiniyorum. Ama yine de bu salonda bir araya gelmiş kadınların anlayışına güvenerek ve hepimizin çok farklı olan kişisel öykülerinin hep bir biçimde keşiştiğine dair inancım, izniniz istiyorum.

17 Ağustos 1999 Depremi'nden bir ay sonra İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü'ne başladım. Henüz feminizmle değilse de öğrenci hareketi ile tanışmıştım. İlk katıldığım toplantılarda gündemimiz depremdi. İlk katıldığım dayanışma faaliyeti, 12 Kasım Düzce Depremi için harekete geçmek üzerineydi. İlk amfi konuşmalarımı, 1999'u 2000'e bağlayan geceyi yani herkesin 21. yüzyıla geçiş coşkusu konuştuğu geceyi, yılbaşını, sınıf arkadaşlarımı Kocaeli'de depremi yaşayan çocuklarla geçirmeye çağırmak ve oyuncak toplamak üzere yaptım. Tüm Türkiye'den üniversite öğrencileri olarak İzmir'de buluştuk ve destek olmak üzere ekiplere bölünerek orada yürütülen bir saha çalışmasına katıldık. İlk gittiğimiz yer, Roman yurttaşların yaşadığı bir bölgeydi. Depremden üzerinden 4 ay geçmişti. Ve bizi götördükleri bölge, "naylon kent" diye anılıyordu. Yola çıkarken, elimizde çocuklara götördüğümüz oyuncak dolu torbalar ve "umut" vardı. Oraya vardığımızda ne çadır ne de konteyner gördük. Aralık ayının son gününün soğuşunda, tahtaların üzerine kapladıkları naylonların altında yaşamaya çalışan insanları gördük. Çocuklarına oyuncak götördüğümüz anneler, henüz kendileri çocuk yaşta olan kadınlardı. Henüz 19 yaşındaydım ve sanıyorum bu karşılaşma, hayatımı değiştirdi.

Muhtemelen tam o sıralarda Kocaeli'nin bir başka bölgesinde depremi yaşayan kadınlarla dayanışmak için farklı illerden bir araya gelmiş kadınlar, çalışmalarını sürdürüyordu. Sevgili Mücella Yapıcı da onlardan biriydi. Özgür olsaydı, eminim bu çalıştayı açılışını o yapardı. İşte o kadınlar, depremin yıkıntıları içinde bugün gönüllülerinden biri olduğum KADAV'ı, Kadınlarla Dayanışma Vakfı'nı kurdular.

Eminim ki bu çalışmaya katkı sunan birçok kadın örgütünün kuruluşunda yer alan kadınlar, feminizmi öğrendiğimiz, kadın hareketi içinde yan yana olduğumuz çok sayıda kadın da, o günlerde Kocaeli Depremi'ni yaşayan kadınlarla dayanışmak üzere emek veriyordu. Feminizmi öğrendiğimiz, o harekette yan yana yürüdüğümüz kadınlar iyi ki ve ne yazık ki, kuşaktan kuşağa bu çabayı devam ettirdiler. Çoğu insan eliyle yaratılmış afetlerde, afeti yaşayan kadınlarla, tüm insanlarla, dayanışmak için harekete geçtiler.

Belki de, afette kadın olmayı en iyi özetleyen cümle benim için şu: Bunca acıya, kayba, emeğe, çabaya, deneyim ve birikime rağmen, biz tam 24 yıl sonra, 6 Şubat depreminin ardından, hep birlikte yine "kadınlar için hijyenik ped" kampanyası yapmak zorunda kaldık. Doğum kontrol hapının bir lüks olmadığını, kadına yönelik erkek şiddetinin afet anında dahi sürdüğünü anlatmak zorunda bırakıldık.

İşte bu çalıştayın "başlangıç noktası" en çok burası: Afetlerde kadınların yaşadıklarının, deneyimlerinin, taleplerinin, raporlarda ya da röportajlarda kalmaması, bir sonraki afete kadar raflara kaldırılmaması gerektiğine dair ortak kararlılığımız.

Bize 'feminist bir afet politikası' gerek. Afet planlama ve yönetim süreçlerinde kadınların, kadın örgütlerinin yalnızca katılımcı değil, doğrudan özne ve karar alıcı olduğu, karar alma süreçlerinde aktif rol aldığı bir politikanın zorlanması gerek. Bu çalıştay, bu yönde bir adım olursa amacına ulaşacak. 6 Şubat depremlerinde bir kez daha gördük ki, kadınların sesini ancak diğer kadınlar duyuyor. Kadınların özgün ihtiyaçlarının bilgisi, yalnızca kadınlarda var. Kadınların taleplerini, ancak kadınlar dile getiriyor.

Biliyoruz ki kadın hareketi olmasa, neden kadınların çocuk odalarında yaşamlarını yitirdiği sorgulanmayacak. Biz olmasaydık, kadınlar olmasaydı, afet sonrası kadınlara yüklenen bakım emeğini ve yeniden üretim yükünü belki de kimse

konuşmayacaktı. Afette kadınlar için güvenlik sorununun sadece dışarıdan tehditlerle değil; doğrudan hane içindeki erkeklerden kaynaklandığı da gündem olmayacaktı. Deprem sonrasında kadın sığınaklarındaki kadınlara ne olduğu takip edilmeyecek, "aile temelli" yardım anlayışının yalnız yaşayan kadınları, farklı kimliklerden kadınları dışarıda bıraktığı dile getirilmeyecek, yüksek sesle söylenmeyecekti.

Kadınlar, belki de afet planlarında "dezavantajlı grup" olarak bir çalışma planının alt başlığına sokuluracaktı. Fakat, bu dezavantajlı oluşun nedenleri, erkek egemenliğinin, ülkedeki toplumsal cinsiyet rejiminin yarattığı eşitsizlik ve ayrımcılık, feminist hareket olmazsa eğer, kimse tarafından konuşulmayacaktı. En önemlisi, failerin adı konulmayacak, isimlerine işaret edilmeyecekti.

İşte bu çalıştay, iki yönlü bir çağrı. Bir yönü kadınlara: Bu afetler ülkesinde sadece akut anlarda ve iyileşme sürecinde değil, her yönüyle feminist bir afet politikası oluşturmak ve sürekliliği olan bir gündem haline getirmek için harekete geçelim ve sürekliliği olan bir mekanizma kurmaya çalışalım. Kadınları yok sayan ve kendileri de pek işlemeyen afet planları, kadının adı olmayan organizasyon şemaları ve afet yönetim kademeleri değişene kadar birlikte mücadele etmek için kadından kadına bir çağrı bu. İkinci çağrı ise tüm ilgili kurumlara: Toplumsal cinsiyet körü hiçbir afet planının gerçek hayatta başarılı olmayacağını görmeleri ve adım atmaları için, bir çağrı. Toplumsal cinsiyet körü afet planları hazırlarsanız, hiçbir işe yaramayacaktır. Bunların başarıya ulaşma şansı yoktur. Bu sesi duyun ve harekete geçin!

Kadın dayanışmasının varlığı, elbette hepimiz için aynı zamanda bir güven hissi. Biliyoruz ve inanıyoruz ki, İstanbul'da o beklenen deprem yaşandığında da tüm Türkiye'den kız kardeşlerimiz örgütlenecekler; bize ulaşmak için çalışacaklar, dayanışmak için harekete geçecekler. Ama bu yetmez. 6 Şubat depremlerinde yetmediğini hepimiz hissettik ve gördük. Bazen acil ihtiyaç ko-

lilerinden kafamızı kaldıramadık. Kadınların o anki taleplerinin gerçek bir hak savunusuna dönüşeceği bir hat yaratmakta zorlandık. Her yere yetişemediğimizi gördük: Köylere, kırsal alanlara, sığınaktaki kadınlara, şiddet gören, 6284 sayılı yasaya başvuru yapmış kadınlara...

Sadece dayanışma, inanılmaz kıymetli ve bizi ayakta tutan şey; ancak yetmez. İşte tam da bu nedenlerle bu çalıştay, halkın olan kaynakların, kurumların, olanakların ve varlıkların, halkın kadın yarısı için kullanılmasını sağlamak üzere bir adım olursa; amacına ulaşacak.

Gelelim çalıştayın örgütlenme sürecine ve programına...

6 Şubat depremleri sonrasında elbette depremi gündemleştiren çok sayıda panel, toplantı ve çalıştay düzenlendi. Belki de bu çalıştayın, elbette hepsi de değerli olan diğer çalışmalardan farkına, örgütlenme sürecine değinmek gerekiyor. Fark, kadın hareketinin, her kadının kendisini özne hissetmesini önceleyen kolektif çalışma tarzını temel almasında bulunuyor. Feminist yöntemi; bu çalıştayın örgütlenme süreci boyunca hep birlikte elimizden geldiğince hayata geçirmeye çalışmamızda yatıyor.

Burada bir teşekkür parantezi açmam gerekiyor. Deprem bölgesinden döndükten sonra, KADAV olarak Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanı Sevgili Enif Dipşar, sevgili Özlem Yalçınkaya ve proje ekibinden diğer arkadaşlarla yaptığımız görüşmede: "Kadın örgütlerinin, kadınların katılımcı değil, doğrudan örgütçüsü olduğu bir afet politikası tartışmasına ihtiyacımız var. Afet bölgesi ile bunu İstanbul için de düşünmeye ihtiyaç var" dediğimizde; özellikle Hatay'da çok yoğun bir çalışma sürecinde olmalarına, İBB Kadın çalışmasına yoğunlaşmalarına rağmen, bu zeminin oluşmasına "tamam" dediler; "elimizden ne gelirse yapalım," dediler ve yaptılar. Kadın ve Aile Müdürü Sinen Gülenç de süreç boyunca desteklerini sundu. Hepsine teşekkür ediyorum.

Geçtiğimiz Nisan ayında, afet bölgesine yönelik çalışma yürüten, ilk elden ulaşabildiğimiz kadın örgütlerinden ve İBB Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı (SHDB) ve Kadın ve Aile Hizmetleri Şube Müdürlüğü'nden kadınların katılımı ile ilk toplantımızı gerçekleştirdik. Çalıştay fikrinin uygulanmasıyla birlikte, bugün de hep birlikte üzerine tartışmalar yürüteceğimiz öncelikli 5 temayı belirledik:

- Afet Öncesi Planlama ve Örgütlenme
- Afette Kadın Sağlığı
- Afet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele
- Afet Sonrası Mekânsal Planlama
- Afet Sonrası Sosyal Planlama ve Sosyo-Ekonomik Destekler

Bu temalarda çalışma gruplarını kurduk, çalışma gruplarından gönüllü katılımlarla da çalıştay sekretaryasını oluşturduk.

Her çalışma grubu kendi içinde temalara ait değerlendirme, içerik belirleme toplantılarını sürdürdü. Farkı da şuydu: Moderatörler dahi çalışma gruplarından gelen önerilerle belirlendi. Zaman planlamasından, temalara dair soruların oluşmasından çağrıya kadar her konu, her detay, kadınların ortak aklı ve emeği ile örüldü. Sonuçları bakımından farkı yaratacak olanın da bu olacağını düşünüyorum.

Bu süreçte emeği geçen, bu buluşmayı gerçekleştiren herkese, bu salonu hazırlayanlar da dâhil, tüm kadınlara teşekkür ediyorum. Keşke zaman olsa, isim isim teşekkür edebilsem, görünmeyen emeği de görünür kılabilsek. Ama izninizle özel bir teşekkürüm var sevgili Selda'ya. Selda Altınok'a sadece çalıştayın örgütleniş sürecindeki olağanüstü emeği için değil; aynı zamanda karşılaşılan tüm zorluklarda feminist yöntemdeki ısrarı, dayanışması ve yol arkadaşlığı için teşekkür ediyorum.

Ve elbette bir teşekkür de bu salondaki herkese. Bu uzun başlangıç noktası anlatımından sonra, çalıştığınız iki gününe dair programa değinmek istiyorum izninizle. Açılış konuşmalarının ardından, ayrıntılarını programda gördüğünüz bir panelimiz var. Panelimizin ardından asıl olarak çalıştığınız oturumlarına geçeceğiz.

Biraz önce bahsettiğim 5 temadaki yuvarlak masa tartışmalarında yan yana olacağız.

Çalıştığınız örgütlenme sürecinde, çalışma gruplarında gündem edilen sorulara ve önerilere, bugün çalıştığınız herkesin fikrini, katkılarını ekleyecek; her bir temayı, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile ele alacağız.

Sorunların tespiti ile birlikte daha çok çözüm önerilerine, önerilerimizin hayata geçirilebilmesi için gereken mekanizmaların neler olması gerektiğine yoğunlaşmayı umuyoruz. Özellikle İstanbul için, İBB SHDB Kadın ve Aile Hizmetleri Şube Müdürlüğü başta olmak üzere, yerel yönetimlerin ve kadın örgütlerinin birlikte pratik olarak hemen şimdi neler yapılabileceği, hangi adımların atılabileceği üzerine konuşacağız. Bunlara dair somut önerilerin çıkmasını çok önemsiyoruz. Nitekim feminizm, hemen bugünün dönüştürülmesine dair bir düşüncedir.

Her bir tema, elbette ki birbiriyle ilişkili. Bu ilişkiyi kurmak da bu çalıştığınız hedeflerinden biri. O nedenle, çalıştığınız ikinci günü çok önemli. İkinci gün açılıştan sonra, deprem bölgesinde çalışmalar yürüten kadın örgütleri, deneyimlerini paylaşacak. Ardından, hepimizin katılacağı bir forumda buluşacağız. Burada, ilk gün tema masalarında ayrı ayrı tartıştığımız gündemler ve önerilerimiz, çalıştığınız herkesin görüşüne ve tartışmasına açılacak. Umuyorum ki çalıştığınız asıl çıktılarını, yani feminist bir afet politikası üretmek ve bunu hayata geçirmek için oluşturduğumuz politika belgesini, yuvarlak masa tartışmalarına ek olarak, bu kadın forumundan çıkaracağız.

Burada, önerilerimizin hayata geçmesini sağlayacak kolektif mekanizmaların neler olabileceğini konuşacağız, kendimize ve ilgili tüm kurumlara görevler çıkaracağız.

Konuşmamı bitirmeden hem kişisel hem de hiç kişisel olmayan bir hikayeye birlikte, buraya bir dilek eklemek istiyorum. 6 Şubat depremleri sırasında Mahalle Afet Gönüllüleri'nde (MAG) kadınların, feminist kadınların, olmasından güç alarak daha önce hiç tecrübem olmayan arama kurtarma çalışmalarına katıldım. Sonra İstanbul'a döndüm. Deprem bölgesinde çok sayıda tanıdığı, akrabaları olan ve KADAV'da ağ çalışmalarını birlikte sürdürdüğümüz mülteci kadınlarla birbirimize "nasılız" diye sormak için bir buluşma gerçekleştirdik. Hepimizin buna ihtiyacı vardı. Bu buluşmadan hemen sonra, kadınların da talebiyle afet eğitimleri düzenlemeye başladık. Her bir eğitimde afet öncesi, sonrası ve sonrasında neler yapabileceğimizi konuşurken, bir "asıl sorunla" yeniden ve yeniden yüzleştik. Eğitimlere katılan mülteci kadınlar, İstanbul'un en riskli mahallelerindeki, en kötü koşullardaki evlerinde, çoğunluğu bodrum katında oturan kadınlardı. Ne anlatsak anlatalım; haklı olarak sordukları soru, "Peki benim evim üzerime yıkılacak mı?" oldu. O noktada anlattığınız her şeyin havada kaldığını ve bir tür çaresizliği paylaştığınızı hissediyorsunuz ve yine birbirinizden güç alıyorsunuz. Bu eğitimlerin birinden sonra eve döndüğümde, oturduğum 50 yıllık binanın kapısına "kentsel dönüşüm" toplantısı çağrısının asıldığını gördüm. Depremden tam bir ay sonraydı. Cesaret edip binanın bodrumuna indiğimde, kolondan dışarı çıkmış paslanmış/korozyona uğramış demirlerin arasındaki betonun ellerimde ufalandığını gördüm.

Eğitilmeye genelde depremin bir doğa olayı olduğunu anlatarak başlıyorum. Bu çalıştığınızda ise, bu doğa olayının hangi nedenlerle afete dönüşüğünü ve binaların üzerimize yıkıldığını sorgulamamız gerektiğini düşünüyorum. Bu doğa olayını hepimiz için afete çeviren ne? Bu soruyu hiç

unutmamak gerekiyor. İşte dileğim burada başlıyor. Umarım bir gün asıl olarak afete müdahaleyi değil; kadınlar için güvenli, sağlıklı ve doğaya uyumlu kentlerin nasıl planlanacağını; sağlıklı ve güvenli konutlarda barınma hakkımızı konuşabileceğiz.

Bu çalıştay, afet plan ve uygulama süreçlerini, yaşadığımız kentleri, kentsel politikaları toplumsal cinsiyet eşitliğini ve haklarımızı temel alarak değiştirmemizi sağlayacak bir ortak akıl, temas, iletişim ağının en azından ilk adımlarını atma şansını versin bize.

Biliyoruz ki bir afet ülkesine dönüştürülen bu topraklarda kadınlar olarak yıkıntıların altında kalmamak için en iyi bildiğimiz şeyi yapmak, yaşamak için mücadele etmek zorundayız. Buradan bir de çoğunlukla insan eliyle afete dönüştürülen doğa olaylarını ve afete karşı kadın politikasını konuşurken, Akbelen'de direnen kadınlara, yangın yerine dönüştürülen Çanakkale başta olmak üzere, ülkenin dört bir yanında ekoloji mücadelesi veren kadınlara selam yollayalım birlikte. Biliyoruz ki, afetlere karşı mücadeleyi ekoloji mücadelesinden bağımsız konuşamayız.

Konuşmamı şu an Hatay'da kadın dayanışma çalışmalarında oldukları için çalışmaya katılmayan arkadaşlarımdan birinin sözleri ile bitirmek istiyorum: "Dayanışmamız ele geçirilemez, paha biçilmez ve yok edilemez!" Hepimize kolay gelsin.

1.1.2 Toplumsal Cinsiyete Dayalı Afet Politikaları Üretmek

Takdim

İstanbul büyük bir depreme hazırlanıyor. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul Planlama Ajansı, Kahramanmaraş merkezli iki büyük depremin hemen ardından, olası İstanbul depremine yönelik yürütülen çalışmalarını hızlandırdı. Bu kapsamında, Deprem Bilim Üst Kurulu oluşturuldu.

Kurulun temel amacı ise ; "İstanbul'un Deprem Stratejisini oluşturmak ve İBB'nin bu stratejiyi etkili biçimde uygulayabilmesine önyak olmak" olarak belirlendi. Yürütülen tartışma ve değerlendirmeler sonucunda, İBB bünyesinde deprem odaklı tüm çalışmaların değerlendirilmesine yönelik bir çerçeve yaklaşım geliştirildi. Bu yapılan çalışmalar çerçevesinde; en önemli mihenk taşlarından biri, şüphesiz toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine duyarlı afet yönetimi politikaları geliştirmektir.

Şimdi, bu önemli çalışmaları ve süreçleri aktarması ve 'Toplumsal Cinsiyete Dayalı Afet Politikaları Üretmek' adlı konuşmasını yapmak üzere, İstanbul Planlama Ajansı Vizyon 2050 Ofisi Koordinatör Yardımcısı Sn. Hatice Kurşuncu'yu kürsüye davet ediyorum.

Dr. HATİCE KURŞUNCU (İstanbul Planlama Ajansı)

Hepiniz İPA Florya Kampüsü'ne hoş geldiniz. Sizleri burada, bu kadar kalabalık ve dahası, kadın sayısının yoğunlukta olduğu bir toplantıda görmek çok mutluluk verici. Öncelikle İstanbul Planlama Ajansı'ndan (İPA) bahsetmek istiyorum. İPA 2020 yılında, İstanbul'u geleceğe hazırlamaya yönelik katılımı öncemeyen; İBB çalışmalarını katılımı ile genişleten, geleceği planlarken bilimsel bilgiye dayanan çalışmalar yürütmek üzere kurulmuş bir birim. Bugün bir araya geldiğimiz Florya kampüsü, önceki dönemlerde belediye başkanlarına konut olarak tahsis edilmiş bir alan iken, bugün İstanbullulara açık olan bir kamusal alana dönüşmüş durumda.

İPA'da yürüttüğümüz çalışmalar arasında, bu çalıştayın konularını kapsayan iki ana çalışma mevcut. Bunlardan birisi, Vizyon 2050 Ofisi'nin yürüttüğü planlama çalışmaları. Vizyon 2050 çalışması, 2050 yılını hedefleyen uzun erimli bir stratejik planlama çalışması. Uzun erimli olmasıyla beraber çok katılımlı ve çok kapsamlı, İstanbul'un her kesiminden insanı çalışmanın içine katmaya özen gösteren, İstanbul'un geleceğine

dair yaşayacağımız ve yaşamakta olduğumuz sorunları çözmeye dair elimizdeki potansiyeli kullanmaya odaklanan bir strateji çalışması. Geçtiğimiz yılın (2022'nin) Temmuz ayında, çalışmanın ilk etabı olan strateji belgesini tamamladıktan sonra Vizyon Eylem Planı çalışmasına başladık. Bu çalışmadaki temel odak, geleceğe dair aldığımız bu stratejik kararları uygulamaya dönük bir eylem planına dönüştürmek; bir uygulama aracı geliştirmektir. Yakında onu da bitirmiş olacağız. Vizyon 2050 çalışmasını anlatmamın sebebi, çalışmanın temel konuları arasında "Kentsel Dayanıklılık, Afet ve Risk Yönetimi" ve "Toplumsal Cinsiyet Politikaları" konularının yer alması. Çalışmanın detayına girmeye vaktim olmadığı için kısaca şunu söyleyebilirim, geleceğe dair yaptığımız bu planların içinde hem afetlere dayanıklılık hem de toplumsal cinsiyet perspektifini her zaman işin içinde bulundurmaya özen gösterdik. İPA'da yürütülen ikinci çalışma ise, Şubat Depremleri sonrasında hızlıca bir araya gelen İstanbul Deprem Bilim Üst Kurulu ve Deprem Seferberlik Eylem Planı Koordinasyon çalışmaları. Bu çalışma, İBB bünyesinde yapılan bütün afet ve deprem çalışmalarını bir araya getirmeyi, aynı zamanda bu çalışmaları, akademik bilginin ışığında yürütmeyi amaçlayan bir koordinasyon çalışması. Dolayısıyla, hem Vizyon 2050 çalışmasını hem de depremle ilişkili planlama çalışmasını birlikte yürütüp, bu perspektifte ilerlemeye gayret gösteriyoruz.

Afet çalışmalarında temel yaklaşımımız dört aşamaya ayrılıyor. Afetten öncesini, hazırlık aşaması ile önlem ve risk azaltma aşaması olarak ikiye ayırıyoruz. Afetten sonrasını ise, müdahale ve toparlanma aşamaları olarak ikiye ayırıyoruz. Yaptığımız afet çalışmalarında, bu dört aşamayı ayrı ayrı ele alarak ilerlemeyi önemsiyoruz. Bunların yanı sıra, bu çalışma içerisinde kentsel hayatın her boyutuyla depremi içermesine özen gösterdiğimiz 7 boyut belirledik: Mühendislik Boyutu; Şehircilik ve Mimari Boyut, Toplumsal Boyut, Sağlık Boyutu, Ekonomik Boyut, Yönetimsel ve Hukuki Boyut, Lojistik Boyut.

Tüm bu boyutlar birbiriyle ilişkili olmakla beraber, boyutların hepsi toplumsal cinsiyet perspektifi temeline oturan konuları içeriyor. Mühendislik boyutu, afet öncesinde hem konutları hem alt yapıyı güçlendirmeyi tanımlıyor. Burada toplumsal cinsiyet perspektifi elbette çok önemli; çünkü kadınların bu alanda mutlaka hem söz sahibi olmaları hem de bu çalışmalar içinde yer almaları gerektiğini düşünüyoruz.

Sağlık boyutu hem afet öncesinde hem afet sonrasında hayati bir mesele. Bunu 6 Şubat depremlerinin ardından çok canlı biçimde yaşadık. Orada, kamu hizmetlerinin ve müdahalenin eksikliği çok çıplak biçimde ortaya çıktı.

Bir başka boyut Ekonomi Boyutu, gerek kentlerin afete hazır hale getirilmesinde var olan bir boyut, gerekse bütçe hazırlamada ve afet sonrası bölgenin ekonomik kalkınması ve iyileşmesinin sağlanmasına ilişkin bir boyut. Burada da, mutlaka kadınların sözü ve toplumsal cinsiyet perspektifi olmalı diye düşünüyoruz.

Toplumsal boyut bir diğer kritik alan. Gerek deprem iletişimi gerekse deprem öncesi ve sonrası örgütlenmeyi içeriyor. Hem makro hem mikro düzeyde yerel örgütlenmeyi çok önemsiyoruz. Nitekim bu alanlarda kadın örgütlerinin yeri çok büyük ve bu alanlardaki kadın örgütlenmesinin gelecekte de aktif ve önemli roller oynayacağını düşünüyoruz.

Şehircilik ve Mimari Boyuta geldiğimizde de yine, afet öncesi ve sonrası yapılacak planlarda bir toplumsal cinsiyet perspektifi olması ve kadınların bu alandaki kararlarda mutlaka sözü olması gerektiğini düşünüyoruz. Biliyoruz ki afetlerden önce de sonra da barınma problemi yaşıyoruz ve yaşayacağız. Bu alanlarda da, kadınların öznel ihtiyaçlarını önceleyen barınma koşullarının oluşturulması gerekiyor ve buna göre bir planlamaya ihtiyaç var.

Lojistik boyutu, genel olarak makro ölçekte ele alınan bir konudur. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet boyutu işin içine dahil edildiğinde; yerelde mahalle ve sokak düzeyinde planlanması gereken bir boyut olduğu, doğrudan kadınla ve toplumsal cinsiyetle ilişkili bir alan olduğu ortaya çıkıyor. Yönetimsel ve hukuki boyut ise, bütün afet çalışmalarını kapsayan ve hepsiyle ilişkili olan bir alan. Bu alanda, toplumsal cinsiyet perspektifinin çalışmalara dâhil edilmesi yeterli olmaz. Kadınlar bu alanlarda mutlaka çalışıyor olmalı; doğrudan yönetimde görev almalı, çeşitli hukuki mevzuat değişiklikleri içerisinde karar vericiler olarak bulunmalı.

Afet konusunda yapılacak tüm bu çalışmalarda ve afetlere dayanıklı kentsel planlama çalışmalarında, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin yer alması elbette çok önemli; fakat ondan daha önemli olanı ise, kadınların ve kadın örgütlerinin tüm bu çalışmaların içerisinde aktif biçimde yer alması. Bu doğrultuda, iki gün sürecektir bu çalıştayın afet çalışmalarına çok büyük katkısı olacağını düşünüyorum ve hepinize iyi çalışmalar diliyorum.

1.1.3 İBB Kadın Vizyonu ve Afet Çalışmaları

Takdim

6 Şubat'ta yaşanan Depremler, tüm Türkiye'yi adeta birbirine kenetledi. Ülkenin dört bir yanından gönüllüler ve yardımseverler, hem deprem bölgesine yardıma koştu hem de depreme maruz kalan bireylere, insani yardım ulaştırmak üzere buldukları bölgelerde, yardım kampanyaları başlattı.

Türkiye'nin en büyük Belediyesi olan, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Belediye Başkanımız Sayın Ekrem İmamoğlu'nun önderliğinde, hem deprem bölgesi Hatay'da hem de İstanbul Yenikapı ve Kartal Afet Koordinasyon Merkezleri'nde binlerce personelle ve elbette binlerce gönüllüyle, 7 gün

24 saat esasında, depreme maruz kalan bireylere yardım ulaştırmak için, büyük bir özveriyle çalıştı. Tüm bu çalışmalarını, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ve İBB Kadın vizyonu ile örgütledi.

Bir kadın olarak, hem kadın dayanışmasını hem feminist mücadeleyi kurumumuzda tüm yüreği ile temsil eden ve bizlere öncülük eden, her fırsatta kadınları önceliklendirilen, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanı, Çok Değerli Sn. Enif Dışar'ı "İBB Kadın Vizyonu ve Afet Çalışmaları" isimli konuşmasını yapmak üzere, huzurlarınızda kürsüye davet ediyorum.

ENİF YAVUZ DİPŞAR

(İBB Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanı)

Değerli konuklar, saygıdeğer katılımcılar, sivil toplum kuruluşlarının kıymetli temsilcileri... "Afet ve Kadın" odağında gerçekleştirdiğimiz çalışmaya hoş geldiniz. İyi ki geldiniz, iyi ki bizimlesiniz. 6 Şubat tarihinde yaşadığımız depremle birlikte özellikle kadınlar için ortaya çıkan kriz durumunun yanında, mevcut cinsiyet eşitsizliklerini derinleştiren bir ortamın oluştuğunun bilincindeyiz. Bu nedenle, afeti yaşayan kadınların sorunlarını görünür kılarak cinsiyete duyarlı önleyici politika ve uygulamaları birlikte üretmeyi, "Afet ve Kadın" odağında, koruma ve önleme mekanizmalarını hep birlikte geliştirmeyi umuyoruz.

Bir afet durumu meydana gelmeden önce dahi; kadınların yaşadığı can güvenliği tehditlerini, evde, okulda, iş yerinde her yerde maruz kaldıkları cinsiyetçi yaklaşımlara dayalı eşitsizlikleri yaygın biçimde görüyor ve birebir hep birlikte hissediyoruz. Deprem odağında da, sarsıntı anında bile, kadınların, ahlakçı kültürel normların etkisini, baba-eş gibi figürlerin rızası olmadan dışarı çıkamayacağına dair süregelen cinsiyetçi tutumların baskısını ve annelik rolüyle aileyi güvende tutma sorumluluğunu hissetmeleri sebebiyle, enkaz altında kalma risklerinin arttığını gördük, görüyoruz.

Bu noktada; deprem, kadınların yaşadığı eşitsizlikleri katmerlendirirken; güvenli barınma, temiz tuvalet, hijyenik ped, temiz iç çamaşırı gibi en temel ihtiyaçlara erişimlerini de kısıtlıyor. Depremi ardından; barınma imkânlarının yok olmasıyla birlikte oluşan tekinsiz ortamın kadınları daha çok etkilediğini deneyimledik. Kadınların geçici barınma alanlarında da kendi ihtiyaçlarını geri plana attığını, bakım yükünün tam zamanlı olarak anneye devrildiğini ve kadınların çadırda ailelerine iyi gelmeye çalışırken dış dünyadan soyutlandıklarını, ruhsal açıdan olumsuz etkilediklerini ve destek mekanizması bulmakta güçlük çektiklerini de deneyimledik.

Yine aynı biçimde; barınma problemine bağlı olarak, kadınların şiddet failleri ile aynı ortamda bulunmak zorunda kalmaları, şiddet riskinin artması da göz ardı edilemeyecek ciddi tehditlerden biriydi. Bu doğrultuda; Hatay bağlamında İBB olarak ortaya koyduğumuz cinsiyete duyarlı uygulamalar, İBB Kadın Çadırları ile sunulan psikososyal destek, kadınların iyilik halini artıran eğitim ve atölyeler, hijyenik ped dağıtımı gibi birçok uygulamamız, afet öncesi ve sonrası dönemde izlenebilecek proaktif, hak temelli ve eşitlikçi bir yol haritası ya da bütünlük afet yönetim sisteminin hayata geçirilmesi için bizlere rehber olacak nitelikte.

Ekranında gördüğünüz videoda yer alan, 6 Şubat depremlerinde İBB'nin yaklaşık 8000 emekçisi ve 25 bin gönüllü ile ördüğümüz seferberlik sürecini size aktarmak istiyorum. 6 Şubat'ta, Yenikapı bizim için simgesel bir yere dönüştü; çalışmalarda herkes bizimleydi: Kadın örgütleri, spor kulüpleri ve daha birçok kurum... 25 bin gönüllüye ulaştığımız bir Kartal-Yenikapı Afet Koordinasyon süreci yaşadık; bütün İstanbul'u da örgütledik. Bu örgütlenme bizler için çok anlamlıydı. Türkiye'nin yaşadığı bu büyük felaketi, İBB ailesi olarak hep birlikte göğüslemiş olduk. Bizim İstanbul'daki müdahalemizde hem Yenikapı hem Kartal'da kurduğumuz lojistik merkezleriyle; bunların yanında yine İskenderun, Hatay ve Samandağ'da kurduğumuz lojistik merkezleriyle ve daha sonra, deprem bölgesinde kurduğumuz İBB Kadın çadır-

larımız ve kreşlerimizle aslında farklı bir model getirmeye çalıştık. Az önce bahsetmiş olduğum, İBB'nin kadın perspektifi ile tamamen toplumsal cinsiyete duyarlı bir perspektif getirmeye çalıştık; çünkü biz biliyoruz ki kadınlar arasındaki eşitsizlik gittikçe derinleşiyor. Deprem bölgesine her hafta gitmeye özen gösterdim, bugün burada aramızda çok sevgili meclis üyelerimizi görüyoruz. Onlar da hep bizlerleydi, bizi hiç yalnız bırakmadılar; 8 Mart'ta da onlarla birlikteydik... Deprem bölgesine gidince gördük ki; mesele yalnızca bir hijyenik ped meselesi değil. Mesele bir kamu kurumunun yaptığı politikalarda, kadını fark eden ve önceleyen perspektiften yoksun olmasıydı. Kadınlar fark edilmediği, sürekli ötelendiği için, hem çocukların bakım yükü hem alandaki toplumsal roller gereği, afet döneminde bile yıkılmış evlerinden çıkarken uygun kıyafet arıyorlardı. Bu çok korkunç bir durum; çünkü kültürel normlar burada bizi mecbur bıraktı. Depremlerin ardından gördük ki, kadınlar yine her zamanki gibi kendilerini ötelediler; ama bu salon, bana güç veriyor.

Akabinde, Hatay'daki kadın örgütleriyle dayanışma içinde ve birebir çok güzel bir ağ kurduk. Şunu söylemekte fayda var; eğer Hatay'da kadınlar örgütlenmeseydi, kadınlar aslında yapayalnız bırakılmış olurdu.

İBB Kadın olarak bizler, büyük mücadele verdik. Hemen depremden sonra Belediye Başkanımız Sn. Ekrem İmamoğlu tarafından kurulan ve depremden sonra tekrardan göreve çağrılan Deprem Bilim Üst Kurulu ile geçtiğimiz hafta bir toplantıya katıldım. Beni davet ettikleri için buradan da teşekkürlerimi iletmek isterim. Onlara İstanbul depreminde bizlere yol gösterecek yöntemin aslında kadın perspektifi kapsamında bizim söyleyeceğimiz sözler olduğunu aktardım. Bu çalıştaydan bahsettim; 'Biz size bir rehber hazırlayacağız ve Bilim Üst Kurulu'na bu rehberi tüm kadın örgütleriyle beraber sunuyor olacağız' dedim. Naci Görür ve Tarık Şengül gibi çok kıymetli hocalarımız heyecanlandılar, olumlu karşıladılar. Tarık Şengül ile yeniden görüştüğümüzde bizden bu rehberi beklediklerini söyledi.

İşte bu rehberin hazırlanması için bir ilk adım olan bu çalıştayın organizasyonunda hem emeği geçen herkese hem de bütün deprem sürecinde birbirine kenetlenip gece gündüz demeden, hiçbir mesai kavramı olmadan çalışan, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde birlikte çalıştığım bütün emekçi arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Onların emeği olmasaydı, çok eksik kalırdık...

Bunun haricinde, hem göreve geldiğimden beri hem de bu çalıştayda, beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan feminist bir aileye sahip olmak, feminist bir annenin kızı olarak doğmak böyle bir şey... Çünkü ben hayatımda bir noktada her zaman herkesin, kadın örgütlerinin beni sahiplendiği bir noktada duruyorum. Bu benim için gerçekten çok kıymetli; çünkü buradaki tüm gücü sizden alıyorum. Bu gücü birlikte örmek, birlikte kolektif bir bilinçle bunu oluşturabilmek, söz söyleyebilmek bambaşka bir kıymet ve güç veriyor. Yaşasın kadın dayanışması! İyi ki varsınız. İyi ki bu mücadeleyi birlikte veriyoruz.

Bu mücadelede, imkân veren, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde bunları konuşabilmemize, eskiden belli bir kesime açık bu havuzda bir toplantı yapabilmemize müsaade eden, buna ön açan ve öncülük eden çok kıymetli Belediye Başkanımız Sn. Ekrem İmamoğlu'na buradan teşekkürlerimi göndermek istiyorum. İBB olarak afet dönemin-

de kurduğumuz organizasyonun; kadınların ihtiyaçlarına ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı biçimde gelişmesinde, mevcut İBB politikalarının ve Sn. Belediye Başkanımızın gösterdiği kararlılığın etkisi yadsınmaz. %40 Kadın Çalışan Kotası, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe, Yerel Eşitlik Eylem Planı gibi kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik uygulamaları hayata geçiren ve tüm İBB politikalarını kadın-erkek eşitliği doğrultusunda şekillendirme gayretinde olan Başkanımız Sayın Ekrem İmamoğlu'na, afet döneminde de bu duyarlılığı artırdığı için bir kez daha teşekkür ediyorum.

Ayrıca, altınız çizerek yeniden paylaşmak istiyorum, havuza her geldiğimde tüylerim diken diken oluyor; bu alanların kamulaştırılabilmesi çok özel. Hatice Kurşuncu, çok güzel bahsetti; ama seyretmeyenler için Youtube'da İPA'nın havuz belgesi var. Onu her seyrettiğimde duygulanıyorum. Çünkü kişilere tahsis edilmiş, kamu yararına kullanılması gereken yerler için; artık "buralar bizim, buralar sizin" diyebiliyoruz ve artık biz buralardayız, birlikte bunları konuşabiliyoruz. Bunlar o kadar kıymetli ki...

Sözlerimi bitirirken bir kez daha vurgulamak istiyorum: İyi ki varsınız! İyi ki birlikte mücadelenin içerisindeyiz! Bugün sizleri dinlemek istiyorum, o yüzden konuşmayı fazla uzatmayacağım. Beni dinlediğiniz için çok çok teşekkür ediyorum, iyi ki varsınız, sağ olun!

1.2 Panel Oturumu: Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Afete Bakmak

Takdim

Değerli Konuklarımız, Kıymetli Kadınlar,

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Planlama Ajansı ve birçok kadın hakları savunucusunun işbirliğinde düzenlenen Afet ve Kadın Çalıştayıımıza tekrar hoş geldiniz!

1995 yılında, Pekin’de yapılan Kadın Konferansı’ndan bu yana, toplumsal cinsiyetle ilgili konuların her düzeyde, tüm alanlara ve sektörlerle dâhil edilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi için; “toplumsal cinsiyet bilincinin yaygınlaştırılması” kapsayıcı bir strateji olarak kabul edilmiştir. Afete hazırlık ve afet sırasında toplumsal cinsiyetin gözetilmesi, çeşitli durumların, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla izlenmesi ve incelenmesiyle birlikte, eşitsizliklerinin belirgin kılınmasını da gerektirir.

Afet yönetim sürecinde, toplumsal cinsiyete duyarlı stratejilerin ve girişimlerin oluşturulabilmesi için, tüm bireylerin hem pratik, hem de stratejik ihtiyaçlarının düşünülmesi gerekir. Bu anlayıştan yol çıkarak üzerine konuşacağımız, Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Afete Bakmak konulu Panel oturumumuzu başlatıyoruz.

Huzurlarınızda Panelimizin moderasyonunu sağlamak üzere, toplumsal cinsiyete dayalı bakış açısını çalışmalarının merkezine konumlandıran ve afet konusunda deneyimleri ile süreci bizler için kolaylaştıran, İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürümüz Sayın Sinem Gülenç’i sahneye davet ediyorum.

Şimdi konuşmacılarımızı takdim etmek istiyorum.

Afet Planlama ve Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması adlı konuşmasıyla Afet için Feminist

Dayanışma’dan

Sayın **Nükhet Sirman,**

1999’dan 2023’e İstanbul’da Deprem ve Toplumsal Cinsiyet adlı konuşmasıyla Eşitlik için Kadın Platformu’ndan

Sayın **Özgül Kapdan**

Deprem Sahasında Kadınlara Yönelik Psikososyal Destek Sağlama Aracı Olarak Grup Çalışmaları Deneyimi adlı konuşmasıyla Travma ve Afet Ruh Sağlığı Çalışmaları Derneği’nden

Sayın **Ebru Toksoy**

Dirençli Kadınlar Dirençli Kentler adlı konuşmasıyla Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı’ndan

Sayın **Ayşe Kaşıkırık**

Ve son olarak da,

Kadınlar Liderliğinde Afete Hazırlık ve Risk Azaltma Çalışmaları: Dirençli Mahalle Programı adlı konuşmasıyla Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı’ndan

Sayın **Perihan Uluğ’u**

huzurlarınızda sahneye davet ediyorum.

Moderatör:

SİNEM GÜLENÇ

(İBB Kadın ve Aile Hizmetleri Şube Müdürü)

Uluslararası araştırma verileri, dünyanın farklı coğrafyalarında kadının ve erkeğin afetlerden farklı şekillerde etkilendiklerini ve başa çıkma mekanizmalarındaki değişkenleri ve farklılıkları ortaya koymaktadır. Bütünleşik afet yönetiminde güçlü aktörler olarak kabul edilen kadınlar, sahip oldukları becerileri ve bilişsel farkındalıkları ile katkı sağlayıcı roller üstlenmişlerdir. Kadınlar toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyal statüleri sebebiyle afetlerde savunmasız ve dezavantajlı durumlar ile karşı karşıya kalabilirler. Buna karşın afetlere ilişkin deneyimleri ile bütünleşik afet yönetiminin her aşamasına katkı sağlayabilirler. Bu

çerçevede afetlere toplumsal cinsiyet perspektifiyle bakabilmek ve deneyimlerden dersler çıkarabilmek afet yönetiminde başarıyı sağlayabilir. Afetlere dirençli toplumlar oluşturabilmek, zarar görebilirliği azaltmak ve afetlerden dersler çıkarabilmek için toplumsal cinsiyet perspektifi tüm süreçlere dahil edilmelidir.

Panelimize başlarken, ilk konuşmacımız Nükhet Sirman hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum. Kendisi University College London'da Antropoloji okuduktan sonra önce ODTÜ'de sonra Boğaziçi Üniversitesi'nde uzun yıllar Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi yaptı. 80'li yıllardan itibaren Ankara'da Perşembe Grubu'yla başlayarak feminist hareketin aktif bir parçası oldu. 99 Marmara depreminden sonra deprem bölgesinde çalışmalar yaptı. Şimdi de Burgazadası'nda Mahalle Meclisi'nin ve Mahalle Afet Gönüllüleri'nin parçası olarak adaları afetlere dayanıklı hale getirmekle ilgili çalışmalar yapmayı sürdürüyor ve 6 Şubat Depremleri sonrasında hem deprem bölgelerinde araştırma yapıyor hem de Afet için Feminist Dayanışma'da aktif yer alıyor.

1.2.1 Afet Planlama ve Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması

NÜKHET SİRMAN (Afet için Feminist Dayanışma)

Merhabalar herkese... Konuşmamın temel başlığı, afet planlama ve toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması ve bunun için neler yapılması gerektiği. Öncelikle belirtmek isterim ki, anaakımlaştırma sorunlu bir kavram. Belirli toplumsal çevrelerde veya koşullarda daha da problemli hale geliyor. Bir defa, toplumun katmanlardan oluştuğu ve toplumda herkesin eşit ve aynı olmadığı anlaşılmalı. Türkiye'de ise; belli bir ideoloji ile geliyoruz: İmtiyazsız sınıfsız toplum. Zengin ve fakirden başka bir şey yok sanıyoruz. Oysaki var. Erkek kadın var, onun dışında da inanç farklılıkları, etnik

aidiyet farklılıkları, insanların dünyaya bakış açısından kaynaklanan farklılıklar var. Bu farklılıkları görmeyip kabullenmediğimiz sürece, toplumsal cinsiyet perspektifini anaakımlaştırmayı çok zor yapabileceğimizi düşünüyorum. Toplumbilim bakış açısından bakınca da, Türkiye'de toplumbilim yeterince bilinmiyor, öğretilmiyor, küçümseniyor. Sayılar her şeyden daha önemli, kelimelerse anlamsız. Emekli olduğum Boğaziçi Üniversitesi'nde bile böyleydi.

İkinci olarak, toplumdaki bu farklılıkların toplum yapısında çok ciddi bir yer işgal ettiğini ve afet durumunda da ciddi sonuçları olduğunu görüyoruz. Toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumun genelinin kullandığı bir kavram mı olacak yoksa karar vericilerin kullandığı bir kavram mı? Bu ikisi arasındaki ilişkiyi nasıl düşünmeliyiz? Ancak bizim çok daha vahim bir sorunumuz daha var: Toplumsal cinsiyetin afet planlamanın içinde yer edinmesinden önce, toplumsal cinsiyet kavramı tabu bir kavram olmaktan çıkarılmalı ve toplumu tarif eden sosyolojik bir betimleme olduğu anlaşılmalı ve bu, topluma kabul ettirilmelidir. Bugün bu işin karşı karşıya olduğu engelleri biliyoruz. Afete herkes eşit girmiyor. Türkiye toplumunda, kadın ve erkeğin eşit olmadığını görmemiz ve kabul etmemiz lazım. Ama toplumsal cinsiyet lafının eğitimde bile edilmesinin yasaklandığı, kötü gözle bakıldığı bir ortamda, nasıl bir anaakımlaştırmadan söz edebiliriz? Dolayısıyla anaakımlaştırma lafının biraz daha çerçeveye oturması gerekir.

Sayılarla baktığımızda okuryazar olmayan kadınlar erkeklerden fazla; çalışan nüfusta kadın az erkek fazla. Parlamentoda milletvekillerinde kadınlar az. Kadınlara ve erkeklere soruluyor: Gece yürürken güvende misiniz diye? Güvende hissetmeyen kadınların sayısı fazla. Sayılar gösteriyor ki, kadın erkek aynı da değildir, eşit de değildir. Bir de tüm bunlara eklenmesi gereken bir bakım emeği var ki; onun karşılığı olmadığı için o hiç ortada yok. Kadınlık meselesinin, bu toplumda kadın olmanın ne olduğunun, her tarafta yaygın

olarak tartışılmaya açılmaması; bunu anaakımlaştırmanın önündeki en büyük engeldir.

Toplumsal cinsiyet perspektifi diyoruz; ama nedir bu perspektif? Birinci olay, kadın ve erkek aynı değildir, eşit değildir. Erkek, kadını sömürür. Kadınlar, güçsüz olarak algılandırılır; erkekler, güçlü olarak algılandırılır. Bu perspektifin başında, kadının kimliğinin ne olduğunu anlamak gerekir. Belki feministler hariç her kadın, kendini önce anne ve eş olarak tanımlıyor. Annelik ve kadınlık, fedakârlık ve karşılıksız emek demektir. Bunu anlamak gerekir. Sonra, bunu nasıl anaakımlaştırabiliriz, onu konuşabiliriz.

İkincisi, kadınlar duygusal ve güçsüzdür. Kadınlar bu yüzden kendileri karar veremezler ve birilerinin kadınlar adına karar vermesi gereklidir. Bu kavramlar tartışmaya açılmadan, sorgulanmadan, nasıl liderlik eğitimi yapılacaktır? Kim kadınları lider olarak kabul edecek? Kadın kimliğinin en önemli parçalarından biri, mahremiyet nosyonudur. Kadın mahremdir, haramdır. Neden kadınlar üstlerine bir şey almaya çalıştılar depremde, neden depremde çocuk odalarında bulundular? Bu kadının kimliğinden kaynaklanan bir şey. Kadın kimliğini tartışmaya açmak gerek. Anaakımlaştırma için ilk olarak tüm kavramlar sorgulanmalıdır.

Afet, çok ciddi olarak bir yokluk getirmiştir. Adıyaman'da depremde Feminist Dayanışma'dan arkadaşlarımızın yaptıkları görüşmede bir kadına ihtiyaçları soruluyor, "her şey" cevabı alınıyor. Her şeyin adı var mı? Her şey lafı, inanılmaz bir laftır. Kadın her şeyi sadece kendi için istemiyor. Karşılıksız olarak yapacağı bakım emeği için istiyor. Feminist kadınlar, depremden etkilenen kadınlara süpürge verdiklerinde ne kadar çok sevindiklerini söylüyorlar. Kadın, çadırın zeminini eliyle temizlemekten kurtulduğunu söylüyor. Bir kadının neler yaptığını; kadın olmanın, bakım emeğinin tam da ne demek olduğunu doğru dürüst anlamadan nasıl bir planlama yapacaksınız?

Planlama yaparken bu bakım emeğinin adını verebilir misiniz? Çünkü bu, her şeydir. "Yuvayı dışı kuş yapar" diyoruz da, tam da onun nasıl, ne gibi maddi koşullarla yapıldığını, ne gibi karşılıksız emeklerle yapıldığını biliyor muyuz acaba? Kadınların neler yapabileceğini anlamak lazım. Deprem bölgesindeki kadınların, beslenme barınma dışındaki çok farklı ihtiyaçları da var. Ağustos ayında Adıyaman'dan geldim; kadınların hiçbir sosyalleşme alanı yok.

Kadınların ne ihtiyaçları olduğunu yine kadınlar bilir. Anaakımlaştırma için planlamanın içine kadınları değil, feminist kadınları koyun.

Bu değerli konuşması için Nükhet Sirman'a teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Şimdi ikinci konuşmacımıza geçmek istiyorum.

Özgül Kapdan, Lisans derecesini Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde tamamladıktan sonra çeşitli sektörlerde profesyonel olarak çalıştı. Kadın hareketi ile ilişkisi 2003 yılında katıldığı KADAV'la başladı. 99 Marmara depreminden sonra KADAV'ın Kocaeli'nde başlattığı çeşitli çalışmalara katıldı. 2020 yılında kurulan EŞİK Platformu'na KADAV adına gönüllü olarak katkı sunuyor. Kadın haklarına genel olarak yöneltilen saldırılara karşı ortak mücadele örgütleyen EŞİK adına 6 Şubat Depremleri ile ilgili izleme raporunun hazırlanmasına katıldı.

Sözü kendisine bırakıyorum.

1.2.2 1999'dan 2023'e İstanbul'da Deprem ve Toplumsal Cinsiyet

ÖZGÜL KAPDAN

(Eşitlik İçin Kadın Platformu (EŞİK))

Kurumsallaşmak ve afetlere toplumsal cinsiyet eşitliği gözlüğüyle bakmak, oldukça detaydan başlıyor. Ped gibi birtakım ihtiyaçlar sembolleşti;

ama çok daha ciddi bir arka planda, ayrımcılığın ve depremle birlikte iki katı eşitsizliğin ortaya çıkardığı sonuçlardan bahsediyoruz. 1999 Marmara Depreminden sonra: "Deprem değil, depreme uygun olmayan binalar öldürür," sözü çok konuşuldu. Buna rağmen öğrenmiyoruz. Şu an bu noktada, toplumsal cinsiyete henüz gelememiş durumdayız. Bu kadar yaşam ve hayatta kalma güdüsüyle bile nerede yaşayacağımızı sorgulayamayan bir toplumuz. Neden acaba? Neden bu kadar plansız? Devlet kurumları ve kamu dışında, toplum olarak hazırlıktan ve gerçeklerden kaçıyoruz. %70'i fay hatları üzerinde olan bir ülkedeyiz. Buna rağmen, neden hala plansız? Neden hala kamu kurumlarına soru sormuyoruz?

1999 Marmara Depremi ile 9 Şubat Depremleri arasında bu anlamda fark var. 1999 yılı, sivil toplumun ve bugünkü tanışık olduğumuz birçok kurumun kurumsallaşmasına ve dayanışmadan büyümesine vesile olduğu bir zamandı. Tüm halk, sanki ülkemizde yıkıcı depremler aynı yüzyıl içerisinde hiç olmamış ve birçok şeyle ilk defa karşılaşmışız gibi bir duyguda olmuştu. Bu durumdan 6 Şubat depremini ayırmak gerekiyor. Bunun sebebi ise, orada karşılaştığımız bazı gerçeklerin, ayrıca konuşulmayı gerektirmesi. 6 Şubat depremlerinde, afet ortamında ayrımcılık yapmak, afet ortamında bazı bölgelere hiç yardım götürmemek ve en önemlisi "afeti fırsata dönüştürmek" gibi olgularla karşılaştık. Kızılay'ın sergilediği tutum, bahsedilen olaya iyi bir örnek olacaktır.

"Neden öğrenmiyoruz?" meselesi, oturup günlerce konuşacağımız, tarihsel ve sosyolojik analizler yapacağımız bir konu. Böyle bir konuda kadercilikten bahsedilmeli. Kadercilik bizim toplumumuzda var olan bir şey; ama kamuoyu ile beslenen bir fikriyata dönüşmesi, durumu çok tehlikeli bir hale dönüştürüyor. Kadercilik; öğrenmeme ve hazırlıksız olma halinin en önemli sebeplerinden biri. Silahla vurularak öldürülen kişiler için bile "Ömrü o kadardı, kaderi buydu," diyen insanların olduğu bir ülkedeyiz. Kamu politikaları aracılığıyla bu fikriyatın beslenmesi, çok büyük bir deza-

vantaj. Bu noktada, tüm bunlardan bahsederken henüz toplumsal cinsiyete gelemedik.

Siyaset yapma ve siyaseti anlama biçimi de konuşulması gereken konular arasında. Nedense afetler siyasetin konusu değil; en azından önemli konusu değil. Oysaki pek çok ülkede, Türkiye'ye yakın sosyoekonomik düzeydeki ülkelerde bile, aynı şiddetteki depremlerde hayatını kaybeden insanlar söz konusu olduğunda 100'lü sayılar konuşulurken; bizim ülkemizde 1000'li sayılardan bahsediyoruz. Bunu da 25 yılda bir değil, her yıl hatırlıyoruz; çünkü kayıpların olduğu deprem sayısı, ülkemizde oldukça fazla.

Asıl konuya gelirse... Afetlerden öğrenmeme halinin toplumsal cinsiyet boyutunda, önümüze çok daha kalın duvarlar dikiliyor. Bu duvarı oluşturan ideolojik arka planlardan bir tanesini ortaya çıkarmamız gerekiyor. Afet dediğimizde, "herkes zarar görüyor, bütün insanlar zarar görüyor" gibi bir fikriyatla karşılaşıyoruz. Bu ideolojik badireyi aştığımızda, bu sefer de "Afetlerde kadınlar daha çok zarar görüyor; koruyalım, mağdur durumundalar, bizim görevimiz onları korumak" ideolojisi ortaya çıkıyor. Bu doğru gibi görünen bilginin içerisinde, aslında çok ağır bir ayrımcılık var. Kadınlar, afetlerin sadece en çok zarar göreni değil; aslında afetlerden yeniden inşa ve toparlama süreçlerinin bilindik aktörleri. Erkeklerin rolleri tarihte savaşmak ve avlanmak gibi bahsedilirken; kadınların rolleri arkada bıraktıklarına bakmak, görmek ve beslemek. Bu toplumsal cinsiyet ayrımcılığının da temelini oluşturan bir durum. Burada esas sıkıntı, bu rollerin değersizleştirilmesi ve aslında ikincil, belki de üçüncül işler olarak görülmesi. Halbuki asıl önemli olan, hayatta kalma bilgisi ve hayatı yeniden üretme bilgisi. Asıl değer bilinmesi ve belki de kamusal destekler sistemine alınması gereken en önemli kısımlar, bunlar.

1999'a göre çok farklı bir dönemdeyiz. Çok farklı bir süreçten geçtiğimizi hepimiz hissediyoruz. 24 yıl öncesine kıyasla kadınların, "çadırının önünde başka erkekler var," diye şiddet gördüğü bir sü-

recin belki de çok daha olası olduğu bir dönemde yaşıyoruz. 1999'da kadınlar sağlık merkezlerinde doğum kontrol yöntemlerine ulaşabiliyorken; bugün böyle bir şansları yok. Özetlemek gerekirse çok daha başka bir süreç yaşıyoruz.

Geldiğimiz bu durumda, toplumsal cinsiyet sözcüklerinin bile silindiği, akıllarımızın hegemonya altına alınmaya çalışıldığı bir süreç yaşamaktayken; afetlerde toplumsal cinsiyet bakış açısıyla planlama gibi bir kavramdan söz etmek, imkânsız gibi görünüyor. Buna rağmen, her şeyden önce burada oluşumuz, yaptığımız çalışmalar, buradaki beraberlik, bunun böyle olmadığını gösteriyor. Bu durum, bir noktada yetersiz kalabilir. Bunun çok daha büyük, topyekûn bir mücadele biçimine dönüştürülmesi gerekiyor. Sürdürülebilir, devami getirilebilir ve sonuç alınabilir bir politik dayanışmanın örülmesi için, hepimize çok önemli görevler düşüyor. Bu mücadele ve ülkenin içerisinde bulunduğu koşullar, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından çok paralel.

Değerli Özgül Kapdan'a teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Üçüncü konuşmacımıza geçiyoruz.

Şafak Ebru Toksoy, lisans ve yüksek lisans eğitimi psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında, doktora eğitimini ise ruhsal travma ve afet çalışmaları alanında tamamlamıştır. Ruh sağlığı alanında 30 yılı aşkın çalışma deneyimi vardır. 1999 depreminden bu yana travma konusuna odaklı çalışmalarını sürdürmektedir. Travmanın terapisi, travma sahalarında psikososyal iyilik haline yönelik eğitim, danışmanlık ve diğer sistemlerin kurulması ve hayata geçirilmesi konusunda deneyimlidir. Güncel olarak Bilgi Üniversitesi Travma ve Afet Çalışmaları Uygulamalı Ruh Sağlığı yüksek lisans programında dersler vermektedir. İntegratif Psikoterapi alanında uluslararası sertifikalı terapist, eğitimci ve süpervizördür. Şu anda deprem bölgelerinde sürdürülmekte olan çalışmaları süpervizör ve eğitimci olarak desteğini sürdürmektedir. Ayrıca Hatay bölgesinde kadınlara yönelik bir grup müdahale programının

danışmanlığını sürdürmektedir. Türkiye'de travma alanında uzmanlaşmış, saha çalışanları, akademisyenler ve araştırmacılardan oluşmaktadır. TARDE üyesidir.

Buyrun, Ebru hanım, söz sizin.

1.2.3 Deprem Sahasında Kadınlara Yönelik Psikososyal Destek Sağlama Aracı Olarak Grup Çalışmaları Deneyimi

EBRU TOKSOY

Travma ve Afet Ruh Sağlığı Çalışmaları Derneği (TARDE)

TARDE'yi biz kod adı biçiminde ifade ediyoruz. Açılımını telaffuz etmemde yarar var: Travma ve Afet Ruh Sağlığı Çalışmaları Derneği. 1999'dan sonra kurulan TARDE, çalışanları ve kurucuları ruh sağlığı alanından gelen, afet ve travma alanında uzmanlaşmış bir dernek. 1999 Depremi, hepimiz için önemli toplumsal travmalar oluşturdu. Bu tarih, bir milattır. Biz 1999'daki deneyimlerimizle, ruh sağlığı profesyonelleri olarak yıllar içerisinde bu ve benzeri durumlarda ne yapmak lazım, nasıl yapmak lazım, hep birlikte öğrendik. Sahada deneyimleyerek, kendi profesyonel alanlarımızda çalışmalarımızı yaparak, işin akademik boyutuna bakarak ilerledik. TARDE, bu birikimin üzerine kurulmuş bir yapı.

Biz, depremin ilk haftasından itibaren sahadaydık. Ben sahaya giden ilk ekibin içerisindeydim. 1999'dan beri travma sahaları üzerine çalışıyorum. Ruh sağlığı ve travma terapistiyim. Eğitimciyim, travma ve afet sahalarında uzmanlığım var. Tedavi sonrasına yönelik çalışmalar yapmak üzere TARDE ile hareket ediyoruz. "Ne yapıyoruz" kısmına bakmak gerekirse, olay çok büyük ve birçok boyutu var. Fakat bu büyük olayın içerisinde, bence kadın ve toplumsal cinsiyet perspektifine sahip herkesin bildiği çok iyi bir şey var: Kadınlar düzeyinde çalışmalar yapıldığında, mikro düzeydeki veriler makro düzeyde etki yaratıyor. Küçük olan önemlidir. Minik minik yaptığımız tüm mü-

dahaleler, aslında kadınların ve erkeklerin toplumsal hayattaki pozisyonu nedeniyle, kadının doğası gereği, çok büyük ölçekli alanlara doğru hızla akmaktadır. Bakım verme alanında olması kadını, çok fazla sayıda insana çok insani düzeyde ulaşma anlamında besliyor ve avantajlı kılıyor. Ruh sağlığı profesyoneli ve travma alanında çalışan biri olarak, "kadınlar kırılmalı ve dezavantajlı gruplarda yer alırlar" diye ifade edebilirim. Ama bu sahalarda çalışan bir insan olarak derim ki; "Bu dezavantajlılığın ve kırılmalılığın içinde kadının doğal varoluşsal halinin yarattığı çok önemli avantajlar var." İnsani alanı yaratmak, çoğaltmak ve olabildiğince fazla kişiye ve gruba ulaştırmak anlamında bunu söylüyorum. Bu açıdan, bizim yaptığımız iş, mikro düzeyde bir müdahale, ama bir noktada, olağanüstü makro etkili de bir müdahale haline geliyor. Bugünden yarına sürdürülebilir şeyler yaratmak için verilen bir müdahale.

Temel olarak ne yapıyoruz? Kadının yalnızlık duygusu ve yargılanma endişesi, ki bu sadece endişe değil. Hissettikleri ile yaptıkları, yaşadıkları ile ilgili olarak, kadınlar sürekli bir yargılanma riski altındalar. Başkası yargılamıyorsa da kadınlar, kendilerini kendi içlerinde yargılıyorlar. "Sarsıntı oluyor, çıkamıyoruz". 1999 Depreminden beri bunu duyuyoruz. Neden bağıyor derler diye, kadın bağıramıyor bile. Kriz anında kahkaha atan insanlar da olabilir, şok yaşayabilir. Ancak kadının gülmesi bile hoş karşılanmıyor. Kadının kendisini sansürlemeye iten etkenler var. Yapılabilecek en iyi şey, kadının yalnızlığını kırmak. Yargılanma korkusu olmadan ötekilerle paylaşabileceği deneyimleri üzerinden fikir alışverişi içinde bulunabileceği, kabul edilebileceği, anlaşılabilir hissedebileceği alanlar yaratmak gerekir. Sahada şu anda yürütülen grup çalışmalarını bu perspektifle besliyoruz, destekliyoruz. TARDE bu anlamda, bireysel ve kadın çalışmalarında tam olarak bu yerden besleniyor.

Ayrıca bir de iş birliği içinde bir vakıf üzerinden yürüten, sadece kadınları hedefleyen bir grup

programımız var. 12 oturumlu bir programda, öz gücü harekete geçiren; inisiyatif alma becerisini tekrar anımsatan, birbiriyle dayanışma, kendini ifade etme alanları açan bir prensiple hareket ediyoruz. Bu programın temel hedefi, öncelikleri kabul etmek; hiçbir şekilde yargılamamak, birbirimizi dinlemek üzerine zemin oluşturmak; deneyimlerimiz üzerinden birbirimizden öğrenmek ve öğrendiklerimizi harekete geçirmek için iletişim içinde olmak ve bunları devam ettirebilmek. Bu anlamda sürdürülebilir, geliştirilebilir, çoğaltılabilir bir perspektifle hareket ediyoruz.

Şu an daha çok Hatay bölgesindeyiz. Aslında depremin başlangıcından itibaren tüm alanlara girmeyi gerçekten çok istedik; fakat bu çok kolay olmuyor. Kadınlar için de bu kolay olmuyor. Çünkü çocuğu nereye bırakacak, çadırdaki işleri kim yapacak, adama kim yemek hazırlayacak, yaşlıya kim bakacak gibi, tüm bunlarla birlikte hareket etmek zorundayız. Peki ne oluyor bu çalışmaların sonunda, onu size söylemek istiyorum. Bu çalışmaların sonunda, geri bildirimleri alıyoruz. Yaptığımız çalışmalar, bir buçuk iki yılı kapsıyor. Geri bildirimlere göre katılımcı kadınların en çok hoşlandıkları şey, yargılanmıyor olmak. Diğer çok hoşlandıkları şey ise, deneyimlerini paylaşmak. Aslında inisiyatif alma gücünü fark ediyorlar. Yalnızlık duygusundan sıyrılıyorlar. Birbirleriyle iletişimlerini ve etkileşimlerini sürdürüyorlar. Bu zemin bana göre, çok önemli bir direnme zemini. Katkılarınız için teşekkürlerimizi sunuyoruz Ebru hanım.

İzninizle dördüncü konuşmacımıza geçmek isterim.

Ayşe Kaşıkırık, İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Mühendisliği'ni onur derecesiyle tamamlamış olup İstanbul Üniversitesi SBE'de Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi programında doktora eğitimine halen devam etmektedir. TÜBİTAK'ta araştırmacı ardından, Kadın Adayları Destekleme Derneği'nde projeler koordinatörü olarak; kadın dostu kentler, toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal cin-

siyete duyarlı bütçeleme ve kadınların eşit temsili odağında projeler yürüttü. Ulusal ve uluslararası çok sayıda sivil toplum kuruluşunda gönüllü olmak birlikte kurucu üyelikleri vardır. "Daha eşit ve kapsayıcı bir dünya mümkün!" temelini dayanan "Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı'nı kurdu. Bu ağ ile birlikte afet ve kadın alanında çalışmalarına devam etmektedir.

Sözü size bırakıyorum Ayşe hanım.

1.2.4 Dirençli Kadınlar Dirençli Kentler

AYŞE KAŞIKIRIK (Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı)

Öncelikle bu çalıştayda emeği geçen herkese sevgilerimi sunuyorum. Biz 2021 yılı sonunda, "Olası İstanbul Depremi'nin Çevresel Göç Senaryosu" başlıklı TÜBİTAK projesine başladık. Proje kapsamında, birçok ilçe belediyesinden ve sivil toplum kuruluşundan randevu almakta zorlandık. Çoğu yerde afet biriminin hiç olmadığını ya da bu birimlere tek kişinin baktığını gördük. Mesela koskoca ilçe belediyesinde nüfus 550 bin, afet birimine tek bir kişi bakıyor. Bu ilçeler İstanbul'da şu anda, kentsel dönüşümün yürütüldüğü nüfusun çok olduğu ilçelerdi. Biz çok şaşırдық; bu kadar hazırlıksız olduğumuzu bilmiyorduk. İlçeleri gördükten sonra, "umarız İstanbul'da bir deprem olmaz, kışın olmaz, gece olmaz," gibi dileklerde bulduk.

Aslında en kötü senaryoya denk geldik. Uzmanların da dediği gibi, Kahramanmaraş Depremi sürpriz değildi. Afetlerin felaketlere dönüşmesi de sürpriz değil. Dünyada birçok ülke, depremle afetle karşı karşıya geliyor; hangi ülke asrın felaketine maruz kalıyor?

Bu proje hala devam ediyor ve hala proje için randevu alamadığımız ilçe belediyeleri var. Hiçbir çalışması olmayan ilçe belediyeleri var. Biz bir sabah, 7 veya 8 Şubat'ta, yine bir ilçe belediyesine gidecektik İstanbul'da; deprem haberiyle sarsıl-

dık. Beklenen, ama bu kadar şiddetli, ölümcül olacağına hazırlık yapılmayan bir depremdi. Zaman içerisinde ben de bu bölgeye gittim. Bu bölgedeyken, İstanbul depreminin başka bir senaryosunu da çalıştık. Topluluklar nasıl hareket etmiş; nereelerde, hangi yöntemlerle çalışılmış.

Belki biliyorsunuz, Türkiye Afet Müdahale planları var; hatta ilçeler için bunlar hazırlanıyor. Dirençli kentler çok konuşuluyor, konferanslar yapılıyor, literatürde inanılmaz birikim oluşmaya başladı. Lakin çok bürokratik ve hiyerarşik olduğunu gözlemledik. Örneğin. İstanbul'da bir görüşmede denk geldim: AFAD'ın bulunduğu konum sıkıntılı, bir rüzgâr oldu çatısı çöktü. Bunları da düşünmek gerek. AFAD oradaki viyadüğün çökmeyeceğinin analizleri yapıyor; ama ben oradaki kaosu ve trafiği düşünemiyorum. İstanbul İl Sağlık Müdürü bize bir görüşmede, İstanbul'daki 5.2'lik Silivri depreminde, Beyazıt tarafından Silivri'ye 6 saatte gittiğini söyledi. Yani yollar, bağlantı yolları, viyadükler... Zaten İstanbul şu anda keşmekeşe dönmüş. Trafik kaosu ve nüfusu, plansızlaşan kentleşmesini düşündüğümüzde, İstanbul'un ne kadar dirençsiz olduğunu söylemeyeyim. Biz bunları sahada da, birebirde de, müdahale etmesini beklediğimiz karar alma mercilerinden duyunca, daha da şok yaşıyoruz. Her an sanki deprem oluyormuş gibi hissediyorum.

Temmuz ayında İstanbul Üniversitesi'nden hocalarımızla Hatay'a ekip olarak gittik. Orada yarıdımın ne kadar tek elden gittiğini, bazı bölgelere çok az yardım gittiğini gördük. Aslında yerel yönetimlerde ve kamu kurumlarındaki insani yardımların yerelleşmesi gerektiğini düşünüyorum. Dünya merkezleşirken, bizim yerelleşmeyi düşünmemiz gerekiyor. Depremin merkez üssü Kahramanmaraş; ama Kahramanmaraş toparlanmaya çalışırken, dirençli dururken, Hatay, Antakya diye bir yer yok şu anda. Antakya'ya ilk girdiğimde, bir sene önce başka bir çalışma için bulunduğumda, cıvı cıvı yaşayan bir şehir vardı. Gözümü kapatmam; Kiev'de miyim, Halep'te miyim, Antakya'da miyim bilemezdim. Yıkımın boyutu korkunç. Üzerinden beş ay geçmesine rağmen; gittiğimde,

halen daha, kent ne kadar dirençsiz olduğunu gözlemledim. İnsanları su kuyruklarında gördüm, insanların temiz tuvaletler için benzin istasyonuna gittiğini gördüm. Kadınlar için durum daha vahimdi. Kent dirençsiz olunca; kadının ne kadar dirençsiz hale geldiğini gördüm. Mesela bir çadırdaki da konteynerde, 9 kişilik bir aileye tek başına bakan kadınlar gördüm; yeteri kadar su olmayan bir çadırın bakımını tamamen bir kadının sırtlandığını gördüm.

Diğer bir husus, afetlerde insanlarda inanılmaz bir üreme psikolojisi baş gösteriyor. Yani şunu duydum: Sürekli olarak tekrar çocuk doğurması, tekrar hamile kalması için üzerinde baskı kurulan kadınlar var. Evlendirilen birçok kadın var. Kendi hayatlarına, kendi yoluna baksın diye, bu yola itilen kadınlar, kız çocukları gördüm. Kız çocuklarının eğitimden nasıl mahrum kaldığını, yıkılan evde enkazda "tekrar eğitime ulaşmam benim için zor" diyen kız çocuklarına denk geldim. Şunu net olarak söyleyebilirim. Ben kadınların kırılğan değil, dirençli grup olduklarını düşünüyorum. Küllerimizden doğmaya, ayaklarımız üzerinde durmaya, tekrardan hayata devam etmeye gücümüz var. Kadınlar cümlelere şöyle başlıyor: "Her şeye rağmen ne olursa olsun ben iyi olacağım, çocuklarıma da bakacağım, aileme de bakacağım, hayatı sürdüreceğim." Mesela sürekli konteynerde, çadırdaki: "Benim bir şeyler üretip; ailemin ekonomisine katkıda bulunmam gerek, benim oturacak, benim zaman kaybedecek vaktim yok. Ne olur bize imkân sağlayın, biz bir şekilde geçimimizi sağlayalım," diyenler var.

Deprem bölgesinde kadın liderliğinin ne kadar önemli olduğunu gördüm. Kadın muhtarı olan, yerel yöneticileri kadın olan yerlerde, kadın sorunlarının daha görünür olduğuna denk geldim. Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı iki yıl önce kuruldu.

Kuruluşundan itibaren, mahallede eşit temsil eşit katılım için çalışıyoruz. Tek amacımız bu. Kuruluş amacımız yaklaşık %3 olan kadın muhtar oranını en az %30'a, sonra da %50'ye adım adım taşımak. Biz, bir de deprem bölgesi öncelikli olmak üzere bir Kadın Muhtarlar Akademisi başlattık. Dün beni Hatay'dan Sivil Toplum Platformu'nun Başkanı aradı: "Ne olur bizde de yapalım. Çadır da olsa konteyner de olsa, kadınları örgütleyelim. Hatay'dan daha çok kadın muhtar çıksın," dedi. Ne olursa olsun kadınlar bölgeye sahip çıkıyor: "Biz varsak, Hatay ayakta," dediler. O yüzden ben dirençli kadınlar olursa, kentleri de ayağa kaldıracığına inanıyorum.

Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı'ndan Sevgili Ayşe Kaşıkırık'a teşekkürlerimizi sunarız.

Beşinci ve son konuşmacımıza geçmek istiyorum. Perihan Uluğ 1997'den beri KEDV'de çalışıyor. Şimdiye kadar mikro kredi, kadınların yerel yönetim süreçlerine katılımı, kadınlara yönelik güçlendirme eğitimleri alanında çalıştı. 2000'lerde KEDV öncülüğünde kadın kooperatifleri modelinin geliştirilmesi; kadınların kooperatif çatısı altında örgütlenmeleri; kadın kooperatifleri bölgesel ve ulusal ağlarının kuruluşunda yer aldı. Kamusal hizmetlerin planlanması ve sunumunda kadınların katılımı, kadınlar liderliğinde hizmet sunum modelleri geliştirme, bakım hizmeti modelleri geliştirme ve uygulama konusunda deneyimi olan Perihan Uluğ, bu alanda Türkiye'nin farklı bölgelerinde kadınların örgütlenmesini sağlamış, yerel yönetimler ve diğer paydaşlarla işbirliği içinde KEDV programlarının yaygınlaştırılmasında yer almıştır. Perihan Uluğ sosyal antropoloji ve kadın çalışmaları alanında eğitim almıştır.

Buyrun Perihan hanım, söz sizin.

1.2.5 Kadınlar Liderliğinde Afete Hazırlık ve Risk Azaltma Çalışmaları: Dirençli Mahalle Programı

PERİHAN ULUĞ

KEDV (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı)

Konuşmalar gerçekleştikçe görüyorum ki, konuşmacıların sıralamasının seçimi çok isabetli yapılmış. Dinledikçe, konuların birbirini tamamlayarak ilerlediğini fark ediyorum. 1999 Depreminden bu yana afet direnci geliştirme alanında çalışıyoruz. Süreç içerisinde, depremzede olarak ifade edilen sosyal ekonomik kayıplara uğramış, herhangi bir nedenden dolayı kamusal alana çıkma fırsatı bulamamış kadınları, afet sürecinde güçlendirmeyi hedefliyoruz. Kadın merkezli, uzun vadeli kadın odaklı bir kalkınma modeli üzerine çalışıyoruz. 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi, 23 Ekim 2011 Van Depremi sürecinde çalışmalarımızı sürdürdük. Deneyimlerimizi Hindistan, İran, Endonezya'daki kadın kuruluşları ile paylaştık. İstanbul'da yürüttüğümüz pilot proje sonrası, belediyelerle yaygınlaştırmak için, kadınların liderliğinde afete hazırlık eylem planı kılavuzu geliştirdik. Kağıthane ve Gaziantep'te iki örnekli uygulama yaptık. 1999 Depreminde enkazdan kurtulan 10 bin kişinin sadece 400'ü, uluslararası STK'lar ve profesyonel insanlar tarafından kurtarıldı. Geri kalan, çevredeki insanlar tarafından kurtarıldı. İnsani yardım, deprem öncesi ve sonrası çalışmalarında asıl yatırım yapılması gereken yer, yerel topluluklar. Yerel katılım meselesi, 1999 Depreminden aldığımız en önemli derslerden biri.

İkincisi, afetlerin tüm olumsuzluklarına rağmen; kadınların dönüştürücü liderliği afetler sırasında ortaya çıkıyor. Savaşta da bunu gördük.. Kriz ve afet durumları, kadınların ortaya çıkması için fırsat yaratıyor. Burada kadın kooperatiflerinin, yerel örgütlerin, mikro gelişim örgütlerinin, dayanışma gruplarının, öğrencilerin, kriz anında ve öncesinde ne kadar müdahalede buldukları bizim çıkardığımız en önemli derslerden bir tanesi.

Bu da bize, kriz durumlarında, risk azaltmada, yeniden yapılanmada, kime yatırım yapacağımız ve nasıl çalışmalarda bulunacağımız konusunda bir ders.

En önemli ders olarak, afetlerde kayıpların oranı, o topluluğun ne kadar güçlü ne kadar dirençli olduğu ile doğru orantılı. Şimdi biz diyoruz ki: Kentin, mahallenin, afete ve krize karşı güçlenmesi, dirençli mahalleler, kadınlar, mahalleli ve yerel yönetimler arasında iş birliği de mümkün. Vakıf olarak geliştirdiğimiz "Dirençli Mahalleler Programımız; 1999 Depreminden bu yana afetin ve krizin çok boyutlu etkileri ile baş edebilmek için kadınların liderliğinde oluşturduğumuz bir yöntem ve uygulama deneyimleri doğrultusunda ortaya çıkmış bir yerel güçlendirme modelidir. Bu programla, pandemi, afet, iklim değişikliği ve her türlü kriz ile çok boyutlu şekilde mücadele edebilmek için, mahallenin fiziksel ve sosyal ekonomik koşullarını yeniden ele alarak bunları dirençli hale getirmeyi amaçlıyoruz. Bunu yaparken, kadınların kendi deneyimleri üzerinden ortaklaşa çözümler geliştiriliyor. Kadınların yaşadıkları alanları ilgilendiren kamu politikalarına katılmalarının sağlanması ve bu süreçte aralarında gelişen dayanışma, eğitimden sağlığa her alanda dirençleşme için liderlik üstlenmelerini sağlıyor. Kadınların yerel kalkınmadaki liderliklerinin güçlendirilmesi temel hedef. "Dirençli Mahalle Programı" mahalle sınırları içerisinde yapılan güçlendirme eğitimleri ile 6 aşamada uygulanıyor. İlk adım olarak sorunlar, kaynaklar tespit ediliyor. Ardından çözümlenmeye geçiliyor ve eylem planı hazırlanıyor. Kadınlar, bu yerel süreçlere müdahil oluyor ve adım adım çözüm önerileri hayata geçiliyor. 6 aşamanın en önemli aşaması; o mahallede kadınların örgütlenme çalışmasıdır. Öncelikle, komşu grupları, afet komiteleri kuruyorlar. Kadınlar, o mahalleyi kapı kapı dolaşarak dijital komşu grupları oluşturuyorlar. Nereden başlayacaklar, mahallelerini nasıl görmek istiyorlar, en iyi mahalle nasıl bir mahalle gibi mahallelerinin direnç göstergelerini geliştiriyorlar. Burada mahalle komiteleri örgütlendikten sonra, bu çalışmada liderlik üstlenecek

kadınlar, kent hakkı, yerel örgütlenme, yerel yönetim sürecine nasıl katılır, mahalle direnci nedir, iklim değişikliği gibi bir dizi eğitimler alıyorlar. Arkasından, kadınla, yaşadıkları mahalleyi dirençli hale getirmek için nelerin gerekli olduğuna karar veriyor ve mahallenin risk haritası oluşturuluyor. Mahalle risk haritası için örnek vermek gerekirse; mesela trafik ışığı yok, mesela afette yıkılacak bina var, sel riski var gibi birtakım göstergeler çıkıyor. Bu riskler çıktıktan sonra, çözüm önerilerini geliştirme süreci önemli; çünkü sorunlar dile getiriliyor. Çözümü bilen kişiler yine kadınlar oluyor. "Sorunu en iyi yaşayan, çözümü en iyi bilir" şiarıyla, kadınların çözüm geliştirme sürecine müdahil olmalarını hedefliyoruz. Nokta atış çözümlerini de geliştirmiş oluyorlar.

Kamu kurumlarının stratejik planlarının çok dışındayız. Stratejik plan nedir, nasıl okunur, yerel yönetim kadınlara afet için, güçlenme için ne kadar bütçe ayırmış, biz bütçelere nasıl müdahil olabiliriz diyerek, kadınların kendi çıkardıkları mahalle eylem planları ile kamunun yerel eylem planlarını örtüştürmeye çalışıyoruz. Kadınlar ne yapmaları gerektiği ve kamunun ne yapabileceği konusundaki eylem planlarını geliştirdikten sonra adım adım, karar vericilerle çeşitli toplantılar yaparak koordinasyon, izleme ve takip sistemi oluşturulmaya çalışıyor.

Örnek verecek olursam, 10 yıl önce Kağıthane'de afete hazırlık çalışması yaptık. 19 mahallede mahalle komiteleri oluşturuldu. Kadınlar güvenli şehir, afet konularında eğitim aldılar. İTÜ'den hocalarımız da destek oldular. Komiteler daha sonra, kadın örgütleri ile de bir araya gelerek Kağıthane Afet komitesini oluşturdu. 19 mahallenin afet risk haritası çıktı. Kadınlar kanaviçe işler gibi afet risk haritası çıkardılar. Bunlar kamu ile AFAD'ın eylem planını oluşturdu.

Diğer bir örnek de, Gaziantep'teki dirençli mahalle. Burada da Gaziantep'in geneli için dirençlilik stratejileri çıktı. 60 kadın, mahalle lideri olarak aktif rol oynadı. Mahallede komşu grupları oluşturdu ve uygulama geliştirilerek kadınlar riskleri belirleyip çözümleri geliştirdiler. Bu çalışmalardan kamuya, yerel yönetimlere çözümleri geliştirmek için değil; kadınların ürettiği çözümleri hayata geçirmek için görevler çıktı.

Bütün bu afetler, yıkım trajedisine rağmen, değişim için fırsat yaratıyor. Küresel sorunlar, iklim, gıda, güvenlik sorunlarımız için, dirençli mahalleler oluşturulması için, hep birlikte el birliğiyle nasıl ilerleyeceğimizle ilgili yeni yöntemlere ihtiyaç var. Dünya çarkını kadınlar döndürüyor. Bu nedenle, kadınların ihtiyaçlarını, önerilerini dikkate alan hiçbir eylem planı, hayata geçemez ve başarılı olamaz.

1.2.6 Soru ve Cevap

SORU: Toplumsal cinsiyet alanında bir şey yapmak dürtüsüyle kendimi bulduğumda, kız çocuğu olarak çalışabileceğim alanların çok kısıtlı olduğunu fark ettim. İklim temelli afetler ve depremlerin önüne geçmek için çalıştığım bu noktada, gençlerin de yerel yönetime dahil edilmesi gerektiğini düşünüyorum. İklim krizinin sonuçlarına maruz kalacak olan bizleriz: Gençler ve çocuklar... Büyüklerin eylemlerinden biz etkileniyorsak; mücadele alanına bizim de katılmamız gerektiğini düşünüyorum. Burada karşımda sivil toplum temsilcileri varken bunu dile getirmek istiyorum. Kız çocuklarının kafasına yerleşen bu sistemi sonradan, kadın oldukları için değiştirmeye çalışmaktansa, daha çocukken patriyarkayı yok edip bu düşünceyi kökten bitirmemiz gerekiyor. Bu noktada sizden talebim, kız çocuklarını sisteme ve mücadele alanına dahil etmeniz. Çünkü bu kafa yapısı yerleştikten sonra silmeye çalışmaktansa; daha yerleşmeden bitirmemiz gerekiyor.

CEVAP: Bu katkılar çalıştay raporuna dahil edilecek. Sonrasında raporumuz çıktığında, tüm sivil toplum örgütlerine, yerel yöneticilere ve kamu kurumlarının temsilcilerine ulaştırılacak. Sözünü, biz de sözümüz kabul edip yaygınlaştırma noktasında İBB olarak üzerimize düşeni yapacağız. Teşekkür ederiz. İyi ki varsın, iyi ki geldin.

CEVAP: Afetlerde kadın liderliği önceliklendirilmeli. Kadınların çözüm pratiğinin, bakış açısının, taleplerinin sisteme dâhil edilmesinin bir yolu yerelde kadın liderliği. Muhtarlar bunun çok güzel bir örneği. Bizler bunu Hatay'da, Malatya'da, Adıyaman'da gördük; muhtarların ne kadar kısıtlı kaynaklarla neleri başardığına şahit olduk. Daha çok kadın muhtar olması gerektiğini biliyoruz ve görüyoruz. Bir sokakta yürürken bile, kadının çevresine bakışı çok farklı. Afette de kadınlar çok daha farklı rol aldı. Bu konuda sizlere teşekkür ederiz.

CEVAP: Karar alma mekanizmalarında kadın görünürlüğü temsil ettiğiniz için teşekkür ederiz. İstanbul'da da bu durum aynı. Sultanbeyli, Arnavutköy, Bayrampaşa'da hiç kadın muhtarımız yok. Bu konuda en iyi ilçelerimiz Kadıköy ve Beşiktaş. İstanbul'un kadın muhtar oranı %15. Cumhuriyetin 100. yılındayız; ama tarih boyunca bir tane bile kadın muhtar çıkaramamış illerimiz var. Urfa ilimiz bunlardan bir tanesi. 968 mahallemizden sadece 148 tanesinde kadın muhtar bulunuyor. Bizim de çalışmalarımız bu yönde. Kadın temsiliyetini ve katılımını arttırmak için kadın muhtarlarımız ve kadın gruplarımızla çalışmalar yürütüyoruz. Rol model olmaları için, yaşadıkları zorluklarla nasıl baş ettiklerine dair bilgilendirme seminerleri ve toplantıları yapıyoruz.

CEVAP: Deprem bölgesine gittiğimizde, sivil toplum kuruluşları ve kurumlarla görüştük. Bu görüşmelerde gördük ki, kadına yönelik şiddet bitmemiş. Deprem herkese deprem, kadın erkek eşitliği var gibi bakılıyor. Ama hayır, şiddet bitmemiş; biz bunu gördük. Kadınlar, şiddeti bile dile getiremedi. Oralarda en önemli sorun, şid-

dete uğrayan kadının adalete erişimi; çünkü bilgi eksikliği var. Bizler kadın hakları merkezlerini güçlendirmeye ve destek olmaya çalıştık. Sahada çalışan arkadaşlarımız gönüllü oldu, adalete erişim konusunda yetersizlik yaşandı. İnsanların adli yardım sistemi ve adalete nasıl erişeceklerini bilmeleri lazım. Çıkan haberlerde "mahkemeler durduruldu" başlıklarını kadınlar, "mahkemeler kapandı" diye algılıyor. Kadınlarla konuştuğunuz zaman da şiddeti dile getirmiyorlar. Sadece daha geniş ortamlı sohbetlerde bahsedebiliyorlar. Çadır kentleri gezdiğimizde, ben bir İstanbullu olarak İBB'nin çadır kentinden gurur duydum. Gerçekten çok büyük emek sergilenmiş. Sizleri de bu konuda tebrik ederim.

CEVAP: Katkınız için teşekkürler. Afetten sonra kadına yönelik şiddet vakalarında artışın olduğunu biliyoruz. İstanbul özelinde 7/24 faaliyet gösteren İBB Kadın Destek Hattımız, hizmete her daim açık. Psikologlar, sosyal hizmet uzmanları sizlere hizmet vermeye hazır.

CEVAP: Devlet ve AFAD tarafından yapılan yardımlar, hep erkeklere yapılıyor. Genelde haneye yönelik yapılan bu yardımlar, en yaşlı bireye yapılıyor. Ailelerde en yaşlı birey genelde erkek olduğu için, kadınlar çok fazla yardım alamamış oluyor.

CEVAP: Bahsettiğimiz toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi, tam olarak bu. İstanbulluların bu anlamda şanslı olduğunu söyleyebiliriz. Sosyal yardımlar konusunda, Sosyal Hizmetler Müdürlüğümüz kadınları önceleyen yardımlar gerçekleştiriyor.

CEVAP: Ped konusunu konuşmaktan hiçbir zaman vazgeçmemeliyiz. Burada kimlikleri ayırt etmeden, afet durumunda kadın olma durumu üzerine konuşmalar yapıyoruz. Hepimizin şahit olduğu süreçlerden geçtik. Kapsayıcı olmak adına; herhangi bir kimlik ayrımı gözetilmeksizin bütün kadınların sesinin duyurulması ve ihtiyaçlarının konuşulması bizim için çok önemli.

CEVAP: Katkılarınız için teşekkür ederiz. Çalıştığımızın tüm temaları ve içeriği, kadın örgütlerinin karar verdiği şekilde sonuçlandı. Temalarımız, bu şekilde oluşturuldu. Örneğin, kapsayıcı olmak adına, İBB'de Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı'nın içerisinde Göç Birimi var ve faaliyetlerini uzman personeli ile yürütmekte. Dört dilde faaliyet gösteren danışma hattımız, kapsayıcılık ilkesi ile hizmet vermekte. Bu karar, hiçbir kadını geride bırakmamak üzere alındı.

CEVAP: Katılımcı Bütçe İBB tarafından 3 senedir uygulanıyor. Bu sene, proje geliştirme ve oylama süreci tekrarlandı. Afet ve afete karşı hazırlık meselesi, ilk günden itibaren gündemdedi. İlk dönemin projelerinden bir tanesi, mahalle afet gönüllülüğü konusunun organize edilmesiydi. Fakat projenin ilk dönemde geçmiş olması, hızlıca gerçekleştirilmiş olması anlamına gelmiyor. Şu anda mesela hala ihale süreçleri ve eğitimler devam ediyor dolayısıyla sürecin içindeyiz. Bu sene üçüncü kez uygulanırken, geçen senelerden farklı olarak sadece afet teması ile yapıldı. Katılımcı bütçenin uygulanması belediyeye ait olan bir konu. Son 3 senedir de gözlemci olarak içerisinde bulunmaya devam ediyoruz. Şunu söylemek istiyorum ki, kadın meclisleri ilk kuruldukları günlerden bu yana kent konseyinin alameti farikası. İstanbul Kent Konseyi'nde kadın meclisi, en güçlü grupların başında geliyor. Dayanışmayı en iyi başaran ve beraber yol alabilen, lüzumsuz tartışmalara girmeyen, ayrıntıları kenarda bırakan ve hızlı hızlı yol alan bir ekip. Afet için çalışmak da bunların arasında çok önemli. Diğer yandan, kadın muhtar sayısının arttırılması da bu konuların içerisinde önem arz ediyor.

CEVAP: Afet ve kadın konusu çok vurgulanıyor ama afet ve "erkek" başlığıyla hiç karşılaşmıyoruz. "Afet ve Kadın" çalıştayı yaptıktan sonra, sonraki afette böyle bir başlıkla karşılaşmamak için mi buradayız? Neden sürekli kesin çizgilerle "Kadınınız ve bizi düşünmemiz gerekiyor" dememiz gerekir?

CEVAP: Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi dediğimiz, eşitliği sağlamaya yönelik çalışmalar nihayete erdirildiğinde ortaya çıkacak perspektiftir. Bu çalıştay, bunun bir adımı. Bunun konuşulmadığı, vurgulanmadığı ve anlaşılmadığı zamanların, hep birlikte el birliği ile üstesinden geleceğiz. Başka bir konuya değinmek istiyorum. Afet süreçlerinin bütün ayrımcılıkları ortaya çıkarttığı, bunların en belirgin olduğu zamanlar oluyor. Afete hazırlık süreçlerinin ve önceki planların, mutlaka mültecilerin kendi öz örgütlerini dahil edecekleri şekilde planlanması gerekiyor. Kadın mültecilerin ihtiyaçlarınınunutulmaması gerekiyor.

AFET ve KADIN

Çalıştay
26-27 Ağustos 2023
İstanbul

AFET ve KADIN

Çalıştay
26-27 Ağustos 2023

HOŞ GELDİNİZ

İBB
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
SOSYAL HİZMETLER DİREKSİYONU
BAŞKANLIĞI

İBB
KADIN
AFET ve KADIN
Çalıştay
26-27 Ağustos 2023

İBB
KADIN
AFET ve KADIN
Çalıştay
26-27 Ağustos 2023

İBB
KADIN
AFET ve KADIN
Çalıştay
26-27 Ağustos 2023

1.3 Çalıştay Oturumu:

Afet ve Kadın Çalıştayı, aşağıdaki 5 tema çerçevesinde, her biri ikişer masa etrafında olmak üzere 10 masada, toplam 102 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalıştay yuvarlak masa temaları şu şekildedir:

- Afet Öncesi Planlama ve Örgütlenme
- Afette Kadın Sağlığı
- Afet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele
- Afet Sonrası Mekânsal Planlama
- Afet Sonrası Sosyal Planlama ve Sosyo-Ekonomik Destekler

Bu temalar her biri moderatörler eşliğinde katılımcıların o alandaki temel sorunlara, çözüm ve iş birliği önerilerine dair görüşlerini bildirecekleri şekilde tartışılmıştır.

1.3.1 Afet Öncesi Planlama ve Örgütlenme

Temel Sorunlar

Katılımcılar, yürütülen tüm çalışmalarda toplumsal cinsiyet perspektifinin eksik olduğunu gözlemlediklerini iletilmişlerdir. Cinsiyete dayalı eşitsizliklerin azaltılması ve toplumsal cinsiyet perspektifinin benimsenmesi gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Afet öncesi planlama süreçlerinin daha kapsamlı ve eşitlikçi bir şekilde ele alınması gerektiğini vurgulamışlardır.

Afet hazırlık sürecinde güncel verinin önemi katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Sağlıklı bir afet öncesi planlama sürecinin ihtiyacı olan güncel ve dinamik veriye erişimde sorun olduğu katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bilgiye erişim ve afet bilinci konularının önemi katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Veri oluşturma konusunda zihinsel engelli bireyler başta olmak üzere dezavantajlı bireylerin afet hazırlığı konusundaki pozisyonunun önemi vurgulanmış-

tır. Dezavantajlı grupların tanımlanması ve yardımın onlara daha etkili bir şekilde ulaştırılması gerekliliği ifade edilmiştir.

Afet öncesi planlama ve örgütlenme süreçlerinde koordinasyon eksikliğinin yaşandığı belirtilmiştir. Bu durumun farklı kurumlar ve aktörler arasında iş birliğinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkardığı ifade edilmiştir. Hem merkezi yönetim ile olan iletişimdeki problemler hem yerel yönetimin çalışmalarındaki duyuru eksiklikleri hem de yerel örgütlenme sürecindeki eksiklikler katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

Katılımcılar, afet öncesi planlama ve koordinasyonun eksik olduğunu belirtmişlerdir. Kamu kurumlarının ve AFAD'ın (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) bu süreçte kadınları yeterince gözetmediği ifade edilmiştir. Ayrıca, yerel örgütlenmenin önemini vurgulamış ve mahalle yapılarına dikkat çekilmiştir.

MAG örneğinde olduğu gibi afet hazırlık sürecine yönelik çalışmalar yürüten yerel örgütlenmeler finansal ve mekânsal olarak kaliteli bir eğitim süreci yürütme konusunda sıkıntılar yaşadıkları dile getirmişlerdir. Afet hazırlık eğitimlerini gerçekleştirecekleri mekânlara erişmekte ve gönüllülük sistemi ile eğitimleri yaygınlaştırma konusunda sıkıntılar olduğu katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

Afet öncesi planlama ve örgütlenme süreçlerinde kadınların yaşadığı sorunların başında eğitim ve bilgi eksikliği geldiği belirtilmiştir. Katılımcılar, kadınların kendilerinin afet öncesi alabilecekleri eğitimlerin sadece arama kurtarma ile sınırlı olduğunu, dahası arama kurtarma faaliyetlerinde de rollerinin kısıtlı olduğunu düşündüklerini gözlemiş ve paylaşmışlardır. Kadınların kendilerine yönelik bu düşüncelerinin, kendilerinin afet öncesi planlama ve koordinasyon süreçlerine katkıda bulunabilmelerine, aynı zamanda daha geniş roller üstlenmelerine engel olduğu ifade edilmiştir.

Katılımcılar tarafından kadınların afet sonrası destek mekanizmalarına nasıl ulaşabilecekleri konusunda ciddi bir bilgi eksikliği yaşadıkları belirtilmiştir. Kamunun bu konuda yeterli bir örgütlenme sağlayamadığı ifade edilmiştir. Kadınların enkaz altında olduklarını bildirmekte ve destek taleplerini iletmelerinin yollarını öğrenmeleri konusunda cesaretlendirilmeleri gerektiğinden söz edilmiştir. Ayrıca, birbirinden farklı kırılğan grupların da afet sonrası yardımlardan yararlanmakta zorlandıkları ve nefret söylemine maruz kaldıkları vurgulanmıştır.

Temel ihtiyaçlara erişimin afet sonrası dönemde kadınlar için hala büyük bir sorun teşkil ettiğinden söz edilmiştir. Yolların kapanmasının ve ulaşımın engellenmesinin, temel ihtiyaçların karşılanmasını güçleştirdiği ve özellikle yalnız yaşayan kadınlar için önemli bir soruna dönüştüğü ifade edilmiştir. Katılımcılar tarafından afet sonrasında genellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleştiği bir ortamın oluştuğu ve çocuk bakımı da dâhil olmak üzere, kadınların üzerine büyük bir bakım emeği yüklendiği belirtilmiştir.

Katılımcılar, kadınların örgütlenmesinin zorluğuna da değinmişlerdir. Çalışan kadınlar için örgütlenme zamanının kısıtlı olduğu ve kamu kurumlarının kadın örgütlenmesini cesaretlendirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, afet sonrası doğru bilgiye erişimin karmaşık ve kaotik olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, bu kurumların kadınlar için, kapsayıcı bir şekilde, doğru bilgiyi ihtiva eden broşürleri yaygınlaştırması gerektiği konuşulmuştur. Birçok farklı kaynaktan bilgi ve broşürlerin yayınlandığı ancak bu bilgilere erişimde sorunlar yaşandığı aktarılmıştır.

Temel Çözüm Önerileri

Katılımcılar, afet konusunda toplumsal cinsiyet perspektifini benimseyen bir şekilde afet öncesi planlama ve hazırlık konusunda toplumun bilinçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Afet öncesi planlama ve hazırlık eğitimlerinin daha fazla

kadın örgütü ve sivil toplum kuruluşu iş birliği ile gerçekleştirilmesi önerilmiştir. Kadınların afet sonrası rol ve sorumluluklarının planlanmasının ve bakım yükünün adil bir şekilde dağıtılmasının cinsiyet eşitliği ilkeleri gözetilerek yapılması ve eğitim süreçlerinde eğitim katılımcılarına da bu şekilde aktarılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu eğitimlerin, kadın örgütleri öncülüğünde ve yerel topluluklar ile düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Eğitimlerin, hedef kitle gözetilerek özelleştirilmesi, çok dilli olması ve farklı iletişim yöntemleri kullanılması önerilmiştir. Bu yöntemler arasında podcastler, Modyo tv, web sayfaları, kamu spotları gibi araçlar yer almaktadır.

Afet öncesi planlama ve örgütlenme süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için mahalle komitelerinin oluşturulması gerektiği; bu komitelerin kadınların afet konusundaki bilinçlerini artırmak ve afet öncesi hazırlık çalışmalarına katılımlarını sağlamak amacıyla eğitimler verebileceği belirtilmiştir. Kadınların ekonomik ve eğitim düzeylerinin arttırılması için çeşitli teşviklerin sunulabileceği, özellikle afet sonrası yardım ve kurtarma faaliyetlerine katılan kadınlara, aldıkları eğitim sonucunda deprem çantası ve sertifikaların verilebileceği ifade edilmiştir.

Yapılan eğitimlerin yanında, kadınların arama kurtarma işlerinde de başarılı olabileceğine yönelik cesaretlendirilmesi ve mahalle komitelerinin buna göre planlanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu noktada, arama kurtarmanın sadece fiziksel güç gerektiren bir faaliyet olmadığı, zekâ, organizasyon becerileri ve dayanıklılık gibi farklı yetenekleri içerdiğinin iyi aktarılması gerektiği vurgulanmıştır. Kadınların bu alanda da aktif rol almalarının teşvik edilmesinin önemli olduğundan söz edilmiştir.

Kadınların mahallelerindeki kaynakları ve ihtiyaçları belirlemeleri için envanter oluşturmaları konusunda önyak olmak gerektiği belirtilmiştir. Envanter oluşumunun afetlerde daha etkili bir

yardım ve destek sağlamak için önemli olduğundan söz edilmiştir. Envanter aracılığıyla oluşturulacak aile afet planlarının hane bazlı afet planlarına dönüştürülmesi önerilmiştir.

Yerelde yürütülen çalışmaların, afetlerdeki mobilizasyon konusundaki avantajları ve bu alandaki iş birliklerinin artırılması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Burgazada'da deneyimlenen mahalle meclisi örgütlenmesi bir örnek olarak katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir. Doğrudan katılımı ve örgütlenmeyi sağlayacak yöntemler üzerinde durulurken; muhtarlıklar, kent konseyleri gibi örgütlenmelerin de afet hazırlık sürecinde önemli oldukları belirtilmiştir. Hemşeri dernekleri, parti kadın kolları gibi örgütlenmelerin ulaşamayan İstanbullulara ulaşmak adına afet çalışmalarında değerlendirilmesi önerilmiştir.

Muhtarların afet öncesi planlama ve örgütlenme süreçlerine aktif olarak katılmaları salık verilmiştir. Yerelde muhtarların afet hazırlık çalışmalarındaki katkılarının gözlenmesi, aza olarak bu sürece dâhil olunması önerileri sunulmuştur. Deprem sonrası ihtiyaçların dağılımı konusunda muhtarlara önemli görevler düştüğünden bahsedilmiştir. Afet öncesi yerel örgütlenme şeması çıkarılırken de, muhtarların bu süreçte yer almasının önemine vurgu yapılmıştır. Mahalle dernekleri ve meclisleri gibi yerel örgütlenmelerin desteklenmesi gerekliliğinden söz edilmiştir. Ayrıca, bu örgütlenmelerin muhtarlar, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler, merkezi yönetim görevlileri ile iş birliği içinde çalışması önerilmiştir. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar) arasında bir koordinasyon sistemi kurulması, İBB'nin bu süreçte kolaylaştırıcı bir görev üstlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Risk ve ihtiyaç analizlerinin toplumsal cinsiyet perspektifi dikkate alınarak yapılması önerilmiştir. Kadın örgütlerinin burada önemli rolü olduğu belirtilmiştir. 6 Şubat Depremlerinin ardından ortaya çıkan hijyen, sanitasyon, kreş gibi ihtiyaçların risk ve ihtiyaç analizlerinde dikkate alınması, bu konuda çalışmalar yürüten KADAV, Afet için

Feminist Dayanışma gibi kadın örgütlerinin deneyimleri doğrultusunda risk ve ihtiyaç analiz haritalarının güncellenmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna bağlı olarak, ulusal düzeyde afet kadın ağının kurulması önerilmiştir. Bu ağı destekleyecek şekilde, gönüllü bir tercüman ağının afet sonrası için bu dayanışma ağına dâhil edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Deniz ulaşımının afet öncesi planlamaya dâhil edilmesi ve şehirlerarası eşleştirmelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ulaşımın afet sonrası dönemde sorun teşkil etmemesi için acil açılabilir yolların haritalandırılmasına ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. Navigasyon sistemlerinin çalışmadığı durumlar için de alternatif ulaşım yollarının planlanmasından söz edilmiştir. Gıda krizinin yaşanmaması için üslerin oluşturulması tavsiye edilmiştir. Kaynakların etkili bir şekilde kullanılması ve afet durumlarında yardımlaşmanın sağlanması için diğer illerle iş birliği ve koordinasyonun artırılması ve deneyimlerin paylaşılması önerilmiştir. Tüm bu süreçlerden deprem anında desteğe gelmesi planlanan belediyelerin haberdar olmasının faydalı olacağı paylaşılmıştır.

Afet sonrası kadınların bakım yükünü azaltmak ve çocukların travmalarını hafifletmek amacıyla, gezici çocuk dostu alanların oluşturulması önerilmiştir. Kadınların acil durumda kendi güvenli alanlarına dönebilme ihtiyaçlarını karşılaması bakımından geçici barınma alanlarının kadınların mahallelerine yakın konumlandırılmasının önemli olduğu belirtilmiştir.

Temel İş Birliği Önerileri

Katılımcılar, kadın örgütlerinin bir araya gelmesi için farklı platformlar oluşturulmasını önermişlerdir. Bu platformlar arasında İSADEM'lerin aktif kullanımı, kadın bilim insanlarının afet hazırlık süreçlerine katılımı, yerel yönetimlerin kadın örgütlerini desteklemesi gibi çeşitli yollar düşünülmüştür. Ayrıca, kadın örgütlerinin afet öncesi hazırlık süreçlerinde daha aktif bir rol oynamaları gerektiği tekrar tekrar ifade edilmiştir.

Katılımcılar, MAG, İstanbul Kent Konseyi gibi kuruluşların çalışmalarının değerini vurgulamış ve farklı aktörler arasında daha iyi bir iş birliği ve koordinasyonun sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Merkezi yönetim, yerel yönetim, kadın örgütleri, yerel örgütlenme ve sivil toplum örgütlerinin hazırlık sürecini, afet müdahale ve sonrasında yapılacakları birlikte tartışacakları ve görevleri üstlenecekleri bir platforma ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir.

Yine önemli bir konu olarak; afetler öncesinde, kadınlara ve topluma yönelik hazırlık eğitimlerinin düzenlenmesi gerektiği ve bu eğitimlerde deprem, sel, yangın gibi afetlere karşı nasıl hazırlıklı olunacağını öğretilmesinin önemli olacağından söz edilmiştir. Afetlere hazırlıklı olmak için ilk yardım eğitiminin ülkedeki her birey için zorunlu hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Belediyeler, kent konseyleri, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının bu eğitimleri verebileceği belirtilmiştir.

Katılımcılar tarafından yerel örgütlenme konusu toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin afet öncesi hazırlık süreçlerinde yer etmesi için daha detaylı olarak değerlendirilmiştir. Kent konseyleri ve mahalle meclisleri gibi katılım deneyimleri katılımcılar tarafından paylaşılırken, afet hazırlık sürecinde en önemli örgütlenme pratiğinin mahalle örgütlenmesi olduğunun da altı çizilmiştir. Bu kapsamda mahallenin verilerini üreten, ihtiyaç analizlerini çıkartan ve acil durum planlarını oluşturan, yerel yönetim ve merkezi yönetim ile de koordinasyon becerisine sahip, bir örgütlenme modeli üzerine çalışılması gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda, İBB'nin kadın örgütleri ve sivil toplum kuruluşları ile koordinasyon sağlaması; toplumsal cinsiyet perspektifinden çalışmalar yürütmesi ve hedef kitleye göre özelleştirilmiş hizmetler üretilmesi konularında kolaylaştırıcı görev üstlenebileceği belirtilmiştir.

Arama kurtarma ekiplerinin içindeki cinsiyet oranına ve toplumsal cinsiyet farkındalığına dikkat

çekilmiş ve bu ekiplerin faaliyetler süresince çocuklarını bırakabilecekleri bir yer oluşturulmasının gerekliliği belirtilmiştir. Toplumsal cinsiyet perspektifinin yaygınlaştırılması kapsamında, arama kurtarma ekipleri başta olmak üzere tüm birimlere bu konuda farkındalık eğitimleri verilmesi önerilmiştir. Ek olarak, İBB'nin icracı kimliği dikkate alınarak yaptığı çalışmalarda, toplumsal cinsiyet perspektifini öne çıkaran iyi uygulama örneklerini çoğaltması ve daha görünür hale getirmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda; afet hazırlık sürecinde dirençli kadın alanlarının bu perspektif ile planlanması ve özellikle tuvalet ihtiyacı gibi temel ihtiyaçların dikkate alınarak nasıl planlanması gerektiğine yönelik üzerinde düşünülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, afet öncesi hazırlık süreçlerinin dünya örnekleri incelenerek toplumsal cinsiyet perspektifi çerçevesinde daha da etkili bir şekilde yapılabileceği üzerinde durulmuştur.

1.3.2 Afette Kadın Sağlığı

Temel Sorunlar

Afet bölgelerinde sağlık hizmetlerine erişimdeki sorunların birçok sosyal grup için, ama özellikle kadınlar için, büyük bir endişeye neden olduğu öncelikli olarak ifade edilmiştir. Genel sağlık hizmetlerini takip edecek bir kurumun/birimin eksikliğinin ve sağlık hizmetlerinin ulaşılabilirliğinin düşük olmasının kadınların sağlık sorunlarına çözüm bulmalarını zorlaştırdığı belirtilmiştir. Ayrıca, bölgeye damar yolu açma konusunda dahi sorunlar yaşayan deneyimsiz sağlık çalışanlarının gönderilmesinin bu sorunları derinleştirdiği aktarılmıştır.

Yardım faaliyetlerindeki gerek cinsiyet duyarlılığı gerekse bu konudaki koordinasyon eksikliğinin, afet bölgelerindeki kadınların sağlık ve hijyen ihtiyaçlarının yeterince göz önüne alınamamasına ve dolayısıyla karşılanamamasına neden olduğu ifade edilmiştir. Özellikle erkek görevlilerin ve gönüllülerin kadınların ihtiyaçlarına yeterince önem

vermiyor ya da farkında olmuyor olmasının, kadınları almaları gereken destekten mahrum bırakmasına neden olduğu vurgulanmıştır. Ancak, toplumsal cinsiyete duyarlı gönüllü, STK ya da kamu kurumu çalışanlarının yer aldığı faaliyetler ile bu sorunun üstesinden gelinmesine yönelik çalışmaların ortaya çıktığı özellikle paylaşılmıştır. Katılımcılar, özellikle 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde Belediye ile iş birliği yapılarak bu sorunu çözmek için çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir. Kadınların ihtiyaçlarına özel olarak hazırlanan yardım paketleri/kitleri oluşturulduğu ve bu paketlerde cımbızdan tırnak makasına kadar her türlü hijyen ve sağlık gerecinin yer aldığı belirtilmiştir.

Hijyen gereçlerinin bilinçsiz dağıtımının olumsuz etkileri olduğu, yardım kolilerinin içeriğine bakılmaksızın rastgele dağıtılmasının sağlık açısından ciddi sorunlara yol açabileceği ifade edilmiştir. Örneğin, çamaşır sulu ıslak mendil gibi hijyen malzemelerinin bilinçsizce dağıtımının kadın hastalıklarından çeşitli solunum hastalıklarına kadar sorunlara neden olduğundan bahsedilmiştir. Bu konuda yaşanan koordinasyon eksikliğinin ücra köylerde yaşayan insanların hijyen ve sağlık gereçlerine erişimde sıkıntılar yaşamasına neden olduğundan da ayrıca söz edilmiştir. Erişilebilirlik ve kapsayıcılık göz önüne alındığında, göçmen kadınlar, yaşlılar, engelliler ve yalnız yaşayan kadınların bu sorunları daha da fazla yaşadığı aktarılmıştır.

Afet bölgelerindeki kadınların, temel hijyen ve cinsel sağlık sorunlarıyla da karşı karşıya kaldıkları aktarılmıştır. Özellikle tuvaletlerin yetersiz ve hijyenik olmayışının, kadınlarda idrar yolu enfeksiyonlarına ve sistit gibi sağlık sorunlarına yol açtığından bahsedilmiştir. Kadınların, hem bu tür sağlık sorunları hem de kadın cinsel sağlığı hakkında konuşmaktan çekinebildikleri ve cinsel sağlık hizmetlerine erişimde zorluklar yaşadıkları aktarılmıştır. Ayrıca, geleneksel aile normları ve kültürel faktörler nedeniyle modern korunma yöntemlerini kullanmak isteyen kadınların, aile ve eş onayı almakta güçlük çektikleri ve geleneksel

yöntemlere zorlandıkları belirtilmiştir. Bu süreçlerde erkek personellerin rol almasının sorunu daha da katmerleştirdiği özellikle not edilmiştir. Afet bölgesinde sert hava koşullarının özellikle soğuk havaların, kadınların dermatolojik sorunlar yaşamasına neden olduğundan bahsedilmiştir. Hazırlanan hijyen kitlerinde sıcak ve soğuk havaları gözeterek gerekli sağlık ürünlerinin eklenmesi gerektiğinden söz edilmiştir. Afet bölgesindeki yaşam koşullarının düzenli ağız ve diş bakımını zorlaştırdığını, dolayısıyla ağız ve diş sağlığını amaçlayan mobil sağlık ünitelerine ve sağlık çalışanlarına afet bölgesinde ihtiyaç duyulduğu ve bu nedenle yer verilmesi gerektiği aktarılmıştır. Yine fiziksel rahatsızlıklar göz önüne alındığında, kadınlar ve çocukların özellikle kış aylarında çadır kentlerde yaşadıkları mekânlarda soba kullanımından dolayı, kamusal alanlarda daha az bulunmaları ve sosyal izolasyona maruz kalmaları nedeniyle, erkeklere kıyasla daha fazla dumana maruz kaldıkları ve bu durumun kadınların ve çocukların solunum sorunları yaşamasına yol açabileceği belirtilmiştir. Bu fiziksel sağlık sorunlarına ek olarak, afet bölgelerindeki yaşam koşulları ve stresin, kadınların ruh sağlığını olumsuz etkilediği, özellikle çocukların bakımı ve afet sonrası yaşam zorluklarının kadınların psikolojik sıkıntılar yaşamalarına yol açtığı ifade edilmiştir.

Dolayısıyla, afet bölgelerinde psikolojik yardım ve terapi hizmetlerinin güçlendirilmesi ve psikolojik destek sunulmasına ihtiyaç olduğu aktarılmıştır. Yine, afet bölgelerinde cinsiyet temelli şiddetin artış gösterme riski olduğundan söz edilmiştir. Tecavüz, taciz ve evliliğe zorlama gibi sorunların kadınların güvenliğini tehdit edebileceğine vurgu yapılmış, bu durumun, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve kadınların savunmasızlığını artırabileceği paylaşılmıştır. Cinsiyet temelli şiddetle mücadelede afet bölgelerinde ayrıca önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Tüm bunların üstesinden gelebilmek için bütüncül, hak temelli ve feminist sosyal hizmet uygulamalarının uygulanması ve akabinde yaygınlaştırılmasının elzem olduğunun altı çizilmiştir.

Sorunlara bütüncül bakmak gerekirse; afet bölgesindeki kadınların sağlık sorunlarına çözüm bulmak için yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler arasında daha fazla bilgi paylaşımı, iş birliği ve koordinasyona ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve afet acil durumlarda kadınların yaşadıkları ikincil mağduriyetler göz önüne alındığında, kamunun en üst düzeyden itibaren örgütlenmesinde sorunlar yaşanıyor belirtilmiştir. Sağlık hizmetlerinin daha ulaşılabilir ve cinsiyet duyarlı hale getirilebilmesi için, entegrasyon konusunda daha fazla çabanın harcanması gerektiği ifade edilmiştir. Yaşanılan sorunlar göz önüne alındığında, afet bölgelerinde kadınların sağlık alanında karşılaştığı temel zorlukların üstesinden gelebilmek için konuların cinsiyet eşitliği perspektifiyle ele alınması gerektiğinden söz edilmiştir. Bu sorunların çözümü için cinsiyet duyarlı yaklaşımların güçlendirilmesi, farklı sosyo- ekonomik ve kültürel yapıdan kadınları kapsayacak şekilde çalışmaların geliştirilmesi gerektiği, kadınların özel ihtiyaçlarının anlaşılması ve sağlık hizmetlerinin cinsiyet eşitliği ilkelerine göre iyileştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ancak bu koşulun sağlanması durumunda, afet yönetimi politikalarının kadınların sağlık sorunlarını daha iyi ele alacak şekilde güncellenebileceği vurgulanmıştır.

Temel Çözüm Önerileri

Bu bölümde en önemli vurgu, afet bölgelerine yönelik yardım malzemelerinin sağlık açısından risk taşıma potansiyeli içerdiğinden gönderilen yardım malzemelerinin titizlikle denetlenmesi gerektiği hususunda yapılmıştır. Ayrıca, bu malzemelerin dağıtım sürecinde de özen gösterilmesi gerektiği, videolarda görülen dağıtım sırasında özensiz davranışların ve malzemelerin rastgele fırlatılması gibi durumların malzemelerin tahrip olmasına neden olduğu belirtilerek yardımların daha iyi planlanması ve yönetilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Denetimin bu süreçte kritik bir unsur olduğu ve yerel yönetimlerin yardım merkezlerine denetim görevlileri atayarak bu süreci denetlemesi gerektiği, öncesinde de bir dizi eğitimden geçirmesi gerektiği, vurgulanmıştır. Aynı-

ca, yardım toplama alanlarının önceden etkili bir şekilde planlanmasının, yardımların daha düzenli bir şekilde dağıtılmasına katkı sağlayabileceği aktarılmıştır.

Sağlık okuryazarlığı konusunun afet durumlarına özgü olarak fiziksel sağlık ve ruhsal sağlık olmak üzere iki ayrı boyutta ele alınması gerektiğinden söz edilmiştir. Fiziksel sağlık okuryazarlığının, kadınların temel sağlık sorunlarını tanımaları, acil sağlık hizmetlerine nasıl ulaşacaklarını bilmelerine ve temel sağlık ihtiyaçlarını karşılamalarına imkân tanıyacağı belirtilmiştir. Ruhsal sağlık okuryazarlığının ise afetlerin yarattığı stres ve travma ile başa çıkma konularında yardımcı olacağı belirtilmiştir.

Afet bölgelerinde büyük sorunlardan birinin hijyen sorunları olduğu; koku oluşumu, tuvalet ihtiyacı gibi hijyen problemlerinin sağlık risklerini artırabileceğinden söz edilmiştir. Özellikle tuvaletlerin ve temiz su kaynaklarının sağlanmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Yapılacak her bir çalışmada, erişilebilirlik konusunun çok önemli olduğu; bu nedenle, her ne sağlık hizmeti verilirse verilsin, erişilebilir ve mobil olması hususunda özen gösterilmesi ve hizmet sunucular tarafından bu şekilde önceliklendirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Afet bölgelerinde kadınların sağlık sorunlarına çözüm bulmak için afetin çok öncesinden hazırlanmış hijyen kitleri oluşturulması gerektiğinden söz edilmiştir. Bu kitlerin temel hijyen ihtiyaçlarını karşılayacak öğeleri içermesi gerektiği, özellikle kadınlar için pedler, temiz iç çamaşırı gibi öğeleri içermesinin yararlı olacağı ifade edilmiştir. Afet bölgelerinde, kadınların cinsel sağlık malzemelerine (gebelik önleyici yöntemler, doğum kontrol hapları, HIV ve HPV testleri, smear kitleri ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara karşı koruyucu malzemeler) erişiminin sağlanması gerektiğinden bahsedilmiştir. İBB'nin cinsel sağlık malzemelerinin güvenilir bir şekilde dağıtılmasını sağlayabileceği ifade edilmiştir. Kapsayıcı olacak şekilde tüm kadınların cinsel sağlık ürünlerine erişimle-

rini sağlamak ve bu anlamda kapsayıcı hareket etmek gerektiği vurgulanmıştır. Cinsel sağlık ve hijyen ürünlerinin afetten etkilenen bireylere kolayca ulaştırılabilmesi için ped istasyonları gibi projelerin geliştirilebileceği, ayrıca kişisel hijyen ve cinsel sağlık ürünleri için de otomatlar veya taşıyabilir ünitelerin oluşturulabileceğinden söz edilmiştir. Bu alanda teknoloji eğitimlerinin verilmesi ve atölyelerin düzenlenmesinin bu tür ürünlerin tasarımı konusunda insanları teşvik edebileceğinden söz edilmiştir. Kapsayıcı olmak adına; afet bölgelerinde uzuv kaybı yaşayan kişiler için yapay uzuvların üretilmesinin önemli olduğu belirtilmiştir; bu uzuvların kişiye özel tasarlanıyor olmasından dolayı bu alanda tasarım bilgisine sahip kişilere ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir.

Afet bölgelerinde psikolojik triyaj hizmetlerinin sunulması gerektiğinden söz edilmiş; bu hizmetlerin afet sonrası yaşanan travma, stres ve ruhsal sorunlarla başa çıkmak için önemli olduğundan bahsedilmiştir. Gebe ve lohusalar için ayrıca psikolojik destek gruplarının oluşturulması ve gebe ve lohusa sağlığına özel önem verilmesi gerektiğinden söz edilmiştir. Ek olarak, anne sütünün önemli olduğu ama afet sonrasında bebeklerin mama ihtiyaçlarının artabileceği ve bunun da planlanıp sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Genel olarak yemeklerin ise o bölgenin damak tadına uygun olarak hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

Son olarak ise; sağlık, psikoloji, mimarlık gibi farklı disiplinlerden gelen öğrencilerin tatil dönemlerinde afet bölgelerinde staj yaparak katkı sağlayabileceği aktarılmıştır. Afet durumlarında koordinasyonun sağlanması için STK'lar, yerel yönetimler ve paydaşlar arasında daha sıkı bir iş birliği ve iletişime ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.

Temel İş Birliği Önerileri

Kadın sağlığı bir bütün olarak ele alınarak temel işbirliğine yönelik öneriler kapsamında; öncelikle ilçe belediyeleri tarafından afet sonrası toplumsal yaşantının sürdürülebilmesine yardımcı olmak

için çeşitli aktiviteler ve etkinlikler düzenlemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu aktivitelerin, kadınların bir araya gelmelerini ve destek grupları kurmalarını teşvik edeceği aktarılmıştır. Ayrıca, belediyelerin eğitimler düzenleyerek insanlara afetlere hazırlık ve ilk yardım konusunda bilgi sağlaması gerektiği ifade edilmiştir. İBB'nin bu eğitimlerin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi için kaynak ve altyapı sağlayabileceğinden bahsedilmiştir. Diğer il ve ilçelerden gelecek gönüllüler için ilk yardım ve arama kurtarma eğitimlerinin online olarak sunulabileceği ve bu konuda İSMEK gibi kursların gönüllü hazırlık programları düzenlemesinin etkili olacağı önerilmiştir. Ayrıca, afet bilincinin artırılması amacıyla; belediyelerin bu eğitimleri okullarda ders olarak sunarak genç nesilleri afetlere karşı daha iyi hazırlayabilecekleri aktarılmıştır. Nitekim belediyelerin bu konuda yerel üniversiteler ve diğer kuruluşlarla iş birliği yaparak afet yönetimi konusunda uzmanlık geliştirebilecekleri de ifade edilmiştir.

Kadın sağlığı alanında çalışmalar yürüten STK'ların afet bölgelerine yardım ve destek sağlama konusunda önemli birer rol oynayabilecekleri, dolayısıyla belediyelerin ilgili STK'larla iş birliği yaparak afet sonrası yardımların daha etkili bir şekilde koordine edilmesini sağlayabilecekleri ifade edilmiştir. Ayrıca halkın güvenini kazanmak için yardımların denetlenerek şeffaf bir sürecin hayata geçirilmesi gerektiği de belirtilmiştir. Afet bölgelerindeki yardımların, mahalle düzeyinde organize edilmesi ve bu süreçte kadınların etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması önerilmiştir. Bu durum, afet öncesi planlama temasının da bir çalışma alanı olup önemli olan afet gerçekleşmeden önce ilgili tedbirlerin alınmış olmasıdır.

Acil sağlık hizmetleri göz önüne alındığında; afet bölgelerinin altyapısının güçlendirilmesi, iletişim altyapısının modernize edilmesi ve afetlerde koordinasyonun artırılması gerektiğinden söz edilmiştir. İBB ve ilçe belediyelerinin, bu altyapıyı geliştirmek için kaynaklarını tahsis edebilecekleri belirtilmiştir.

MEB'in afet bilinci ve afet hazırlığı konularını müfredatlara eklemesi ve öğrencilere pratik eğitimler sunması önerilmiştir. Ayrıca, sağlık hizmetleri alanında çalışan kadınların sayısının artırılması ve kadınların sağlık hizmetlerine daha rahat erişim sağlaması için önlemler alınması gerektiğinden söz edilmiş; sağlık hizmetlerinin sunumunun da toplumsal cinsiyet duyarlı olması gerektiği hatırlatılmıştır. Buna paralel olacak şekilde, afet hazırlığı ve yönetimi için eğitimlerin kilit bir rol oynadığından, bu eğitimlerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından zenginleştirilebileceği, kapsayıcı olacak şekilde tüm kırılğan grupların ihtiyaçlarına odaklanmış şekilde, akademi, üniversite ve yerel yönetimler vb. işbirliği aracılığıyla hayata geçirebileceği ifade edilmiştir. Nitekim hak temelli bir anlayış üzerine kurulu toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden, afetlere karşı hazırlık ve mücadelenin sadece belirli kurumların veya uzmanların sorumluluğunda olmaması gerektiği, toplumun farklı kesimlerinden gelen kişilerin, toplumsal cinsiyet eşitliğine bağlı kalarak sorumluluk almasına ve farklı ihtiyaçları gözetmesine gerek duyulduğunu belirtilmiştir. Bu nedenle, tıp öğrencileri, hemşireler, imamlar gibi farklı meslek grupları ve gönüllülerin afet süreçlerine katılmalarına gereksinim duyulduğu aktarılmıştır.

1.3.3 Afet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

Temel Sorunlar

Katılımcılar tarafından üzerinde en çok durulan konuların başında, kadına yönelik ya da toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gelmektedir. Buna istinaden; öncelikli olarak yerel yönetimlerde kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda ayrılan bütçenin yetersizliği vurgulanmıştır.

Afet sonrası geçici barınma alanlarında kurulan destek birimlerine en çok kadın ve çocukların geldiğine yönelik dikkat çekilmiş olup buna rağmen gerekli yönlendirmelerin ve hazırlıkların yapılmadığı ifade edilmiştir. Afet sonrası kurulan geçici

barınma alanlarındaki yardım dağıtım merkezlerinde yardım dağıtan tarafın çoğunlukla erkek iken yardım almaya gelenlerin çoğunlukla kadın olduğu belirtilmiş ve bu durumun aşağılama ve ayrımcılık içeren çeşitli psikolojik şiddet durumlarını doğurduğu ifade edilmiştir. Ek olarak, alanda çalışanların profesyonel olmaması, toplumsal cinsiyet eşitliğine dair eğitimlerinin/farkındalıklarının olmamasının, kadınlar için sorun teşkil ettiği ve destek mekanizmalarına erişilebilirliklerinin olumsuz olarak etkilendiği belirtilmiştir. Kadınların ve çocukların ihtiyaçlarını dile getirmekte zorluk çektikleri, bu durumun en çok da kadınların hijyenik ped isteme konusunda çekinmelerinde somutlaştığı belirtilmiştir. Erkek eşlerin de ped istemekten çekindiği ayrıca belirtilmiştir.

Afet olmadığı durumlarda bile şiddete uğrayan kadınların çoğunlukla nerelere başvuracaklarını bilmediklerini bu durumun, deprem sonrası daha büyük krizlere neden olabileceği ifade edilmiştir. Yaşanılan afetin ardından bölgeye yönlendirilen görevlilerin, şiddet olaylarında kadınları nerelere yönlendireceklerini bilmedikleri ifade edilmiştir. İlk tercihin çevre illerdeki sığınma evlerine yönlendirmek olmasına rağmen sevkiyata dair herhangi bir destek ve yönlendirmenin yapılmadığı, dolayısıyla kadın ve çocukların alanda çaresiz bırakıldıkları aktarılmıştır. Diğer bir deyişle; kadın ve çocukların afet sonrası geçici barınma alanlarından sevkiyatı sorunu, sığınma evlerinin kapasite yetersizliği sonucu yığılmaların olduğu aktarılmıştır. Ne yazık ki; afet dönemlerinde dava süreçlerinde hak kaybı olmaması adına süreçlerin askıya alınması, kadınlarda yaşadıkları sorunlar için gidebilecekleri bir mahkeme ya da adli kurum olmadığı yanlıgısı yarattığı ifade edilmiştir. Ayrıca, afet sonrası kriz yönetiminde mücadele edilmesi gereken şiddet gibi bir konunun önemsenmemesi nedeniyle; şiddet gören kadınların psikolojik baskıya maruz kaldıkları ifade edilmiştir. Şiddet gören kadınların afet sonrasında önceliklendirilmemeleri, şiddetin küçümseyen olmasının büyük bir sorun olduğuna özellikle vurgu yapılmıştır. Şiddete uğrayan gebe kadınlara ulaş-

manın çok daha güç olduğu ayrıca belirtilmiştir. Geçici barınma alanlarının kadınlar için güvenli olmadığı, ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çektikleri ve çadırdan uzak alanlarda ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kaldıkları, bunun da tekinsizliğe yol açtığı aktarılmıştır.

Afet sonrasında şiddetin azalmış gibi gösterildiği ya da görüldüğü, oysa tam tersi artan şiddet olaylarının kayda geçirilemediği, çünkü kadınların adalete nasıl erişebilecekleri hakkında fikirlerinin olmadığı ifade edilmiştir. Akabinde, çadır kentlerde uzaklaştırma kararlarının uygulanması açısından sorunlar yaşandığı, elektronik kelepçe kullanımının mümkün olmadığı paylaşılmıştır. Bununla beraber, şiddete uğrayan kadınların sayısının net olarak bilinemediği ya da eğitimlerini yarıda bırakan genç kadınların/ kız çocuklarının durumunun belirsiz olduğu belirtilirken, bu konuda kamu kurumlarından veri talep edilmiş olduğu, ancak bu talep edilen verilere erişim sağlanamadığı aktarılmıştır. Bu durum, gerek afet acil durumlarda artış gösteren erken yaşta evlilikler gerekse artan şiddet vakaları ile yakından ilintilidir. Nitekim genç kadınların örgün eğitime ara verilmesi ve yurtların kapatılması nedeniyle şiddet gördükleri aile evlerine dönmek zorunda bırakıldıkları belirtilmiştir. Çocukların örgün eğitimden koparılmasının olumsuz sonuçlar doğurduğu da vurgulanmıştır. Afet sonrasında en kısa sürede, örgün eğitimin devam etmesine yönelik çalışmaların yapılmasının ve sürecin takibinin gerekli olduğu da iletilmiştir.

Afet bölgesindeki kadınların şiddetle başa çıkmak için kamu kurumları gibi sivil toplum kuruluşlarına danıştıkları; ancak bazı zamanlarda tatmin edici bir yanıt alamadıkları ifade edilmiştir. Aynı tür destekler sunan bazı sivil toplum kuruluşlarının yeterli oranda ya da eşit derecede gerekli bilgiye ve yeteneklere sahip olmamasının, mekanizmaların etkili bir şekilde işletilmesi önünde zaman zaman engel oluşturduğu da ayrıca belirtilmiştir. Ek olarak, birbirinden farklı kırılğan gruplar gibi,

afet bölgesindeki mülteci kadınların destek hatlarına ve yardım alanlarına ulaşmakta güçlük çektiği ifade edilmiştir. Afet bölgesinde yaşayan mültecilere yönelik ayrımcılığın kadınlar için ekstra baskı ve tedirginlik olarak geri döndüğü, bu nedenle travmatize olan kadınların var olduğu belirtilmiştir. Mültecilere yönelik tüm ırkçı yaklaşımların ve nefret söylemlerinin kadınlara ve çeşitli sosyal gruplara yönelik şiddet ortamını da beraberinde getirdiği belirtilmiştir. Anadili Türkçe olmayan kadınlar ve çocuklarla iletişim kurmak konusunda destek veren birkaç STK ve sosyal araştırmacı dışında, genel olarak dil sorununun göz ardı edildiği de ifade edilmiştir.

Bazı bölgelere AFAD dışında herhangi bir kuruluşun girişine izin verilmediği ise ayrıca belirtilmiştir.

Temel Çözüm Önerileri

En öncelikli çözüm önerisi olarak, acil durum eylem planlarının oluşturulması ve bu planların cinsiyet eşitliği açısından gözden geçirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Afet sonrası müdahaleler sırasında, herhangi bir ayırım yapılmaksızın, siyasi, dini veya kültürel farklılıklara bakılmaması gerektiği, şiddeti önlemenin ve şiddete maruz kalanlara yardım sağlamanın öncelikli olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Koordineli ve hızlı hareket edilmesi babında, bölgede kadınların ihtiyaçlarını doğrudan ve uygun bir şekilde iletebilecekleri destek masalarının kurulması ve bu alanlarda birebir kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmesi önerilmiştir. Ek olarak, afet sonrası için oluşturulacak yardım mekanizmalarında birbirinden farklı ihtiyacı olan sosyal gruplar için kontenjanlar açılması gerektiği, daha kapsayıcı bir planlama ve yardım mekanizmasının üretilmesine ihtiyaç olduğu da dile getirilmiştir.

Afet sonrası geçici barınma alanlarından güvenli alanlara sevki gereken kadın ve çocukların, sevk edilecekleri sığınma birimlerine ya da herhangi bir alana planlı bir şekilde götürülmesi gerektiği

ifade edilmiş; bu konuya dair kolluk kuvvetleri ile iletişimde kalarak planlar oluşturulması önerilmiştir. Afet sonrası geçici barınma alanlarında, şiddete maruz kalan kadın ve çocuklarının bulunduğu alanlar da dâhil olmak üzere, yardım için çalışan gönüllü ve personellere toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden, nasıl doğru yönlendirme yapılacağına ve nasıl koordineli çalışılabileceğine dair ön bilgilendirme yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Örneğin, deprem bölgesindeki gönüllüler için bir çalışma ilkeleri ve yönergesi kitapçığı oluşturulması gerektiği; ilgili kurumlarda standartlaşan bu ilke ve yönergelerin kullanılması ve sosyal medyada yaygınlaştırılması sayesinde tüm gönüllülere ulaştırılabileceği ifade edilmiştir. Ek olarak, deprem bölgesinde görevlendirilmek üzere oluşturulan gönüllü ağının belirli aralıklarla aktifliğinin ve yeterliliğinin kontrol edilmesi gerektiği de paylaşılmıştır. Gönüllü programını devamlı güncellemek ve takibini sağlamanın afet sonrasında koordinasyonu büyük ölçüde kolaylaştıracağı aktarılmıştır.

Koruma tedbiri olan kadınların, şiddete uğrayan gebe kadınların bilgilerinin edinilerek deprem sonrası süreçte takip edilmesinin önemli bir husus olduğu belirtilmiştir. Şiddete maruz kalan kadınlar için avukatlarla iletişime geçilmesi ve bu alanda örgütlenmenin gerektiği vurgulanmıştır. Adli kurumların, mahkemelerin afet sonrasında da aktif çalışmaya devam ettiğine ilişkin insanların doğru bir şekilde bilgilendirilmeleri gerektiği paylaşılmıştır. Kadınların ekonomik hakları (nafaka, miras) üzerinden yapılacak işlemlerde birçok belge talep edildiği belirtilerek, bu konuda da kolaylaştırmalara ihtiyaç olduğu dile getirilmiştir. Kadına yönelik şiddetin afet durumlarında artma eğiliminde olduğu ve bu durumun göz önüne alınarak, İBB'nin acil durumlarda kadına yönelik şiddeti öncelikli hale getirmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Özel olarak eğitilmiş memurların afet durumlarında kadınların başvurularını karşılaması ve bu tür olaylara doğru bir şekilde müdahale etmesinin, kadınların kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olabileceği aktarılmıştır. Özellikle tecavüz ve benzeri cinsel saldırı durum-

larında hızlı müdahale ve adli destek mekanizmalarının işlerliğinin ayrıca önemli olduğu vurgulanmıştır.

Nitekim afet dönemlerinde cinsel şiddetin de arttığı göz önüne alınarak, cinsel şiddeti önlemeye yönelik politikalar ve koruyucu tedbirlere ihtiyaç duyulduğuna vurgu yapılmıştır. Engelliler, yaşlılar ve diğer kırılgan gruplar için özel önlemler alınması ve bu grupların ihtiyaçlarına yönelik haritalandırma yapılması ve destek mekanizmalarının oluşturulması önerilmiştir. Kadınların güvenli ve mahremiyetlerini koruyabilecekleri mekânların kurgulanması, şiddete maruz kalan kadınlar için sığınma evlerinin sadece bu amaçla kullanılması önerilmiştir. Oluşturulacak geçici barınma alanlarının kadınlar ve çocuklar için daha güvenli olacak şekilde tasarlanması gerektiğinin özellikle üzerinde durulmuştur. Temel ihtiyaçların barınma alanına uzak konumlarda yer almamasına dikkat etmek gerektiği belirtilerek farklı ihtiyaçları olan sosyal grupların kolay erişebileceği şekilde, belki mobil olarak, hizmetlerin tasarlanması gerektiği iletilmiştir. Bu oluşturulan alanların güvenli ve ışıklandırılmış alanlar olmasına özellikle dikkat çekilmiştir. Yine erişilebilirlik ve kapsayıcılık göz önüne alındığında; mülteci kadınların şiddet durumlarındaki olası risklerini gören ve gözeten bir destek planlaması önerilmiştir. Mülteci kadınlar konusunda özellikle Arapça, İngilizce ve Farsça bilen tercümanlarla çalışmak gerektiği belirtilmiştir. Bununla ilgili yerel yönetimlerin destek hatlarında bu dilleri bilen çalışanlar ile sürecin yürütülmesi ve teknik altyapılarının iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Eğitim alanındaki aksaklıklar ve eğitime dâhil olmayan genç kadın ya da kız çocuklarının karşı karşıya olduğu sosyal riskler bağlamında; genç kadınların, örgün öğretime ara verilmesi ve yurtların kapatılması ile şiddet gördükleri aile evlerine dönmek zorunda bırakıldıkları ya da eğitimlerini bırakmak zorunda kaldıkları, buna yönelik yerel yönetimlerin bu kadınlar için mutlaka kaynak ayırması ve çözüm sunması gerektiği belirtilmiştir. Nitekim aynı durum kız çocukları için

de geçerlidir. Örneğin, yaşanan son depremde, afet bölgelerindeki ailelerin İstanbul'da okuyan çocuklarına kalacak yer sağlama taleplerinin karşılanması, güvenli ve destekleyici mekânların oluşturulmasına yönelik ihtiyaç üzerinde sıklıkla durulmuştur.

Şiddete yönelik çalışmaların ne kadar hassas ve aynı zamanda stresli olduğu göz önüne alındığında, saha çalışanları için düzenli rotasyonlar ve psikolojik desteğin önemli olduğu da ifade edilmiştir. Saha çalışanlarının tükenmişlik sendromunu önlemek ve afet sonrası stresle başa çıkabilmelerini sağlamak için düzenli olarak izin ve desteklerin sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Yine bu çalışmaların toplumsal cinsiyet eşitliğine paralel olacak şekilde uygulanması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Deprem bölgesine sadece erkek arama kurtarma ekibi gönderildiğinde alanda sorunlara neden olduğu, bu sorunların zaman zaman kurtarma çalışmalarının aksamasına sebebiyet verdiği, bu nedenle çalışma alanında ve sonraki organizasyonlarda cinsiyet eşitliğini gözeterek bir görevlendirme yapılmasının yerinde olacağı vurgulanmıştır. Özellikle kadın arama kurtarma ekiplerinin sayısının artırılması gerektiği belirtilmiştir. Verilen örneklerde, kadınlar için arama kurtarma çalışmaları yapılırken, evin hangi bölümlerine, örneğin çocuk odaları ya da mutfak, bakılmasının bile toplumsal cinsiyet önceliklendirilmiş bir faaliyet olduğu ifade edilmiştir.

Temel İş Birliği Önerileri

Bu konu kapsamında, sivil toplum örgütleri, kamu kurumları ve yerel yönetimler arasında iş birliğinin sağlanması, koordinasyon mekanizmalarının kurularak kaynakların etkili bir şekilde dağıtılmasına dikkat çekilmiştir. Paralel olacak şekilde, büyükşehir belediyeleri, ilçe belediyeleri, muhtarlıklar arasındaki işbirliklerine işaret edilmiş, sivil toplum ve kamu arasındaki deneyim paylaşımına olan gereksinime değinilmiştir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda ilçe

belediyeleri ve muhtarlıkların entegre ve koordine bir şekilde çalışmaları önerilmiştir. Muhtarlıklar içerisinde kadınlar için psikolojik destek odalarının oluşturulabileceği ifade edilmiştir. Yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin, afet sonrasında oluşturulacak geçici barınma alanlarında çalışması planlanan gönüllülerin ve personellerin toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri verme ve süreçleri denetlemeye yönelik oluşturulabileceği işbirlikleri gözden geçirilmiştir.

Profesyonelleşmiş ve afet üzerine çalışmış bir kadın kuruluşunun merkezi yönetimle çalışması gerektiğinin önemi belirtilmiştir. Kadına yönelik şiddete dair gerekli mekanizmaların planlanması konusunda hem yerel hem merkezi yönetimde paralel ve uygun nitelikte standartların oluşturulmasına yönelik çalışmalara ihtiyaç olduğu vurgulanmış; bu süreçte kadın örgütlerinin aktif katılımlarının önemli olacağı ayrıca ifade edilmiştir. Mahallelerde sadece kadınların afet anında destek alabileceği mekanizmalar oluşturulması önerilmiştir. Örneğin; İBB'nin, MAG aracılığıyla diğer belediyeler ve ilgili paydaşlarla koordinasyon içinde çalışarak afet sonrası dönemde kadınlara yönelik şiddeti önlemeye odaklanabileceği paylaşılmıştır.

Aynı zamanda, kadın örgütleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından geçmiş deneyimlerin değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Özellikle Gökkuşluğu Kadın Platformu gibi afet dönemlerinde faaliyet gösteren kuruluşların deneyimlerinden dersler çıkarılarak kriz anlarında daha etkili bir şekilde nasıl hareket edilebileceği aktarılmıştır. Bu deneyimlerin kaydedilip biriktirilmesinin, gelecekteki afetlere daha iyi hazırlanılmasına yardımcı olacağı belirtilmiştir. Buna paralel olacak şekilde, kadınların şiddet mağduru olmaları durumunda başvurabilecekleri destek mekanizmalarının varlığının son derece önemli olduğu belirtilerek; bu alanda deneyimli olduğu söylenebilecek KADAV (Kadınlara Dayanışma Vakfı) ve Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı gibi önemli STK'ların mevcudiyetine dikkat çekilmiştir. İBB'nin, bu ku-

ruluşlarla iş birliği yaparak kadınlara hızlı ve etkili destek sağlama konusunda adımlar atabileceği paylaşılmıştır. Ek olarak, afet dönemlerinde cinsel şiddetin artışına karşı önleyici tedbirlerin alınması, İstanbul Sözleşmesi ile güvence altına alınmış olan koşullar ve koruyucu politikaların gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Afet sonrası şiddete uğrayan kadınlar ve kırılan grupların müracaat edebileceği belediye içerisinde çeşitli destek alanlarının oluşturulabileceği belirtilmiştir. Yerel yönetimlerin özellikle kadın arama kurtarma ekiplerinin sayılarını artırmalarına da gerek olduğu ifade edilmiştir. Koruma tedbiri olan kadınların ve şiddete uğrayan gebe kadınların bilgilerinin edinilmesi, deprem sonrası süreçte bu kadınların takip edilmesinin sağlanmasının önemi vurgulanmış; bu konuda örgütlenerek merkezi yönetimden talepte bulunulması önerilmiştir.

Kadına yönelik şiddete ilişkin çalışan tüm kurum ve kuruluşların depreme dayanıklı olup olmadığının kontrol edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kamunun elindeki boş binaların içerisinde afet anında kadınların sığınacağı alanlara dair merkezler oluşturulabileceği aktarılmıştır.

1.3.4 Afet Sonrası Mekânsal Planlama

Temel Sorunlar

Kadınların afet acil durumlar sonrasında erkeklerle göre daha da kırılan bir hale geldiği, bu süreçlerde daha fazla yoksullaştığı, yalnızlaştığı ve mülksüzleştiği belirtilmiştir. Buna ek olarak, afet sonrası geçici barınma alanlarının tasarımında katılımcılığın esas alınmadığı ve kadınların karar alma süreçlerine katılımının yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Bu durumun, kadınların farklılaşan ihtiyaçlarına yabancı barınma alanlarının oluşturulmasına neden olduğu ve taleplerin karşılanması konusunda yetersiz kalınmasına yol açtığı vurgulanmıştır.

Örnek vermek gerekirse, sağlıklı ve güvenli geçici barınma alanlarına kadınlar daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Örneğin, kadınların fizyolojik özellikleri nedeniyle, erkeklere göre daha fazla hijyen sorunlarıyla karşılaştığı, bu sorunların ortak kullanılan tüm mekanlarda kendini gösterdiği ve afetzedeler arasında kadınların ciddi sağlık sorunlarıyla baş etmek zorunda kaldıkları vurgulanmıştır. Ayrıca, afet sonrasında psikolojik destek gereksinimi duyan kadınların, geçici barınma alanlarındaki olumsuz yaşam koşulları nedeniyle psikolojik sorunlarının daha fazla arttığı ortaya konmuştur. Yine barınma alanlarında, tedavi için ivedilikle başvuracakları bir yapılanmanın eksikliği dile getirilmiştir.

Ayrıca, geçici barınma alanlarında daha da yalnızlaşan kadınlar için çocuk bakımını kolaylaştıracak kreş vb. çözümlerin yer almaması bir sorun olarak belirtilmiştir. Kadınların her zaman bir güvenlik endişesi taşıdığı ve afet sonrasında şiddet ve güvensizlik hislerinin giderek arttığı da ifade edilmiştir. Geçici barınma alanı tasarımlarının, kadınların güvenliğini sağlama konusunda yetersiz olduğu vurgulanmış, bu durumun kadınların sosyal izolasyonunu daha da arttırdığına dikkat çekilmiştir.

Afet sonrası geçici barınmanın sağlanması konusunda; ilk iki ayı kapsayan akut dönemde evlerini ve arsalarını depremzedelerin kullanımına açan insanların olabileceği, bu durumun geçici olduğu ifade edilmiştir. Sonraki dönemde depremzedelerin güvenli barınma ihtiyaçlarının planlı ve organize bir şekilde karşılanması gerektiği; fakat bunun gerçekleşemediği dile getirilmiştir. Bu durum, kadınlar açısından tekinsizliği ve beraberinde getirdiği sosyal riskleri arttırmaktadır.

Temel Çözüm Önerileri

Barınma mekânını ayakta tutan ana unsurun kadın olduğu ön kabulünden hareketle; geçici barınma alanları tasarlanırken öncelikle kadınlara söz hakkı verilmesinin öneminden bahsedilmiş, ayrıca mimar ve şehir plancılarından yönlendirme almak

gerektiği vurgulanmıştır. Geçici barınma alanlarının katılımcılık odaklı tasarlanabileceği, yaşam kalitesini üst düzeyde tutacak tasarımların ve erişilebilirlik ile kapsayıcılık ilkelerinin önemi işaret edilmiştir. Bu çerçevede, kadınların buldukları mahalleden uzakta yaşamak istemedikleri hatırlatılarak büyük çadır kentler yerine aidiyet hissedilen mekânda, altyapısı önceden hazırlanmış küçük ölçekli barınma alanları kurulması önerilmiştir. Bu tercihin kadınların güvenlik hissini destekleyeceği, komşuluk ilişkilerinin korunmasıyla gündelik hayatın akışının kolaylaşacağı ifade edilmiştir.

Kadın odaklı afet sonrası mekânsal planlamada, akut dönem, geçici yerleşme ve yerleşik yaşam dönemlerinin her birinin süreklilik içinde planlanması gerektiği vurgulanmıştır. Akut dönemde kurulacak geçici barınma alanlarında hızlı müdahale ve kolay taşınabilirlik açısından çadır kullanılabileceği ancak daha sonra, geçici yerleşim döneminde konteyner kullanılmasının daha sağlıklı olacağı vurgulanmıştır. Bunun için konteyner üreten büyük firmalarla iş birliği yapılarak, acil durumlarda kullanılmak üzere belirli sayıda konteyneri depolarında saklamaları için bir anlaşma yapılabileceği aktarılmıştır. Çadır, konteyner vb. tüm barınma birimlerinin sürdürülebilir malzemeler ile tekrar kullanılabilir biçimde üretilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ek olarak, afet sonrasında lojistik ve maliyet problemleriyle karşılaşıl-maması için, bu birimlerin hızlıca üretilebileceği bir sistemin geliştirilmesi de önerilmiştir. Yine, afet gerçekleşmeden önce, acil toplanma alanlarındaki konteynerlere/ barınma alanlarına dayalı gıda malzemesi stoku yapılabileceği; hâlihazırda bunu gerçekleştiren Ataşehir İlçesi'nin pilot bölge olarak seçilebileceği belirtilmiştir.

Kadınların çoğu zaman güvenlik endişesi içinde bulduklarından; daha aydınlık, daha görünür ve daha açık kamusal alanlar tasarlanabileceği belirtilmiştir. Kentsel planlamada, kadını koruyan planlama ilkelerinin dikkate alınması ve geçici barınma alanları tasarlanırken kadının her türlü şid-

detten uzak olacağı bir mekân kurgusunun göz önünde bulundurulmasının önemi çokça vurgulanmıştır. Ek olarak, geçici barınma alanlarındaki güvenlik görevlilerinin en azından yarısının afete maruz kalmış kadınlardan oluşması önerilmiş; böylelikle kendilerini daha güçlü hissedecekleri ve travmalarını daha kolay atlatabilecekleri ifade edilmiştir. Kadınların kendi güvenliklerini sağlamak ve ihmal ve istismarı önlemek amacıyla içinde bulunacakları faaliyetlerin planlanmasında kadın örgütlenmelerinin öneme değinilmiştir. Ayrıca, boşanma aşamasında olan kadınların eşleriyle aynı çadırı paylaşmak zorunda kalabildiği belirtilmiştir. Bu nedenle, geçici barınma alanlarının tasarımında yalnızca ailelerin kalabileceği alanlar yerine, kadınların ailelerinden bağımsız tek başlarına da yaşayabilmesine imkân tanıyacak düzenlemeler yapılması önerilmiştir. İklim değişikliğinden etkilenme ve dirençli olma durumu göz önüne alındığında; kırılgan bir sosyal grup olarak kadınlar için iklim dostu mekânlar tasarlanması gündeme getirilmiştir.

Deprem bölgelerinde, polis ve askerlerin varlığına rağmen hırsızlık girişimlerinin artabileceğinden, asayişe ve güvenliğe ilişkin sorunların yaşandığından söz edilmiştir. Özellikle kadınlar ve çocuklar göz önüne alındığında, temel ihtiyaçların aynı zamanda onların korunarak karşılanması gerektiği, bunlar arasında banyo, tuvalet ve hijyenin ayrıca önemli bir yer tuttuğundan bahsedilmiştir. Tuvaletlerin, özellikle kadınlar için, güvenli ve aydınlık yerlerde olması gerektiği vurgulanmıştır. Geçici barınma alanlarında tuvalet ve duş ihtiyacı için gerekli altyapının önceden hazırlanması gerektiği vurgulanmış; kuaför, tuvalet, duş, mutfak, kreş ve revirlerin bir arada belirli bir sistematikte yer aldığı ve cinsiyet ayrımının gözetildiği tasarımlara öncelik verilmesi önerilmiştir. Kadınların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak üzere, gerektiğinde gezici karavan hizmeti verilebileceğinden bahsedilmiştir. Bir arada yaşamayı sürdürülebilir kılmak amacıyla; geçici barınma alanlarında güvenlik, hijyen ve ortak alanların kullanımı hakkında eğitimler düzenlenmesi önerilmiştir. Bir arada yaşamının

diğer bir unsuru olarak, başta afete maruz kalan kadın göçmenler olmak üzere tüm afetzedelere hizmet etmek üzere rehberlik ve tercüme desteği için, bilgi iletişim noktaları kurulması paylaşılmıştır. Tüm bunlarla birlikte, her mahallede ve ilçede kadınlara ilişkin mevcut verilerin yerel yönetimler tarafından bilinmesi gerektiği belirtilmiştir; afet sonrası mekânsal planlamanın bekâr anne sayısı, yaşlı kadın sayısı, yoksul kadın sayısı, göçmen kadın sayısı vb. bilgiler ışığında yapılması önerilmiştir.

Yine, can güvenliği ve sağlık temaları birlikte ele alındığında; afet bölgelerinde güvenliği sağlamak için, belediyelerin çeşitli suçların önlenmesine yönelik tedbirler alması gerektiğinden çokça bahsedilmiştir. Ek olarak, afetlerde evlerini terk etmek zorunda kalan kadınlar ve yukarıda bahsi geçen benzer konular için, güvenli barınma alanlarının belirlenmesi ve planlamada bu alanların sosyal etkileşimi destekleyecek donatılara dönüştürülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu alanların, kadınların çocuklarıyla birlikte sağlıklı, rahatça ve güvenli bir şekilde konaklayabilecekleri, sosyal destek bulabilecekleri ve psikolojik olarak rahatlayabilecekleri yerler olması gerektiği belirtilmiştir. Paralel olacak şekilde; geçici barınma alanlarında, kadın hastalıkları ve psikolojik rahatsızlıklar başta olmak üzere çeşitli hastalıkların tedavisine yönelik kadınlara özel konteyner revir alanı tasarlanması gerektiği ve bu alanın erkeklerin kullanımına açık revirlerden uzak bir alanda planlanması önerilmiştir.

Mevcut durumda, hâlihazırda psikolojik rahatsızlıkları bulunan kadınların, çocuk bakım yükü dolayısıyla psikolojik rahatsızlıklarının daha da derinleştiği vurgulanmış, kadınların artan yükünü hafifletme babında, geçici barınma alanlarında kreş hizmeti verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra, çocuk oyun alanlarının da barınma alanlarında yer alması bir gereklilik olarak paylaşılmış; bu alanlar ile kadınların sosyalleşebileceği ve vakit geçirebileceği alanların bir arada yer alacağı tasarımların önemli olduğu belirtilmiştir. Bir diğer yandan, mekânsal tasarımlara,

sivil toplum kuruluşlarının etkinlikler gerçekleştirebileceği alanların da eklenmesi önerilmiş, psiko- sosyal destek niteliğinde aktiviteleri kolaylaştırmak ve sayısını arttırmak amaçlanmıştır. Ayrıca, kadınların kendi yemeklerini pişirme konusunda talepleri olabileceği ifade edilerek geçici barınma alanlarında ortak kullanıma ayrılmış bir mutfak alanı bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. Kadınların kendilerini iyi hissetmesini sağlayabilecek kuaförlük hizmetinin de verilebileceği, öneriler arasında yer almaktadır.

Afet gerçekleşmeden önce, depremde yıkılmayacak konutlar tespit edilerek, bu konutlar ile spor kompleksleri, futbol sahaları gibi alanların afet sonrasında geçici barınma alanı olarak kullanılması önerilmiş; bu alanların deprem acil eylem planı kapsamında ele alınabileceği belirtilmiştir. Diğer yandan, geçici barınma alanlarının yerlerinin seçiminde, kadınların günlük sosyal ve ekonomik aktivitelerinin devamlılığının göz önüne alınması ve bu alanların toplu taşıma sistemlerine yakın konumlandırılması paylaşılmıştır. Bu alanlarda görevli olacak kişilerin ulaşımının kolay olacağı noktaları seçmek gerektiği belirtilmiş; alanların seçimi için, gerekli hallerde komşu kentlerin de tercih edilebileceği ortaya konmuştur.

Temel İş Birliği Önerileri

Bu çalıştayın daha üst ölçeği kapsayacak şekilde genişletilmesi ve bölge çalıştay olarak tekrarlanması önerilmiş; çalıştay sonuçlarının merkezi yönetim ile paylaşılması ve mekânsal planlama süreçlerine dâhil edilmesi sunulmuştur. Bu mekânların planlanması için, bölgedeki tüm kentsel aktörlerin bir araya gelmesi ve kapsayıcılık ilkesi gözetilerek sorunların farklı sektörler gözleriyle ele alması hususunda görüş paylaşılmıştır. Kadınların depreme hazırlıklı olması için İBB çatısı altında ortalama dört mahalleyi kapsayan bir kadın örgütlenme mekânı kurulabileceği önerilmiştir. Bu mekânda, şiddeti önlemek üzere avukat ve psikologların bulunabileceği, aynı zamanda ortak çamaşırhane, mutfak ve kreş gibi birimlerin de yer alabileceği belirtilmiştir. Tüm bunların kadın örgütleriyle iş birliği içerisinde ha-

yata geçirilebileceği dile getirilmiştir. Yine İBB çatısı altında afet biriminin, ilçe belediyelerinde ise kadınlara özel hizmet sunan afet koordinasyon merkezlerinin ve bu merkezlerde eğitim görmüş arama kurtarma köpeklerin de yetiştirilip dâhil olacağı arama kurtarma ekiplerinin kurulması paylaşılmıştır.

Afet bölgelerinde, kadınların güvenli alanlara ve sığınaklara erişiminin kolaylaştırılması gerektiğinden çokça söz edilmiştir. Bu alanların kadınları şiddet, istismar ve güvensizlik durumlarına karşı koruyacağı ve Mor Çatı gibi kuruluşların bu güvenli alanların inşasında rol oynayabileceği ifade edilmiştir. Ek olarak, konteyner üreten büyük firmalarla iş birliği yapılarak, acil durumlarda kullanılmak üzere toplumsal cinsiyete duyarlı, belirli sayıda konteyneri depolarında saklamaları için bir anlaşma yapılabileceği aktarılmıştır.

1.3.5 Afet Sonrası Sosyal Planlama ve Sosyo-Ekonomik Destekler

Temel Sorunlar

Öncelikli sorun alanı olarak; kırılğan grupların afet sonrası dönemde daha fazla risk altında olduğu belirtilmiş, bu gruplara özellikle barınma, tıbbi destek ve güvende hissetme konularında daha fazla dikkat edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yine kırılğan gruplar olarak kadınların yanında, yaşlıların ve engellilerin ihtiyaçlarına vurgu yapılmış; bu grupların sağlığı ve refahı için özel önlemlerin alınması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Afet acil durumlarda, veri ve kayıt sistemlerinin etkin olmamasının kadınları mağdur edebileceğinin altı çizilmiştir. Yine afet sonrası dönemde kamu kurumlarının yetersizliğinin, yardım ve desteklerde meydana gelen eksikliklerin temel nedenlerinden biri olduğu aktarılmıştır. Bu durumun, yerel toplulukları daha fazla kendi kendine yetmeye yönlendirdiği ve yardımların ulaştırılmasında zorlukların yaşandığı bir durumu ortaya çıkardığına dikkat çekilmiştir. Başka bir açıdan ise;

yardım organizasyonlarının eksikliği ve yetersiz koordinasyonun, afetzedelere yardımı ulaştırma sürecini karmaşıktırdığı; bu durumun, yardım alanların zamanla yardım yorgunluğu yaşamalarına ve karşılaştıkları zorluklara karşı daha az dirençli hale gelmelerine neden olabileceği ifade edilmiştir. Yani, afet sonrası yaşanan sorunların hızlı bir şekilde ele alınmasının önemi vurgulanmıştır. Bu anlamda, yardım mercilerinin sorumluluklarının da arttığı dile getirilmiştir. Aksi bir durum ya da gecikmelerin, afetzedelerin yaşadığı sorunları daha da karmaşık hale getirebileceği belirtilmiştir. Depremde, teknolojik altyapı anlamında da iletişimin eksik kaldığı belirtilmiş; bu nedenle insanların mikro ve makro ölçekli sorunlar yaşadığı iletilmiştir. Dijital platformlarda yardım başvurularının veya bilgi edinme gereksiniminin, düşük dijital okuryazarlığa sahip olanlar için sorun teşkil edebileceği paylaşılmıştır. Yardım malzemelerinin dağıtımındaki koordinasyonsuzluğun afet bölgelerine yardımın ulaştırılmasını engelleyebileceği belirtilmiş; GPS sorunlarının, adres bulmada yaşanan zorlukların ve siyasi engellerin yardım kuruluşlarının yardımlarını etkili bir şekilde ulaştırmasını zorlaştırdığı ifade edilmiştir.

Afet sonrası dönemde, insanların en çok genellikle aileleri veya çocukları için endişe duydukları katılımcılar tarafından paylaşılmıştır. Bu nedenle, afet öncesi normal yaşamlarını sürdüren kadınların yaşadıkları travmanın üstesinden gelebilmeleri için duygusal destek bulma ihtiyacında oldukları ya da olabilecekleri belirtilmiştir. Kadınların en çok içinde buldukları durumu paylaşma ihtiyacında olduğu, özellikle kayıp ya da travma yaşayan kadınlar için psikolojik destek eksikliğinin büyük bir sorun teşkil ettiği dile getirilmiştir. Bu destek hizmetlerinin eksikliğinin, insanların travmatik deneyimlerle başa çıkma yeteneklerini olumsuz yönde etkileyebileceği ifade edilmiştir. Örneğin çocuklarını kaybeden annelerin, bu zor dönemde özel psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Ayrıca, afetzedelerin büyük bir bölümünün, kaybettikleri topluluklarına ve normal yaşamlarına dönmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu nedenle, yardım ve destek hizmetlerinin

yerel kültüre, geleneklere ve inançlara duyarlı bir şekilde sunulmasının gerekli olduğu iletilmiştir. Temiz su gibi yaşamsal tüketim maddelerine afet zamanlarında ulaşmanın zorluğu vurgulanmış; afet zamanında, toplanma alanları ve lojistiğin sağlanması anlamında da sorunlar çıkabileceği dile getirilmiştir.

Afet bölgelerinde kadınların, özel ihtiyaçlarını dile getirmekte zorlandıkları paylaşılmıştır. Bu durumun, afetzedelerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasını zorlaştırdığı ve cinsiyet duyarlı yardım eksikliğini gösterdiği de vurgulanmıştır. Özellikle bakım emeği konusunda, afet sonrasında kadınların, çocukların ve engelli bireylerin bakımıyla ilgilenmek zorunda kaldıkları ve bu nedenle, kadınların üzerindeki bakım yükünün daha da arttığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı sorunların afet politikalarında göz ardı edilmemesi gerektiği de vurgulanmıştır. Kadınlar, afet sonrası yardım dağıtımında daha fazla erkek görevli olduğu için, isteklerini ve ihtiyaçlarını açıkça paylaşmakta çekinceler yaşayabildiklerini iletmislerdir. Bununla birlikte; kadınların farklılıkları göz ardı edilebilmektedir. Kadınların sorunlarına bu bağlamda sahadan örnek olarak, "büyük beden kıyafet bulunamaması problemi" verilmiştir. Yardım edenlerin aklına belirli bir kadın proporsiyonunun geldiği; ortalama insan ve aile yapısının düşünülmediği belirtilmiştir. Sonuç olarak belli standartların dışında kalanların, beden standardına bile uymayanların, bölgede dezavantajlı gruplar haline geldiğine işaret edilmiştir. Kadınların afetlerde ekonomik sorunlar da yaşadıklarının altı çizilmiş; afet sonrasında işlerini ve ekonomik bağımsızlıklarını kaybeden kadınların da ayrıca sorunlar yaşadığı dile getirilmiştir. Yine kadınlara afet sonrasında verilen nakdi desteklerin de bazen kadına doğrudan verilmediği ve erkeğin eline geçtiği yaygın görüşler arasındadır. Ek olarak, şehirde çok sayıda göçmen bulunduğu ifade edilmiş; özellikle depremden en fazla etkilenen noktalarda göçmenlerin yoğunlaştığı belirtilmiştir.

Temel Çözüm Önerileri

Devletin daha etkili bir şekilde afet yönetimi ve yardım koordinasyonu sağlaması gerektiği öncelikli olarak ifade edilmiştir. Yardım organizasyonlarının daha iyi koordine edilmesi ve ihtiyaçların daha iyi belirlenmesi; dağıtım kısmında da bir oryantasyon sisteminin kurulması gerekli görülmüştür. Bu süreçte; deneyimli ve deneyimsiz gönüllü/görevli personeli bir araya getiren bir çalışma ortamı yaratılması ve dağıtımda dijitalleşmenin yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Akabinde; il eylem planlarında kadınların özgül ihtiyaçlarının bütün kurumlar tarafından üstlenilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Afet sonrası süreçte kadınlara ve çocuklara yönelik sosyal yardımların sürdürülebilmesi için bir afet fonu oluşturulması önerilmiş; bu fonun afet mağduru kadınların ihtiyaçlarını karşılamak, destek personelinin eğitimi ve psikolojik destek hizmetlerini finanse etmek için kullanılabilirliğinin altı çizilmiştir.

Hızlı yanıt ve acil desteğin, afetten etkilenmiş bireylere moral ve umut verebileceği belirtilmiştir. Yardımların daha etkin ve daha hızlı yapılabilmesi için, kardeş belediyeçilik sisteminin yalnız kültürel alandan çıkıp afetler için de etkin bir şekilde kurulması gerekliliği paylaşılmıştır. Sağlanan yardımların kadınların ihtiyaçlarına uygun olması gerektiği, bunun afet sonrası yardımın etkili bir şekilde planlanması ve dağıtılması için önemli bir husus olduğu vurgulanmıştır. Örneğin; afet bölgelerinde açılacak çocuk çadırları ile kadınların daha fazla sosyalleşmelerinin sağlanabileceği iletilmiştir. Bu organizasyonun yapılabilmesi için; afet kapsamında belirlenen toplama alanlarının lojistik- mekânsal koordinasyonunun şu andan başlayarak yapılması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Afet sonrası su gibi temel ihtiyaçlara ulaşılması için, koordinasyonun etkin bir şekilde yapılması gereği vurgulanmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden afet sonrası sosyal planlama ve sosyo-ekonomik desteklerin iyileştirilmesi için cinsiyete duyarlı bir

yaklaşımın mutlaka benimsenmesi gerekli görülmüştür. Kadınların özgül ihtiyaçlarının karşılanması, güvende hissetmelerinin sağlanması ve toplumun daha geniş bir kesiminin bu konularda bilinçlenmesini teşvik etmenin önemli olduğu ifade edilmiştir. Kadınlara deprem sonrasında psikolojik destek sağlanması gerektiği, dezavantajlı gruplara ekstra önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Afete yönelik daha fazla eğitim verilmesinin, afet sonrası dönemde daha etkili yardım ve destek sağlanmasına yardımcı olabileceği; daha iyi koordinasyon sağlanmasının kırılgan grupların özel ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması açısından faydalı olacağı belirtilmiştir. Kadınların özgül ihtiyaçlarını açıkça ifade edebilmeleri için mahremiyetlerinin korunmasının önemi ayrıca ifade edilmiştir. Kadınların ihtiyaçlarını daha rahat dile getirebilmeleri, yardım taleplerini ifade edebilmeleri için, cinsiyet duyarlı bir ortamın sağlanması gerekli görülmüştür.

Kadınların afet öncesi ne iş yaptıklarını bilmenin ve normal hayata ya da mesleklerine dönebilmelerini sağlamanın çok önemli olduğu belirtilmiştir. Kadınların ekonomik entegrasyonunun, afet sonrası eşitsizliklerin azaltılmasında kritik bir faktör olduğu ifade edilmiştir. Ekonomik güçlenmenin, kadınların bağımsızlığını artırabileceği ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olabileceği belirtilmiştir. Kadının güçlenmesine politik ezberlerden değil; kültürel kodlar ve kadınların gerçekliklerinden hareketle bakılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda; mor ekonomi kavramına işaret edilerek bakım emeğinin bir sektör olarak tanımlanması gerekli görülmüştür. Hem kadınların üzerindeki yükü alan hem de kadınlar için istihdam yaratan; böylece hem kadınlar üzerindeki eşitsizliği hafifleten hem de kolektif faydaya hizmet eden bir modelin ortaya konulabileceği dile getirilmiştir. Afet bölgelerinde kadınların ekonomik bağımsızlığını desteklemek için, yerel ürünler üzerinden kadın kooperatiflerinin oluşturulabileceği belirtilmiştir. Bu uygulamaların yerel

ekonomilerin canlanmasına katkı sağlayabileceği ve kadınların ekonomik özgürlüklerini artırabileceği iletilmiştir. Afet döneminde kadınların nakdi desteğe daha etkin ulaşmaları için de, ayrıca kadınlara özel kişisel kart tahsil edilmesi gerekliliği paylaşılmıştır. Yine güçlendirme perspektifinden yola çıkarak; dijital eğitim ve erişim konularında eşitsizliğin ortadan kalkması ve bu alanda daha fazla eğitim ve destek sağlanması gerekli görülmüştür. Afete maruz kalan bireyler kaybettikleri aidiyet duygusunu yeniden bulma çabası içinde olduklarından, deprem öncesinde kadınların mahallelerinde, komşuları ile ne yapıyorlarsa sonrasında da onları devam ettirebilecekleri alanların oluşturulması bu kapsamda gerekli görülmüştür.

Temel İş Birliği Önerileri

Sosyal ve ekonomik desteklere yönelik eylem planları geliştirilirken; kadın örgütlerinin meslek örgütleri ve sivil toplum örgütleriyle doğrudan temas halinde bulunması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda; bölgeye giden personelin ve gönüllülerin toplumsal cinsiyet eğitiminden geçirilmelerinin bu işbirliği kapsamında yerinde olacağı iletilmiştir.

Devletin teknoloji ve iletişim konusuna çözüm getirmesi ve bu nedenle insanların ihtiyaçlarını aktarmakta sıkıntı yaşadıkları dile getirilmiştir. Depremde telefonların çalışmamasının da gösterdiği gibi; bu alandaki mikro ve makro düzeydeki çalışmaların bir arada yürütülmesine ihtiyaç olduğu paylaşılmıştır. Sosyal planlama sürecinde de devletin takip mekanizmalarını geliştirmesi gerektiği ifade edilmiş; merkezi yönetimin kadınların ekonomik örgütlenmesi için bu alanı düzenlemesine ihtiyaç olduğu anlatılmıştır. Yine bu süreçte yerel yönetimlerle merkezi yönetimin işbirliği yapmasının önemi vurgulanmış; kadınların ekonomik güçlenmesi için yerel mutfak kooperatiflerinin kurulması önerilmiştir. Yerel ürünlerin üretimine katkı sağlayabileceği ve kadınların gelir elde etmelerine yardımcı olabileceği iletilmiş; bu

kooperatiflerin kurulması ve işletilmesi sürecinin düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Kooperatiflerin ve ekonomik güçlenme modellerinin gözden geçirilmesi ve kadınların ihtiyaçlarına daha uygun hale getirilmesi gerekli görülmüştür.

Afet öncesinde ve sonrasında yerel yönetimlere ve kamu kuruluşlarına da önemli sorumlulukların düştüğü belirtilmiştir. Bu perspektifte İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne düşen en büyük görevin; kentsel dönüşümü ve barınmaya yönelik kalıcı çözümleri etkin hale getirmesi olduğu vurgulanmıştır. Katılımcılara göre; İstanbul sıfır toleransın uygulandığı bir il olmalı ve ilçe belediyeleri de bunu uygulamalıdır. Ayrıca, İstanbul'un afet anında kendini doyurması gerekeceğinden, İstanbul'da üretim planlanması yapılabileceği ifade edilmiştir. İstanbul'da hayatın devam edebilmesi için; kent içerisinde üretimin sağlanması bu anlamda bir gereklilik olarak görülmüştür.

Yine İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin, afet döneminde cinsiyet önceliğini ele alarak yaptığı yardım kampanyaları katılımcılar tarafından takdirle karşılanmıştır. Afet sonrası desteklerini esirgemeyen gönüllülerle ilgili bir reklam veya içerik geliştirilmesi önerilmiş, afet sonrası yardımın etkili bir şekilde dağıtılması ve yardımın bölgeye ulaştırılması aşamalarında toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin önemli olduğunu belirtilmiştir. Bu bağlamda, afetlerde gönüllülük ve hak bilincinin afetlerde önemine dikkat çekilmiş, gönüllülük faaliyetlerinin daha da artırılması gerektiği dile getirilmiştir. İstanbul Kent Konseyi içerisindeki Çocuk Meclisi'nin gönüllülük bilinci faaliyetlerinin başlangıç noktası olabileceği önerisi gelmiş; yine bu faaliyetlere teşvik için, toplu ulaşım araçlarında gönüllülük çağrılarının yapılması önerilmiştir. Örneğin, İBB Kadın, Mahalle Evi ya da İSADEM'lerin kadınların mahalle dayanışması için buluşabileceği sosyal programlarla desteklenmesi gerekliliği, kadınların afet ve toplumsal cinsiyet meselelerinde gönüllü olabilecekleri şekilde İSADEM'lere çağırılması gerekliliği vurgulanmıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin acil durum olduğunda mahalle içlerinde örgütleyebileceği bir sistem geliştirmesi gerekliliği belirtilmiştir. Bu sistemde dijital ayak çok önemli görülmüştür. Sistemde acil stok noktalarının oluşturulması gerekliliği bir diğer önemli nokta olarak belirlenmiştir. Sivil toplum örgütlerinin kırılğan gruplarla daha fazla çalışabileceği paylaşılmıştır. İstanbul'da küçük ölçeklerden büyük ölçeklere doğru ilerlenmesi gerektiğinden söz edilmiş; yardımlara insanların ilk önce kendi apartmanlarından başlaması, sonrasında komşularına ve daha geniş alanlara yayılmaları gerekliliği paylaşılmıştır. Kadınlar arası ağ kurmak önemli bir konu olarak belirtilmiş; mahalle ağı nasıl kurulacaksa kadınların da iletişim kuracağı bir ağ oluşturulması önerilmiştir.

2. GÜN
**AFET ve KADIN
FORUMU**

2. GÜN

Bu bölüm, Afet ve Kadın Forumu olarak adlandırılan ikinci günde gerçekleştirilen açılış konuşmasını ve ardından "Afet Bölgesinde Kadın Dayanışması-Denetimler ve Gözlemler" adlı panel oturumunu; ilk gün gerçekleştirilen çalıştayda ortaya çıkan tartışmaları; son olarak ise yerel yönetim temsilcileri ve katılımcıların çalıştaya ilişkin değerlendirmelerini içermektedir.

2.1 Açılış Konuşmaları

ÖZLEM GONCA YALÇINKAYA AKDAĞ (İBB Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Projeler Koordinatörü)

Değerli Müdürlerimiz, Müdür Yardımcılarımız, Değerli Belediye Temsilcilerimiz, Çok Kıymetli Kadın Hakları Savunucuları, Saygıdeğer Siyasi Parti Temsilcileri, Belediye Meclis Üyelerimiz ve Değerli Muhtarlarımız;

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmet Dairesi Başkanlığı, İstanbul Planlama Ajansı ve birçok kadın örgütünün desteğiyle, Kahramanmaraş Depremlerinde kaybettiğimiz kadınlara ithafen düzenlediğimiz Afet ve Kadın Çalıştayı'nın ikinci gününe hepiniz hoş geldiniz.

Bugün yine bir arada olmak, sizlerle beraber kadınlara yönelik afet politikasının geliştirilmesi için tartışmalar yapıyor olmak bizler için güç verici; sizleri görmek çok güzel! Biz kadınlar diyoruz ki; farkında olsak da olmasak da gündelik yaşamlarımızı mümkün kılan, kolaylaştıran, kendimizi daha mutlu iyi ve güvende hissettiğimiz bazı alışkanlıklarımız ve bazı rutinlerimiz var.

Bizler, kendimiz için ve çevremizdekiler için, neyin daha iyi ve faydalı olduğu, neyin nerede olduğu, neyi nasıl kullanacağımız ya da neyi hangi dükkânda bulacağımız bilgisine içgüdüsel olarak hepimiz sahibiz. Bu pratiklik, bizler için ya da hayatımızdaki diğer insanlar için hayatı kolaylaştırır. Bunların bir tanesi kendimize güvenli alanlar ya-

ratmak, bir arada olabilmeyi sağlamak. Biz kadınlar aynı zamanda, yaşadığımız sokağın, mahallenin, ilçenin ve pek tabiki kentin, en güvenli ya da en güvensiz yerlerini avcumuzun içi gibi biliriz. Bu bilgiler, bizler için hayati derecede önem taşır. Fiziki çevremiz ile bilgi ve deneyimler üzerinden kurduğumuz bağ, bizi güçlendirir ve kendimizi güvende hissettirir.

Ancak yaşadığımız afetler, ki onlar beklenmedik ve bizim dışımızda gelişen olaylardır, fiziki çevremizle kurduğumuz bağı da zedeliyor; değişimin ve aynı zamanda bir krizin de nedeni haline geliyor. Tıpkı 6 Şubat'ta kadınların derinden yaşadığı kriz gibi; travma, yas, üzüntü, çaresizlik ve öfke... Ancak bir yandan kadın örgütlerinin diğer yandan yerel yönetimlerin ördüğü güç, dayanışma ve birliktelik, tüm bu çaresizlikleri, depremi deneyimleyen kadınlar için baş edilebilir ve katlanılabilir bir hale getiriyor. Bu acıyla, bu kayıpla, bu çaresizlikle deprem bölgesindeki kadınların bir başına hayatta kalması, yaralarını sarması gerçekten mümkün değil.

Ve bizler İstanbullu kadınlar, toplumsal cinsiyete duyarlı afet farkındalığını artırmak, yerelde farklı kentsel aktörler arası oluşturulacak iş birliği ve koordinasyonun ilk adımlarını atmak hedefiyle yola çıktık. Mart ayından bu yana hep birlikte kadın dayanışmasını yaratarak yolumuza devam ediyoruz. Mart ayından bu yana, birçok sivil toplum örgütü ve kadın hakları savunucusunun katkılarıyla ördüğümüz bu kadın dayanışması; sizlerin katkısı, katılımı ve oluşturulan koordinasyonla perçinleniyor.

Yeri gelmişken büyük bir teşekkürü borç biliyoruz. Biz kadınların bir araya gelip özgürce düşüncelerini paylaşması ve bunların görünür kılınmasını destekleyen, afete yönelik politikalar oluşturulurken toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini bu politikaların tam da merkezine yerleştiren, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı Sn. Ekrem İmamoğlu'na hem saygılarımızı hem de teşekkürlerimizi sunmak istiyoruz.

Bizler, dün Afet ve Kadın Çalıştayımızın ilk gününü geride bıraktık. Bizler için oldukça verimli, keyifli, anlamlı bir gündü. İyi ki başlamışız, iyiki başarmışız. Bizler, yola çıktığımız arkadaşlarımızla birlikte iyi ki sebat etmişiz, sabretmişiz ve inanmışız değişimi gerçekten başlatabileceğimize. Kadın dayanışması ile ortaya koyduğumuz bu çalıştayı tanıdık ve tanımadık tüm kadınların yolunu kolaylaştırmasını ve yaşayabileceği zararları en aza indirmesini, yolun en başından beri temenni ettik. Ve inanıyoruz da birçok kadının hayatını gerçekten olumlu yönde değiştirecek.

Dün Afet ve Kadın Çalıştayımızı açılış konuşmalarımız ile başlattık.

Mart ayından bu yana etkileşimde olduğumuz, Afet ve Kadın Çalıştayı sürecini birlikte sürdürdüğümüz, birçok paydaş ile aramızda köprü olan Kadınlar Dayanışma Vakfı'dan Çok Sevgili Özge Ozan ilk konuşmayı gerçekleştirdi.

Kendisi bizlere gerek tecrübe ettiği 1999 Depremi gerekse Kahramanmaraş depremlerindeki olumsuz deneyimlerinden gerekse toplumsal cinsiyet körü afet yönetim politikalarının kadınları ne gibi ikincil ya da üçüncül mağduriyetlere uğrattığından bahsetti. Daha sonrasında da, Afet ve Kadın çalıştaya giden yola bizler için ışık tuttu. Kadınların oluşturduğu koordinasyonun bu sürecin en başından en sonuna kadar neler başardığını, nasıl örgütlenildiğini, feminist bakış açısı ile neler yapılabileceğini bizlerle paylaştı. Şu sözleri ile bizleri duygulandırdı: "Belki de, afette kadın olmayı en iyi özetleyen cümle benim için şu: Bunca acıya, kayba, emeğe, çabaya, deneyim ve birikime rağmen, biz tam 24 yıl sonra, 6 Şubat depreminin ardından, hep birlikte yine "kadınlar için hijyenik ped" kampanyası yapmak zorunda kaldık. Doğum kontrol hapının bir lüks olmadığını, kadına yönelik erkek şiddetinin afet anında dahi sürdürdüğünü anlatmak zorunda bırakıldık." Sevgili Özge Ozan'a bir kez daha teşekkürlerimizi sunuyoruz.

İkinci açılış konuşmamız İstanbul Planlama Ajansı Vizyon 2050 Ofisi Koordinatör Yardımcısı Sevgili Hatice Kurşuncu tarafından gerçekleştirildi. Kendisi hem İstanbul Planlama Ajansı'nın öyküsünü, önceki dönemlerde belediye başkanlarına konut olarak tahsis edilmiş bir alan iken, bugün İstanbullulara açık olan bir kamusal alana dönüşmüş olduğunu anlattı hem de İstanbul Deprem Bilim Üst Kurulu ve Deprem Seferberlik Eylem Planı Koordinasyon çalışmalarından bahsetti. Bu çalışmanın, İBB bünyesinde yapılan bütün afet ve deprem çalışmalarını bir araya getirmeyi; aynı zamanda bu çalışmaları, akademik bilginin ışığında yürütmeyi amaçlayan bir koordinasyon çalışması olduğunu dile getirdi. Dolayısıyla, hem Vizyon 2050 çalışmasını hem de depremle ilişkili planlama çalışmasını birlikte yürütüp; bu perspektifte ilerlemeye nasıl önem verdiklerinden bahsetti.

Son açılış konuşmamız ise; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanımız Sn. Enif Dışar tarafından gerçekleştirildi. Kendisi bizlere gerek İBB Kadın vizyonundan gerekse Afet Koordinasyon sürecinde İBB'nin binlerce personeli ve yaklaşık 25.000 gönüllüsü ile ortaya koymuş olduğu büyük emek ve fedakârlıktan, aynı zamanda toplumsal eşitlik bazında edinilen olumsuz tecrübelerden, bahsetti. Kriz durumlarında, mevcut cinsiyet eşitsizliklerini derinleştiren bir ortamın nasıl oluştuğunu; bu nedenle, afeti yaşayan kadınların sorunlarını görünür kılarak cinsiyete duyarlı önleyici politika ve uygulamaları birlikte üretmeyi amaçlayarak "Afet ve Kadın" odağında, koruma ve önleme mekanizmalarını hep birlikte nasıl geliştirmeyi umduğumuza dair görüşlerini bizlerle paylaştı. Deprem zamanında kadınların yaşadıkları eşitsizliklerin nasıl katmerlendiğini; kadınların ihtiyaçlarının nasıl geri plana itildiğini ve biyo-psiko-sosyal açıdan kadınların nasıl daha da olumsuz bir şekilde etkilendiklerini bizler için gözler önüne serdi.

Yine aynı biçimde; barınma problemine bağlı olarak, kadınların şiddet failleri ile aynı ortamda bulunmak zorunda kalmalarının ve şiddet riskinin artmasının göz ardı edilemeyecek ciddi bir tehdit haline gelmesinin etkilerine değindi. Bu doğrultuda; Hatay bağlamında İBB olarak ortaya koyduğumuz cinsiyete duyarlı uygulamalar, İBB Kadın Çadırları ile sunulan psiko-sosyal destek, kadınların iyilik halini artıran eğitim ve atölyeler, hijyenik ped dağıtımı gibi birçok uygulamaya değinirken; afet öncesi ve sonrası dönemde izlenebilecek proaktif, hak temelli ve eşitlikçi bir yol haritası ya da bütünleşik afet yönetim sisteminin hayata geçirilmesi için bu süreçlerin hepimize rehberlik edebileceğini paylaştı. Deprem bölgesindeki deneyimlerinden yola çıkarak meselenin yalnızca bir hijyenik ped meselesi değil; meselenin bir kamu kurumunun gerçekleştirdiği politikada, kadını fark eden ve önceleyen perspektiften yoksun olduğuna yönelik görüşlerini aktararak bizlere önemli bir hususu işaret etti.

Bütün bunlara rağmen; Hatay'daki kadın örgütleriyle dayanışma içinde ve birebir çok güzel bir ağ kurulduğunu; eğer Hatay'da kadınlar örgütlenmeseydi, kadınların aslında yapayalnız bırakılacağını vurguladı. Belediye Başkanımız Sn. Ekrem İmamoğlu tarafından kurulan ve depremden sonra tekrardan göreve çağrılan Deprem Bilim Üst Kurulu ile yapılan toplantılarda, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin ve kadın konusunun tüm çalışmaların tam da merkezine nasıl konumlandırılacağına ilişkin gerçekleştirdiği görüşmelere değinirken, Kurulun bu konuyu ne kadar sahiplendiğinden bizlere bahsetti. Bu mücadelede, imkân veren, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde bunları konuşabilmemize, eskiden belli bir kesime açık bir havuzda bir toplantı yapabilmemize müsaade eden, buna ön açan ve öncülük eden çok kıymetli Belediye Başkanımız Sn. Ekrem İmamoğlu'na teşekkürlerini sunarak toplumsal topyekûn bir dayanışmanın önemine işaret etti. Akabinde gerçekleşen Panelimizde ise; birbirinden değerli konuklarımızla bir araya geldik.

Panelimizin Moderatörlüğü İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Şube Müdürümüz Sn. **Sinem Gülenç** tarafından yürütülürken; Afet için Feminist Dayanışma'dan Sn. **Nükhet Sirman**

Eşitlik için Kadın Platformu'ndan Sn. **Özgül Kapdan**

Travma ve Afet Ruh Sağlığı Çalışmaları Derneği'nden Sn. **Ebru Toksoy**

Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı'ndan Sn. **Ayşe Kaşıkırık**

Ve Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'ndan Sn. **Perihan Uluğ** panelistlerimizdi.

Bizler dedik ki: Önemli bir kentsel aktör olan kadın örgütleri, mevcut kaynaklarla ihtiyaç sahipleri arasında bir köprü kurmayı, hak ihlalleri ile mücadele etmeyi, yerel yönetimlerin desteği ile afet yönetiminin her aşamasında yer almayı hedefliyor ve bunu gerçekleştirme kapasitesine de sahiptir!

Bir başlangıç noktası olarak; toplumsal cinsiyetin afet planlamanın içinde yer edinmesinden önce, toplumsal cinsiyet kavramı tabu bir kavram olmaktan çıkarılmalı ve toplumu tarif eden sosyolojik bir betimleme olduğu anlaşılmalıdır diyoruz. Bu olgu, topluma kabul ettirilmeli ve karşı karşıya olduğumuz engellerin de farkında olduğumuzu ifade ediyoruz. Kadınları yine kadınlar biliyor ve anlıyor diyoruz.

Afetle baş edebilmek açısından kadınların erkeklerle göre daha dezavantajlı olmalarının en temel nedenlerinden bir tanesi, kadınların ekonomik olarak yetersiz olmaları ve karar alma sürecinde söz sahibi olamayışları olarak karşımıza çıkıyor. Bu durum kadınların tehlikelere karşı zarar görebilirliklerini artırıyor ve dirençliliğin sağlanmasını

zorlu bir hale getiriyor. Kadının ekonomik güçlenmesi, sürdürülebilir gelir kaynağına erişmesi aynı zamanda çok büyük krizlere afetlere de dirençlilik göstermesini kolaylaştırıyor. Bu bakımdan yerel yönetimlere, kadın STK'larına ve yerel gönüllü oluşumlara önemli sorumluluk düşüyor.

Afet bölgelerinde kadınların ve kız çocuklarının mahremiyetlerini koruyabilecekleri, kişisel hijyen bakımlarını rahatlıkla gerçekleştirebilecekleri güvenli ortamlar yaratılması gerekiyor dedi. Birçok yerel yönetim ve birçok sivil toplum örgütü bu güvenli alanları bazı yerlerde "Mor Yerleşkeler" olarak adlandırdı. Yaratılmasında çok büyük emek, çaba sarf ettiler; büyük oranda da gerçekleştirdiler. Bu deneyimlerin her biri olası İstanbul depreminde bize yol gösterecek. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı olarak bizler de Mor Yerleşkelerin kurulmasında sorumluluk ve görev aldık. Bundan mutluluk duyuyoruz, devlet eliyle daha da artırılması gerektiğini bir kez daha yinelemek istiyoruz.

Depremden etkilenen kadınların, çocukların ve tüm eşit olmayan koşullarda yaşayan grupların güvenli bir biçimde bir araya gelip hakları konusunda bilgi edinebileceği, ihtiyaca göre ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirilmelerinin yapılacağı, çamaşırhane-banyo- mutfak gibi günlük ihtiyaçlarına cevap veren alanların bulunduğu, psikososyal desteklerin ve grup çalışmalarının yürütülebileceği özel alanlarla beraber, oyun odaları da içeren sosyal mekânların hayata geçirilmesi gerekliliğinin bir kez daha altını çizdik dün.

Ayrıca, psiko-sosyal ve ekonomik desteklerin gerek sunuş gerekse mekânsal olarak kısıtlı olduğu bir ortamda, hizmetlerin kolay erişilebilir noktalarda ve yürüme mesafesinde olmasının aynı zamanda yaygın bir şekilde gerçekleştirilmesinin ne kadar gerekli olduğunu gördük. Psiko sosyal desteklerin geniş kapsamlı olarak sunulmasının ve işbirliğinin ne kadar elzem olduğuna inanıyoruz. Tüm bunlar gerçekleştirilirken güvenli ortamların

ne kadar elzem ne kadar hayati olduğunun da tekrar altını çizmek istiyoruz.

Temel önceliğimizin bireylerin önceliklerini kabul etmek; hiçbir şekilde yargılamamak; birbirimizi dinlemek üzerine zemin oluşturmak; deneyimlerimiz üzerinden birbirimizden öğrenmek ve öğrendiklerimizi harekete geçirmek için iletişim içinde olmak ve bunları devam ettirebilmek olduğunu paylaşmak istiyoruz. Bu anlamda sürdürülebilir, geliştirilebilir, çoğaltılabilir bir perspektifle ilerleyebileceğimize inanıyoruz. Unutmamak gerekir ki; geri bildirimlere göre katılımcı kadınların en çok hoşlandıkları şey, yargılanmıyor olmak. Diğer çok hoşlandıkları şey ise, deneyimlerini paylaşmak. Bu şekilde, aslında inisiyatif alma gücünü fark ediyorlar; yalnızlık duygusundan sıyrılıyorlar; birbirleriyle iletişimlerini ve etkileşimlerini sürdürüyorlar. Bu zemin bizlere göre, çok önemli bir direnme zeminidir.

Bu anlamda kadınların; katılımcı süreçlerin içinde yer alması, kendilerine özgü ihtiyaçlarını görünür kılması, karar alma mercilerinde güçlenmesi ve kentsel planlama süreçlerine dâhil olması, kadınların afete karşı daha dirençli olmasını sağlayan önemli unsurlardır dedik. Kadınlar ne kadar dirençli olurlarsa kentler de o kadar dirençli olur dedik. Değişim kadınlarla başlıyor dedik. Kadın merkezleri ve uzun vadeli katılımcı bir kalkınma yaklaşımı gerçekleştirebilmek için yereldeki en küçük birimden, mahalleden başlamak üzere herhangi bir ayırım gözetmeksizin her kadını aktif bir kentsel aktör kabul ederek maruz kaldıkları sosyal riskler, yaşadıkları sorunlar ve kendi sundukları öneriler üzerinden örgütlemek, bizler için olmazsa olmaz adımlardan biridir.

Kadınların, afetlerin sadece en çok zarar göreni olarak kabul edilmemesi gerektiği görüşünü paylaşıyoruz. Aslında afetlerden yeniden inşa ve toparlama süreçlerinin en bilindik aktörleri. Erkeklerin rolleri tarihte savaşmak ve avlanmak gibi bahsedilirken; kadınların rolleri arkada bı-

raktıklarına bakmak, görmek ve beslemek olarak farz ediliyor. Bu toplumsal cinsiyet ayrımcılığının da temelini oluştururken; esas sıkıntı, bu rollerin değersizleştirilmesi ve aslında ikincil, belki de üçüncül işler olarak görülmesinden kaynaklanıyor. Hâlbuki asıl önemli olanın, hayatta kalma bilgisi ve hayatı yeniden üretme bilgisi olduğuna ve bu bilginin de kadınlarda olduğuna inanıyoruz. Bu nedenle, afet yönetim sürecinin topyekûn bir mücadele biçimine dönüşmesi; sürdürülebilir, devamı getirilebilir, sonuç alınabilir bir politik dayanışmanı örülmesi için her birimize önemli görevler düştüğünü paylaşmak istiyoruz. Buradan hareketle; şunu diyebiliyoruz, kent dirençsiz olunca; kadının ne kadar dirençsiz hale geldiğini görüyoruz. Ya da deprem bölgesinde kadın liderliğinin ne kadar önemli olduğuna, kadın muhtarı olan, yerel yöneticileri kadın olan yerlerde, kadın sorunlarının daha görünür olduğuna denk geliyoruz. Ancak, afetlerin tüm olumsuzluklarına rağmen; kadınların dönüştürücü liderliği afetler sırasında ortaya çıkıyor. Kriz ve afet durumları, kadınların ortaya çıkması için bir nevi fırsat yaratıyor. Burada kadın kooperatiflerinin, yerel örgütlerin, mikro gelişim örgütlerinin, dayanışma gruplarının, öğrencilerin, kriz anında ve öncesinde ne kadar müdahalede buldukları en önemli derslerden bir tanesi. Bu nedenle diyoruz ki; kriz durumlarında, risk azaltmada, yeniden yapılanmada, kime yatırım yapacağımız ve nasıl çalışmalarda bulunacağımız konusunda kendimize ders çıkarmamız; dirençli kentler için dirençli kadınların kendini ortaya koymasına olanak verecek mekanizmaları el birliği ile yaratmamız lazım. Diğer bir deyişle toplumsal cinsiyet odaklı mahalli ve yerel kültürlerin hesaba katılması, sürecin yerel temsilcileri ile ilerlemesi gerekiyor.

Bizler, politika yapıcılar, sivil toplum örgütleri, yereldeki insanların ihtiyaçlarını fark edip onların dezavantajlı olabilecekleri birden çok ortamı, sosyal riski ön görebilsek, kapsayıcı ve hizmetlere eşit erişim açısından hak temelli sosyal hizmet anlayışıyla el birliği ile hareket etmiş oluruz inancıyla hareket ediyoruz. Ve dün bizler gördük ki; kadınların hayatta kalmak için diğer kadınların yardımına ve desteğine ihtiyacı var. Çünkü; kadınların ihtiyaç ve yoksunluklarını yine en iyi kadınlar anlıyor ve bizler diyoruz ki kadınlar bir araya geldiğinde dünyanın gücüne güç katarlar: Kadın dayanışması ile örülen başka bir dünya mümkün!

İBB KADIN
AFET ve
KADIN
Çalıştayı
26-27 Ağustos 2023
İstanbul

AFET ve KADIN
Çalıştayı
26-27 Ağustos 2023
HOŞ GELDİNİZ

AFET ve KADIN
Çalıştayı
İBB KADIN
AFET ve KADIN
Çalıştayı
İBB KADIN
AFET ve KADIN
Çalıştayı
İBB KADIN
AFET ve KADIN
Çalıştayı
İBB KADIN

2.2 Panel Oturumu: Afet Bölgesinde Kadın Dayanışması-Deneyimler ve Gözlemler

Takdim

Değerli Konuklarımız, Kıymetli Kadınlar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı, İstanbul Planlama Ajansı ve birçok kadın hakları savunucusunun işbirliğinde düzenlenen Afet ve Kadın Çalıştayımıza 2. Gün Panel oturumuna hepiniz tekrar hoş geldiniz!

Afet yönetim sürecinde, toplumsal cinsiyete duyarlı stratejilerin ve girişimlerin oluşturulabilmesi için, tüm bireylerin hem pratik, hem de stratejik ihtiyaçlarının düşünülmesi gerekliliğinden yola çıktık. Bunun mümkün olabilmesi için, tüm kentsel aktörlerin süreçlerin içerisinde yer alması ve efektif afet yönetimi politikalarının gerçekleştirilmesi için söz sahibi olmasının gerekliliğinin bir kez daha altını çizmek istiyoruz.

Mart ayından bu yana çıktığımız bu yolda, Yerel Gündem 21 ile paralel bir anlayışı dayanak alarak, tüm paydaşların tecrübe ve bilgilerinin afet yönetimi süreçlerine katkısının, büyük bir bütünün dallarını oluşturan bir kaynak olduğuna inanıyoruz. Benzer şekilde, depreme maruz kalan kadınların yaralarını sarmak için, büyük ya da küçük, miktar ya da büyüklüğünün ne olduğu önemli olmaksızın, her birimizin yaptığı maddi ya da manevi katkının, paha biçilemez olduğuna biliyoruz.

Herkesin depremden etkilendiği, ama kadınların bir başka etkilendiği bir ortamda, bu kez, sahada neler tecrübe ettiğimizi, nelerin yanlış ya da eksik olduğunu, neleri yapmamız gerektiğini görmek için deneyim ve izlenimlerimizi paylaşıyoruz. 6 Şubat tarihli Kahramanmaraş depremlerinin hemen ardından, Türkiye'deki kadın örgütleri dayanışma ve örgütlü mücadele çağrısında bulundu. Deprem etkilediği illerde ilk günden itibaren sahada çalışan kadın örgütleri, afet bölgelerine destek vererek dayanışmayı büyüteceklerini her fırsatta dile getirdiler.

Benzer şekilde, yerel yönetimler depreme maruz kalan kadınların biyo-psiko-sosyal iyilik hallerinin sağlanabilmesi için birçok kaynaklarını seferber ettiler. İnsani yardımı hak temelli sosyal hizmetler ile bütünleştiren belediyeler, kadınlar ve kız çocukları için gerek güvenli alanlar oluşturmak gerek deprem sonrası travma ile mücadele eden kadınlara destek sunmak gerekse sosyo- kültürel faaliyetler ile sosyal hayatın bir şekilde devam etmesine katkıda bulunmak amacıyla; birçok yerel yönetim, yani belediye, sundukları hizmetlerin bir benzerini deprem bölgesinde de gerçekleştirdi. İşte, İBB Kadın Hatay, bu örneklerden biriydi.

Deprem bölgesine giderek tüm kaynaklarını seferber etmiş, birbirinden farklı kurum ya da sivil toplum örgütünün, gerek yapmış olduğu çalışmaları gerekse toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin ve yaşadığımız son afetin kadınlar üzerinde bıraktığı etkinin izlerini bizlerle paylaşacağı "Afet Bölgesinde Kadın Dayanışması- Deneyimler ve Gözlemler" konulu Panel oturumumuzu başlatıyoruz. Panelimizin moderasyonunu sağlamak üzere, kadın hareketinin, yeni kentsel hareketlerin, yerelde örgütlülüğün nabzını tutan, İstanbul Planlama Ajansı Vizyon 2050 Ofisi Koordinatör Yardımcısı Sayın Hatice Kurşuncu'yu ve panelistlerimizi davet etmek isteriz.

İBB Kadın Hatay Deneyimini paylaşmak üzere Sayın **Beyza Taş**,

Mor Dayanışma Deneyimlerini aktarmak üzere Sayın **İrem Kayıççı**,

Kadın Savunma Ağı Deneyimlerini aktarmak üzere Sayın **Dilara Kalmuk**,

Afet için Feminist Dayanışma Deneyimlerini aktarmak üzere Sayın **İrem Gerkuş**.

Moderatör: Hatice Kurşuncu
(İstanbul Planlama Ajansı)

BEYZA TAŞ
(İBB Kadın ve Aile Hizmetleri Şube Müdürlüğü)

6 Şubat tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremden yaklaşık 15 gün sonra, Hatay'ın Samandağ İlçesinde bulunma şansım oldu. Bölgede İBB'ye ait iki çadır ve bir konteyner kent bulunuyordu. Bölgeye gitmeden iki gün önce Hatay'ın Samandağ ve Defne ilçelerinde yine bir deprem meydana gelmişti. Bu depremde ağır hasarlı ya da hasarlı binaların çoğu yıkılmış, çadır kentteki çadırların bazıları hasar görmüştü. İkinci depremden sonra depremden etkilenen bireylerin yaşadığı travma daha çok artmıştı. Bölgede elektrik yoktu ve bölge akşamları çok karanlık oluyordu. Bu durum insanların korkmalarına neden oluyordu. İBB çadır kentlerde jeneratör yardımıyla elektrik sağlandığından dolayı, çevreye göre daha güvenli alanlar oluşturulmuştu. Çadır kentlerde sınırlı sayıda seyyar tuvalet ve duş kabini bulunuyordu. Duşlar sabah kadınların, akşam erkeklerin kullanımına açılıyordu. Bu uygulama da hijyen açısından bazı sorunlar yaratma riski taşıyordu.

Bu durumlar, afetten etkilenmiş bireylerin yaşadığı ortak problemlerdi. Kadınlar daha çok sorun yaşıyordu; bu da gözle görünür bir şekilde ortadaydı. Duş kabinleri kurulmadan önce bölgede çalışan gönüllü doktorlardan kadınların vajinal mantar problemleri yaşadığını duyduk. Tuvaletlerin sayısını artırdık, çamaşır makinelerinin kurulmasını sağladık. Yine doktorlardan, kadınların yaşadığı stresten dolayı regl dönemlerinde farklılıklar oluştuğunu, özellikle çadır kent dışında yaşayan kadınların hijyenik pede ulaşım konusunda sıkıntı yaşadığını öğrendik. Bölgede İBB Destek Hattı oluşturulmuştu; çadır kent dışında kalan depreme maruz kalan bireyler buradan ihtiyaçlarını iletebiliyorlardı. Bu hattı daha fazla kişiye duyurarak ihtiyaçlarına ulaşmalarını sağladık. Depremden etkilenen bireylerden ihtiyaç listeleri alınıyor, gece personeller listeleri hazırlıyor, dağıtımlar gündüzleri yapılıyordu. Dağıtımları kadın ve erkek personel yapıyordu. Ancak kadın depremedelerin paketlerin içinden çıkan bazı

ürünlerin nasıl kullanıldığını sadece kadın personele çekinmeden sorabildiklerini deneyimledik. Bu açıdan kadın personelin bölgede bulunması çok önemliydi.

Kadınlar, akşamları çevrenin karanlık olmasından dolayı alan dışına çıkmakta zorlanıyor, alan içinde ışıklandırma olmayan yerlerde özellikle tuvaletlere tek başlarına gitmekten tedirgin oluyorlardı. Kadınlar belki kendileri için gece bir kere tuvalete gidiyorlardı; ama çocukları için daha fazla tuvalete gitmek zorundaydılar. Hepsi tuvaletlere yakın yerlere yerleştiremezdi çünkü neredeyse her kadının çocuğu vardı. Bu nedenle çadır kent daha fazla ışıklandırıldı.. Alan içinde polis ve zabıta ekiplerinden destek isteyerek kalıcı bir şekilde orada bulunmalarını sağladık, bu sayede kadınlar ve çocuklar kendilerini daha güvende hissettiler. Fiziksel kaynaklı sorunların yanında, kadınlar psikolojik olarak da sorunlar yaşıyorlardı. Herkes bölgeye arama kurtarma ekiplerinin geç gitmesinden şikâyetçiydi; erkekler bu sırada arama kurtarma çalışmalarına destek olabilişlerdi. Ama kadınlar fiziksel güçlerinden dolayı destek olamamışlar ya da daha az destekte bulunabilmişlerdi. Bundan dolayı hayatta kalmanın suçluluğunu yaşıyorlardı. Bu konuda hem İBB tarafından bölgeye gönderilen psikologlar hem de iş birliği sağladığımız derneklerle birlikte kadınlara yaşadıkları travma nedeniyle bireysel ve grup terapileri sağlandı. Bunun yanında Samandağ'da yaşayan kadınların eşleri genellikle yurtdışında yaşıyordu ve deprem zamanı eşleri gelmeyen kadınlar vardı. Bu kadınlar hem çocuklarına bakıyor hem de eşlerinin aileleri ile ilgilenmek zorunda kalıyordu. Eşleri yurtdışına gidecek olan kadınlar da yalnız kalacak olmanın endişesini yaşıyorlardı. İBB kadın çadırlarındaki personeller tarafından psikolojik destek sağlandı. Yapılan aktivite ve eğitimlerle kadınlar bir arada zaman geçirdiler, yalnız olmadıklarını anladılar. Yuvamız Samandağ çadırları kuruldu, tıpkı buradaki Yuvamız İstanbul gibi oradaki öğretmenler de çocuklarla eğitimler

yaptılar. Çocukların tüm gün yuvada olması sayesinde kadınlar kendilerine daha fazla vakit ayırabildiler. Bölgeye kurulan sosyal alan aracılığıyla kadınlar hem birbirleri ile bir araya geliyor hem de bizlerle zaman geçirebiliyorlardı. Çocukları sınava girecek olan aileler çocuklarının gelecekle-ri konusunda endişe yaşıyorlardı. Bundan dolayı oraya sınava hazırlık çadırı kurulmasını sağladık. Çadır kentlere internet bağlantısı sağlayarak çocukların derslerini takip etmelerine de olanak sağladık. Depremden önce eşyle ilişkisinde sorun yaşayan kadınlar vardı. Kadınlar kendilerini çadırdaki daha güvenli hissediyorlardı. Bu kadınlar küçük bir alan içinde eşleriyle bir araya geldiklerinde psikolojik ve fiziksel olarak daha çok şiddete maruz kaldıklarını belirttiler. Bu konuda yine onlara psikolojik destek ve güvenlik desteği sağlandı. Eşlerine de psikolojik destek sağlandı. Eşleriyle ilişkisi nispeten daha iyi olan kadınlarsa, eşleri ile yalnız başına vakit geçirememekten, özellikle daha çok ebeveynlik rolünde kaldıklarından şikâyetçiydiler. Bundan dolayı çocuklarla gece sinemaları, voleybol, futbol maçları gibi daha çok etkinlik planladık.

Depremin ilk şoku atlatıldıktan ve depreme maruz kalan bireyler çadır kent yaşamına uyum sağladıktan sonra, kadınların eşleri bölgede geçici olarak bazı işlerde çalıştılar. Kadınlar çocuklarının bakım ve ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra çadırlarda yalnız kalıyorlardı, bundan dolayı aktif hayata katılmak istediklerini söylediler. Depremden etkilenen kadınlarla bir çadır kent grubu kurduk, bu grup sayesinde hem ihtiyaçların tespiti hem de karşılanması konusunda katkı sağladılar. İBB Kadın çadırlarında el işi aktivitelerine daha çok yer verildi. Kadın emeği çadırları sayesinde kadınlar burada ürünlerini maddi kazanca dönüştürmeye başladılar. Zaman geçtikçe kadınların saç kesimi, kaş bıyık alımı, saç boyama ve ağda gibi taleplerinde artış gözlemlendi. Kadınlar öz bakımlarını yerine getiremediklerinden dolayı kendilerinden utandıklarını belirttiler. Bu talepler için ayrı bir çadır oluşturduk ve kuaförlerle iletişime geçerek

kadınların hizmete ulaşmalarını sağladık. Son aşamada, kadınlar ihtiyaçları karşılandığı için çok mutlu olduklarını; fakat en büyük korkularının da kendileri ve şehir toparlanmadan bizim onları yalnız bırakıp gidecek olmamız olduğunu ilettiler. Yine, 8 Mart'ta merkeze ulaşımı zor olan köylerde etkinlik ve eğitimler yapmak, bölgeye hijyen kiti dağıtmak için, İBB Kadın Mor Otobüsü projemizi başlattık. Bu otobüs sayesinde, köylerde yaşayan kadınlar da hijyenik setlere ulaştılar.

İREM KAYIKÇI **(Mor Dayanışma)**

Kadın çadırları kurma iradesini örgütlü feminist mücadele yürüten bir kadın örgütü olarak bu zamana kadar getirmiş bulunmaktayız. Kadın çadırları kurduğumuz yerlerde, kadın dayanışma noktası ve kalınabilecek kadın çadırları açmaya başladık. Eşleri yurt dışında çalışmak zorunda bırakılan, çocukları olan ve nereye gideceğini bilmeyen birçok kadın vardı. Bundan dolayı önemli bulduğumuz ilk unsur; kadınların barınma güvenliğine erişmesiydi, bu yüzden de kadın çadırlarının başka bir anlam taşıdığını fark ettik. Kadın Dayanışma Noktası önce 8 Şubat'tan itibaren bir dağıtım noktası olarak başladı. Mor Dayanışma; Defne İlçesinde, Harbiye'de, Antakya'nın merkezinde Sevgi Park'ta bulundu. Ancak daha sonrasında, buralardan birçok sivil toplum kuruluşunun, feminist örgütün, kadın derneğinin zorla çıkarılması üzerine Samandağ'a taşındı. Bir sonraki aşama, İskenderun'da ve Arsuz'da kadın çadırlarımızı aktif hale getirmek oldu. Kadın dayanışmasıyla illerden ve yurt dışından gelen dayanışma büyüdükçe çadırların biçimi de değişti. Çoğumuzun hiç görmediği kadar farklı çadıra ulaşmış olduk. Daha büyük ve rahat dağıtım ve kadınlarla çalışmalar yapabileceğimiz bir çadıra dönüştü. Burada göstermek istediğimiz şey; yerelde örgütlü olmanın rahatlığı ve gücüyle beraber ortaya çıkan birkaç farklı deneyimdir.

Antakya'da kurduğumuz ilk derneğimizin depremde yıkılmış olmasının bizde yarattığı etki farklı. Derneğimiz olmadığı zaman biz parklarda da örgütlenebiliyoruz, oturuyoruz, atölyeler yapıyoruz. Kadınlar parklarda, ev buluşmalarında, feminist okuma gruplarında yer alıyor. 6 Şubat kadınlara bir binanın çok da bir anlam ifade etmediğini göstermiş oldu; çünkü kadınlar örgütlü mücadelenin yerinin ve sınırının olmadığını bir kez daha gösteren bir süreç geçtiler. Türkiye'nin birçok yerinden gelen gönüllü arkadaşlarımızın desteğiyle beraber, herkes sorumluluk almış oldu; böylece ağ daha da genişlemeye başladı. İlçe ve mahalle bazında çalışmalar birebir yürütüldü. Su probleminin, haşere probleminin, güvende olma ma probleminin derin yaşandığı bir alandan bahsediyoruz. On ili etkileyen bir depremde, bir doğa olayını, bir felakete çevirmenin nasıl politik olduğunu gördük; bizler de kadınların örgütlenmesi, özneleşmesi ve politize olmalarına yönelik tüm çalışmaları, kadın buluşmaları şeklinde yaptık.

Kadınların söyleyecek sözünün olduğu, taleplerinin olduğu, konuşma ve dertleşme ihtiyaçlarının olduğu her yerde kadınlarla yaptığımız buluşmalarda; örgütlü feminist mücadelenin neye tekabül ettiğine dair örnekler oluştu.

Hatay sosyo-kültürel açıdan derinlikli ve zengin bir yer ve hep de öyle olacak. Hepimizin depremden önceki haliyle hafızasında olan Antakya için; belirli kültürel altyapıları tutması, oluşturması, güç vermesi ve bunun etrafında da örgütlenmesi gerekiyor. Bunlardan bir tanesi de dile ve bayramlara sahip çıkmak. Çocukların dahi artık anadillerine sahip olamadığı ve asimilasyon politikalarına maruz bırakıldığı bir yerde, bu kültüre sahip çıkmanın kadınlar açısından farklı bir anlamı var. En çok yıkımın olduğu Atatürk Mahallesi'nde kadın derneği; kadın dayanışması ve örgütlü feminist mücadele ile açılmış oldu.

Mor Dayanışma Gazetesi'nin deprem esnasında çıkan 19. sayısının 'Kadınlar Neler Diyor?' bölümünden bazı anekdotlar:

- "Bu apartmanda beş aile yaşıyorduk ve her zaman her şeyi kullanmak için kavga ederdik. Şimdi koca bahçe benim, kamp için aldığım çadırım ve tulumum var, ateş yakmışız. Ama hiçbirinin artık anlamı yok çünkü artık hiç kimse yok. En çok Habib Neccar Cami'nin ve Meryem Ana Kilisesi'nin yıkılmasına üzüldüm. Tarihi onlar, gitti, sanki komşularım gitti." (Hüsniye, 86)
- "Çekine çekine ped istedik ilk gün. O kadar alıştırmışız ki ayıp denmesine. Siz bağıra bağıra söyleyince rahatladım. Utanmıyorum artık bu ayıp değil. Bizi kan içerisinde ped aramaya mahkûm edenlerin utanması lazım." (Anonim)
- "Depremde evden çıkarken tabaklar, bardaklar her şey kırılmıştı. Merdivenlerden inerken evi nasıl temizleyeceğimi düşünüyordum. Sonra aşağıya inince bir daha eve çıkamayacağımı fark ettim." (Fatma, 68)
- "Depremden sonraki günlerde çocuğuma bakmak zorunda olduğum için, kolumun kırılmış olduğunu ancak depremin üçüncü gününde fark edebiliştim." (Anonim)

DİLARA KALMUK **(Kadın Savunma Ağı)**

Kadın Savunma Ağı, feminist politikaları geliştirmeyi ve korumayı amaçlayan bağımsız bir kadın örgütüdür. Bu hedefe ulaşmak için farklı ölçeklerde feminist öz savunma atölyeleri, çalışma grupları ve sokak faaliyetleri gibi çeşitli projeler yürütmektedir. Bu çalışmaların bir parçası olarak, Hatay'daki depremin ardından Kadın Dayanışma Noktasını kurduk. 6 Şubat'ta ilk kadın dayanışma çadırını Sevgi Parkında kurduk. Ancak 2 Mart'ta zorla oradan çıkarıldık ve başka bir konum arayışına giriştik. Yine Hatay'da bulduğumuz yerde yeni bir Kadın Dayanışma Noktası oluşturduk.

Hatay'daki Kadın Dayanışma Noktasında, özellikle kadınların temel ihtiyaçlarına odaklanan çalışmalar gerçekleştirdik. Bu ihtiyaçlar, sadece hijyenik pedlerle sınırlı değil; aynı zamanda doğum kontrol hapları, hastalığı olan kadınlara ilaç desteği gibi çeşitli yardımları içeriyordu. Kadın hijyen malzemeleri genellikle öncelikli ihtiyaçlar arasında yer almaz; ancak bu tür krizlerde oldukça önemlidir. Su için bile dayanışmak zorunda kaldığımız bir felakette kadın ürünleri ihtiyaçlar sıralamasında listeye bile alınmayabiliyor. Biz feministler, bu tür ihtiyaçlarla mücadele etmekte ve politikalar geliştirmekte deneyime sahibiz. Bu nedenle, kurduğumuz çadırda bu ihtiyaçları hemen öncelikli listemize ekledik ve çadırımızda bize başvuran her kadına bu konuda destek sağladık.

Sadece bir yardım dağıtım merkezi olarak değil; aynı zamanda mahallelere giderek kadınlarla birebir iletişim kuran ve onlara yardım etmenin yanında dayanışma içinde olduklarını da hissettiren bir merkez olarak çalıştık. Bu dayanışmayı organize etmek, kendi kaynaklarımızla araçlar temin etmek gibi bazı zorluklarla karşılaştık; ancak bunun üstesinden geldik. Araçlarımızla kişiye özel hazırladığımız listelerle mahalle mahalle dolaşarak isme özel yardım paketleri dağıttık. Ayrıca kadın kahveleri oluşturarak kadınların deneyimlerini dinledik ve onların bakım ihtiyaçlarını dayanışma ile hafifletmeye çalıştık. Kadınların günlük yaşamında sabahın erken saatlerinde başlayan yiyecek temini gibi görevler, afet bölgelerinde saatlerce sürebiliyordu. Ayrıca çamaşırların elde yıkanması, öğle yemeği hazırlığı ve çocuk bakımı gibi işler, kadınların omuzlarına binen sorumluluklar arasındaydı.

Kadınlar eskiden sadece kendi ailelerinin bakımını üstlenirken, afetlerde birden fazla ailenin bakımını üstlenmek zorunda kalıyorlar. Bu nedenle, kadınların kendi seslerini duyurabilecekleri ve sosyalleşebilecekleri alanlar yaratmak önemlidir. Kadın kahveleri, bu amaçla kurulmuş çalışmalardan biri olarak değerlidir. Kadınlardan aldığımız geri bildirimler ve bu mekânlarda paylaşılan de-

neyimler, çalışmalarımızın en kıymet verdiğimiz kısımlarındandı.

Kadın kahveleri dışında, sürdürülebilir bir yardım ağı oluşturmak amacıyla gönüllü bir rotasyon sistemi geliştirdik. Giden gönüllülerin fiziksel koşulların zorlaşmasından ötürü, iki haftadan fazla kalması mümkün olmuyordu. Sürekli yeni gönüllülerle dayanışmayı destekledik. Türkiye'nin dört bir yanından birçok kadın, Kadın Savunma Ağı'na gönüllü olarak katılmak için başvuruda bulundu. Kendi kaynaklarımız ve insan gücümüzle bu çalışmayı beş ay boyunca sürdürebildik. Kadın Savunma Ağı olarak, bir kısmımız arama kurtarma çalışmalarına katıldık ve bir kısmımız kısıtlı imkânlarımızla kendi çadırımızı ve ekipmanlarımızı toplayarak Hatay'a doğru yola çıktık. Bu yola çıkarken, bizi burada nelerin beklediğini bilmeden, sadece dayanışma çalışmaları yapmak amacıyla yola çıktık. Burada gördüğümüz en büyük sorun, yardımların tamamen koordinasyonsuz bir şekilde ilerlemesiydi. Bu çalışmaların sürdürülebilirliği ve temel ihtiyaçların daha etkili bir şekilde koordine edilmesi için, sivil toplum kuruluşları ve diğer örgütlerin desteğine ihtiyacımız vardı.

Depremden etkilenen halk yalnız bırakılmıştı; ancak kadınlar tamamen görmezden gelinmişti. Feminist örgütler, afet bölgesinde dayanışma noktaları oluşturmasaydı, stres nedeniyle sütten kesilen anneler, aile içi şiddet mağduru kadınlar, sürekli kanama yaşayan genç kadınlar ve artan bakım yükü altındaki diğer kadınlar görmezden gelinmiş olacaktı.

Kadınlar, şehirleri ve hayatları yeniden inşa etme gücüne ve yeteneğine sahiptir ve bu nedenle önemli bir rol üstlenirler. Kadın çalışmaları, yıllardır devlet tarafından desteklenmediğini hepimiz biliyoruz. Bu nedenle İstanbul Büyükşehir Belediyesinin kadın çalıştayını düzenlemesi ve burada toplanmamız, büyük bir öneme sahip. Aslında afet bölgesinde ihtiyaçlar bitmiş gibi görünse de, ekiplerimiz çekilmiş olsa da, yıkımın etkisi devam ediyor ve bundan sonra sürdürülebilir bir yardım

ağı oluşturabilmek için bu ihtiyaçları görmezden gelmeden kamusal bir seferberlik başlatmalı ve hep birlikte hareket etmeliyiz. Umarız Kadın Savunma Ağı olarak bu çalışmanın bir parçası olabilir ve bu dayanışmayı sürdürülebilir, bir ağa dönüştürebiliriz.

İREM GERKUŞ (Afet için Feminist Dayanışma)

Merhaba ben İrem, Afet için Feminist Dayanışma'da gönüllüyüm. Biz depremin ardından, ilk gün yani 6 Şubat akşamı, bir grup feministin mail grupları üzerinden çağrısı ile 300-400 kişinin bir araya geldiği bir toplantıda neler yapabiliriz diye konuşarak dayanışmaya başladık. Aslında feministlerin tarihsel olarak 1999 Depremi, Van Depremi ve savaşlar sürecinde maalesef böyle bir hızlı refleks gösterme deneyimleri olduğu için, direkt toplanıp neler yapabileceğimizi konuşmak konusunda bir girişimde bulunmuş olduk. İkimizden bazı arkadaşlarımız arama kurtarma çalışmalarına dâhil olarak bölgeye gitti. Türkiye'nin birçok yerinden sürece katılım gösterenler olarak, feminist bir yerden, politik söz üretmek ve bu kampanyayı yürütmek için devam ettik. Bu çalışmalar devam ederken bölgede olan farklı ekiplerle konuşarak, onlardan aldığımız geri bildirimlerle "kadınların ihtiyaçları neler, ne yapabiliriz?" soruları üzerine kafa yorduk ve süreçte "Mor Tır" fikri ortaya çıktı.

"Mor Tır" nedir, içinde neler var diye değerlendirdiğimizde; kadınların öncelikli ihtiyaçlarını görünür kılmak için yapılmış bir kampanyayı temsil ettiğini söyleyebiliriz. Tırlarda, kadınları dinleyerek onların taleplerine yönelik olarak belirlenmiş; ped, iç çamaşırı, sütyen, sabun, şampuan; ihtiyaç olarak çok da fazla dile getirilmeyen cımbız, tırnak makası, ağda gibi kişisel hijyen malzemeleri, elde yıkamaya uygun deterjan, kova, leğen, süpürge gibi temizlik malzemeleri bulunuyor. Bu liste sürekli güncellenmeye devam etti. İki Mor Tırı Hatay'a, bir Mor Tırı da Adıyaman'a gönderdik. Tabi

üç tırın kimseye yetmeyeceğinin farkındaydık. Amacımız, oradaki kadınların özellikli ihtiyaçlarını görünür kılmak, kadınlara yüklenmiş ve giderek artan bakım yükünü göstermek ve biraz olsun hafifletmeye çalışmaktı. Bu malzemelerin toplama aşamasını dayanışma içinde biz yaptık ve gidip dağıttık.

Dağıtımın vesile olduğu ilişkiyi bir alan-veren ilişkisinden çıkarıp, kadınlarla sohbet halinde olup onları dinleyerek bir dayanışmaya dönüştürmek için çalıştık. Çünkü orada birçok örgütün de anlattığı gibi, malzeme verip alırken, başka bir sohbet seviyesine geçip daha derin bir ilişki kurabiliyorsunuz.

Bu dağıtımların yanında, Adıyaman'a gittiğimizde bu dayanışmayı daha sürekli kılabilmek için Adıyaman Narlıkuyu Çadır Kentinde kadın çadırını kurduk. Birer haftalık rotasyonlarla dört ay boyunca gönüllü formu açarak Afet için Feminist Dayanışma Grubu olarak çalışmalarımıza devam ettik. Aynı zamanda Türkiye'nin farklı yerlerinden gelen yeni tanıştığımız kadınlarla beraber faaliyetler yürüttük. Bir yandan dağıtım yapmaya devam ederken; bir yandan da çadır kentin kurulması aşamasında kadınlar için daha erişilebilir, güvenli ve iyi hissettikleri bir yer olması adına çaba harcadık. Öncelikli olarak, kadın çadırı olması ve onlara özel bir alan olması için çok çaba sarf ettik. Bunun mümkün kılınması, aslında orada bir çocuk çadırının olmasıyla çok alakalıydı. Bu sayede bu kadınların kendilerine ait zamanları olabiliyordu. Amacımız, çocuklara bakmadıkları, ev işleri yapmadıkları bir zaman ve nefes alabilecekleri, biraz olsun dertlerini paylaşabilecekleri bir alan yaratmaktı. Süreçte kısır yapmak, örgü örmek, film izlemek gibi farklı etkinlikler de yaptık. Kadınların kendi ailelerine özel ya da hukuki destek gerektiren farklı dertleri dinleyerek gerekli yönlendirmeleri yaptık. Bir yandan da çadır kentin, hijyen için tuvalet taşlarının döşenmesi ve temizliği, aydınlatma ihtiyacı olan noktaların belirlenmesi ve aydınlatılması gibi birçok yapısal ihtiyacı da beraber çalıştık. Çamaşırhane kurduk

ve eksiklerini takip ederek karşıladık. Onlarla birlikte rotasyonu yürütmeye çalıştık. Özetle, süreç boyunca oradaki yaşamı beraber kurmaya çalıştık ve karşılıklı bir şekilde dayanışma gerçekleştirdiğimiz bir süreç yaşadık. Adıyaman'la alakalı detaylı bir rapor internete yayınlandı; isterseniz oradan ulaşabilirsiniz. Şu an biz oradan ayrıldık; Kadın Savunması'ndan arkadaşım Dilara'nın da dediği gibi, benzer sebeplerle çadır sayısı giderek azaldı. İnsanlar konteynerlere geçiyor, hava çok sıcak. Adıyaman'da bir yandan da yeni yaşam alanları kurulmaya çalışılıyor; bu alanlarda çocuk oyun alanı kurulmasına destek olmaya çalışıyoruz.

Hatay'da organize ettiğimiz tırların dışında; Hatay Deprem Dayanışması ile iletişim halindeydik. Orada biraz daha mahallelere, köylere gidebilme fırsatımız oldu. Bir yandan sosyal medyadan da ihtiyaçlarını belirten çok fazla kadın vardı. Orada temel ihtiyaç dağıtımlarının dışında duş, tuvalet ve çadır dağıtımını yaptık. Biz tek başına yaşayan kadınları, tek ebeveynleri, yani çocuklarıyla yaşayan kadınları, bir takım özellikli ihtiyaçları olan, bakım vermek zorunda olan kadınları önceleyerek çalışma yürüttük. Çünkü kapasitemiz ancak bu alana yetiyordu.

Hatay'da son aylarda içinde olduğumuz çalışma ağırlıklı olarak, kadınların kendi ayaklarının üzerinde durabilmeleri için geçim olanakları yaratmak adına oldu. Depremden önce aslında tarımsal üretim yapan ya da ürettiği ürünleri satan ve kooperatifleşmek isteyen kadınlarla dayanışma sürecinde kendi işlerini kurmalarına destek olmaya çalışıyoruz. İlk yaptığımız çalışma İstanbul'daki kooperatiflerle iletişime geçerek erik hasadı zamanında toplanan ürünün tırla lojistiğini sağlamak ve satılmasına olanak yaratmak oldu. Yeni tanıştığımız, İŞKUR'dan el sanatları üzerine sertifikası olan bir kadın arkadaşımız, bu sertifikasını bir iş alanına dönüştürmek istiyordu ve bunu çevresindeki diğer kadınları da dâhil eden bir yöntemle yapmak için çaba sarf etmeye başladı. Zaman içerisinde beraber öğrenerek bir

şeyler yapmak istediklerini fark ettiler. STK'larla onların birleşmesine aracı olduk. Şu an Mara El Sanatları Atölyesi kuruldu. Bir şekilde bir yerden başlamaya çalışıyorlar ve üretim yapıyorlar. Sosyal medya hesaplarını açtılar, proje yazmaya çalışıyorlar, makinelerini aldılar. Biz de onlara bu süreç içerisinde destek olmaya çalışıyoruz.

Diğer bir projemiz de Kolektif Mutfak. Elindeki malzemelerle önceden de üretim yapan kadınların; "Biz bir şey yapmak istiyoruz ama bizim buzdolabımız yok, hava çok sıcak, biz neyi nerede nasıl yapacağımızı bilmiyoruz" diyerek başladıkları yolculukta, kolektif bir çadır mutfağın kurulması ve burada yapılacak üretimlerin satılarak bir geçim kaynağına dönüşmesi fikri ile "Kolektif Mutfak" hayat bulmuş oldu. Biz de projeler yazma süreçlerinde ve mimari tasarım süreçlerinde destek olduk.

Biraz faaliyetlerden bahsettim; ama genel olarak deneyimlerimizden ve dün atölyede konuştuğumuz üzerinden biraz toparlamak istiyorum. Bize göre Adıyaman çadır kentinde de, Hatay'da da gördüğümüz en büyük sorunlardan biri kolektifleşme halinin olmaması. Burada STK'ların ve yerel yönetimlerin sorumluluk alması gerekiyor. En önemli kısım bakım; özellikle çocuk, hasta ve yaşlı bakımı. Onun dışında hijyen, çamaşırhane, duş ve tuvalet çok elzem konular. Bu anlattığım dayanışma örneklerinin çoğu afetten sonraki 1,5-2. ayda oldu. Aslında bu uzun bir süre; çünkü koşullar çok zorluydu. Onun dışında kamusal alanların planlanması, kadınlar için özel alanların tasarlanması, bunun da kolektif olarak yürütülmesi gıda ya da mutfak alanlarının düşünülmesi oldukça önemli.

Psikolojik açıdan değerlendirdiğimizde; kendi yemeğini yapmak ya da yaptığın bir yemeği çadırına gelen birine veya birilerine ikram etmek, depremden önceki hayatına dair o üretimi gerçekleştirmek, aslında birçok insana iyi geliyor. Bu sosyal alanların kadınların psikolojik olarak hayata tutunma ısrarını ve devam etme gücünü

beslediğini ve kolektifleşmenin önemli olduğunu düşünüyorum. Bir yandan da, belirli bir zaman geçtikten sonra istihdama yönelik bir şeyler yapılması gerekiyor. İkinci bir önemli konu da Kadın Dayanışma Noktaları. Kadınlar Hatay'da şiddetle ilgili bir başvuru yapmak için Adana'ya ya da Adıyaman'dan Diyarbakır'a gitmek zorunda kalmamalı. Çadır kent veya mahalle bazlı, özellikle adli ve hukuki şiddet olayları için acil olarak yerleşmenin planlanması ve hayata geçirilmesi gerekiyor. Aynı şekilde depolama alanları için de yerleşmenin ciddi anlamda ele alınması gerekiyor. Son olarak gönüllülük konusunda eklemek istediklerim olacak. "Afet İçin Feminist Dayanışma" grubu tamamen gönüllülerin oluşturduğu bir grup ve o şekilde faaliyet gösteriyoruz. Bugün bir sürü STK ve birey olarak buradayız. Afet bölgesinde STK'lar da dâhil birçok yerde çadır kentlere gitmek çok zor, sınırları çok keskin.. Belki böyle zamanlar için gönüllülük perspektifinin çerçevesini de beraber belirlemeliyiz. Belki bunu biraz daha açarak 09:00-17:00 çalışma düzeni dışında, gönüllü olarak bizim gibi kadın veya farklı örgütlenmelerden gelen insanların dâhil olabileceği bir kurgu oluşturulmalı. Belki gönüllülük üzerine o esnekliği sağlayabiliriz. Teşekkürler.

SİNEM GÜLENÇ

(İBB Kadın ve Aile Hizmetleri Şube Müdürü)

Bugün bu oturumda olacak müdür arkadaşımız şu anda bir görevde olduğundan bizlerle değil. Kendisini özellikle sizlerle buluşturmak istemiştik; çünkü Yenikapı sürecinde 7/24 çalışılan bir ortamda, bizlerle birlikte, dayanışmayla çok yoğun mesai yürüttü. Hem kadın yönetici olarak hem de Yenikapı sürecinde kendisinin fiilen yer aldığı süreçler oldu; emeklerine sağlık. Onun nezdinde Yenikapı sürecinde çalışan tüm emekçi çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ülke olarak afet durumlarına biz hep hazırlıksız yakalanıyoruz.. Sosyal devlet olma gereğinin yerine getirilmediğini kısmen üstü kapalı kısmen net ifadelerle konuştuk. İBB olarak tam da ayrımcılığa maruz kalan bölgelerde var olmaya çalıştık. Gelen tüm çağrılarını gücümüzün yettiğince yanıtlamaya çalıştık. Biz yerel yönetim olarak farklı yetkilere sahibiz. O yüzden sivil toplum ve kamu iş birliğini ve dayanışmasını çok önemsiyoruz. Kadın örgütleri ile birincisini gerçekleştirdiğimiz bir STK toplantısı düzenledik, aralıklı olarak bir araya gelip bu çalışmalarını yapmaya devam edeceğiz. Mesele kadın; derdimiz kadın, kadının sosyal refahı, kadının görünür kılınması, kadın emeğine sahip çıkılması.

Birbirinden farklı kentsel aktörler olarak; çeşitli güçlerimiz, yetki alanlarımız, profesyonel olduğumuz yetkinliklerimiz var. Peki, neden birleştirilmesin? Bu kapsamda, biz Yenikapı'da ve Tekzen Depo'da 25 bini aşkın gönüllü ile fiilen yardım ve dayanışma koordinasyonumuzu yürüttük. 7/24 esasına dayalı üç vardiya sistemi ile tüm personellerimizle İstanbul'da ve sahada aktif olarak yer aldık. Deprem bölgesinde 38 iş makinası, 3 ekskavatör ve 743 insani yardım aracı olmak üzere; toplam 784 yardım aracı kullandık. İş makinelerinin aktif çalışmadığı bir durumla karşı karşıyaydık. Hatay'da İBB olarak küçük bir İstanbul oluşturduk. İstanbul'un kaynaklarını buradaki işlerimizi aksatmadan iletmeye çalıştık. Onun dışında deprem bölgesine topladığımız bağışlarla 641 insani yardım tırı gönderdik. Pek çok iletişim noktamızı bağış noktası haline getirdik. Deprem bölgesinde olmamızın yanı sıra; Yenikapı'da, Tekzen'de, Kartal Ana Lojistik Merkezimizde koordinasyon sürecimizi yürüttük; Tekzen depomuzda halen devam ediyoruz. Sizlerin de söylediği sebeplerden ve kaynakların sonsuz olmaması nedeniyle; yardım kapasitemiz küçüldü. 24 İSADEM ve İBB Kadın birimlerimizi, 5 sosyal hizmet noktamızı, 6 mahalle evimizi, 43 kütüphanemizi, 13

kültür merkezimizi de o dönemde lojistik merkez haline getirdik. Tüm İstanbullularla topyekün bir çalışma oldu. Afette en önemli şey; koordinasyon ve planlamadır. Bunun bir şemsiyesi olması gerekiyordu. Kamunun, yerel yönetimin gücü burada zuhur etti; bu sürecin daha doğru yönetilmesine katkı sağladı. Ek olarak; deprem bölgesi için İstanbul depolarından çıkış yapan 532 araç oldu. Hepsinin ulusal basından da takip ettiğinizi düşünüyorum. Bir gemimizi hemen hizmet birimi haline getirdik. Doktordan çocuk yuvasına, konaklamaya kadar birçok ihtiyacı Antakya'da sağlayabildik. 743 insani yardım aracının 660'ı Hatay'a, 25'i Adıyaman'a, 20'si Kahramanmaraş'a, 14'ü Gaziantep'e, 12'si Malatya'ya, 2'si Adana'ya, 2'si Mersin'e, 4'ü Şanlıurfa'ya, 1'i Diyarbakır'a, 3'ü Elazığ'a gönderildi. Hep Hatay'ı konuşuyoruz; ama bu bölgelerde de bizden destek isteyen sivil toplum örgütlerine ve yerel yönetimlere de dayanışma göstermeyi sağladık.

Bağışçılarımız olayın en kıymetli, en önemli parçasıydı. Toplamda 1460 kurumsal bağışçı ile bu süreci yönettik, bunun dışında 31207 bireysel bağışçımız vardı. Toplamda 32667 bağışçıyla ve kendi öz kaynaklarımızla bu süreci yönettik ve yönetmeye devam ediyoruz. Hep bölgeden gelen ve değişen ihtiyaçlara göre yardım kalemlerimiz değişti. İlk günden gelen ihtiyaçlarla daha sonraki ihtiyaçlar farklılaştı. Kendimizi güncelledik.

Hâlihazırda Hatay'da Afet Koordinasyon Merkezi'miz çalışmaya devam ediyor. İBB Kadın, Yuvamız İstanbul Çadırımız yine orada. Sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetlerimiz devam ediyor. Halk Süt hizmetlerimizi orada da devam ettiriyoruz. Gıda kolilerimiz, hali hazırda hepimizin bildiği, hala sürdürdüğümüz sosyal yardım kalemlerimiz içerisinde yer alıyor.

Bunun yanı sıra deprem bölgesinden İstanbul'a çok fazla göç oldu. İstanbul da aslında bu nedenle, göçle birlikte depremden etkilenen bir yer oldu. İstanbul'a Hatay'dan Adıyaman'dan Mer-

sin'den Şanlıurfa'dan akrabalarının yanına göçle gelen afete maruz kalan bireyler oldu. Onlara konaklama ve barınma, gıda, hijyen kiti desteği sağladık. İBB Bölgesel İstihdam Ofislerince istihdam sağladık. Sosyalleşmeleri için; İBB Kadın Merkezlerimizde uygulamalar yaptık. Psiko-sosyal destek faaliyetlerinde bulunduk. Yaklaşık 21 bin koliyi sadece İstanbul'da afetten etkilenmiş bireylere yönlendirdik. Otellerde konaklama imkânları sağladık. Giyim ve hijyen kolilerimizi iletтик. Kendileri ile iletişimimizi dayanışmamız hala devam ediyor. Toplamda 50 ekiple, 29 bin sosyal incelemeyi sadece bu bölgeden gelen aileler için yaptık. Kaynaklar sonsuz değil, neticede bağışçılarımızın desteklerini ve öz kaynaklarımızın yönetimini yaptığımız bir süreçten bahsediyoruz. Bu sürecin doğru yürütülmesi gerekiyor. Samandağ'da Kadın Emeği Atölyesi kurduk. Samandağ'da Yuvamız Antakya Merkezlerimizde 8 bin kez hizmet verilmiş oldu. Bunun dışında İstanbul Vakfı ile kıyafet, hijyen ürünleri, ayakkabı gibi İyilik İstasyonu kuruldu ve ürünler temin edildi. 30 bin parça ihtiyaç kalemi bölgeye sevk edildi. Mahalle evi uygulamalarımızı Hatay'da devam ettirdik. Hatay'da Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı olarak varlığımızı sürdürdük. Kitap okuma saatleri yaptık. Mutfak kitleri dağıttık, böylece kendi yemeklerini yapabildiler. Aynı zamanda altyapı süreçlerini tamamladık. Bu hiç konuşulmadı belki; ilk bir hafta orada elektrik yoktu ve bu büyük bir sorun kaynağıydı. İSKİ ve gerekli diğer ekiplerimiz tarafından çalışmalar titizlikle yürütüldü. Araçlarımızla birlikte personelimizi de yönlendirdik; altyapı sorunu eğer çözülmemiş olsaydı, bugün çok daha başka sorunları konuşuyor olacaktık.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanımız Sn. Ekrem İmamoğlu öncü, vizyoner ve liderlik becerisi yüksek bir başkan olarak; sizlerden de aldığı güçle, gerekli çalışmaları yürütebilmemiz için elinden gelen tüm çabayı samimiyetle gösterdi ve bizler bu yardımları böylelikle gerçekleştirebildik. Dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

2.3 Soru ve Cevap

SORU: Kadınlarla iletişim ve etkileşim süreçlerinde sizi zorlayan şeyler oldu mu? Sahaya feminist adıyla inmek kimi noktalarda kabul edilebilirken kimi noktalarda sıkıntılı ve şüphe doğuracak bir şeye dönüşebilir. 'Bu kadınlar nereden çıktı?' sorusu doğru mu?

CEVAP: Deprem başka bir bilinç yarattı, kadınları orada görmenin büyük bir güveni vardı. Kadın çalışmaları, kadın politikası yapmak demek feminist mücadele yapıyorsunuz demek değildir. Feminist politikayı nerede ve nasıl devreye sokarsanız, o zaman yaptığınızın başka bir amacı olduğunu göstermiş oluyorsunuz. En güvenli alanlarımız kadın kimliğinden ziyade; yan yana gelişimizdir.

CEVAP: Bence çadır kentte feminist olmakla ilgili bizi zorlayan çok şey olmadı. Çünkü biz orada onlarla yaşıyorduk ve bir güven oluştu. Özel hayatlarımıza dair birtakım sorular oldu tabii ki; ama hiç bahsettiğiniz kadar büyük bir zorlukla karşılaşmadık. Dağıtım kısmı her zaman en zorlandığımız kısımdı. Çadır kentte dağıtım biraz daha kolaydı; ama mesela, mahalle dağıtımlarında, insanların o kadar yoksunluğa terk edildiği bir yerde dağıtıma gitmek beni çok zorladı. İnsanların dağıtılan ürünlerin onlara sıra gelmeden biteceğinden ve bir daha gelmeyeceğinden korku duyduğu bir yerde, benim de kadın olarak feminist olmam çok zordu. Ben, bu noktada zorlandım.

SORU: Konuşmacılar sık sık kadınların kendini güvende hissetmediğinden bahsetti ve karanlık noktaların aydınlatılmasına değindi. Bu durum beni bir noktada şaşırttı; çünkü biz burada depremedeler için bir dayanışma halindeyken, onların da orada kendi aralarında bir yardımlaşma halinde olduklarını düşünüyorum. Ne tür şiddet vakaları gördünüz? Kadınların neden tereddütleri ve korkuları oldu?

CEVAP: Ben ilk olarak güvenlikle ilgili soruyu cevaplamak istiyorum. Bizim bir çadır kentimiz çok büyüktü ve içerisinde yurt dışından gelen gönüllü doktorların bulunduğu sahra hastanesi ve ilaveten aşevi vardı. Giriş çıkışlar farklı noktalardan oluyordu ve dışarıdan gelenler de oluyordu. Afete maruz kalan bireyler sürekli çadırlarda beklediğinden hırsızlık maalesef ki oluyordu. Ne yazık ki; ısıtıcı dağıttığımızda dışarıdan gelen biri bunu alıp gidebiliyordu ve çadırlara kilit takılması söz konusu değildi. Gece ışıklandırma önemliydi; ama onun haricinde kalıcı olarak bir polis ya da zabıta ekibinin beklemesi de ayrı bir önem taşıyor.

Elektrik kesintisinin olduğu, internetin olmadığı bir yerden bahsediyoruz. Bugün hiç konuşulmasa da en büyük problem; ulaşım. Bence İstanbul için de bu büyük bir sorun olacak. Bu yüzden kadınların güçlendirilmesinden bahsediyorsak, bir biçimiyle de 'ulaşıma erişme' mutlaka endişelerden bir tanesi olacak; çünkü güvenlik buna da dâhil.

CEVAP: 'Neden güvenli değil?' sorusunun pek çok cevabı var; aile içi şiddet, kalabalık, karanlık... Ama bizim gördüğümüz ve kadınların bize aktardığı bir başka önemli durum uzaklaştırma kararı olan ve davası devam eden pek çok kadının olmasıydı. Artık lokasyonların tamamen yok olması sebebiyle; deprem bölgelerinde bunların takibi yapılmıyor. Hatta eşinden şiddet gören kadınlar, kocasıyla davası olan kadınlar çadır olmadığı için eşleriyle aynı çadırdaki kalmaya zorlanıyor. Aile mahkemeleri yok; denetim mekanizması yok, polis takibi yok. Hayatları yeterince zorlaşan kadınların kontrolsüzlük sebebiyle hayati tehlikeleri var. Güvensizlik sorunu artık hayat sorununa dönüşmüş durumda.

SORU: Uzmanların açıkça ifade ettiği olası İstanbul depremi var. Özellikle sahada edinilen tecrübelerin mutlaka değerlendirilmesi gerektiğine ve bunların raporlaştırılarak pratiğe dökülmesi gerektiğine inanan insanlardan birisiyim. Herhangi bir siyasi ayırım olmaksızın; bu edindiğiniz tecrübeleri bir rapor haline getirip AFAD gibi, İBB gibi devletimizin kamu kurumlarıyla ve yerel yönetimleriyle paylaştınız mı? Sahadaki tecrübeleriniz sonrası siz ne yaptınız? Bu tecrübelerinizi bizimle paylaşın diyen oldu mu, bunların kalıcı hale getirilip olası İstanbul depremi için pratiğe dönüştürülmesinin oldukça yararı olacağını düşünüyorum. Teşekkürler.

CEVAP: Rapor olarak da bizim gün gün tuttuğumuz güncellerimiz var. Kadın güncelleri tuttuk. Her gün çadıra döndüğümüzde o gün yaşadığımız olayları ve kadınlardan gelen geri bildirimleri yazdığımız güncellerimiz var.

SORU: Kadınların güçlenmesi toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair farkındalık yaşamalarına aracı oldu mu? Bu çalışmalarda, kadınlarda oluşacak farkındalık evin erkeği addedilen kişi tarafından nasıl karşılandı? Mesela "Benim hanım önceden böyle değildi gözü bir açıldı sanki, siz ne yapıyorsunuz?" tarzı yaklaşımlar oldu mu? Örnekleriyle merak ediyorum, teşekkürler.

CEVAP: Erkeklerin tepkisi ne dolu sorusuna gelirse, mahalleden mahalleye değişen bir durumdu. Daha ataerkil yerlerde daha fazla çaba göstermek zorunda kaldık. Kavgadan ve tartışmadan kaçmadığımız zaman, kazanım elde ediyoruz. Kadınların da güçlenmesi için bizim tartışmamız, kavga etmemiz lazım. Böyle yapmazsak, hiçbir şey elde edemeyiz; özgürlüğü kazanamayız. Kadınları yaz kampına davet ediyoruz ve o çadırlardan çıkmaları bile şu an problem olabiliyor. Ama biz birbirimize destek olarak bir mekanizma oluşturuyoruz; güçlenmelerini sağlıyoruz.

Eşlerin genelde "Sürekli eylemlerdesiniz, eşimizi, kız kardeşimizi göremiyoruz," dedikleri oluyor; ama bu durumda da sertçe cevap veriyoruz; Özgür kadın, güçlü kadın nedir? Bunları düşünmemiz gerekiyor. Bir kadın "Evet ben çok güçlüyüm ama evimden çıkamıyorum" dediği zaman; 'Nedir bu özgürlük, nedir bu güç?' tartışmaya başlıyoruz.

CEVAP: Ben sorudan ziyade bir şeye değinmek istiyorum. 'Erkek tarih yazımı' diye bir tabir var. Bir kenti fethetmediyseniz, bir savaşı bitirecek anlaşmaya imzayı siz atmadıysanız; tarihte kadının adı yoktur. Erkek bakış açısıyla başarı olarak tariflenen şeyleri de, tarih boyunca kadınlar yapmıştır. Ama bunlarda ya adımız yoktur ya da erkeklerle birlikte anılırız. Bunun yanında, bahsedilen bütün deneyimlerin ve gündelik hayatı yeniden inşa eden bütün kadınların bir tarih yazma gücü var. Biz bunları yazıyoruz ve buradaki paylaşımlar bu açıdan çok kıymetli; bu yüzden de kadınların tecrübelerinin aktarılması gerekiyor.

Ben de Hatay'daydım ve oradaki iş yoğunluğu ve yapılması gereken görevlerden sonra döndüğümde fark ettim ki; oradakileri aktarmamız gerekiyor. Bu buluşma, bunu sağlayan alanlardan bir tanesi. Bu fırsatı sunan ve bunu aktaran sizlere teşekkür etmek istedim, herkesin eline emeğine sağlık.

CEVAP: Bir sorudan ziyade bir çağrı niteliğinde olsun istiyorum. Depremi ikinci haftasından itibaren Hatay'da hizmet vermeye başladık. İBB'ye de teşekkür ederiz; birlikte hijyen alanları ve çamaşırhaneler kurduk. Büyük bir mor tırı karavana dönüştürdük. Bir bölümünü öz bakım alanı olarak kullanmaya devam ediyoruz. Burada duş ve tuvalet içeren bir öz bakım alanı kurduk. İkinci bölümünde ise; psiko- sosyal destek alanı için ofis kurduk ve bir sosyal hizmet uzmanı istihdam ediyoruz. İsteyen sivil toplum ve kamu kuruluşları düzenli yapılan grup çalışmalarına kadınları

yönlendirebiliyorlar; kendileri grup çalışması yapabiliyorlar ya da ofisimizden kadınlara birebir hizmet vermek için yararlanabiliyorlar. Bundan sonra birlikte hareket edecek miyiz; bununla ilgili konuşacak mıyız? Bu benim için çok önemli; güçlerimizi birleştirmemizin önemli olduğunu düşünüyorum.

SORU: Deprem sonrası mahallemde toplanma merkezinde çalışmışım. Yardım almak için gelen depremzedelerle iletişim kurarken çok zorlandım. Oradaki kadınların ihtiyaçlarını talep etmekte ne kadar zorlandıklarından bahsettiniz. Hijyenik pedden örnek vermek istiyorum; hepimizin temel ve biyolojik ihtiyacı, ama bu depremin olduğu bölgede utanç olarak görülüyor. Kadınlar ped isterken çekindikleri için ihtiyaçlarına ulaşamıyor, siz daha iyi biliyorsunuz. Ben oradaki kadınlarla pedin utanılacak bir şey olmadığına dair iletişim kursam, depremzede psikolojisinden dolayı nasıl etki edeceğimi bilemiyorum. Ama sessizce elden versem, bu sefer hayatının devam eden sürecinde, hiçbir zaman bunun utanılacak bir şey olmadığına farkına varmadan yasaklar içerisinde yaşamaya devam edecek. Bu ikilem arasında çok gidip geldim. Depremzede psikolojisi uzun süre devam eden bir şey ve sonraki depreme maruz kalan kişilerle de bu ikilemi yaşadım. Siz bu ikilemde nasıl iletişim kurmayı tercih ettiniz?

CEVAP: Hepimizin çekindiğimiz zamanlar olmuştur; fakat kurulan ilişkin ve kadınlar uyandırdığımız bilinç nasıl bir iletişim kurmamız gerektiği konusunda bizi yönlendirir.

2.4 26 Ağustos 2023 Afet ve Kadın Çalıştayı Masa Tartışma Sunumları

Moderatör: Çağla Salduz Doruk (İBB SHDB Projeler Koordinatörlüğü-Ekip Sorumlusu)

Değerli Katılımcılar, Çok Kıymetli Kadınlar,

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı, İstanbul Planlama Ajansı ve pek çok kadın örgütünün destekleriyle düzenlenen Çalıştayıımızın son bölümü olan Afet ve Kadın Forumumuza hepiniz hoş geldiniz!

Ben, Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı'ndan Çağla. Bugün forumumuzu birlikte yönetiyor olacağız. Forumumuza geçmeden önce kısa bir bilgilendirme yapmak istiyorum.

Mart ayından itibaren oluşturulan çalışma grupları, toplumsal cinsiyete duyarlı afet politikalarının hayata geçirilebilmesi için öncelikli olarak 5 tema etrafında sorun tespiti ve buna bağlı çözüm önerileri geliştirmeye karar verdi. Dün gerçekleştirilen Çalıştayda birbirinden farklı kent- sel aktörler, az sonra detaylı bir şekilde üzerine konuşacağımız bu 5 tema etrafında, kadınların karşı karşıya oldukları riskleri, çözüm önerilerini ve ileriye dönük oluşturulabilecek aktörler arası işbirliklerini detaylı bir şekilde tartıştı.

Ancak sürecin oluşmasında emeği olan ve birbirinden farklı kurum ya da inisiyatifin temsilcisi olan kadınlar, çalıştaya katılsın ya da katılmasın tüm kadınların bu elde edilen çıktılar üzerinden görüşlerini paylaşmasını, bu çıktıların birlikte tartışılarak son halini almasını ve ortaya çıkacak sonuç raporunun mümkün olduğunca çok kadının düşüncesi ile yoğrulmasını kendisine bir misyon edindi. Ve şimdi Forumumuzu gerçekleştirmek üzere sizlerle bir aradayız.

2.4.1 Afet Öncesi Planlama ve Örgütlenme Teması

Bir şehrin afetlere dirençli olması, o şehirdeki toplulukların bir krize veya doğal ya da insan kaynaklı afetlere karşı direnme, uyum sağlama ve kolaylıkla hareket edebilme yetenekleriyle doğrudan ilgili. Bu dirençlilik, yalnızca, doğru şehir planlama ve altyapının yanı sıra, genel olarak sürdürülebilir kentsel planlama ve toplumun ortak çabaları konusunda gerekli sorumlulukları üstlenmiş bir yerel yönetimin bir araya gelmesiyle ortaya çıkar.

Şimdi Afet Öncesi Planlama ve Örgütlenme temasının sunumunu yapmak üzere moderatörümüz Afet için Feminist Dayanışma'dan Aslı Telse- ren'i kürsüye davet ediyorum.

ASLI TELSEREN:

Temamızın odak noktası, afet planlarının oluşturulması ve afet öncesinde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin afet planlarına nasıl entegre edilebileceği konusunu ele almaktır. Bu hususları detaylı bir şekilde düşündük.

Kadınların afet planlama süreçlerine aktif bir şekilde katılımlarını sağlamak için neler yapabileceğimizi tartıştık ve arama kurtarma faaliyetlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkilerini göz önünde bulunduran bir yaklaşımın nasıl geliştirilebileceği üzerinde durduk. Zaten masamızın birçok üyesi bu konuya odaklanmış durumda. Eğer gözden kaçırdığımız detaylar varsa, diğer katılımcılar bu eksiklikleri tamamlayacaktır.

Tartışmanın sorun tespiti kısmında destek mekanizmalarına ulaşmada eksiklik yaşandığı, toplumsal cinsiyet rollerinin bireylerin hayatta kalma önceliklerini etkilediği ve "el âlem ne der" düşüncesinin yaygın olduğu, afet sonrası oluşan patri- arkal ortamda kadınlara yüklenen bakım sorumluluğunun azaltılması için planlamanın önceden yapılması, kadınlarla birlikte diğer dezavantajlı

grupların da düşünülmesi gerektiği ve yardım planlaması ile örgütlenmesi sürecinde yaşanan zorluklar ele alınmıştır.

Bunun dışında, afet sonrası dönemde oluşan patriyarkal düzende kadınların üzerine aldığı bakım yükünü azaltmak için önceden planlama yapılması gerektiğini vurguladık; planlama ve örgütlenme süreçlerinde karşılaşılan zorlukları ele aldık.

Çözüm önerilerimizi dört ana başlık altında topladık:

1. Toplumsal cinsiyete duyarlı depreme hazırlık ve bilgilendirme süreci,
2. Mahalle/sokak bazında planlama ve örgütlenme,
3. İstanbul genelinde ulaşım sorunun önüne geçilmesi için yapılması gerekenler,
4. STK'lara, İBB'ye ve diğer kurumlara tavsiyeler.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Depreme Hazırlık ve Bilgilendirme Süreci

Toplumsal cinsiyete duyarlı deprem hazırlığı ve bilgilendirme süreci, aynı zamanda afet sonrası ihtiyaçların nasıl karşılanabileceğine dair görüşleri içeren bir dizi öneriyi içermektedir. Önceden sunum yapan arkadaşlarımız zaten deprem öncesi dönemi ele aldılar, bu yüzden ben bu kısmı daha da kısa özetleyeceğim. Ancak atlamak istemediğim bazı önemli noktalar var.

Örneğin, kadınlara yönelik deprem eğitimlerinin düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak kadınlar, günlük yaşamın getirdiği birçok sorunla uğraştıkları için, bazen bu tür eğitimlere katılacak zamanları olmayabiliyor. Ekonomik zorluklar da katılımı engellemektedir. Bu nedenle kadınların katılımını teşvik etmek için farklı yaklaşımlar düşünmemiz gerekiyor. Örneğin, katılan kadınlara sertifika

vermek, deprem hazırlık kitleri veya çantaları dağıtmak gibi teşvikler olabilir.

Mahallede deprem durumunda kullanılmak üzere donatılmış konteynerlerin kurulması önemlidir. Bu konteynerler jeneratör, çadır ve temel gıda malzemelerini içermelidir; konteynerler özellikle acil durumlarda büyük bir öneme sahiptir. Bu konu dün birinci masada da tartışıldı; Heybeliada'da ve İstanbul'un diğer bölgelerinde bu tür konteynerlerin kullanımına ilişkin güzel örnekler olduğunu gördük. Ancak, bu tür konteynerlerin güvenliği ve korunması da çok önemli olup bu konteynerlerin içindeki jeneratörlerin çalınmaması veya zarar görmemesi için önlemler alınmalıdır.

Ayrıca, arama kurtarma ekiplerinin deneyimleri, kadın örgütlerinin gözlemleri ve depremi yaşayan kadınların deneyimleri temel alınarak, toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilen bir yaklaşımı benimsemek için rehberler hazırlanmalı ve bu rehberler yaygınlaştırılmalıdır. Bu, arama kurtarma çalışmalarını sırasında cinsiyet eşitliğini dikkate alan bir yaklaşımın benimsenmesine yardımcı olacaktır.

Diğer bir önemli konu ise; deprem sonrası dönemde kadınların güvende olduğu binaların mahalle bazında tespit edilmesidir. Kadınlar, şiddet durumları veya sağlık sorunları gibi acil durumlara karşılaştıklarında nereye başvuracaklarını bilmelidirler. Bu bilgilerin hızla tespit edilip kadınlarla paylaşılması önemlidir.

Ulusal düzeyde afet kadın ağı oluşturulmalı; bu ağ sayesinde ilgili kadın örgütleri afet durumlarında destek amacıyla başka illere gidebilmelidir.

Mahalle/Sokak Bazında Planlama ve Örgütlenme

İkinci başlık ise, mahalle ve sokak düzeyinde planlama ve örgütlenmedir. İstanbul'daki mahalleler genellikle çok büyük olduğu için sokak hatta bina bazında örgütlenmelerin yapılması faydalı olacaktır. Mahalle kadın planlama komitelerinin

oluşturulması gerekmektedir ve bu model, sivil toplum kuruluşları ve İBB iş birliğiyle tüm ilçelerde yaygınlaştırılmalıdır. Mahalle örgütlenmesi sürecinde mahalle muhtarlarının da önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Örneğin, her binada kaç kişi yaşadığı gibi bilgiler paylaşılmalıdır. Bu bilgilerin güvenli bir şekilde saklanması ve mahallelilerle paylaşılması önemlidir. Mahalledeki bilgiler sürekli değiştiği için muhtarlıkların aktif olarak destek sağlaması gerekmektedir.

İstanbul'un örgütlenmesi, komşuluk birimleri ölçeğinde olmalıdır; çünkü kurtulanların yüzde sekseni, bir deprem sonrasında komşularının yardımıyla kurtarılmıştır. Bölgeye giden ekipler tarafından bu gerçeklik ortaya konmuştur. Ayrıca, her binada afet durumlarına karşı sorumluluğu üstlenecek bir kişinin bulunması önerilmektedir. Toplanma alanlarının yeterli ve donanımlı olup olmadığı yeniden gözden geçirilmelidir. Deprem sonrası ihtiyaçlara erişim konusunda yaşanabilecek ulaşım sorunları, yardım ekiplerine hızla iletilmek üzere yolların haritalandırılması gerekmektedir.

Yerel örgütlenmenin önemi büyük; mahalleler günümüzde barışçıl ortamlar olmaktan çıktı, mahalle yapıları değişti. Nefret ve ayrımcılık arttı, bu da göz önünde bulundurulmalıdır. AFAD için vatandaşlık kısıtlamaları var; bu meseleye dair savunuculuk gerekmektedir.

İstanbul Genelinde Ulaşım Sorununa Yönelik Yapılması Gerekenler

Üçüncü başlık, İstanbul genelinde ulaşım sorunlarının ele alınması için neler yapabileceğimizi içermektedir. Ulaşım, afet sonrası dönemde en büyük sorunlardan biri olabilir. Bu nedenle, acil yardım ekiplerinin en hızlı ve etkili bir şekilde ulaşabileceği yolların haritalandırılması ve bu bilgilerin İstanbul'a gelecek yardım ekiplerine iletilmesi gerekmektedir. Deniz yolunun aktif olarak kullanılması da önemlidir ve gemi ehliyeti olan kişilerden yardım alınabilir. Bu konuda, İstanbul'daki dene-

yimlerin diğer illerle koordinasyon içinde paylaşılması önemlidir. Ayrıca, acil toplanma alanlarının gözden geçirilmesi ve güvenliği sağlanmalıdır.

STK'lara, İBB'ye ve Diğer Kurumlara Tavsiyeler

Son olarak, STK'lar, İBB ve diğer kurumlara tavsiyelerimiz konusunu ele aldık. Kamu binalarının afet sığınağı olarak kullanılabilmesi için hangi binaların uygun olduğu belirlenmelidir ve bu bilgi kamuoyuna duyurulmalıdır. Bilgi paylaşımı ve bilgilendirme süreçleri daha etkin bir şekilde organize edilmelidir. İzleme komitesi oluşturularak önerilerin uygulanmasının takip edilmesi sağlanmalıdır. Bu tavsiyelerin dikkate alınması, afet hazırlıklarının güçlendirilmesine ve İstanbul'un daha güvenli bir şekilde afetlere hazırlanmasına katkı sağlayacaktır.

Ayrıca, kamu binalarının hangilerinin kadınlar, çocuklar ve farklı sosyal gruplar için sığınak olarak kullanılacağına acilen belirlenmesi ve duyurulması gerekmektedir. Binaların depreme dayanıklılığı da incelenmelidir. Bilgi bombardımanı ile başa çıkmak zor olduğundan, bu bilgilerin deprem öncesinde düzenli bir şekilde iletilmesi gereklidir. Bunun için bir web sitesi veya uygulama oluşturulmalıdır.

İBB, ilçe belediyeleri ve STK'ları içeren bir koordinasyon merkezi kurmalı ve bu merkez kendi içinde de görev dağılımını gerçekleştirmelidir; bu koordinasyon merkezine katkı sunması için AFAD teşvik edilmelidir. Karar alma süreçlerine STK'lar da dâhil olmalıdır; karar alma ve denetim süreçlerine özellikle kadın örgütlerinin katılımı ayrıca önemlidir. Kent konseyleri ve sivil toplum kuruluşları, bilgi paylaşımına katkıda bulunabilir ve mahallelilerin görüşlerini dikkate alarak yeni düzenlemeler yapılabilir. Bu şekilde, İstanbul'da deprem hazırlıkları daha etkili hale getirilmelidir. İBB ve MAG birlikte çalışmalar yapabilir. Eğitim verme konusunda sivil toplum kuruluşlarından ve kadın örgütlerinden destek alınmalı, özellikle eğitici eğitimi konusunda iş birliği yapılmalıdır.

Son olarak çalıştayın çıktılarını takip etmek amacıyla bir izleme komitesi oluşturulması önerilmektedir. Bu izleme komitesi, önerilerin uygulanıp uygulanmadığını yakından izleyerek süreci denetleyebilir. Bu şekilde, çalıştayın sonuçlarına daha etkin bir şekilde odaklanılabilir.

2.4.2 Afette Kadın Sağlığı Teması

Afet ve kriz durumları, toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü ve sahip olunan sosyal statüler nedeniyle, özellikle kadınlarda, ağır ve çoklu travmalara yol açabiliyor. Bu durumda kadınlar, kendi ihtiyaçlarını ve travmalarına bağlı deneyimleri arka plana atıp genellikle bakım verme gibi aile ve toplum içinde ona dayatılan rolleri sürdürmeye devam edebiliyor ve kendilerinden bir nevi vazgeçiyor.

Yaşanan büyük afetler tüm kadınlar ve kız çocukları üzerinde orantısız etkilere neden oluyor. Toplumsal cinsiyete ve yaşa duyarlı bakış açıları, ilgili mekanizmalara, politikalara ve programlamaya sistematik olarak entegre edilmediğinde, kadınlar ve kız çocukları ikincil mağduriyetler yaşayabiliyor.

Berberinde, cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin sorunlar yaşayan ve tıbbi ihtiyaçları afet durumlarında ihmal edilen kadınlar, tam da bu kriz durumlarında bütüncül bir biyopsikososyal destek sistemi ihtiyaç duyuyorlar. Tüm kadın ve kız çocukları için menstrüel sağlık ve hijyen yönetimi de dahil su, sanitasyon ve hijyen erişimini sağlamak için programlar oluşturmak, temel bir hak olarak sağlık hizmetlerinin kadınlar için erişilebilir kılmak, bu noktada büyük önem kazanıyor. Şimdi Afette Kadın Sağlığı temasının sunumunu yapmak üzere moderatörümüz Gülin Çitoğlu'nu alkışlarınızla kürsüye davet ediyorum.

GÜLİN ÇİTOĞLU:

Gerçekleştirilen çalışmalarda belirgin bir şekilde, kadın sağlığı ile ilgili en sık karşılaşılan sorunla-

rın hijyen eksikliğinden kaynaklanan idrar yolu enfeksiyonları başta olmak üzere; mevsimsel ve alerjik kaynaklı dermatolojik problemler ile diş ve ağız sağlığı sorunları olduğu gözlemlenmiştir. Bu fizyolojik rahatsızlıkların yanı sıra, maalesef, göz ardı edilen önemli psikojenik rahatsızlıklar da bulunmaktadır. Bu rahatsızlıklar, orta ve uzun vadede farklılaşan ve kronikleşen psikolojik sorunlar olarak iki ana grupta incelenmiştir. Özellikle ilk üç ay içinde ciddi depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete bozukluğu gibi sorunlarla karşılaşılırken, uzun vadede madde kullanımında ciddi bir artış ve madde bağımlılığı riski bulunmaktadır. Şu an için net rakamlar henüz açıklanmamış olsa da, intihar oranlarında ciddi artış riskiyle karşı karşıyayız. Ayrıca afet ve acil durumlarda istenmeyen gebelik, cinsel şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların da riski artmaktadır. Tüm bu sorunların ele alınması için, bütünsel bir tıp yaklaşımı gerekmektedir.

Araştırmalar, kadın sağlığına yönelik çalışmalarda, özellikle idrar yolu enfeksiyonları gibi sık görülen sorunların hijyen eksikliğinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Özellikle kadınların bu enfeksiyonlara daha yatkın olduğu düşünüldüğünde, tuvalet hijyeninin sağlanması ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, hijyen kitlerine ek olarak küçük broşürler eklenmeli, broşürlerde tuvalet hijyeni konusunda bilgilendirme ve kadınların sağlık hizmetlerine nasıl ulaşabilecekleri hakkında yönlendirmeler yer almalıdır. Ayrıca, bu broşürlerin dil sorunu yaşayan kadınlar için farklı dillerde hazırlanmasına önem verilmelidir.

Sağlık açısından, özellikle 6 Şubat Depremi sonrası yaşanan ciddi soğuk hava koşulları nedeniyle, cilt lezyonlarında artış olduğu gözlemlenmiştir. Şu anda ise güneş altında ciddi güneş yanıkları vakalarıyla karşılaştığı bilinmektedir. Bu bağlamda, afet sırasında mevsime uygun olarak cildi koruyacak güneş kremi ve nemlendirici krem gibi ürünler kişisel hijyen kitlerinde bulunmalıdır. Ayırı-

ca, kadınların pedlere erişim hakkına sahip olduğu göz önünde bulundurularak, hijyen kitlerinde pedlerin bulunması önerilmektedir.

Afet öncesinde ve sonrasında kadınlara yönelik eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler, kadınların afet sırasında nasıl davranmaları gerektiği ve afet sonrasında hangi kaynaklara başvurabilecekleri konusunda bilgilendirilmeleri içermelidir.

Yardım Toplama, Tasnif ve Dağıtım

Sağlık ihtiyaçları kapsamındaki yardım toplama süreçlerinin planlanmasında, toplumsal cinsiyet eşitliği bakışının yerleştirilmesi için en baştan itibaren ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla ortak hareket edilmelidir.

Kadınlar erkek görevlilerden malzeme talep etmekten çekinmekte, ayrıca erkek görevliler kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçlarını öngörmekte yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle afet sırasında yardım dağıtımını verimsizleştirebilir. Hijyen kitleri hazırlanırken, tasnif edilirken ve dağıtılırken, süreç boyunca her noktada mutlaka kadın görevliler olmalıdır. Farklı grupların ihtiyaçlarına yönelik olarak kitler önceden hazır olmalıdır. Standart kit paketleri yerine paketler malzeme türlerine göre tasnif edilmelidir. Afet bölgesinde dağıtım sırasında ise kişiye ve haneye özel ihtiyaçlar sorularak, buna göre dağıtım yapılmalıdır. Böylece malzeme israfı ve ihtiyaçların karşılanamaması gibi durumlar önlenir.

Kitlerin içinde kadın sağlığı ve şiddet başvuru hattı konularında bilgi içeren çok dilli broşürler bulunmalıdır. Afet bölgesine enfeksiyon taşımamak için paketlenmeden önce kitlerin içindeki malzemelerin hijyen durumları denetlenmelidir. Kitlere külot, sütyen vb. iç çamaşırı dağıtımında farklı kültürlere uygun ve farklı bedenlere uygun çamaşırın bulunması önemlidir. Kitlere emzirme önlüğü konulması önerilmektedir. Menstrüel ürünler sürekli ihtiyaçlardır; ped, tampon vb. ürünlerin nasıl dağıtılacağı önceden planlanmalıdır.

Geçici Barınma Alanlarında Sağlık, Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hizmetlerinin Planlanması

Afetler ve acil durumlar sonrasında bazı ihtiyaçlar lüks olarak değerlendirilebilir; ancak kadınların sağlık ihtiyaçları ertelenemez. Bu ihtiyaçlar ilk 48 saat içinde sağlanması gereken acil ihtiyaçlar arasında yer almaktadır. Araştırmalar, afetlerin ve acil durumların ardından istenmeyen gebeliklerin, cinsel yolla bulaşan hastalıkların, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ve cinsel şiddetin arttığını göstermektedir. İstenmeyen gebeliklerin çözüm yöntemlerine erişimde engellerle karşılaşılmalıdır.

Bu nedenle, afet ve acil durumların ardından hızlıca gebelik önleyici yöntemlere erişim sağlanmalı ve bu süreç organize edilmelidir. Ayrıca gebelik testleri de dağıtılmalıdır. Gebe ve lohusaların sağlık hizmetlerine erişimi sağlanabilir olmalıdır. Bu ürünlerin sağlık birimleri olmadan dağıtılması mümkün olmayabilir, bu nedenle eczanelerle iş birliği yapılarak seyyar eczanelerde dağıtım yapılmalıdır. Ayrıca, afet sonrasında cinsel sağlık ve üreme sağlığı merkezleri kurularak rahim içi araç uygulamaları ve jinekolojik muayeneler devam ettirilmelidir. Bu merkezlerde HPV ve HIV testleri de yapılmalıdır. Tetanoz ve Hepatit B aşısının tedariki sağlanmalıdır. Ayrıca, mamografi ve ultrason cihazları gibi ekipmanların bulundurulması gerekir ve ihtiyaç duyulduğunda kadın doğum uzmanlarına yönlendirme yapılmalıdır. Bu merkezler, farklı etnik kökenden kadınların erişimine uygun hale getirilmeli ve kadın sağlık profesyonelleri bu merkezlerde görev yapmalıdır. Afet ve acil durumlar öncesinde kadın sağlığı, cinsel sağlık ve üreme sağlığına yönelik atölyeler düzenlenmelidir. Ayrıca, regl, mahremiyet ve sınırları konu alan atölyeler kız çocuklarıyla birlikte organize edilmelidir.

Afet bölgesinde yaşayan sağlık personeli afetten etkilendiği ve bir kısmı göç ettiği için personel açığı olacağı ön görülmelidir. İstanbul'a başka illerden yönlendirilecek deneyimli sağlık personelleri-

nin sahada olması şimdiden organize edilmelidir. Ayrıca personel açığı dikkate alınarak basit müdahaleler için tıp fakültesi öğrencilerinin bölgeye gönderilmesi düşünülebilir; bu hazırlık üniversitelerle iş birliği içinde yapılmalıdır.

Deprem bölgesinde görev alabilecek gönüllü ekipler şimdiden ilçe bazında oluşturulmalı ve arama kurtarma yanısıra psikolojik ilkyardım, malzeme dağıtımı gibi ihtiyaç duyacakları tüm bilgileri içerecek şekilde eğitilmelidir. Belediyeler bu konuda sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde aktif rol almalıdır.

Deprem öncesi dönemde deprem farkındalığı için okullarda ve diğer eğitim sahalarında gençlere ve yetişkinlere ilk yardım, arama kurtarma, cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkında atölyeler çok dilli biçimde yapılmalıdır. Genç kızlara yönelik regl, mahremiyet gibi atölyeler yapılmalıdır. Hak temelli eğitimler için sivil toplum kuruluşlarından destek alınmalıdır.

Kronik ilaca ihtiyacı olanlara yönelik, örneğin kronik böbrek hastası, diyabet hastası ya da kanser hastası kadınlara yönelik, planlama yapılmalıdır. Alerjisi olanlara yönelik besinler sağlanmalıdır. Önceden depolanabilen ilaç, yöntem, pedler afet ve acil durum öncesi depolanmalı ve düzenli olarak kontrol edilmelidir. Afet sırasında çok sayıda uzuv kaybı yaşanmakta ve hızla yapay uzuv üretimi gerekmektedir. Her yapay uzvun kişiye özel tasarlanması gerektiği için çok sayıda gönüllü tasarımcıya ihtiyaç olacaktır. Şimdiden bu konuda deneyimli sivil toplum kuruluşları ve tasarımcılarla iletişim kurulmalı, uzuv kayıplarına yönelik protezleri tasarlayacak gönüllü ekipler oluşturulup hazır edilmelidir. Bunların üretimi ve bölgeye ulaştırılması planlanmalıdır. Tekerlekli sandalye, işitme cihazı gibi ihtiyacı olanlara yönelik planlama yapılmalıdır.

Psiko- sosyal Destek

Birçok psikolog ve psikoterapistin sahada çalıştığı ve hem afetten etkilenen bireylere hem de arama kurtarma ekiplerine destek sağladığı belirtilmektedir. Ancak bireylerin bireysel terapiye ihtiyaç duyabileceği durumlar da vardır. Bu nedenle, psikolojik sağlığı desteklemek amacıyla sağlık alanlarında, bireysel terapilere yönelik mahrem alanlar oluşturulmalıdır.

Kadınların çocuklarına yetememe hissi, afet sonrası dönemde daha fazla hissedilmektedir ve bu durum, çoğu zaman kadınların çocukların bakımını üstlenmesiyle ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle, kadınların kendi ihtiyaçlarını göz ardı etmemeleri ve psikolojik destek almaları önemlidir. Kadınlara, yalnız ebeveynlere, kız çocuklarına, gebe ve lohusalara ihtiyaca yönelik çok dilli psikolojik destek ve psiko- sosyal destek planlanmalıdır. Çalışanlara ve gönüllülere yönelik de psikolojik destek sağlanmalıdır.

Deprem bölgesi dışındaki gönüllülerle, deprem bölgesindekiler arasında çevrimiçi görüşmeler yoluyla dayanışma kanalları oluşturulabilir; bir uygulama veya web sitesi üzerinden destek hatları kurulup eşleştirme yapılabilir. Personel görevlendirmesi sırasında afet bölgesinden dönen personelin gidecek personele düzenli aktarım yapacağı bir sistem kurulmalıdır. Gidenler aynı zorlukları yaşamamak için önceki deneyimleri dinleyerek ve önerileri alarak bölgeye gitmelidir.

2.4.3 Afet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Teması

Afet durumlarında ve sonrasında yaşanan süreçteki her türlü zorluktan, diğer tüm insani yardım krizlerinde olduğu gibi en çok kadınlar, çocuklar ve özellikle ihtiyacı bulunan, ayrımcılık yaşayan gruplar etkileniyor. Bunun altında yatan sebeplerden bazıları ise; toplumsal cinsiyet rolleri, sınırlı hareketlilik, kaynak eksikliği ve kaynaklara erişim

zorluğu, çocuk-yaşlı-hastalar için artan bakım sorumluluğu, artan şiddet riski, ayrımcılık gibi bir dizi sosyal ve ekonomik risk. Bütün bunlara ek olarak, erkeklerin şiddeti deprem sonrasında da sürüyor ve şiddete maruz kalan kadın ve çocuklar gerekli hizmetlere öncekinden daha da acil bir şekilde ulaşmaya ihtiyaç duyuyor. Şiddetle mücadelenin ertelenemeyecek ve acil sunulması gereken hizmetleri gerektirdiğinin altını çizerek Afet ve Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele masasının sunumunu yapmak üzere değerli moderatörümüz Kadınlarla Dayanışma Vakfı'ndan Sevgili Özge Ozan'ı kürsüye davet ediyorum.

ÖZGE OZAN:

Kadın hareketinde ve feminizmde çok uzun yıllardır 'Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele' temel bir gündemdir. Vazgeçmek istemiyoruz; çünkü şiddetle mücadeleye ilişkin her önerinin, bir kadının hayatına değebileceğini düşünüyoruz. Bu yüzden bu sunumda sorun ve çözüm önerileri kapsamlı tutulmuştur.

Kadının Afet ve Sonrasındaki Genel Sorunları

Normalde de işleyiş ve uygulamalarda sorunlarla karşılaştığımız kadına yönelik şiddetle mücadele destek mekanizmalarının, afet sonrasında tamamen çöktüğünü gördük. Özellikle ilgili kamu birimlerinin binalarının hasar görmesi ve personelin de depremden etkilenmesi nedeniyle; kadınların bu mekanizmalara ulaşmakta ve bu mekanizmalara erişimde zorluk çektiklerini gördük. Bu durum kadınların haklarına erişimini de engelledi. Afet durumunda kadına yönelik şiddetle mücadele için bir acil eylem planının olmadığını, afetin yaşandığı illerde alternatif başvuru mekanizmalarının belirlenmemiş olduğunu, sığınaklar için bir planlama yapılmamış olduğunu, yeni görevlendirmelerin nasıl yapılacağına, kimlerin nerede görevlendirileceğinin belirlenmediğini gördük.

Afet anında ve sonrasındaki geçici barınma alanlarında mahremiyetin ortadan kalktığını ve geçici barınma alanlarının kadın ve çocukların güvenli

hissedecekleri biçimde düzenlenmediğini tespit ettik. Kadınların göç ederek sığındıkları tanıdıkları ya da akrabalarının yanında şiddet riskinin de arttığını gördük. Afet sonrası şiddetle mücadele mekanizmalarına erişimde; özellikle deprem nedeniyle kent merkezlerinden uzağa giden, afet nedeniyle toplu ulaşım imkânı olmayan, başvuru merkezlerinin yeni yerleri hakkında bilgisi olmayan kadınların ek zorluklar yaşadıklarını gözlemledik.

Afet sonrası şiddetle mücadele mekanizmalarında görevlendirilen personelin ve sahada çalışan gönüllülerin kendilerinin de destek ve süpervizyon ihtiyacının giderilmediğini gördük. Kadınların deprem sahasında gerek yardım dağıtımı için gerekse diğer faaliyetler için resmi görevli ya da gönüllü personele de şiddetle ilgili sorular sorduklarını deneyimledik. Ancak ilgili kişilerin afet anında şiddetle mücadele mekanizmaları hakkında bilgi sahibi olmaması nedeniyle yönlendirmelerde sorun yaşandığını gözlemledik.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'nin (ŞÖNİM) temel faaliyetlerinden biri olan, koruma ve gizlilik kararı olan kadınların durumunu izleme çalışmasının gerektiği gibi yapılmadığını, kadınlar için nitelikli bir danışmanlık hizmeti verilmediğini tespit ettik. Sığınak ihtiyacı olan kadınların deprem nedeniyle yaşanan tahliyeler sonucunda başka illere yönlendirilmeye çalışıldığını; ancak kadınların buldukları ilden ayrılmama isteğinde olduklarını ve bu nedenle şiddet ortamına geri dönebildiğini gördük.

6284 sayılı kanundan faydalanan kadınların durumuna ilişkin izlemenin yapılması gibi temel görevlerin teknik altyapı olmaması sebebiyle gerçekleştirilemediğini, bilgi akışının sağlanamadığını gördük. Deprem sahasında şiddetle mücadele konusunda ilgili devlet mekanizmaları ile gönüllü organizasyonların, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kurumların çalışmaları arasında bir koordinasyon oluşturulamadığını gözlemledik.

Baroların şiddetle mücadelede kadınların hukuki destek konusunda tanımlanmış bir acil durum planına sahip olmadığını ve alınan inisiyatiflerle belirli yerlerde devreye girebildiğini gördük. Kadınların depremin yarattığı yıkım ve mağduriyetler nedeniyle gördükleri şiddeti ifade etmekte zorlandıklarını ya da ertelediklerini gözlemledik. Sahada bulunan gönüllülerin, hayati risk taşıdığını beyan eden kadınları resmî kurumlardan bir destek alamadıkları için risk ortamından uzaklaştırmakta zorlandıklarını gördük.

Eğitime ara verilmesi nedeniyle aile ortamında şiddet riski bulunan genç kadınların şiddet ortamına geri dönmek zorunda kaldığını gördük. Aynı şekilde çocukların örgün eğitimden koparılmasının, kız çocuklarının eğitim sürecine devam etmesinde zorluklar yarattığını, çocuk yaşta evlendirme gibi vakalara rastlanabildiğini gözlemledik.

Yerel yönetimlerin afet anında şiddetle mücadele hizmetlerini sürdürmek üzere bir bütçelerinin olmadığını tespit ettik. Gönüllülerin ve görevli personelin toplumsal cinsiyet eşitliği formasyonlarının olmadığını, özellikle yardım dağıtım, arama kurtarma çalışmalarında görev alanların çoğunluğunun erkek olduğunu fark ettik. Ayrıca, farklı önyargılara sahip olduklarını, özellikle yardım dağıtım sırasında mülteci kadınlara, roman kadınlara yönelik şiddet dili içeren ifadeler kullandıklarını; gönüllüler arasında da şiddet vakalarının görüldüğünü gözlemledik.

Afet sonrası kriz yönetim anlarında şiddet gibi mücadele edilmesi gereken bir konunun önemsiz gösterilerek şiddet gören kadınların psikolojik baskıya maruz bırakıldığını tespit ettik. Şiddet gören kadınların afet sonrası durumlarda önceliklendirilmemelerinin ve şiddetin küçümseniyor olmasının büyük bir sorun olduğunu gördük.

Afet dönemlerinde kriz durumlarında dava süreçlerinde hak kaybı olmaması adına yapılan dondurulma işlemi insanlarda yaşadıkları sorunlar için gidebilecekleri bir mahkeme, adli kurum olmadığı

yanılgısı oluşturduğunu ve bunun beraberinde insanlarda çaresizlik hissine neden olduğunu gözlemledik. Bazı geçici barınma alanlarına AFAD dışında kurumların girmesine izin verilmemesinin özellikle kadınlara yönelik şiddetle mücadele desteği verecek kadın örgütlerinin ve STK'ların kadınlara ulaşılmasını engellediğini gördük.

Afette Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Çözüm Önerileri

Masada konuşulan tüm öneriler; hem yerel yönetimler hem de diğer kamu teşkilatları açısından afetten çok önce afet koordinasyon birimleri, ekipleri ve komisyonlarınca planlanarak stratejik planlar çerçevesinde geliştirilmelidir. Planlama her afet türü (sel, yangın, deprem vb.) için ayrı ayrı planlanmalıdır.

Yerel Yönetimler ve İBB Açısından Afet ve Şiddetle Kadın Perspektifinden Çözüm Önerileri

Stratejik planların yapılabilmesi için yerel yönetim de atıfta bulunuyoruz. Biz cinsiyetlendirilmiş veri ve haritalandırma meselesinde çok sıkıntı yaşıyoruz. Merkezi iktidarın ve idarenin elinde veriler bulunuyor. Bu veriler doğrultusunda, şiddetle mücadele noktasında aksiyon alınması için hevesli olunmuyor. Bu yüzden, bir şekilde yerel yönetimlerin, kadın örgütlerinin, sivil toplum kuruluşlarının afet öncesi stratejik planlama için veriye, cinsiyetlendirilmiş haritalara özel önem vermesi gerekiyor.

Afet öncesi planlama süreçlerinde ilçe belediyeleri ve mahalle bilgilerine sahip olmalarından dolayı muhtarlıklarla koordinasyon halinde bir çalışma yürütülmelidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele eğitimlerinin verilmesi, bu eğitimlerin içeriklerinin kadın örgütleriyle koordinasyon içerisinde oluşturulması planlanmalıdır.

Afet öncesi, sırası ve sonrasında; destek sağlayacak her kademedeki yönetim personeli, kurum personeli ve sivil toplum gönüllüsü, malzeme dağıtan, üzerinde kuruma ait bir yepek giyen bir

personel bile, afet anında şiddet gören bir kadının iletişime geçeceği biri olabiliyor. Personel ayrımı yapmaksızın afet anında herkes sahaya çıktığı için; kadına yönelik şiddetle mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri genelleştirilmelidir.

Tüm planlama aşamasında ve strateji oluşturmada toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde veri toplanmalı ve kayıt altına alınmalıdır. Kadına yönelik şiddete ilişkin plan ve stratejiler de bu bağlamda değerlendirilmelidir. Afetin yarattığı diğer aciliyetler (barınma, gıda gibi) arasında kadına yönelik şiddetin geri plana atılmaması için İBB koordinasyonu ve ilgili kamu kuruluşları altında alt komisyonlar ve çalışma ekipleri kurulmalıdır. Bu çalışma ekiplerinin kimlerden oluşacağı yedekleriyle birlikte belirlenmelidir. İBB, İstanbul gibi büyük bir kentte yaşanacak afette bölgesel olarak başka belediyelerle iş birliği yapmalıdır. Örneğin afet sebebiyle İBB personeli ve kamu görevlileri de afetten etkileneneğinden kadına yönelik şiddet konusunda depremden etkilenmeyecek diğer belediyelerle koordinasyon oluşturacağı ön iş birlikleri yapılmalıdır.

Kadına yönelik şiddet sebebiyle kadınların hâlihazırda kullandığı mekanizmalar (şiddet hattı, ŞÖNİM, sığınak, KDM gibi) afet nedeniyle ortadan kalkabilir. Bu nedenle, afetlerden sonra harekete geçirmek üzere, afet ve kriz dönemleri için ayrı bir kadına yönelik şiddet hattı kurulmalıdır. Bu hat ulusal olabileceği gibi, İBB tarafından da açılabilir. Afet anında ulaşılamaması, iletişimde kesinti olması durumunda bu hizmetin nasıl verileceğine dair bir teknik çalışma yapılmalıdır; internet bağı olmadan ve kontörsüz ulaşılabilir.

Afet ve kriz dönemlerinde kadına yönelik cinsel şiddette artışlar görülmektedir. Cinsel şiddetin tespiti ve özellikli hizmetlere (bedensel muayene ve tedavi, gebeliği önleyici hizmetler, psikolojik destekler gibi) yönlendirmenin sağlanabilmesi için cinsel şiddet kriz merkezleri İBB tarafından

şimdiden kurulmalıdır. En azından hukuki süreçte "delillendirme" için değerlendirmek üzere gerekli kitlerin yer alacağı ve ilgili meslek elemanlarının ve kurumların iş birliğinde çalışacak mobil merkezler oluşturulmalıdır.

Birçok kadın afetten sonra daha da yoksullaşabiliyor ve evsiz kalabiliyor; şiddet olan ailede veya evde kalmak zorunda bırakılabiliyor. Bunu önlemek için İBB afetten sonra kadınların yerleşebileceği ayrı sosyal konutlar kurabilmeli, afet sonrası sosyal yardımları planlayabilmelidir.

Afet sonrası eğitime ara verilmesi durumunda genç kadınların şiddet riski olan aile evlerine dönmeleri için özellikle belediye kaynaklarından bu bireyler için kontenjan ayrılmalı, öğrenci yurtları ve misafirhaneler açık tutulmalıdır. Kız çocuklarının şiddet ve istismar riskinden uzaklaştırılması için önleyici planlamalar yapılmalı, eğitim desteği verilmelidir.

Şiddeti önleme mekanizmalarını güçlendirmek bakımından sosyo-ekonomik destek planlamasında kadınlara öncelik verilmelidir, yalnız yaşayan kadınlar, boşanma sürecinde olan kadınlar, şiddet geçmişi olan kadınlar, üniversiteli genç kadınların özgün koşulları dikkate alınmalıdır.

Afet anında belediyenin kadına yönelik şiddete dair harekete geçebilmesi için yerel yönetimlerde bir bütçe ya da fon oluşturulmalıdır. Belediyelerin kâr elde ettiği işler, afetin boyutuna göre olumsuz etkilenebileceği veya kesilebileceğinden afetlerden sonraki sosyal yardımların ve kadına yönelik şiddet temelli çalışmaların (örneğin sığınak, KDM gibi sürdürülebilir destekler için) sürekliliği için ayrıca fon ayrılmalıdır.

Mekânsal Olarak Afette Kadına Şiddet Sorunlarının Çözümleri

İBB Kadın, İSADEM, İSMEK gibi merkez ve yerel kurumların olası bir afette hasar almasına karşın

alternatif alanların şimdiden planlanması gereklidir. Bu planlamada gizlilik, güvenlik, kadınların ulaşımı göz önünde bulundurulmalıdır.

İBB'nin girişimi ile herhangi bir afet anında kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmasının içinde işlevlendirilecek tüm binaların (ŞÖNİM'ler, sığınaklar, kadın örgütlerinin binaları, İBB Kadın ve İSADEM'ler gibi yapılar, ilçe belediyelerinin kadın danışma/dayanışma birimleri vb.) deprem güvenlik kontrollerinin yapılması, sorunlu binaların tahliyesi ve deprem güvenli alanlara yönelik bir planlama yapılması gerekmektedir. Kadın örgütlerinin binaları da güvenli mi diye kontrol edilmelidir. Bu kontroller rutin olarak yapılmalı, tahliye ve yeni bina olanakları yaratılmalıdır.

Belediyeye ait deprem güvenli binalarda bir afet anında kadın danışma merkezlerine dönüşebilecek alanlar planlanmalı; bu alanlarda şiddetle mücadele konusunda destek verecek materyaller bulundurulmalıdır. Kadın birimleri oluşturmak adına harekete geçmek, bütün kamu kurumları üzerinden bu alanı zorlamak gerekmektedir. Her deprem güvenli alan kullanılmalı; bu alanların kadın destek ve lojistik merkezi olarak değerlendirilmesi söz konusu olmalıdır. Hem belediyelere hem de bakanlığa bağlı sığınaklar, afetten sonra barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik değil; sadece kadına yönelik şiddet alanında hizmet vermeye devam eden kurumlar olarak tanımlanmalıdır.

Dezavantajlı Gruplar Açısından Afette Kadına Yönelik Şiddet Çözüm Önerileri

Farklı engel gruplarından kadınların kadına yönelik şiddet ile mücadele mekanizmalarından yararlanması için gerekli önlemler afet planlama süreçlerine dâhil edilmelidir. Fiziksel engelli kadınların erişim sorunları çözülmeli, görme engelli kadınlar ve işitme engelli kadınlar için bilgiye ve mekanizmalara erişimine yönelik önlemler alınmalıdır. Buna yazılı kaynakların görme engelliler için düzenlenmesi, işaret dili bilen personelin görevlendirilmesi de dâhildir. Ortopedik ve bedensel engeller dışında, zihinsel engellilik de kadınla-

rın aksiyon almasını zorlaştırmaktadır. Özellikle afetlerden sonra ihtiyaçlarını dile getirmelerini kolaylaştıran Alternatif Destekleyici İletişim Sistemi'nden (ADİS) yararlanılmalıdır.

Birçok kadın çocukların bakımının sürmesi için şiddete maruz bırakıldığı evi terk edememektedir. Bu bağlamda; afet sonrası çocukların bakımını kolaylaştırmak için sosyal yardımlar, kreşler, bakım merkezleri kurulmalıdır.

Afette Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Yönelik Çözüm Önerileri ve Koordinasyon

Kadına yönelik şiddet konusunda var olan başvuru sürecinin (kuruma başvuru, desteğe yönlendirme, izleme ve takip, sonuçlandırma gibi) afet sonrası için yeniden belirlenmesi gereklidir. Örneğin başvuru şu adrese telefonla yapılır, ardından bu kişiyle görüşülür, sonrasında şu destekler alınır gibi.

Afet sonrasında planlar güncellendiği için kadınlara yönelik şiddet ile mücadele konusunda ilgili birimlerin adreslerinin, iletişim bilgilerinin, başvuru alan kadın örgütlerinin iletişim bilgilerinin güncellendiği ve kadınların erişimine açıldığı dijital bir platform ya da bir uygulama oluşturulmalıdır.

Kadınlar, yaşadıkları şiddeti bir kadına anlatmayı tercih etmektedir. Afet ve kriz dönemlerinde çalışacak gönüllü ve personellerin cinsiyet eşitliğine göre seçilmesi gereklidir. Kadın çalışanların artırılması önemlidir. Bu nokta tüm belediye personelinin afet anında sahada görevlendirildiği düşünüldüğünde tüm çalışma alanları için geçerli olmalıdır.

Kadın örgütlerinin ve afet alanında çalışmış sivil toplum kuruluşlarının geçmiş deneyimlerinden yola çıkılarak kadına yönelik şiddet konusunda bir 'Afette Kadına Yönelik Şiddet Rehberi' hazırlanabilir. Bu noktada belediyenin yapacağı; afet planlama süreçlerinde kadın örgütlerinin doğrudan katılımı hedeflenmelidir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele için saha çalışması, çadır ziyaretleri, geçici barınma alanlarının düzenli meslek elemanları tarafından izlenmesi gereklidir. Bu bakımdan sosyal çalışmacılar için afet anı beklenmeden, bir saha rehberi hazırlanmalıdır.

Her kadın şiddetten uzaklaşmak için kadın dayanışma merkezlerine başvurmayı ve sığınağa gitmeyi istemeyebilir. Konteyner kentlerde kurulacak evlerin yanı sıra kadınların gündelik yaşamda herhangi bir kuruma başvurmadan durup düşünebileceği ve harekete geçmesini kolaylaştırabilecek ayrı alanlar (anahtarların kadında olacağı biçimde) kurulmalıdır.

Her mahallede afet anında kadınlar için dayanışma ve danışma merkezlerine dönüşmesi açısından muhtarlık binalarının tasarımı ve kurulurunda kadınların da buluşabileceği ek birimlerin yapılması önemli bir adım olacaktır. Aynı şekilde, bu birimlerde, afet öncesinde de belirli dönemlerde, psiko-sosyal destek ve kadına yönelik şiddet bilgilendirme çalışmaları sürdürülmelidir.

Özellikle insani yardım sürecinin ürettiği güç ilişkileri dengesizliği, kadınların istismar ve şiddet riski ile karşı karşıya kalmasına neden olabilmektedir. Afet sahasında yer alan çalışanlar, gönüllüler ve sivil toplum kuruluşları çalışanlarına yönelik bir izleme ve denetim mekanizması oluşturulmalıdır. Mahalle afet örgütlenmelerinde kadın katılımını özel olarak teşvik etmek ve kadınlar arası bir afet örgütlenmesi oluşturmak, bu süreç içinde toplumsal cinsiyet eşitliği normları ile hareket etmek önemlidir; kadınları güçlendirecektir. Bu tür bir örgütlenme ağı aynı zamanda, yerelerde şiddetle mücadele için bir kadın örgütlenmesi ve dayanışma ağı olarak da tasarlanmalıdır. Kadınların güçlendirilmesinin temeli dayanışmadır. Dayanışma ve örgütlenme için aslında bu çabanın, yani mahalle afet gönüllüleri oluşturmanın amacının, aslında bir örgütlenme sürecine dönüştürülmesi gerekmektedir.

Deprem sonrasında farklı illere göç etmek zorunda kalan şiddete maruz bırakılmış kadınların izlenmesi yapılabilir, kadınlar yeni yerleştikleri kentin kadına yönelik şiddet mekanizmalarına ve iletişim hatlarına dair bilgilendirilmelidir. Afet sonrası göç alması muhtemel kentlerdeki yerel yönetimlerin kadına şiddet ile mücadele konusunda bu duruma uygun bir planlamayı, afet öncesi planlama süreçlerinde değerlendirmesi gerekmektedir. Göç, çok önemli bir olgudur; genel planlar yapılırken İstanbul'daki olası bir depremde göç süreçlerine ilişkin ayrı bir projeksiyonun yapılmalıdır.

Afette Kadına Yönelik Şiddet ve Kadının Güvenliğine İlişkin Çözüm Önerileri

Adli süreçlerde, 6284 sayılı kanuna; afet sonrasında karar çıkarılması, tebliğ edilmesi ve uygulanması için ek bir mevzuat, yönerge tanımlanmalıdır.

Güvenlik açısından en çok başvuru alan kurumlardan olan kolluk birimlerinin afet sebebiyle oluşabilecek diğer güvenlik sorunları (gasp, hırsızlık, yağma, saldırı, kaçırılma olayları gibi) yanında, kadına yönelik şiddetin geri plana atılmasını önlemek için, kadına yönelik şiddet konusunun önceliklendirilmesi, bu konuda görev ve işlem yapan ayrı memurların görevlendirilmesi gerekmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin çizdiği 4P kuralı (önleme, koruma, etkili soruşturma ve bütüncül politikalar oluşturma) çerçevesi, afet ve kriz dönemleri için hem belediyelere hem de kamu kuruluşlarına bir harita çizmektedir. Bu bağlamda sözleşmenin önemi bir kez daha hatırlanmalı ve planlama, strateji ve aksiyon alma sürecine dâhil edilmelidir. Uygulamada yaşadığımız sorunları biliyoruz. Bizim normalimiz de kadınlar için tam bir iyilik hali teşkil etmiyor. Afette temel tespitimiz kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının çökmüş olmasıdır. Acil bir önlem ve planlama sürecinin olmadığı da artık çıplak bir şekilde görülmüş durumdadır.

Deprem bölgesinde kadına yönelik şiddet konusunda görevlendirilecek insanlar açısından hangi ilde/ilçede, hangi görevli nereye konumlanacak, afet öncesinde cinsiyet eşitliği gözetilerek koordine edilmeli, planlanmalı ve belirli periyotlarla güncellenmelidir. Burada sıklıkla vurgulandığı gibi, hepimiz biliyoruz ki; 6 Şubat'tan sonra deprem bölgesine akan insan gücünün, lojistiğinin neredeyse çok büyük bir bölümü, İstanbul merkezliydi. İstanbul'da bir deprem olduğunda ciddi sorunlar yaşanacak. O yüzden kadına yönelik şiddet konusunda da aynı kuşak deprem bölgesinde olmayan diğer belediye personelleri ve kadın örgütleriyle birlikte planlar yapmak, oldukça kritiktir.

Bu çalıştayda yapılan tartışmalar yerel yönetimlere yönelik öneriler değil; kadından kadına da bir çağrı niteliğindedir. Kadın örgütleri olarak belki ortak gündemimize almamız gereken şeyler vardır. Örneğin ŞÖNİM'ler; ŞÖNİM'lerin çöktüğünü gördük. ŞÖNİM'ler başta olmak üzere acil bir afet planlamasının hayata geçirilmesi gerekmektedir; bu noktada görüşmeler yapılabilir ve kadın hareketinin de gündemi haline getirilerek kamuyu yaratılabilir.

Adliyelerin çalışmadığı, hukuki destek mekanizmalarının çöktüğüne dair bilgilerin yayılması kadınların hukuki destek mekanizmalarına başvurmamasına yol açmaktadır. O nedenle hukuki süreçlerin işleyişine dair güncel bilgilendirmeler kadınlara ulaştırılmalıdır. Nafaka, miras, boşanma davaları gibi süreçlerin devam ettiği durumlarda kadınlar gerekli belgelere erişim ve hazırlama konusunda zorluk yaşamaktadır; bu noktada destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Can güvenliği riski olan, ancak gizlilik kararı olduğu için sığınak ihtiyacı duymayan, kadınların afet dışı bölgelere yerleştirilirken durumlarına özel bir planlama yapılması gerekmektedir. Gizlilik kararı olduğu için deprem sonrası sosyal yardımlardan faydalanamayan kadınların durumları değerlendirilerek çözüm bulunmalıdır. Koruma tedbiri olan kadınların, şiddete uğrayan kadınların bilgileri mer-

kezi idarenin elindedir; deprem sonrası süreçte takip edilmesinin sağlanması üzerine talepler oluşturulmalı, merkezi idarenin bu konuda adım atması için ortak gündem haline getirilmelidir. KADES gibi elektronik uygulamaların işe yarayabilmesi, kadına yönelik şiddetle mücadele ve gerekli hatlara ulaşım için telefonu olmayan veya deprem nedeniyle kaybeden kadınlara da telefon sağlanmalıdır.

Kadına yönelik şiddet afet sonrasında oluşan kaos nedeniyle farklı boyutlar kazanmaktadır. İnsan/kadın ticareti gibi suç şebekelerinin ortaya çıkmasının yanı sıra, kadınların güvenli alan dışına çıktıklarında devreye giren cinsel istismar olgusu yaygınlaşmaktadır. Bu yüzden afetlere özel müdahale mekanizmalarının tarif edilmesi gerekmektedir. Bu gerçeklik bütün (her nevi) afet eğitimi materyallerinde yer almalıdır.

2.4.4 Afet Sonrası Mekânsal Planlama Teması

Deprem sonrası yapılacak planlama çalışmalarının anlık ihtiyaçlara göre değil, bütüncül bakışla ve ekosistem dikkate alınarak yapılması oldukça elzemdir.

Yıkım yaşamış herhangi bir coğrafya için hem bölge insanının hem de doğanın haklarına aykırı kararlar, hiç şüphesiz ki; tarihsel ve kültürel bağlamından kopuk yeni yerleşim alanlarının oluşmasına ve geri dönüşü mümkün olmayacak yeni sosyal sorunlara neden olacaktır.

İşte bu kapsamda dün gerçekleştirilmiş tartışmaları sunmak üzere Afet Sonrası Mekânsal Planlama temasının sunumu için değerli moderatörümüzü, Politeknik/Mühendis Mimar Şehir Plancıları Dayanışma Derneği'nden Sayın Pınar Hocaoğulları'nı kürsüye davet ediyorum.

PINAR HOCAOĞULLARI:

Son zamanlardaki süreçlerden edindiğimiz bilgilerle mekânın tasarımı politik bir meseledir.

Mekânı nasıl ve ne amaçla tasarlıyorsanız, toplumsal yaşamı o amaca uygun inşa edebilirsiniz. Biz deprem sonrası geçici barınma alanlarını toplumsal eşitlikçi bir yapıda tasarlamak istedik. Deprem sonrası/afet döneminde kurulan geçici barınma alanlarının eşitlikçi politikalarla kurulmasını ve işlemlerini sağlamak için; çalıştay hazırlık sürecinde ve çalıştay günü, açığa çıkan önerileri paylaşıyorum.

Geçici Barınma Alanlarına İlişkin Temel Yaklaşımlar

Her şeyden önce bir yaşam alanı sadece barınma odaklı olmamalıdır. Çünkü afet sonrası tüm yıkıcı sürecin ardından afet dönemi bu alanlarda geçirilir. Bu sebeple bu alanlara 'geçici yaşam alanları' denilmesinde fayda olacaktır.

Bekâr ya da tek yaşayan bir kadın ile evli ve çocuklu bir kadının içerisinde bulunduğu durum birbirinden farklıdır. Bu yüzden 'kapsayıcılık' önemli bir faktör olmalıdır. Geçici barınma alanları sağlıklı, güvenli, kapsayıcı, adaletli, eşitlikçi ve konforlu olmalı; afet bölgesinde yaşayan evli, bekâr, çocuklu bekâr, yaş almış, engelli, öğrenci, göçmen olmak üzere tüm kadınların tamamı için yaşanabilir olmalı. Yaşam alanı, kurulduğu bölgede yaşayan herkesi kapsamalıdır.

Geçici yaşam alanında hijyenik bir altyapı ve altyapı sorunu olmayan bir aydınlatma sistemi nasıl olur? Kadınların sağlık kaygısı yaşamadığı, yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebildiği bir alan nasıl mümkün olabilir? Hangi hizmetler bu alanda olmalıdır? Hangi mekanizmalarla hijyen bir sorun olmaktan çıkar? Bu gibi soruları düşünerek hareket edilmelidir.

Geçici barınma alanlarının depremi yaşamış alandan uzak, tel örgü ile çevrili bir görüntüsü vardır. Bu durum, alanı kent ile başını koparan, yalıtılmış bir alana dönüştürür. Bu görüntü kadın açısından yaşamını ve kentle kuracağı bağı ortadan kaldırır. Bu sebeple bu durumun yaşanmaması için, kadınların şiddetten ve istismardan uzak yaşamalarını sağlayacak bir yaşam alanı na-

sıl olmalı ve bunun için hangi mekanizmalar kurulmalı sorularına cevap aranmalıdır.

Geçici barınma alanları sosyal bütünleşmeyi bozmayacak şekilde planlanmalıdır. Kadınların, komşuluk ilişkileriyle, tanıdığı ve bildiği, güven duyduğu yaşamına yabancı olmamalıdır.

"Geçici barınma alanları, tüm boyutlarıyla afetin sarsıntısını yaşayan kadınların bakım yükünü alabilir mi ve bunun için nasıl bir planlamaya gidilmeli?" tartışmalarına yönelik hareket edilmelidir. Geçici barınma alanları, yalnızca barınma odaklı değil, esas itibari ile bir yaşam alanı olarak planlanmalıdır. Bu bağlamda geçici barınma alanları; kadınların hijyen ve sağlık sorunu yaşamadığı, şiddete ve istismara uğramayacağı şekilde güvenli, bakım yükünü hafifleten hizmetlerin sunulduğu yer olmalıdır. Yine bu alanlarda hukuki ve psiko- sosyal danışma olanakları ile sosyalleşme olanakları olmalıdır. Bunlara ek olarak içerinde kadınların becerilerini geliştirebilecekleri alanların da bulunması önemlidir.

Geçici barınma alanlarının kent ile bağı olan yerleşimler olarak kurulması önemlidir. Bu alanların kadınların kent dışına itilmeyeceği şekilde ulaşım olanaklarına sahip olması gerekmektedir.

Geçici Barınma Alanlarının Tasarımına İlişkin Model Önerileri

Mahalle bazlı bir ölçeklendirmede duş, çamaşırhane ve tuvalet barınma esnasındaki ihtiyaçların giderilmesi açısından kurgulanan hizmetlerdir. Geçici barınma alanlarında mahalle bazlı ölçeklerde sanitasyon alanı olarak düşünülen alanda, yani duş, tuvalet, çamaşırhane ve temiz su üniteleri için ayrılan alanda, kadın sağlığı merkezi, çocuk merkezi/kreş, yaşlı ve engellilerin belirli bir zaman dilimlerinde vakit geçirebileceği bir merkez olması kadınları rahatlatacaktır. Bakım yükünü alacak bu hizmetler; hizmet alanında kadınların ve yaş almış insanların ihtiyaç duymadığı zamanlarda, ihtiyaç duyan diğer çadır/ konteyner vb. konut birimlerine gidebilmesine olanak sağla-

yacak mobil bir sistemde olması faydalı olacaktır. Geçici barınma alanları mahalle biriminde kurulacak kadın sağlığı merkezlerinde, koruyucu hekimlik uygulamalarına paralel olarak kadınlar için özel hijyen kiti dağıtımı yapılmalıdır. Mahalle bazlı kadın sağlığı merkezlerinde; hijyen kitlerinin, doğum kontrol takibi ve ekipmanlarının temin edildiği bir alan sağlanmalıdır. Afet döneminde çeşitli hormon ilaçlarına fazlasıyla ihtiyaç duyulmasına rağmen bu ihtiyaç görmezden gelinmemektedir. Hormon ilaçları hizmeti de verilebilir olacaktır.

Geçici barınma alanlarında dört mahallenin faydalanacağı ölçekte kadın merkezleri olmalı; bu merkezler bir nevi şiddet önleme, şiddetle mücadele merkezi olarak da çalışmalıdır. Bu alanlar şiddet uygulamalarının kayıt altına alınabileceği, soruşturma süreçlerinin başlatılabileceği bir mekân olarak işlevlendirilebilir.

Bu bağlamda geçici barınma alanları,

- Çok dilli bir tercüman ile psikolog ve avukat barındırılmalıdır.
- Geçici yaşam alanındaki olası şiddet ve istismar olayına karşı kadınların dört mahalle ölçekli merkezlerde geçici süre barınabileceği sığınma alanı olmalıdır.
- Film izlenebileceği ve oyunların oynanabileceği sosyalleşme alanı olmalıdır.
- Beceri geliştirilebilecek, mesleki ön eğitimlerin verilebileceği bir alan ayrılmalıdır.
- Mutfağın birleştirici özelliğinden dolayı ortak mutfak alanı bulunmalıdır.
- Kadın merkezleri kapalı alanlardan ziyade, karşılaşmaya elverişli açık alanlar olacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Geçici barınma alanları dışında; evinin yanında, bahçesinde, köyünde geçici barınan ka-

dınların varlığı unutulmamalıdır. Bu ölçekte, depremden etkilenmiş yaşam alanlarında, uygun/yeterli mahalle sayısını kapsayacak şekilde, kadın merkezlerinin kurulması ve/veya köyler için de ayrıca işlevsel olabilecek gezici kadın merkezlerinin olması önemlidir.

- Prototip sunulan kadın merkezlerinin dışarıda, evde, bahçede veya köydeki kadınlara da bir şekilde ulaşabilmesi için merkezlerin gezici bir şekilde hizmet vermesi gereklidir.
- Güvenlik ve hijyen için gerekli süreye sahip olabilmek için yeterli aydınlatma sağlanmalı; kanalizasyon önceliklendirilerek uygulanamaması durumunda doğru fosseptik uygulamaları yapılmalıdır. Bu uygulamalar sağlıklı ve güvenli bir şekilde yapılmalı, düzenli aralıklarla kontrol edilmelidir.
- Geçici barınma alanlarındaki konut tasarımı da atlanmaması gereken bir konudur. Bölmelendirilmiş alanlardan oluşmayan tek gözlü yapılarda kadınlar kendilerine ait özel alana sahip değildir. Geçici barınma alanlarında çadır, konteyner gibi konut birimleri de iç tasarımlarında kadınların rahat etmesini sağlayacak şekilde bölmelendirilmiş olmalıdır.

Kurucu Öneriler

Kadın merkezlerinin yeterli kadına ulaşabilecek şekilde mahalle bazlı ya da ilçe bazlı, ve yerel yönetimler öncülüğünde, kurulmasına ilişkin çalışmalar bugünden itibaren yapılmalıdır. Kadın merkezlerinde deprem ve afet bilinci sağlamak için eğitimler verilmelidir. Toplumsal cinsiyet eğitimleri ve kadınları arama kurtarma faaliyetlerinde donanımlı hale getirecek eğitimler de verilmelidir. Afetin akut döneminde ihtiyaç duyulacak arama kurtarma araç gereçleri ile kadınların ihtiyaç duyacağı hijyen kitlerinin depolanması sağlanmalıdır. Bu faaliyetlerin yardımıyla, kadınların afet yönetiminde özneleşmesi sağlanmalıdır.

Kadınların afet süreçlerine katılımını arttıran ve güçlendiren deprem bilinci eğitimlerini alacağı, aynı zamanda afetin ilk anında hemen ulaşılabilen hijyeni sağlayacak kitlerin depolandığı bir mekân şimdiden yaratılmalıdır. Mahalle bazlı olmayan yerlerde ilçe bazlı kadın merkezleri şimdiden inşa edilmelidir.

Geçici barınma alanlarının tasarımına ilişkin prototipler çıkarılabilir. Bu prototipler yavaş yavaş depolanmaya başlanmalıdır. Ayrıca prototip üretimlerinin iklim koşullarına uygun ve ekolojik olması, uygun alanlarda depolanması sağlanmalıdır. Geçici barınma alanlarının bu öneriler ışığında eşitlikçi kurulması ve afetlere hazırlık için, kadın merkezlerinin mahalle bazlı ya da ilçelerde en azından kolay ulaşılabilir, yeterli ve deprem riskine karşı güvenli yerlerde kurulması gerekmektedir. Bunun için başta İBB olmak üzere, kamu kurumlarını harekete geçirecek çalışmalar yapılmalıdır. Bu süreçlerin kadın örgütleriyle koordinasyon halinde sürdürülmesi sağlanmalıdır. Geçici barınma alanlarıyla ilgili bu bilgilerin, olası İstanbul/ Marmara depreminde etkilenecek olan Marmara Bölgesi dışında, afet döneminde yardım ve destek hizmetleri için Marmara Bölgesine gelecek yerel yönetimlere de iletilmesi planlanmalıdır. İBB çalışanlarına ve İstanbul'da olası afet döneminde desteğe gelecek diğer yerel yönetim çalışanlarına afet yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin de verilmesi, çalıştay sonuçlarının paylaşılması sağlanmalıdır.

2.4.5 Afet Sonrası Sosyal Planlama ve Sosyo-Ekonomik Destekler Teması

Günümüz afet yönetimi anlayışı temelde afet öncesi, afet esnası ve afet sonrasında bir dizi faaliyet içeren bir döngü şeklinde ele alınıyor. Afete neden olan olay meydana geldikten sonra; sırasıyla müdahale, iyileştirme, risk azaltma ve hazırlık aşamaları, birbirinden keskin bir şekilde ayrılmaksızın iç içe işleyen bu döngüyü tamamlıyor. Bütünleşik afet yönetimi olarak adlandırılan bu

yönetim modeli, afet meydana gelirse bununla baş edebilen ve olası tehlikelerden hareketle afet öncesinde önlemini alarak dayanıklılığını kaybetmeyen bir toplum yapısı oluşturmayı amaçlıyor.

Ancak, toplumsal cinsiyete duyarlı oluşturulmayan sosyal ve ekonomik destek programları, kadınlar ve kız çocukları için ötekileştirici ve mağdur edici bir hal alırken, kadınları homojen bir grup olarak kabul eden kentsel hizmetler özgün ihtiyaçları karşılamakta da yetersiz kalıyor.

Şimdi katılımcılarımızın 'Afet Sonrası Sosyal Planlama ve Sosyo-Ekonomik Destekler' temasına yönelik görüşlerini almak üzere; tema moderatörümüz Eşik Platformu'ndan Özgül Kapdan'ı kürsüye davet ediyorum.

Kadınlara Özel Sosyalleşme Alanları (Kadın Dayanışma Noktaları)

1999 Kocaeli depreminden yola çıkarak ilk iş kadınlara ait bir mekân düzenlemesiyle başlamalı. Afet sonrası bakım yükünün ağırlaşması ve güvenlik sorunları, kadınların kamusal hayattan ve birlikte sosyalleşme imkânlarından uzak olmasına sebep oluyor. Bu yükün azaltılmasında sosyal alanların olması, birincil derecede önemli. Kadınların genel olarak kısıtlı kamusal hayat ve sosyalleşme deneyimine sahip olmaları nedeniyle; acil yardım döneminden başlayarak kadınlara özel sosyalleşme alanları (Kadın Dayanışma Noktaları) oluşturulmalı ve bu noktaların adres bilgileri önceden muhtarlık ve genel deprem hazırlık duyurularında ilan edilmelidir.

Kadınların Bakım Yükünün Kamusallaşması

Roller gereği çocuk, hasta ve yaşlı bakımından sorumlu olan kadınların afet sonrası normal düzenin dışına çıkılınca, diğer ev içi bakım konuları daha da ağırlaşmakta. Ev temizliği, çamaşır, bulaşık gibi hizmetlerin ücretsiz olarak sadece kadınlara yüklenmiş toplumsal cinsiyet rollerinin gerektirdiği faaliyetler olması, zaten kadınların itiraz etmesi gereken bir durum iken; afetlerde kadınların üstlendikleri rollerin daha da artması-

na dayalı olgu, mutlaka afet planlamasında yer almalı. Çamaşırhanelerin ve kadın güvenliği alanlarının oluşturulması birincil işlerden olmalıdır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en önemli sonucu olan çocuk-hasta ve yaşlı bakımı ve diğer ev içi bakım işlerinin ücretsiz olarak sadece kadınlara yüklenmiş olmasından hareketle bakım hizmetlerinin kurumsallaştırılması ve bir sektör olarak tanımlanarak istihdam alanı olarak görülmesi (Mor Ekonomi Modeli), afetler öncesinde ele alınması gereken bir süreçtir.

Afete özgü koşullarda ağırlaşan bakım yükü kapsamında acil yardım sürecinden başlayarak; çocuk, hasta ve yaşlı bakımı olarak ayrı ayrı planlanmalıdır. Hem ilk yardım ve geçici barınma alanlarında, hem de yeniden yerleşim planlamasında hayata geçirilmelidir. Geçici barınma alanlarından ayrıştırılmış bakım alanları dışında; çamaşırhane, bulaşıkhaneye, kreş ve kapalı özel alanın temizliğini kolaylaştıran donanımın önceden planlanması ve sağlanması, afet koşullarının ağırlaştırdığı her türlü günlük yaşam ihtiyaçlarının önceden planlanması ve acil yardım sürecinden başlayarak sağlanması gereklidir.

Afet Sonrası Kadın İstihdamı ve Ekonomik Destek

Bakım hizmetleri kadın istihdamının da önünü açabilecek, inşaat sektöründen çok daha büyük ekonomik değer üretebilecek bir sektördür. Bu nedenle afet sonrasında buna yönelik planlama yapılmalıdır.

Kadın istihdamının artması iyileşme sürecinin ilk adımlarından biri olmalıdır. Oysa son yıllarda kadın istihdam oranı %30'ların altına düşmüştür. Özellikle pandemi döneminde çok daha büyük istihdam düşüşleri yaşanmıştır. Afetten etkilenen kadınların istihdamına yönelik çeşitli teşvik mekanizmaları geliştirilmelidir. Mesleklerini afet nedeniyle kaybeden ya da yapamaz hale gelenler ve hiç çalışmamış olan kadınlar ayrı değerlendirilmelidir. Genç kadınlar için farklı kategorilerde

istihdam olanakları değerlendirilmeli, istihdam alanı planlaması geniş spektrumlu hazırlanmalı ve kadınların ev içi rollerinden dolayı bildikleri üretim faaliyetlerine odaklı bir istihdam planlaması düşünülmemelidir.

Kadın üretim kooperatiflerinin bir model olarak dayanışma ilişkileri geliştirme açısından önemi bilinmektedir. Ancak burada vergilendirme, kooperatif bürokrasisi ve bakım yükünün kadınlara ödetilmesi, kadınların kendi sosyal güvencesini kendi ödemek zorunda kalması ve çok eski olan kooperatif yasınının kadınları bireysel olarak sorumluluk altında bırakması nedeniyle; kooperatif modellerinde merkezi yönetimden acil bir düzenleme istenmelidir.

Kapitalist piyasa koşullarında kadınların rekabet etmek için bu denli çaba sarf etmelerine mahal vermeden, pazarlama destekleri olmaksızın bu işe sürüklenmesini teşvik etmek; sivil toplumun yapmaması gereken bir eylemdir. Yerel yönetimlerin burada alacakları rol pazarlama ilişkilerinin kolaylaştırılması olabilir. Afet sonrası ekonomik desteklerde hane bazlı destek söz konusu olsa da, kadınlara özel ek destek olmalı ve kadınların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir konuma ulaşmaları sağlanmalıdır.

Kadın kooperatifleri hem bir istihdam modeli olarak hem de afet sonrasında dayanışma ilişkileri geliştirme olanağı yarattığı için iyi bir ekonomik güçlenme modelidir. Ancak vergilendirme, bürokrasinin azaltılması, bakım emeğinin kamusallaşması ve sosyal sigorta anlamında sürdürülebilir bir model olabilmesi için, yasal değişikliklere ihtiyaç vardır. Kooperatiflerin ürettiklerinin pazarlanması konusunda dayanışma ekonomisi gibi destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Aile bazlı planlanan ve dağıtılan nakit ekonomik destek modeli sorgulanmalı, tek başına ya da çocuklarıyla birlikte yalnız yaşayan kadınları da kapsamalıdır. Yine acil yardım dönemi sonrasında afetten etkilenen bölgede yaşamaya devam

eden veya başka yerleşim bölgelerine yerleştiren kadınlara özel ihtiyaçlarını temin edebilmeleri için, hane bazlı nakit desteği dışında bireysel nakit desteği de sağlanmalıdır.

Yardım Dağıtımı ve Afet Sonrası Psikolojik İlk Yardım

Mevcut durumda psikolojik ilk yardım meselesi çok önemsenmemektedir. Eğitim olanaklarının çok sınırlı olduğu bu konuda gönüllülerin eğitim alması önceliklendirilmelidir. Yardım dağıtımında, çok incelikli bir çalışmayla oluşturulmuş eylemlerden yola çıkarak her kurum kendi yardım yönergelerini oluşturmalıdır. Afet sonrası kadınların kendini ifade edebileceği birebir görüşmelerin ayarlanması sağlanmalıdır.

Yardım dağıtımında uluslararası standartlara uyulmalı, hiçbir türde ayrımcılığa izin verilmemelidir. Tüm yardım görevlilerinin toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi alması ve eşit sayıda kadın yardım görevlisinin sürece katılması sağlanmalıdır. Afete müdahalede yer alacak tüm görevli ve gönüllülere psikolojik ilk yardım eğitimi toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir içerikle sağlanmalıdır. Gönüllü ve görevlilerin toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri sağlanmalı; özellikle ihtiyaç tespiti ve dağıtımdaki tüm görevliler için kılavuzlar, organizasyon şemaları ve yönergeler hazırlanmalıdır. Kadın görevli sayısı eşitlenmeli, gönüllü ve görevliler için sahada oryantasyon sistemi ve merkezleri oluşturulmalıdır. Ayrıca bu yönerge ve kılavuzların toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile destek mekanizmaları çalışmalarında işleyecek ilkeler ve buna ek olarak da etik belirlenebilir; istismarı önleyici ilkeleri içermesi gerekmektedir.

Diğer Öneriler

Merkezi hükümetin afete müdahale ile ilgili birimleri, yerel yönetimler, özel sektör ve başta kadın örgütleri olmak üzere sivil toplum örgütleri, afet sonrası acil dönem ve toparlanma dönem-

lerini toplumsal cinsiyet eşitliği esasına duyarlı bir şekilde, planlamayı da koordineli bir şekilde yapmalıdır. Bu anlamda rollerin belirlenmesi de sağlanmalıdır.

Belediye, AFAD ve kadın örgütleri bünyesinde sosyo-ekonomik destek mekanizmaları kurulmalı ve bu mekanizmalar hukuki destekleri de içermelidir. Bu anlamda, içeriğin daha etkin bir şekilde belirlenmesi için formlar, yönergeler oluşturulmalıdır.

Yardım malzemeleri afet öncesinde risk planlaması dâhilinde elde edilmeli. Malzemeler üretici şirketlerin isteklerine göre değil, protokoller dâhilinde risk planlamasına göre sağlanmalıdır.

Yardıma konu olan ihtiyaçların yerelde çözülmesi için risk haritasına görev planlaması yapılmalıdır. Güvenli bölgelerde (ulaşım durakları – hastaneler gibi 7/24 güvenlik görevlisi bulunan) acil yardım tüketim malzemeleri stoklanmalı; dağıtım sorumluluğu o bölgenin de depremden etkileneyeceği düşünülerek yedeklenmelidir.

Daha çok kültür sanat alanında olan kardeş belediyecilik sistemi, afetle ilgili personel yedekleme de dâhil olmak üzere afet öncesinde, afete yönelik kurulmalıdır.

Kıyafet stoku toplanacak ikinci el kıyafetler beklenmeden planlanmalı; iç çamaşırı, yaş grupları, büyük beden, renk seçimi gibi kriterler dikkate alınarak risk haritasına göre önceden stoklanmalıdır.

Kentsel yaşam pratiğinde komşuluk ilişkilerinin zayıf olduğu dikkate alınarak; afet öncesinden başlayarak mahalle bazında örgütlenme kurulmalıdır. İstanbul'da küçük ölçeklerden büyük ölçeklere doğru ilerlenmeli; insanların ilk önce kendi apartmanından başlayarak dayanışma ilişkisi kurulabilmesi için ortamlar oluşturulmalıdır.

Sosyal planlama sürecinde takip mekanizmaları geliştirilmelidir. Çalıştay sonuçlarının izleme planı yapılmalıdır. Periyodik toplantılarla uygulama süreci ve geliştirilmesi gereken noktalar gözden geçirilmelidir.

İBB Özelinde Öneriler

İstanbul Gönüllüleri'nin aynı zamanda afet gönüllüsü olması sağlanabilir. Afet gönüllülüğüne ilişkin yaygın bilinçsizliğin giderilmesi için, İBB'nin duyuru olanakları ile özendirici tanıtımlar yapılmalıdır.

Başta kadın örgütleri olmak üzere tüm sivil toplum örgütlerinde, faaliyet alanları ne olursa olsun, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı gönüllü programı uygulanmalıdır. Bu bağlamda; İBB'nin afet öncesinde hangi bölgede, kaç örgütlenmenin, kaç gönüllü sağlayacağını biliyor olması gerekmektedir. İstanbul il ve ilçeleri İRAP planları toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla yeniden gözden geçirilmelidir.

2.5 Genel Değerlendirme

**Moderatör: Çağla Salduz Doruk
(İBB SHDB Projeler Koordinatörlüğü-
Ekip Sorumlusu)**

Tüm tema masası sunumlarımızı tamamladık. Siz değerli katılımcılarımızın bu konulara ilişkin görüşlerine yer vermek istiyoruz.

Öncesinde birkaç önemli kuralımızı sizlere paylaşmak isterim.

Afet ve Kadın Forumu, feminist yöntemlerle oluşturuldu. Söz hakkı hepimizin ve eşit koşullarda her birimiz görüşlerimizi birbirimize saygı gösterecek şekilde paylaşıyor olacağız. Herkesin görüşlerini sunma süresi maksimum 2 dakika olup aşması durumunda, başkalarının da söz alabilmesi için ufak hatırlatmalar yapıyor olacağım.

Ayrıca, feminist ilkeler doğrultusunda, başkalarını rencide etmeyecek ya da ötekileştirmeyecek söylemler hususunda hepimizin hemfikir olduğuna yürekten inanıyoruz. İlk katkımızla başlayabiliriz. Söz almak isteyen, görüş bildirmek isteyen değerli katılımcılarımız söz sizlerde!

**ŞİLAN ERASLAN
Büyükçekmece Belediyesi Sosyal Destek
Hizmetleri Müdürü**

Herkese merhaba. Büyükçekmece Belediyesi olarak, neler yaptığımızdan kısaca bahsedeyim; hiçbirimizin beklemediği bir afetle karşı karşıya kaldık ve şanslıydık ki Tüyap Kitap Fuarı gibi büyük bir alan bizim bölgemizde yer aldığı için orayı üs olarak belirledik. Kardeş ilçemiz olan Defne'de üçüncü gün itibarıyla lojistik üssümüzü kurduk; bu konuda hızlı hareket edebildik. İlk günde ise arama kurtarma ekiplerimizi gönderdik; teknik araçlarımız ve mühendislerimiz bölgeye sevk edildiler. Şu öngörülemeyen; deprem bölgesine malzeme gönderirken ve orada bir yaşam kurmaya çalış-

ırken oradan buraya ciddi manada göç geleceği çok hesaplanmadı. Ben şu öneride bulunmuştum; gelen bağışların yarısı ayrılmalı diğer yarısı gönderilmeli, İstanbul'a akın akın insan gelecek dedim ve gerçekten böyle bir şey yaşadık. Bizim bölgemizdeki okullar çok anlayışlı çıktı, çok desteklediler. Halk inanılmaz bir dayanışmanın içine girdi. Bölgeden gelen bütün öğrencileri ücretsiz olarak özel okullara ve dershanelere yerleştirdik. Hepsinin okul formalarını ve kitaplarını aldık; tek tek evlere yerleştirdik. Bizim bölgemize yani Büyükçekmece'ye 7000 civarında depremden etkilenen birey geldi. 15-20 gün aralıklarla, bir paket halinde şarküteri kolisi, gıda kolisi ve hijyen kolisi gönderdik. Yatak, yorgan, polar kışlık kıyafet gibi malzemeleri hızlıca sağladık. Bunun dışında psiko-sosyal desteği psikologlarımız aracılığıyla birebir görüşmeler şeklinde gerçekleştirdik. Bizim için çok acı bir tecrübe oldu. Öte taraftan neler yapmamız; neler yapmamamız, neleri önceliklendirmemiz gerektiği konusunda ise çok büyük bir tecrübe oldu. Şunu gördük ki dayanıştıkça büyürüz, güçleniyoruz. Yaşasın kadın dayanışması diye bitiriyorum.

**SİNEM GÜLENC
İBB Kadın ve Aile Hizmetleri
Şube Müdürü**

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu veri paylaşımı ile ilgili birtakım sınırlılıkları beraberinde getirmekte, bunu hepimiz biliyoruz. Binalarda yaşayanlarla ilgili bazı öneriler oldu; kimin hangi aracı var, kim nerede yaşıyor, kaynaklarımızı bilelim dendi. Bunlar önemli, devletin elinde aslında bu veriler büyük oranda var. Yerel yönetimler olarak diğer yerel yöneticilerle bir araya geldiğimizde de biz bunu tartışıyor ve konuşuyoruz. Gücümüzün yettiği ve erişebildiğimiz sürece bu verileri elde etmeye çalışıyoruz; ancak takdir edersiniz ki T.C. kimlik numaralarına erişmek, paylaşmak, onlar ile ilgili işlemler yapmak, havuz oluşturmak bizim de elimizi kolumuzu bağlayan bir husus.

Tercihlerimizle ve seçimlerimizle yaşıyoruz. İstanbul bu anlamda seçimlerinden ötürü şanslı. Umarım gelecekte, yakın gelecekte, tüm Türkiye aynı şansı paylaşıyor olur. Yaygınlaştırılması konusunda aslında yerel yönetim olarak sivil toplumdaki destek istiyoruz. Sivil toplumun bize göre daha harekete geçirici, izleyici, gözlemleyici, değerlendirici bir rolü de var. Biz netice itibariyle İstanbul'u yönetmekle ve tüm kaynağımızı İstanbullulara dağıtmakla yükümlüyüz.

Bina tespitlerini isteyen kurumlar, örgütler oldu. 2019 yılından beri İBB bunu yapıyor. Binalarda hızlı tespit uygulamasına başladı. Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Dairemiz başvuru yaptığınız zaman hizmeti sizlere ücretsiz sunuyor. Sadece sivil toplum örgütünüzün bulunduğu bina değil; yaşadığınız evler için de böyle bir hizmet söz konusu.

Onun dışında kadın ve afet çalışmaları ile ilgili eğitimleri hep konuştuk. İBB Kadın'da bu eğitimler zaten mevcuttu; ancak Kahramanmaraş merkezli depremlerden sonra bugün artık güncellediğimiz bir eğitim modeli var. Bu eğitim modülü için sivil toplum örgütlerinden de destek aldık. Kendi merkezlerimizde de bu modüllerimizi uyguluyoruz, var olan eğitimi geliştirerek daha fazla kitlelere ulaştırma hedefi ile uygulamamıza devam ediyoruz. Kadın sağlığı konusundan bahsedildi; TAP Vakfı ile aslında böyle bir çalışmamız, bir iş birliğimiz söz konusu Birlikte oluşturduğumuz bir takvimimiz ve planlamamız da mevcut.

Çalıştayın ikinci günü bu kalabalık beni çok mutlu etti, duygulandırdı. Hepinizin emeğine sağlık, çok güzel bir çalıştayda iki gün geçirdik. Sizlerin sayesinde emeği olan herkese sonsuz teşekkür ederim. İyi ki geldiniz, iyi ki varsınız.

Birinci Katılımcı

Çok teşekkür ederim. Benim için bu çalıştayın en büyük kazanımı daha önce tanışmadığım insanlarla, sizlerle bir araya gelmek oldu, etkileşim kurabilmek oldu. Bu anlamda İBB'ye çok teşekkür ederim. Çünkü bence bu konuyu hâle yola sok-

mamızın bir yolu var; o da iletişim ve etkileşim halinde kalabilmek. O anlamda buradaki iletişim biçimine dair belli bir etik tutumun, belli bir kültürün ve değerlerin olması, sağladığı atmosfer açısından bence çok kıymetliydi. Bunun için herkese tekrar, tekrar teşekkürler. Farkındaysanız hepimiz, bir yandan da bir devlet gibi plan konuştuk. Konuştuğumuz kapsamın ölçeği çok büyük. A'dan Z'ye, her şeyi düşünüp yapmak ve eksik bırakmamak için çok güçlü bir motivasyonla bir mantık çerçevesinde hareket ediyoruz. Ama hayata geçirebileceklerimizin bir sınırı var. Buradan bakınca çalışmaya dair, olumsuz bir yaklaşım olarak değerlendirilmemesi gereken bir yorumum var. Burada sadece tüm bu konuşulanları daha rafine etmeye ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. İlk gün konuşmamda da söylemiştim, küçük şeyler değerlidir. Küçük şeyler bizi kocaman şeylere götürür; önemli olan gerçekten diyalog süreçlerinin sağlıklı çalışması ve etkileşimde kalabilmek.

İkinci Katılımcı

Aslında tarif edilen şey sadeleşmiş bir sonuç metni, ben de böyle bir metne ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. O metnin örgütlenmeyi de kolaylaştıracak, ana politik metin gibi kurgulanması gerektiğini düşünüyorum. Umuyorum ki forumun sonucunda bu metni birlikte tamamlamış oluruz; keza böyle bir ihtiyaç var gerçekten. Düzenlenen bu çalıştayın izleme komitesi önerisi de geldi. Bu metin aynı zamanda izleme komitesi gibi bir mekanizma ya da katılan tüm örgütlerin üstleneceği bir sorumluluk alanı da açmış olur.

Üçüncü Katılımcı

Bu çalıştayda bütün kategorilerde önemli çıktılar oldu. Son dönemde Deprem Bilim Kurulu'nda da yer alan değerli bilim insanları ile konuştuğumuz önemli bir başlık var: Hazırlıkların hepsinin Marmara Bölgesi olarak ele alınması. Çünkü bizlerin hepsi potansiyel bir depremzede, afetzede olacağız; biz her ne kadar bu çalışmaları yapıyor olsak da benim de İBB'den beklentim bu taleplerin komşu Marmara Belediyeleri ile kardeş belediyeçilik anlayışında dile getirilerek bu oluşumlara vesile olunması. Çünkü her ne kadar mahalleleri-

mizde etkili olsak da ilk 72 saatten sonra ciddi bir başka süreçten bahsediyoruz. Gerçek anlamda komşu bütün belediyelerle, aynı vizyonla hazırlanan bu sürdürülebilir raporların artık çalışmalarına dönmesi gerekiyor. Bu çok önemli diye düşünüyorum. Bunun yanında, Japonya ile ilgili yaptığım bir çalışmada, Japonya devlet bütçesinin %4'ünü afet risk yönetimine aktardığına rastlamıştım. İBB'nin afet yönetim planlamasında toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmesi ve bu anlamda bu çalıştayın da çıktılarının uluslararası anlamda çok değerli olacağını biliyorum; ama şunu da talep edebilmeliyiz biz kadınlar olarak, katılımcılar olarak: Biz devletin bütçesinin yüzde kaçının afet risk yönetimine ayrıldığı bilmiyoruz. İBB'nin de yerel belediye olarak bizim taleplerimizi karşılayacak potansiyeli bir yere kadar var.

O nedenle ulusalda her şeyi gören kucaklayan bir bakış açısına ihtiyaç var. Bizim de sizlere katkı sunacak çalışmalarımız var. Depreme hazır İstanbul için tüm sivil toplum kuruluşları ile sürdürülebilir eylem planlarını ortaklaşa yapacağımız çalışmalar var. Bu çalıştayın teması kadın; ama bütünleşik bir şekilde kadınların bütün taleplerinin aslında diğer disiplinlerle ortaklaşa, entegre olmaya ihtiyacı var. Buradaki kadın hareketlerinin, sivil toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak afet yönetiminde farklı sivil toplum kuruluşları da olabilir. Yani sivil toplum olarak her türlü desteğe hazırız. Çünkü bizim için de hakların korunması çok önemli bir başlık.

Dördüncü Katılımcı

Çok başarılı bir çalıştaydı bence, herkesin eline sağlık. Bugün bu yaptığımız konuşmada eleştiri ve özeleştirme mekanizmalarının daha yoğun çalışması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle önümüzde yerel seçim olduğu için ki hepimizin gündeminde yer alıyor zaten. Mor Çatı'nın, İBB'nin, STK'ların kısacası tüm kurumların gündeminde. Kadınların örgütlenme alanları açısından da yerel seçimler çok önemli bir yerde duruyor. Bence çalıştay tam da bunun odak noktasına koymak gerekiyor. 31 Mart diye konuşuluyor; peki biz bu 7 ay

içerisinde şu an konuştuğumuz şeyleri adım adım nasıl hayata geçirip, nasıl kazanıma çevireceğiz? Eğer biz kadınlar kazanamazsak neler olabileceğini tahmin ediyoruz. Çok başarılı şeyler elde edildi. İBB bu süreçte şunu gösterdi: İBB'nin sadece kendi bütçesi, kapasitesi, deprem sonrasında diğer bölgelere de götürdüğü güç bir örnek oluşturdu. Sonraki süreçte Türkiye tarihi açısından örnek oluşturabilecek bir kurumsal çalışma. Düşünün ki biz böyle bir süreçte kadın çalıştayını yapıyoruz. Böyle bir anlam yüklememiz gerektiğini düşünüyorum. Önümüzdeki süreçte farklı krizlerde burası örnek alınacak. Evet böyle bir çalıştay yapılmıştı, böyle şeyler paylaşılmıştı denilecek. Tarihsel bir süreçte olduğumuzu düşünüyorum.

Sağlık oturumunda Aile Sağlığı Merkezleri hiç konuşulmadı. Hatay Samandağ'da 20 Aile Sağlığı Merkezi 9'a düşürülmüştü; orada 42 mahalle var. Kadın örgütlenmesinin, feminist politikanın konuşması gereken bir şey. Kamu dediğimiz zaman tabii ki belediyeyi düşüneceğiz; devletten neyi ne kadar bekleyebileceğimizi zaten gördük. Sağlık açısından Aile Sağlığı Merkezlerini ve muhtarlıkları daha fazla konuşmalıyız. Bence yedi aylık süreçte konuşmamız gereken en önemli birimlerden biri bu.

Bence kız kardeş belediyelere ihtiyacımız var. Bu açıdan eminim ki Samandağ Belediyesi, İstanbul ile kız kardeş belediye olabilir. Kardeş dediğimiz de ataerkil bir bağ var; biz oraya temiz politika ile müdahale etmek istiyoruz: 'Kız Kardeşlik bağıyla'. Bence bunları da değiştirmeye ihtiyacımız var. Burası belki de buna vesile olur.

Beşinci Katılımcı

Sadeleştirmeye ne kadar yardımcı olur bu söyleyeceğim bilmiyorum ama örgütlenme kısmı gerçekten önemli. Örgütlenme derken de kastımız; illaki yazılı çizili bir yere kayıtlı bir STK'ya ya da bir gruba kaydolmak değil. Aynı yerde buluşmak, aynı sözü söylüyor olmak. İçinden neyi seçeceğimiz cebimize neyi koyacağımız sorusuna cevap veriyorum: Örgütlenme. Nasıl bir ülkede olduğu-

muzu da unutmamak gerekir. Ekim ayında belki de medeni yasadın olacağız. Bir gecede medeni yasa gidebilir elimizden. Ama Şunu asla unutmaktan hareket etmeliyiz. Bizim 8 Mart gibi bir günümüz olabilmesi için 129 kadının yanması gerekti. Haiti'de yüzlerce kadının istenmeyen gebelikle bođuŐması gerekti. Biz bu konuŐtuklarımızın bedelini çoktan dedik. Türkiye'de afetlerde kadınların can kaybı 14 kat daha fazla oluyor. Bu dünya istatistiği ne yazık ki bizim ülkemizde cinsiyetlendirilmiş veri olmadığı için bu istatistikte yer almıyoruz. Çünkü afetle ilgili cinsiyetlendirilmiş veri yok. En sağlam kayıtların tutulduğu Kandilli'de bile yok. SadeleŐtirmek adına da konuŐacaksa eğer, içinde bulunduğumuz koşullarla ilgili yapacağımız tek Şey rgtlenmedir. Demokratik, laik bir ülkede yaşamaya devam edebilmemiz için gerçekten bilinçli davranılmalı. Tırnak içine alarak söylüyorum "ittifaklar sistemi" kurulmalı. Çok gördük, çok yaşadık siyasi partiler işin sadece bir ucunda, önemli olan bizlerin ne yaptđıđı ne istediği.

Altıncı Katılımcı

Gerçekten dolu dolu iki gün geçirdik. Bugün yaŐadđımız en büyük sorunu, kadına yönelik Şiddeti, hala nleyemedik. Ayrımcılık büyük bir sorunumuz. Deprem ncesi var olan Şiddet sorunu bilhassa cinsel Şiddet sorunu deprem sonrası da artarak devam edecektir. Bu gizli kalan Őiddettir. Kadınlar ne yazık ki bunu dile getiremiyor. Dile getirenler de delillendiremedikleri için beraat kararları çoklukla karşımıza çıkıyor. Burada tecavüz kriz merkezleri çok önemli. İstanbul SözleŐmesinin devlete yüklediği yükümlülüklerden biridir. Bu gerçekleŐtirilememiŐtir. İstanbul SözleŐmesinden bir gecede çıkılmıŐtır. Bugün hala tecavüz kriz merkezimiz yok. Adli Tıp Kurumu sonraki aşama. Bir kadın bir kuruma gittiği zaman ifadesi dâhil, muayenesi dâhil, tüm ihtiyaçlarını gerçekleŐtirebilmesi için 24 saat açık hizmet vermesi gereken kurumlar bunlar. İkincil mağduriyetler yaŐanmasını diye. Bizler derken İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezinden bahsediyoruz. nceki dönemlerde İBB Kadın'la yaptđımız konuŐmalarda iki hususa dikkat etmiŐtik. Toplantı gündemlerimizden biri sđınaktı. Bunlar hayati önem taşıyan

kurumlardı. İkincisi de tecavüz kriz merkezleriydi. Sđınak meselesinde İBB herkesin övgü ile bahsettiği bir sđınak gerçekleştirdi. Ben de teşekkür ediyorum. O arada yaptđımız temaslarda kriz merkezi ile de çalışmaları vardı. Ama Şu an ne aşamada bilemiyoruz. Bunlar btce gerçeklenen işler, yerel yönetimler iktidarla aynı partide değilse bir takım btce kısıtlamalarına maruz kaldıklarını biliyoruz. Ama ben inanıyorum ki İBB, tecavüz kriz merkezlerinin de kurulmasını gerçekleŐtirecektir.

Bir masada, kadın kooperatifleri ile ilgili mevzuat kaynaklı bir sıkıntıdan bahsedildi. Nedir açıkçası bilemediğim için, bu konuda alt çalışma grubu oluşturarak kadın kooperatiflerinin desteklenmesi ve varsa mevzuatta bir sıkıntı, bunun aÇılması ile ilgili tespit ve çözüm çalışmaları hakkında çalışma yapacağım.

Hukuki destek sadece Şiddet ile ilgili verilmiyor. Ekonomik durumunuz uygun olsa bile Şiddetle ilgili size hukuki destek ücretsiz veriliyor. Ücretsiz avukat, ayrıca harç ve muafiyetlerle ilgili yargılama giderlerini de alabiliyorsunuz. Bu bilinmiyor ama yaygınlaştırmak gerekli. Bizler 2002 yılından beri İstanbul Barosu olarak 10 bin küsur kişiye hukuki destek verdik; bunların %95'ten fazlası kadındı. Kadın yoksulluğu mağduriyeti söz konusu.

Yedinci Katılımcı

Değerli hanımlar, ben çalıştaya katılamadım; bugün de geç katıldım ama tema masalarının çalışma sonuçlarını detaylı bir Şekilde arkadaşlarımız Bu alıŐtayın sonuç raporunu merak ediyorum. Kısa vadeli nerileri hemen hayata geçirirsek, uzun vadeli öneriler için de bunlar anlamlı sonuçlar doğurur. Evet, burada bir alıŐtay yapıldı. Bu alıŐtayın sonuçlarını ben ilemdeki kadınlara nasıl ulaŐtırabilirim; bunun için örgütlü iletişim noktasında bir istirahatım var. Teşekkür ederim.

Sekizinci Katılımcı

alıŐtay için herkese teşekkür ederim. Gerçekten çok güzel bir iş çıktı bu iki günde, katıldığım için çok mutluyum. Benim burada size anlatmak is-

tediğim iki konu var. Birincisi biz burada afet ve kadın temelli bir çalıştay yaptık. Yakın zamanda deprem yaşadığımız için deprem üzerine odaklı bir çalıştay gerçekleştirdik. Ben iklim aktivisti olduğum için afet kavramına baktığımız zaman iklim temelli afetler, afetlerin %85'ini oluşturuyor. Afetlerin kadınları ne kadar etkilediğini biliyoruz. İklim temelli afetler de kadınları çok etkiliyor. Yakın zamanda yaşadığımız yangın, sel felaketleri ondan etkilenen kadınlar... Akbelen'deki kadın direnişini hepimiz görmüşsünüzdür. Orada benim kız kardeşlerimi tomayla, jopla saldırıda bulundular, gözaltına aldılar. İklim krizinde de kadın direnişi çok büyük bir önem taşıyor. Ben burada İBB'den talep ediyorum. Bu güzel bir başlangıçtı; iklim temelli bir afet çalıştayı talep ediyorum. Hali hazırda Change.org üzerinden iklim temelli afetler ve depremlerin önüne geçmek için bir kampanya yürütüyorum; onu da imzalarsanız çok sevinirim. Biz TBMM'ye gittik, milletvekillerini derdimizi anlatmaya çalıştık.

İkinci konum da şu depremin ertesi günü (ben Z kuşağı olduğum için kendi odağımızdan düşünüyorum) biz depremden sonra ne yapacağımızı düşündük, alana gitmeyi düşündük. Dün gruplardan ayrılırken aklıma bir fikir geldi, arkadaşlarımla paylaştım. Orada özellikle gençler üzerinden düşündüğümüzde çok fazla insan annelerini, babalarını, akrabalarını, arkadaşlarını, dert ortaklarını kaybetti. Afet, zihinsel olarak insanları fazlasıyla etkiledi. İnsanlar arkadaşlarını ve dertlerini paylaşacakları insanları kaybetmişken ve burada alana gitmek isteyen insanların isteği çok fazlayken bir fikir geldi aklıma. Kız kardeşlik bağı oluşturabileceğim bir proje gerçekleştirmek istiyorum. Burada insanların birbirine ulaşabileceği, yeni arkadaşlar, dert ortakları edinebilecekleri bir proje oluşturmak istiyorum. Bu anlamda STK'lardan destek istiyorum. 8-10 ay geçti deprem üzerinden; ama hala depremden etkilenen bireyler psikolojik etkilerini yaşamaya devam ederken bu projeyi gerçekleştirmek için geç değil. Ulaşalım lütfen birbirimize projeyi hayata geçirelim. Bu iki konu üzerinde durmak istedim. Teşekkür ederim.

Dokuzuncu Katılımcı

Hatay'da görevlendirilmişim hijyenik ped dağıtırken; 9-10 yaşlarında oğlan çocuğu gördüm. Yanıma yaklaştığında "Ben ped almak istiyorum" dedi. Çalışanlar bilir, orada bir şey dağıtıyorsanız "verin evdekilere götürüyüm" denir. Ben döndüm "kime almak istiyorsun," dedim. "Ablam ve anneme" dedi. Ben düşündüm ki kalabalık ve gelemediler. "Nerede onlar?" dedim, "evde onlar" dedi. Ben "bunun ne olduğunu biliyor musun?" dedim. "Evet özel günlerinde kullanıyorlar" dedi. Benim gözlerim doldu. İstersek 8-9 yaşlarındaki çocuklara da bunları anlatabiliriz, eğitim evde başlıyor. Çok önemli bir konu olduğunu düşünüyorum. Çocuğa poşet vermek istedim "ben bunu elde götürebilirim," dedi. Kadınlar saklayarak götürmek isterken oğlan çocuğunun elinde o köyün içinde gitmesi gerçekten beni gururlandırdı. Zor bir deneyim oldu. Yarın yaşayacağımız bir depremde neler yapacağımızı öğrendik. Benim de Hatay'daki kadınlara çay bardağında kahve içme, kekik toplama sözüm var. Beraber onlarla yemek yapma, yemek yeme sözüm var; o güzel günlerin geleceğine inanmak istiyorum. Afet ve Kadın Çalıştayı'nı yapan İBB Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığına, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürü Sinem Hanım'a, katılımcılara, İBB çalışanlarına çok teşekkür ediyorum. Bir kadın olarak geldiğim, buradaki paylaşım katıldığım ve destek olduğum için sizler de destek verdiğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Onuncu Katılımcı

Katılımcı bütün dostlara öncelikle merhaba demek istiyorum. Kısa bir şeyler söyleyeceğim aslında. Öncelikle ben kendi adıma Ebru Hocamıza katılmakla birlikte, en büyük fikir en sade fikirdir. Keşke sadeleşme olsa; ama konu çok girift belki onun da etkisi var. Kendi adıma gerçekten çok beslendiğim bir çalıştay ve bir araya geliş oldu. Bundan sonra belki ışık tutması açısından sevgili moderatör hocamız birtakım kaygılardan bahsetti. Afet ve kadını yan yana getirdiğimizde, içine yerel yönetimi de kattığımızda bunu siyasi yelpazeden uzak tutmak gerekir. Yerel yönetim-

lerin elbette parti politikalarının yerleştirilmesi ile ilgili parti ve yol haritaları var. Mütedeyyin mahalledeki bir afetzede kadın bizim konuştuğumuz ya da dertlendiğimiz ya da çözüm bulmaya çalıştığımız meselelerin dışında mı kalacak? Buna biraz dikkatle yaklaşırsak, özellikle afet öncesi ve sonrasındaki kadın dayanışmasının ve örgütlenmesinin çok daha büyüyeceğine inanıyorum. Biz, birbirine benzeyen aşağı yukarı ne söyleyeceği belli olan insanlardan çok, bizim gibi düşünmeyen mahalleler ve taraflarla kadın örgütlenmesini ve dayanışmasını güçlendiririz diye düşünüyorum. Bunu bir sosyalist olarak söylüyorum.

On Birinci Katılımcı

Benim için çok güzel sonuçları olan bir çalıştay. Ben Hataylıyım ve şehir plancısıyım. Afet meselesi ile ilgileneli çok oldu; ama maalesef düzgün sonuçlar alamadığımız bir coğrafyada yaşıyoruz. Hatay sürecinde beni en çok etkileyen konu koordinasyonsuzluktu. İlk hafta ve sonraki haftada arama kurtarma çalışmalarının yoğunlaşmaması ve insanların hayatlarını kaybetmesi gerçekten çok üzücü oldu. Demin bir öneri geldi, kız kardeş belediye konusunda. Biz Marmara Bölgesinde yaşıyoruz, bölgenin tamamı afet bölgesi. Dolayısıyla bizim yardım, destek alacağımız belediyeler bu şehrin dışında. Bu süreçte aslında bizim diğer mahalli birliklerle, diğer ilçelerdeki, diğer illerdeki yerel yönetimlerle örgütlenme çalışması oluşturmamız gerekiyor. Bu şehre dair bilgilerin buraya destek verecek insanlara iletilmesi, datanın paylaşımı gerekir. Bizim için en önemli sıkıntılardan biri buydu. Çünkü Hatay'daki herkes ölmüştü. Oradaki yereli bilen insan yoktu. Dışarıdan gelen insanlar nerede lojistik merkezi kurulacak, hangi mahallenin dezavantajlı olduğunu bilmiyordu. Koordinasyonu yapamadılar; bu süreç daha fazla zaman kaybı yaşanmasına ve daha fazla insanın ölmesine neden oldu. Bu çalıştaya en büyük önerim diğer illerle daha fazla koordinasyon. Diğer illerin mahalli birlikleriyle daha fazla organizasyon, koordinasyon ve belki de dijital ortamda bir veri paylaşımı gerçekleştirilerek bu verilerin düzenli toplantılarla güncellenerek ilerletilmesidir.

Sadece İstanbul'un güçlendirilmesi benim için hiçbir şey ifade etmiyor. Biz zaten enkaz altında kalacağız; diğer şehirlerle birlikte dayanıklılığımızı güçlendirmek her anlamda daha iyi olacaktır. Bir de muhtarlarla ilgili bir öneri gelmişti. Maalesef muhtarların artık veriye erişebilecekleri sistem yok, mahalle verisine sahip değiller. Bizim muhtarları bu anlamda belediye olarak güçlendirmemiz gerekiyor. Muhtarlar yerine daha alternatif önerilerle gitmemiz gerekiyor. Maalesef kent konseyleri de aktif olarak çalışmıyor Türkiye'de. Mahalle meclisleri olabilir, Mahalle evleri olabilir. İBB Mahalle evlerini yaygınlaştırmaya çalışıyor. Bu evlerde afet çalışmaları yaygınlaştırılabilir. Muhtarların, STK temsilcilerinin dâhil edilerek bu sürecin başlatılması ve Türkiye üzerinde örgütlenmenin, koordinasyonun sağlanması bence çok önemli.

On İkinci Katılımcı

Türkiye'de depremden etkilenmeyen belediye çok az. Sadece Karadeniz Bölgesinde deprem riski yok diye biliyorum. Biz İstanbul özelinde konuşuyoruz ama bu fikri seçim döneminde yükseltmemiz lazım ki bir yerlere değsin, söz verdirelim bir yerlere. Bunun yapılabileceği bir platform üzerinden, Türkiye'nin her ilinden ilçesinden neredeyse arkadaşlarımız var; belki orada bir öneriyi, bir konuyu işleyip yerel seçim sürecinde kabul ettirebiliriz. Böyle bir şeye destek olabilirim ben.

On Üçüncü Katılımcı

Gerçekten depremin ilk haftası, hatta Şubat ayının sonuna kadar çok ciddi bir koordinasyon, organizasyon sorunu yaşandı. Daha sonra Allah'tan toplandı, depremin hemen ikinci günü bölgeye gidip 93 gün aralıksız orada kalan bir STK çalışanı olarak deneyimlerimden yola çıkarak -burada da özetlenen kadınlara çocuklara yönelik tedbirlerin yanı sıra- bir öneride bulunmak istiyorum: O da yapay zekâ. Bir yapay zekâ devrimi geliyor. Olası tüm senaryoları hesaplayacak, binde bir olasılık söz konusu olsa bile Marmara'nın tüm şehirlerini kapsayacak senaryolar oluşturulamaz mı? 6 Şubat için böyle senaryolar vardı ama kap-

sayıcı değildi. Afet anında yardım etmesi gereken görevliler enkaz altında kaldılar; öldüler ailelerini kaybettiler. Kendi can güvenliklerini korumakla uğraştılar. Olası tüm senaryoları hesaplayacak bir yapay zekâ programı için hemen başlayabilir miyiz? Kadınlar ve çocuklara dair çeşitli senaryolara göre çalışmalarımızı yaptığımızda deprem bölgesinde şunu gördük; önceden organize olan, hazır olan ve ne yapacağını bilen herhangi bir STK orada valilik bazında AFAD, Kızılay bazında ön plana geçebiliyor, söz sahibi olabiliyor. Çünkü ne yapacağımızın hazırlığı var. Bizim elimizde kadınlar olarak afet senaryosu gibi bir güç, araç, enstrüman olduğu takdirde; en büyük depremde, afette bile herkesten çok daha öne geçeceğimize, bütün patriarkal sistemi de aşır sözümüzü söyleyebileceğimize inanıyorum.

On Dördüncü Katılımcı

Hepinize çok teşekkür ederim birlikte olmak çok güzeldi. Enif Başkanım, Sinem Müdüreme çok teşekkür ederim. Şöyle bir problem var ülkede, her katıldığım yerde dile getiriyorum. Politikalar üretilirken biz samimi değiliz. Bir yerlerden alıyoruz; stratejik planlara katıyoruz yani kopyalayıp yapıyoruz. Bugün burada çıkarılan sonuçların çoğu bu ülkede yapılıyor. Ben daha önce Ruhsat ve Denetim Müdürlüğü yaptım. O dönem benden Büyükçekmece'deki bütün buğday siloları, bütün tamirhaneler, su depoları, yiyecek depoları ve kıyafet temin edilebilecek yerlerin verileri istendi. Samimi olmayan nokta ne? Öğlen 1'de istediler, akşam 5'e kadar hazırlayın dediler. O zaman bunu -miş gibi olmak için, veri doldurmak için cetvele bir şey yazmak için yapıyorsunuz demektir. Böyle bir sorun var, bu yerelde de yaşanabiliyor.

Önümüzde seçim var, seçimden sonra başkanlar değişir mi; aynı politikalar güdülür mü? Politika kişinin üzerinde bir şeydir. Her gelen cumhurbaşkanı ile belediye başkanı ile köklü politika değişikliğine gidiliyor; bu sürdürülebilirliğin önüne engel. Yakın bölgeler değil, çapraz bölgeler seçilmeli. AFAD, Van ile İstanbul'u eşlemiş durumda ve

böyle üç tane belirlediği il var. Bizim gibi Trakya da depremzede olacak, Marmara da depremzede olacak. Çıkan çıktılardan bir tanesi afet depolarının hazırlanmasıydı ki biz bunu yaptık. İhtiyacın var olduğunu görüp deprem sonrasında belediye binamızın altından 3-5 bin kişiye yetecek kadar bir depo oluşturduk. Bir başlangıç noktası oluştu. Bunu aktif olarak tutmak istiyoruz.

Biz afet sonrası yıkımları konuşuyoruz ama afet öncesinde çıkışı kolaylaştıran bir projemiz daha var. Belki buradan feyz alıp benzer çalışmalar yapmak isteyen kurumlar olabilir. Büyükçekmece'de yaşayan çok fazla 65 yaş ve üzeri insan var; bu nüfusun 3 bin küsuru tek yaşıyor, 6 bin kişi de çift olarak yaşıyor. Bunların evlerindeki tüm dolapları belediye olarak sabitliyoruz. Evde kaçış yollarını kapatabilecek, kapıların açılmasını engelleyecek, onları yaralayacak şeyleri; Ar-Ge Müdürlüğümüzle ekip kurduk, sabitliyoruz. Hatta deprem öncesinde bu projeye başlamıştık ama deprem oldu ve yarım kaldı. Bu sonbaharda ise projeye tekrar başlıyoruz; bence başka arkadaşlar da bu projeden ilham almak isteyebilir. Teşekkür ederim.

On Beşinci Katılımcı

Toplumsal Eşitlik Derneği tarafından bir şey paylaşmak istiyorum. Begüm Yavuz adına iletmek isterim. Kadın örgütlerinin, toplumsal cinsiyet alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin tüm sorunları bir yana bırakarak kenetlenmesinin çok önemli olduğunu burada olsaydı paylaşacaktı. Kadınlar, gerçekten güçlü. Kadın örgütleri gerçekten güçlü. Biz gerçekten değişimi getirebilecek kapasiteye sahibiz. İçimizdeki o motiften dolayı bence. Sinem hanım dedi ki "İBB, tüm sivil toplum örgütlerini, inisiyatiflerini, meslek odalarını bir koordinasyon altında toplayacak güce, bilgiye, beceriye ve kapasiteye sahip". Dolayısıyla sivil toplum örgütleri der ki "İBB koordine etsin, kolaylaştırsın ve sivil toplum örgütleri de bütçeleri kapasiteleri doğrultusunda katkılarını sunsunlar". Teşekkür ederim.

On Altıncı Katılımcı

Sinem Hanım size ve herkese sadece iki şey iletmek istiyorum. Sadeleştirme dedik; buraya bir kelime daha ekleyeceğim, o da önceliklendirme. En önemliden daha az önemliye bir sıralama yapmamız gerek. Önceliklendirmeye ihtiyaç var. Bu çalışmada öne çıkan temalardan önceliklendirme yapıp en acil olanı öne çıkarıp, onda derinleşip sonra tekrar basamaklandırma yapmak işe yarayabilir. Bir de tuhaf bir şekilde ben mi kaçırdım bilemiyorum altını çizmedik sanki? Öz gücü arttıracak aksiyonlara ihtiyacımız var. Kadın öz gücü nasıl artar, şu konseptte öz güç nasıl arttırılır? O temayı da önümüze koyup düşünmemizde yarar var. Ben tekrar çok teşekkür ediyorum. Şöyle bir örnek vereyim; deprem sahasında yürüttüğümüz çalışmayı profesyonellerle yürütüyoruz. 6 ay 1 seneden sonra o çalışmadan geçmiş o çalışmada belli becerileri kapmış insanların kendi yaşam alanlarında bunu uygulamaya geçirmesi için gayret ediyoruz. Öz gücü arttırmamız lazım bunu düşünmek zorundayız.

On Yedinci Katılımcı

Sona yaklaştık... Birincisi birkaç şeyin önemli olduğunu düşünüyorum. Sonuç metni oluşturabilirsek çok iyi olur. Daha önce de belirtmiştim; KADAV'a onlarca rapor geliyor. Bazen hangisini açıp okuyacağımızı şaşırıyoruz. Raporlama sürecinin çok önemli olacağını düşünüyorum; ama bunun gerçekten dolaşıma girip girmemesini izleyecek de bir süreç. O muhatabına ulaştı mı değerlendirildi mi geri dönüş alınabilir mi gibi bir süreç var. Bir de sadeleşme meselesinde bir arkadaş dedi ki; çok fazla feminizm diyorsunuz dedi. Bu bir tepki mi; bir soruna neden olur mu? Ben bunu önemsiyorum; çünkü kadın örgütü olmak da yetmiyor, kadın olmak da yetmiyor. Bir yöntem tartışacaksak, bir yöntemle hareket edeceksek burada feminizm çok kritik; neyi önceliklendirdiğinizi, nasıl hareket ettiğinizi ve birbiriyle nasıl ilişki kurduğunuzu feminizm çok belirler. Bu bakımdan burada belki de sonuç metni dışında bir Afet ve Kadın Koordinasyonu oluşacaksa, tabii ki bu feminist olsun demiyorum, ama ilkeleri bakımından femi-

nist çalışmanın ilkelerine dayanması gerek. Biz bu çalışmaya bazen kadın örgütlerini katmakta bile çok zorlandık; çünkü çok işimiz var, çok gündem var. Haksızlık ederek de bunu söylemiyorum. Çok az kaynakla çok az insan gücüyle çabalyoruz. Bu yüzden sıfırdan başlamamak için afete bakış perspektifinin bu çalıştay sonucunda çıkması ve o ilkeler etrafında oluşturulması kritiktir. "Kadın demesek, insan desek" ile karşılaşmamak için yani...

Bir bu konu vardı, bir de koordinasyon olabilir. Kadın Sığınakları ve Dayanışma Merkezleri Kurultayı bambaşka bir deneyim. 20 küsur senelik bir deneyim. Bence bir projeksiyon olarak düşünülebilir; bir seferlik değil gerçekten bunu düzenli takip yeniden değerlendirme, önerilerin hayata geçirmesi, izlenmesi dışında yeni önerileri katma gibi, senede bir kez çalıştay önerilebilir koordinasyon ile birlikte. Onun dışında yerel yönetim bir arkadaş söyledi; diğer belediyelerin ve tüm örgütlerin yayılmasının tek garantisi gerçekten bu politik sürece müdahale konusunda afete ilişkin kadın taleplerini netleştirmek ve kapımıza gelen herkese 'Buna ne diyorsunuz?' diye soracak hareket biçimine dönüştürmek.

On Dokuzuncu Konuşmacı

Bu çok güzel iki günü dayanışma ile geçirdim. Tecavüz kriz merkezlerinden bahsedildi. Biz onu Cinsel Şiddetle Mücadele Merkezi ve hattı olarak konumlandık. Pek çok STK iş birliği ile geliştirilen bir model. Çok yakın bir zaman öncesinde; İBB Kadın Merkezleri olarak, danışma merkezi olarak hayata geçti. Yakın zamanda lansmanını yapacağız. Yine pek çok örgütün alt yapısını oluşturduğu bir çalışma. Biz burada sizlere ev sahipliği yaptık. Bu emek sadece İBB, Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı'nın, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü' nün emeği değil; sadece biz bunun koordinasyonunu ev sahipliğini yapan adresiz. Enif Başkanın Daire Başkanı olmasıyla İBB tarafında da farklılaştığının görüldüğüne inanıyorum. Kendisi de kadın hareketinin içinde pek çok çalışmaya öncülük yapan ve içinde yer alan bir kadın

yönetici. Dayanışmayı bu anlamda çok önemsiyoruz; çünkü bazı sorumlulukları sizlerin aracılığıyla kadınlara ulaştırma fırsatı buluyoruz.

Yirminci Katılımcı

Çok bir şey söylemek istemiyorum; ama her gün saat 09.30'da buraya gelerek tüm etkinliklere katılmış biri olarak çalıştayı gerçekten çok başarılı buldum.

Kapanış Konuşması

ÇAĞLA SALDUZ DORUK

Sizlerin desteği ve katkılarıyla bizler, oldukça keyifli ve verimli 2 gün geçirdik.

Gerek çalıştay gerekse forum çıktıları raporlaştırılarak yaygınlaştırılacak ve politika yapıcılar için bir rehber niteliği taşıyacak.

Afet ve Kadın Çalıştayı bizim başlangıç noktamız.

Yolumuz uzun gençliğimiz ve heyecanımız var!

Biz kadınlar, şiddetin ve türcülüğün olmadığı, eşit ve özgür yaşamı birlikte, mücadelemizle kuracağız. Yeniyi biz kuracağız. Bunu tekrar içten ve kalben söylüyorum; çünkü Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığında çalışıyorum ve bu durum cümlemi inanarak kurmamı sağlıyor. Yaşamlarımızı bizler savunacağız.

Yaşasın Kadın Dayanışması, Yaşasın İstanbul Sözleşmesi! Hep birlikte söyleyelim istiyorum; Yaşasın İstanbul Sözleşmesi!

Teşekkürler, tekrar görüşmek üzere!

Genel Değerlendirme

1. Yapılan çalıştay sonrasında görülmüştür ki; daha önceden ortaya konulan araştırma ve akademik çalışmalar ile çalıştay çıktıları bir-biri ile benzeşmekte olup yaşanan deneyimler toplumsal cinsiyet açısından aynı bulgu ve sonuçları ortaya koymaktadır. Bu durum bir yandan sorunların ne olduğunun belirgin olması ve çalışılması gereken mevzular hakkında kolaylık sağlarken; diğer yandan geçen zaman içinde çok az yol kat edilmiş olduğu konusunda endişe uyandırmaktadır.
2. Afetlerde toplumsal cinsiyete duyarlı olmak; hedefi daha iyi belirleme/kaynakları en çok ihtiyacı olan insanlara ulaştırma, daha doğru hizmet sunma/gerçek ihtiyaçları karşılama, gelecekteki afetlerde incinebilirliği azaltma ve "ikinci kuşak" afetlerin negatif etkilerini önlemek için gereklidir.
3. Afet risklerinin azaltılmasında, hazırlık ve müdahale aşamalarında toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde kadınların karar alma mekanizmalarına, afet yönetim süreçlerine katılması ve temsil yetilerinin artırılmasının önemi ortaya konmuştur.
4. Afet hazırlık süreçlerinde gerek kadınların arama kurtarma, afet esnasında yapılması gerekenler, afet sonrası dönem gibi bir dizi eğitim alması gerektiği; gerekse de afet durumunda görev alacak personeller ile olası gönüllülerin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kırılğan grupların ihtiyaçlarına yönelik eğitimler alması gerektiği vurgulanmıştır. Bu eğitimlerin çok dilli olması ve birbirinden farklı kadın gruplarının sürece dâhil edilmesi kapsayıcılığı arttıracaktır.
5. Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlik ve ayrımcılık afetlerin etkilerinin artmasına neden olmaktadır. Mevcut cinsiyet eşitsizlikleri nede- niyle sosyoekonomik bağımlılığının artması, kadınları yüksek risk grubuna düşürmektedir. Bu bakımdan, özellikle de afetlerde kadınları kurban, mağdur ve riskli gruplardan kabul eden yaygın bir anlayış benimsenmiştir. Kadınlara toplumların afetlerin üstesinden gelmelerini destekleyici becerileri ve kurbandan ziyade değişimin aktif öncüsü olarak oynatabilecekleri rol tanınmalı ve kadınlar görünür hale getirilmelidir.
6. Kadınların buldukları çevrede kurdukları sosyal ağlar ve toplumun yeniden ayağa kalkmasını sağlama güçlerinin bir yetkinlik olarak ortaya çıkması ve bu ağların afet meydana gelmeden önce oluşturulmasına yönelik kadın katılımıcılığının artırılması önemlidir. Yerel kadın gönüllü gruplarının yer alması, afetlerle başa çıkmada başarıyı arttırmaktadır. Bir mahallede kadın gruplarının olması, afet öncesi güçlü bir sosyal dayanışmayı sağlayacağı için, afete hazırlık kapasitesinin de artmasını sağlayacaktır.
7. Afete müdahale ve gönüllü ekiplerinde kadın temsil yetilerinin artırılması sağlanmalıdır. Mahalle kadın örgütlenmelerinin yerel yönetimler tarafından desteklenmesi, çok sayıda kadına ulaşılması, sürdürülebilir iletişim ve eşgüdümün kurulması için önemlidir.
8. Yerel halkın sosyal özellikleri ve kültürde göz önünde bulundurularak uzun dönemli zarar azaltma planlama ve öncelikli stratejiler oluşturulmalıdır.
9. Afet risklerinin değerlendirilmesinde toplumun sosyal, ekonomik, kültürel özelliklerini içeren yerel verilere ihtiyaç vardır. Bu verilerle elde edilen toplumsal cinsiyete duyarlı hassasiyet değerlendirmeleri planlamalarda kullanılmalıdır.

10. Kadınların erkeklerden farklı fizyolojik yapıları, kadın sağlığı ve üreme sağlığının kendine özgün yapı ve ihtiyaçları olması nedeniyle afet acil durumlarında bu özgün ihtiyaçların önceden göz önüne alınarak uygun planlamanın yapılması ve planların uygulanması gerekmektedir. Bununla birlikte, kadın olma hali homojen bir yapı olarak düşünülmemeli, hamile, engelli, lohusa, yaşlı, mülteci vb. birçok kırılabilirlik oluşturabilecek durum göz önüne alınmalıdır.
11. Cinsel sağlık ve üreme sağlığına ilişkin sorunlar yaşayan ve tıbbi ihtiyaçları afet durumlarında ihmal edilen kadınlar, tam da bu kriz durumlarında bütüncül bir biyopsikososyal destek sistemi ihtiyaç duymaktadır. Bu süreçte ilgili destek sistemlerinin sunulması büyük önemdedir.
12. Tüm kadın ve kız çocukları için menstrüel sağlık ve hijyen yönetimi de dahil su, sanitasyon ve hijyen erişimini sağlamak için programlar oluşturmak, temel bir hak olarak sağlık hizmetlerini kadınlar için erişilebilir kılmak gereklidir.
13. Kronik ilaca ihtiyacı olanlara yönelik, örneğin kronik böbrek hastası, diyabet hastası ya da kanser hastası kadınlara yönelik, planlama yapılmalıdır. Alerjisi olanlara yönelik besinler sağlanmalıdır. Önceden depolanabilen ilaç, yöntem, pedler afet ve acil durum öncesi depolanmalı ve düzenli olarak kontrol edilmelidir.
14. Afetten etkilenen kadınların kendi ihtiyaçlarını göz ardı etmemeleri ve psikolojik destek almaları önemlidir. Kadınlara, yalnız ebeveynlere, kız çocuklarına, gebe ve lohusalara ihtiyaca yönelik çok dilli psikolojik destek ve psiko- sosyal destek planlanmalıdır. Çalışanlara ve gönüllülere yönelik de psikolojik destek sağlanmalıdır.
15. Mevcut durumda toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yüksek seyretmesine ek olarak, afet acil durumlarında yaşanan psikolojik travmalar, sosyo- ekonomik ve mekânsal değişimler, fiziksel şiddetten cinsel şiddete kadar pek çok vakayı tırmandırmakta; afetleri kadınlar ve kız çocukları için ikincil travmalara neden olan birer olgu haline getirmektedir.
16. Afet sonrası kadınlara yönelik şiddette artış görüldüğü bilinmektedir. Bunun altında yatan sebeplerden bazıları; toplumsal cinsiyet rolleri, sınırlı hareketlilik, kaynak eksikliği ve kaynaklara erişim zorluğu, çocuk-yaşlı-hastalar için artan bakım sorumluluğu, ayrımcılık gibi bir dizi sosyal ve ekonomik risktir. Şiddete maruz kalan kadın ve çocukları gerekli hizmetlere öncekinden daha da acil bir şekilde ulaşmaya ihtiyaç duymaktadır; şiddetle mücadele, ertelenemeyecek ve acil sunulması gereken hizmetleri gerektirmektedir.
17. Deprem sahasında şiddetle mücadele konusunda ilgili devlet mekanizmaları ile gönüllü organizasyonların, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kurumların çalışmaları arasında bir koordinasyon oluşturulmalıdır.
18. Afet dönemlerinde kriz durumlarında dava süreçlerinde hak kaybı olmaması adına yapılan dondurulma işlemi insanlarda yaşadıkları sorunlar için gidebilecekleri bir mahkeme, adli kurum olmadığı yanılgısı oluşturduğu ve bunun beraberinde insanlarda çaresizlik hissinde neden olduğu bilinmekte; bu durumun önüne geçilecek çözüm yolları üretilmelidir.
19. Kadına yönelik şiddet sebebiyle kadınların hâlihazırda kullandığı mekanizmalar (şiddet hattı, ŞÖNİM, sığınak, KDM gibi) afet nedeniyle ortadan kalkabilir. Bu nedenle, afetlerden sonra harekete geçirmek üzere, afet ve kriz dönemleri için ayrı bir planlama yapılmalıdır.

20. Birçok kadın afetten sonra daha da yoksullaşmakta ve evsiz kalabilmekte; şiddet olan ailede veya evde kalmak zorunda bırakılmaktadır. Bunu önleyebilmek için afetten sonra kadınların yerleşebileceği ayrı sosyal konutlar kurulmalı; afet sonrası sosyal yardımlar ivedilikle planlanmalıdır.
21. Genç kadınların örgün eğitime ara vermesi ve yurtların kapatılması nedeniyle şiddet gördükleri aile evlerine dönmek zorunda bırakıldıkları belirtilmiştir. Çocukların örgün eğitimden koparılmalarının olumsuz sonuçlar doğurduğu da vurgulanmıştır. Bu durum, gerek afet acil durumlarda artış gösteren erken yaşta evlilikler gerekse artan şiddet vakaları ile yakından ilintilidir. Afet sonrasında en kısa sürede, örgün eğitimin devam etmesine yönelik çalışmaların yapılmasını ve sürecin takibinin gerekli olduğu çalıştayda iletilmiştir.
22. Afet sonrası mekânsal planlama sadece bir barınma sorunu olarak değil; aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kendini gösterdiği ve kadınların türlü nedenlerle ayrımcılığa ya da şiddete maruz kaldığı, sunulan hizmetlerden faydalanamadığı bir sosyo-mekânsal olgu haline gelmektedir.
23. Geçici barınma alanlarının kadın gözüyle planlanması önem taşımaktadır; çünkü kadınlar bu alanlarda çocuklarıyla birlikte erkeklere oranla daha fazla zaman geçirmektedir. Bu alanların belirlenmesinde, altyapı tesislerinin (güvenlik, temizlik, suya erişim yolları vb.) saptanmasında ve tasarımı, kadınların ihtiyaçlarına, günlük işlerine ve çocuklarının eğitim gereksinimlerine uygun düzenlenmesi önemlidir.
24. Deprem sonrası yapılacak planlama çalışmalarının anlık ihtiyaçlara göre değil, bütüncül bakışla ve ekosistem dikkate alınarak yapılması oldukça elzemdir. Yıkım yaşamış herhangi bir coğrafya için hem bölge insanının hem de doğanın haklarına aykırı kararlar, hiç şüphesiz ki; tarihsel ve kültürel bağlamından kopuk yeni yerleşim alanlarının oluşmasına ve geri dönüşü mümkün olmayacak yeni sosyal sorunlara neden olacaktır.
25. Bekâr ya da tek yaşayan bir kadın ile evli ve çocuklu bir kadının içerisinde bulunduğu durum birbirinden farklıdır. Bu yüzden 'kapsayıcılık' önemli bir faktör olmalıdır. Geçici barınma alanları sağlıklı, güvenli, kapsayıcı, adaletli, eşitlikçi ve konforlu; afet bölgesinde yaşayan evli, bekâr, çocuklu bekâr, yaş almış, engelli, öğrenci, göçmen olmak üzere tüm kadınların tamamı için yaşanabilir olmalıdır. Yaşam alanı, kurulduğu bölgede yaşayan herkesi kapsamalıdır.
26. Geçici barınma alanları, yalnızca barınma odaklı değil, esas itibari ile bir yaşam alanı olarak planlanmalıdır. Bu bağlamda geçici barınma alanları; kadınların hijyen ve sağlık sorunu yaşamadığı, şiddete ve istismara uğramayacağı şekilde güvenli, bakım yükünü hafifleten hizmetlerin sunulduğu yer olmalıdır. Yine bu alanlarda hukuki ve psiko-sosyal danışma olanakları ile sosyalleşme olanakları olmalıdır. Bunlara ek olarak içlerinde kadınların becerilerini geliştirebilecekleri ve ekonomik açıdan kendilerini yeniden kalkındırabilecekleri alanların da bulunması önemlidir. Nitekim, İBB Kadın Çadırları buna bir örnek olarak verilmiştir.
27. Toplumsal cinsiyete duyarlı oluşturulmayan psiko-sosyal ve ekonomik destek programları, kadınlar ve kız çocukları için ötekileştirici ve mağdur edici bir hal alırken, kadınları homojen bir grup olarak kabul eden kentsel hizmetler özgün ihtiyaçları karşılamakta da yetersiz kalmaktadır.

28. Afet risk yönetimi kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı ihtiyaçların tespit edilmesi, sosyoekonomik kapasitenin arttırılmasına yönelik çalışmaların yapılması ve toplumsal cinsiyete duyarlı talimatnamelerin geliştirilmesi gerekmektedir.
29. Toplumsal cinsiyete duyarlı oluşturulmayan sosyal ve ekonomik destek programları, kadınlar ve kız çocukları için ötekileştirici ve mağdur edici bir hal alırken, kadınları homojen bir grup olarak kabul eden kentsel hizmetler özgün ihtiyaçları karşılamakta da yetersiz kalmaktadır.
30. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en önemli sonucu olan çocuk, hasta ya da yaşlı bakımı ve diğer ev içi bakım işlerinin ücretsiz olarak sadece kadınlara yüklenmiş olmasından hareketle, bakım hizmetlerinin kurumsallaştırılması ve bir sektör olarak tanımlanarak istihdam alanı olarak görülmesi gerekmektedir.
31. Kadın kooperatifleri hem bir istihdam modeli olarak hem de afet sonrasında dayanışma ilişkileri geliştirme olanağı yarattığı için iyi bir ekonomik güçlenme modelidir. Ancak vergilendirme, bürokrasinin azaltılması, bakım emeğinin kamusallaşması ve sosyal sigorta anlamında sürdürülebilir bir model olabilmesi için, yasal değişikliklere ihtiyaç vardır. Kooperatiflerin ürettiklerinin pazarlanması konusunda dayanışma ekonomisi gibi destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.
32. Merkezi hükümetin afete müdahale ile ilgili birimleri, yerel yönetimler, özel sektör ve başta kadın örgütleri olmak üzere sivil toplum örgütleri, afet sonrası acil dönem ve sosyo-ekonomik kalkınma dönemlerini toplumsal cinsiyet eşitliği esasına duyarlı bir şekilde, planlamayı da koordineli bir şekilde yapmalıdır. Bu anlamda rollerin belirlenmesi de sağlanmalıdır.
33. Afet sonrasında iyileştirme, toplumsal bir fırsat haline dönüştürülmelidir. Bu yüzden afetlerde sosyoekonomik iyileştirme ve yeniden yapılanma, en az fiziksel yapılara yönelik iyileştirme kadar önemlidir.

Kaynakça

Bolat, D. (2021). Cinsiyet-toplumsal cinsiyet. Feminist Bellek. [Link: <https://feministbellek.org/cinsiyet-toplumsal-cinsiyet/>]

Ciampi, M., Gell, F., Lasap, L.& Turvill, E. (2020). Toplumsal Cinsiyet ve Afet Risk Azaltma: Bir Eğitim Seti. Çeviri: Gül Yalçın, Ebru İnal, Nüket Paksoy Erbaydar, Edip Kaya. Paradigma Akademi.

Celebi, F., Şengün, H. (2017). Afet ve kalkınma ilişkisinde kadın. The Journal of Academic Social Science Studies.

Ecevit, Y. (2021). Toplumsal Cinsiyet Temel Kavramlar, Türkiye'de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Faz II. Ankara: CEİD Yayınları.

Okay, N. & İlkaracan, İ. (2018). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Risk Yönetimi. Resilience, 2(1), 1-12.

Pincha, C. (2009). Toplumsal cinsiyete duyarlı afet yönetimi uygulamacılar için el kitabı. D.K. Demirer. (Çev.). Kocaeli Üniversitesi Yayınları.

Türkiye Barolar Birliği. (2022). Hak Savunucusu Avukatlar için Rehber Kitap Serisi- 4 Toplumsal Cinsiyet. [Link: https://ihem.barobirlik.org.tr/Contents/Upload/4---Toplumsal-Cinsiyet_mjntrzf.mmq.pdf]

EKLER

EKLER
EKLER
EKLER
EKLER

Ek 1. Çalıştay Programı

1. Gün 26 Ağustos, Cumartesi

10.00-10.30 Açılış Konuşmaları

Afet ve Kadın Çalıştayı - Başlangıç Noktası

Özge Ozan *Kadınlarla Dayanışma Vakfı*

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Afet Politikaları Üretmek

Hatice Kurşuncu *İstanbul Planlama Ajansı*

İBB Kadın Vizyonu ve Afet Çalışmaları

Enif Dipşar *İBB Sosyal Hizmetler Daire Başkanı*

10.30-10.45 Kahve Molası

10.45-11.30 Panel Oturumu: **Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Afete Bakmak**

Moderatör: Sinem Gülenç *İBB Kadın ve Aile Hizmetleri Şube Müdürü*

Afet Planlama ve Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması

Nükhet Sirman

1999'dan 2023'e İstanbul'da Deprem ve Toplumsal Cinsiyet

Özgül Kaplan *Eşitlik İçin Kadın Platformu*

Deprem Sahasında Kadınlara Yönelik Psikososyal Destek

Sağlama Aracı Olarak Grup Çalışmaları Deneyimi

Ebru Toksoy *Travma ve Afet Ruh Sağlığı Çalışmaları Derneği*

Dirençli Kadınlar Dirençli Kentler

Ayşe Kaşıkırık *Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı*

Kadınlar Liderliğinde Afete Hazırlık ve Risk Azaltma Çalışmaları:

Dirençli Mahalle Programı

Perihan Uluğ *Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı*

12.00-13.00 Öğle Arası

13.00-16.00 Çalıştay Oturumları (Temalar)

Afet Sonrası Sosyal Planlama ve Sosyo-Ekonomik Destekler

Afet Sonrası Mekânsal Planlama

Afette Kadın Sağlığı

Afet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

Afet Öncesi Planlama ve Örgütlenme

AFETE DAYANIKLI ŞEHİR

2. Gün 27 Ağustos, Pazar

10.00-11.00 Afet ve Kadın Forumu Açılış Konuşması

Özlem Gonca Yalçinkaya Akdağ

İBB Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı Projeler Koordinatörü

11.00-12.00 Panel Oturumu: Afet Bölgesinde Kadın Dayanışması- Deneyimler ve Gözlemler

Moderatör: **Hatice Kurşuncu** *İstanbul Planlama Ajansı*

Beyza Taş *İBB Kadın*

İrem Kayıkcı *Mor Dayanışma*

Eda Güven *Kadın Savunma Ağı*

İrem Gerkuş *Afet İçin Feminist Dayanışma*

Huriye Merve Gedik *İBB Kültür Varlıkları Projeler Şube Müdürü*

12.00-13.00 Öğle Arası

13.00-16.00 İBB Afet ve Kadın Forumu

Moderatör: **Çağla Salduz Doruk**

İBB SHDB Projeler Koordinatörlüğü-Ekip Sorumlusu

Çalıştay Sunumları

1. Afet Sonrası Sosyal Planlama ve Sosyo-Ekonomik Destekler
2. Afet Sonrası Mekânsal Planlama
3. Afette Kadın Sağlığı
4. Afet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele
5. Afet Öncesi Planlama ve Örgütlenme

Genel Değerlendirme

İş Birliği Modelleri

Gelecek Planlaması

Dilek ve Temenniler

Kapanış

Ek 2. Katılımcı Listesi

	AD SOYAD	KURUM
1	Alev Tosun	Maltepe Kadınlar
2	Ali Galip Yükseltmek	İBB
3	Ayşe Kaşıkırık	Küresel Eşitlik ve Kapsayıcılık Ağı
4	Ayşe Yetmen	KADAV
5	Azra Betül Oğuz	Öğrenci
6	Begüm Yavuz	Toplumsal Eşitlik Derneği
7	Bengisu Özkan	İBB
8	Berivan Saruhan	Kadın Zamanı Derneği
9	Berna Ekal	Altınbaş Üniversitesi
10	Betül Asker	SPOD
11	Beyza Taş	İBB Kadın
12	Bilge Filiz	Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi
13	Birsen Baş Topaloğlu	İstanbul Barosu
14	Birsen Öztürk	İBB - Şehir Hatları
15	Çağla Akdere	FAPEM-Feminist Afet Politikaları ve Ekolojik Mücadele
16	Çağla Salduz Doruk	İBB Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Projeler Koordinatörlüğü
17	Cansu Yapıcı	İPA
18	Ceren Saruhan	Özel Bahçeşehir Anadolu Lisesi Women in STEAM Kulübü
19	Damla Deniz Cengiz	İBB-Göç ve Uyum Şefliği
20	Deniz Altuntaş	Kadir Has Üniversitesi Kadın ve Aile Çalışmaları
21	Deniz Kite	Tomurcuk Kooperatifi
22	Deniz Orun	Hayata Destek Derneği
23	Deniz Özkor	TAPV/ Moderasyon
24	Deniz Öztürk	Toplumcu Mühendisler ve Mimarlar

	AD SOYAD	KURUM
25	Derya Aslan	Kadın Hakları
26	Dilan Yalman	İBB Encümen Şube Müdürlüğü
27	Dilara Kalmuk	Kadın Savunma Ağı
28	Ecem Kumaş	Eskişehir Tepebaşı Belediyesi
29	Elif Tüzün	Mimar
30	Emel Tıgılı	İBB
31	Enif Yavuz Dipşar	İBB Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı/Daire Başkanı
32	Ezgi Bilgin	Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Kadın Dayanışması
33	Fatma Özcan	CHP İl Kadın Kolları
34	Fehime Esen	Muhtar
35	Ferah Erçin	Türk Kadınlar Birliği Maltepe
36	Ferdane Karaman	TÜİK D-Bakırköy
37	Gizem Polat	İBB
38	Gökçe Hazar Otçu	HASUDER
39	Gülin Çitoğlu	Arama Kurtarma Köpekleri Derneği
40	Gözde Gür	İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Halk Sağlığı PHD
41	Gökcan Tekdemir Demirkan	Büyükçekmece Belediyesi
42	Gülbin Demircan	Hayata Destek Derneği
43	Gülruh Ağaoğlu	Kadıköy Belediyesi
44	Hatice Kurşuncu	İPA
45	Hazal Günal	Mor Çatı
46	İlknur Doruker	İstanbul Kent Konseyi
47	İlknur Özgen	İPA
48	İrem Gerkuş	Afet İçin Feminist Dayanışma
49	İrem Kayıkçı	Mor Dayanışma

	AD SOYAD	KURUM
50	Kıfayet Özkul	İstanbul Üniversitesi
51	Lutfiye Kabay	Gisbir Hastanesi Tuzla
52	Macide Ergüney	Türk Kadınlar Birliği Maltepe
53	Meltem Satır	Tulpars Arama Kurtarma
54	Meral Güneş	CHP İl Kadın Kolları
55	Mevanur Cin	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
56	Müzeyyen Ay	Türk Kadınlar Birliği Maltepe
57	Nesrin Başpınar	EKİP Kadın Koop. Yön. Krl. Bşk. Küçükçekmece Belediyesi
58	Nükhet Sirman	Afet İçin Feminist Dayanışma
59	Nuran Budayoğlu	İyi Parti Eyüp
60	Nurcan Alan	İBB - İnsan Kaynakları
61	Nurten D. Çelik	KADAV
62	Öykü Selen Yüceçam	Büyükkçekmece Belediyesi
63	Özge Ozan	KADAV
64	Özgül Kapdan	Eşik Platformu
65	Özlem Bulut	Kartal Belediyesi
66	Özlem Gonca Yalçınkaya Akdağ	İBB Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Projeler Koordinatörlüğü
67	Öznur Kıran	Esenyurt Belediyesi
68	Pelin Küney Ocak	İstanbul ODTÜ Mezunları Derneği
69	Pelin Pınar Giritlioğlu	ŞPO İstanbul Şube
70	Perihan Uluğ	KEDV
71	Pınar Hocoaoğulları	Politeknik
72	Rüya Kurtuluş	Kadın Savunma Ağı
73	Ş.Ebru Toksoy	TARDE
74	Safiyenur Kıymaç	Özel Bahçeşehir Anadolu Lisesi Women in STEAM Kulübü

	AD SOYAD	KURUM
75	Sebahattin Yenihayat	İstanbul Rehberler Odası
76	Selen Oğuz	Öğrenci
77	Selin Top	Afet için F.Day.
78	Selma Değirmenci	Kadir Has Üniversitesi
79	Şemside Yener	CHP İstanbul
80	Sena Duman	Tulpars Arama Kurtarma
81	Sevda Bozkurt	Bireysel
82	Sevim Tan	Gönüllü
83	Sezen Özkan	Çevre Mühendisi
84	Sibel Finanser	Chp İl Kadın Kolları
85	Sinejan Kurtbay	Şehir Hatları
86	Sinem Gülenç	İBB Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Kadın ve Aile Hizmetleri Şube Müdürlüğü/Müdür
87	Sinem Yıldız	İBB Göç ve Uyum Şefliği
88	Songül Kara	CHP Pendik İlçe Başkanlığı
89	Sunay Sevinç	CHP Sarıyer K.K.B
90	Tahmineh Hadi	19 Mayıs Üniversitesi
91	Tuğba Dönmez	İBB
92	Tuğba Kolaçanlı	Şişli Belediyesi
93	Turan Dolu	İstanbul Kent Konseyi
94	Yasemin Bilsel	İnsan Sağlığı ve Eğitim Vakfı
95	Yasemin Güler	Tomurcuk Kooperatifi
96	Yelda Koçak	EŞİK
97	Yeliz Şengül	Ataşehir Belediyesi
98	Yonca Cingöz	TAPV/ Moderasyon
99	Zarife Akbulut	SPOD/Kadın Savunması

Ek 2. Fotoğraflar

İBB
KADIN

